

ri retenta seruataque. Iosephus Iudæus ad rationes regionum vectigalium compul-
 sus, cum fidem non satis probasset (& occasio evertendi hominis quæreba-
 tur, neque deesse poterat) ærarij præfectura abijt: cautumq; ne deinceps exter-
 næ religionis homini demandaretur. Almoxarifi vox Arabica odij mitigandi
 causa, Præfecti thesaurarij appellatione mutata. in ea re vniuersæ prouinciæ
 abs Rege gratificatum. Quingentos equites Rex Lusitanus in auxilium misit.
 Aragonius & Emanuel alia parte in Maurorum fines irrupturos polliciti. &
 erat Emanuel Murciæ limiti Præfectus, Petro Aiala vicario. omnibus contra-
 ctis copijs in Granatenses fines penetratum abs Rege Castellæ est. Theba va-
 lidissimum oppidum obsessum salutis anno millesimo trecentesimo trigesimo. 10
 Ozminius cum sex equitum millibus abs Rege suo datis, Turoni se tenuit, duo-
 decim à Theba passuum millibus. inde nostris assiduus infestusque immine-
 bat, præsertim cum ad pabulum adaquatum ve progrediebantur, acie dimi-
 care non ausus. Pruna oppido interim à nostris capto, conuersus ad artes equi-
 tes tria millia ad vicinum flumen mittit: ipse ex insidijs nostrorum castra, vbi
 pugna incaluisse, aggredi alia parte constituens. Rex Mauri consilio indicato
 validam quidem manum aduersus Mauros præmisit. armatus ipse in castris
 substitit. sic ars arte delusa. fugati Mauri: eodemque impetu ipsorum castra,
 cum nullo præsidio tenerentur, capta direptaque. Thebæ incolæ spe defensio-
 nis abiecta, mense Augusto oppidum dedit, vnam salutem pacti. Cagne- 20
 tum Prieghumque nostris continuo cessere, aliæ præterea arces: eò maiori Al-
 fonsi laude, quòd neque Aragonius neque Ioannes Emanuel auxilia communi-
 carant: hic nondum satis sincera fide: ille Sardinia motus à Genuensibus con-
 citatos excusans. præterea Lusitani equites in patriam redierant. Nouæ eæ ira-
 rum causæ, præsertim aduersus Emanuelem & socios: pacisque proximo tem-
 pore cum Mauris sancienda, annis duodecim aureorum millibus pactis: mu-
 tui commercij iure concesso, dataque facultate annonæ à Castella exportandæ.
 eò propensius, quòd Rex Hispali, vbi fœdus factum est, Eleonoræ Gusmaniz
 amoribus indulgere cœperat: prorsus vt iustæ propemodum vxoris loco esset.
 Hæc mulier genere, forma, opibus, ingenio, præterea patre Petro Gusmanio, vi- 30
 roque Ioanne Velasco paulò ante defuncto satis fortunata fuerat: regio pelli-
 catu maiori fama, quàm laude. prole fœcunda fuit, filioque tandem Rege felix.
 Amicitia inter vtranque gentem sancita, Ozminius quidem Granatæ decessit,
 Abrahamo & Abucebeto filijs relictis. Rex Maurus eo præsidio destitutus, no-
 uasque spes captare volens, in Africam nauigauit, nouas inde copias, noui at-
 que grauissimi belli molem attracturus in Hispaniam: vti proximus liber
 explicabit.

Libri Quintidecimi Finis.

40

HISTO-

HISTORIAE

DE REBUS HISPANIAE.

LIBER XVI.

Granata Rex transmittit in Africam. Caput. I.

N parte tertia orbis terrarum Africa est, fines habens ab
 Occasu quidem Oceanum Atlanticum, ab Ortum autem
 A Egyptum rubrumq; mare, vadofum importuosumque:
 Mediterraneo mari ad Septentriones alluitur. sæuis vtrin-
 que Oceani fluctibus castigata, exesaq; pyramidis latissi-
 mæ figura in promontorium desinit, cui à Bona spe no-
 men recenti memoria est inditum. Pleræque gentes legi-
 bus, moribus, institutis, ipso animorum & corporum habitu discrepantes ea lo-
 ca obtinent. interiora A Ethiopes incolunt latissimè fusi, fusco omnes colore. 10
 succedunt Libyes, dehinc Numidæ Atlantis montis summis iugis discreti. Se-
 cundum nostri maris littora, qui proprio nomine Afri, Mauri ve nominantur,
 extensi sunt. ager ea parte bonus frugibus pecoriquæ, arboribus plerumque nu-
 dus, raræ cælo pluuia, terræque fontes & flumina. Homines salubri corpore,
 laborum patientia durati, velocitate magna. in bello multitudine potius quàm
 vera virtute vincunt. in equite præcipua vis. In ea prouincia Albohacenus ex
 Merinorum familia nonus Marrocijs Rex latissimum imperium hac tempesta-
 te tenebat, omnibus circum Africa regulis perpetua bellorum felicitate domi-
 tus: Hispanici imperij spei imminens, Christianoque ad eò nomini formida-
 bilis, claris maioribus, egregius ipse, multis animi & corporis bonis. Cum Bo- 20
 texesinio Tremesenio Rege bellum gerebat, paternas in eo inimicitias perse-
 cutus. id vnum ad vniuersam prouinciã subiugandam deerat: Hispaniaque
 inuadendæ conatum retardabat. vetera gentis trophæa ad audendum incita-
 bant, Mauricique imperij in Hispaniam restituendi studium accendebat. Ad
 hunc Mahomad Granatæ Rex nauigare constituit, infirmus ipse viribus, arma
 tamen sociare, atque cum Africa Hispaniam committere cupiens. Phuth Mau-
 ritania Tingitanæ urbem nobilissimam cum esset peruentum, splendide à
 Rege barbaro acceptus atque habitus est, deterfa veteri similitudine: nam Ozmi-
 nio antea fuerat eiusque familiaris infensus. amore vtrinque & munificentiã
 certatum. Die constituta Granatensis ad barbarum Regem hac sententiã ora-
 tionem habuit. Bellum in Hispania, Rex maxime, vix toleramus, imminutis
 regni viribus, veteri gentis gloria obscurata: nostra an temporum culpa haud
 facile dixerim. in extremum tamen Bæticæ angulum compacti, omnibus op-
 pressi malis, ægra spe vitam libertatemque sustentamus. Turpe est dicere, sed
 dicam

dicam tamen. vnam seruire aliqua conditione liceret, vllaque fides hosti esset, nobis violandis diuinum numen promereri persuaso, nullaque nobiscum fœdera, quavis sanctitate vallata, firma fore cogitanti. Corruptur quoniam tannis segetes, agrique incenduntur: oppida, viri, fœminæ, pueri, pecora prædæ sunt. nullum datur respirandi spatium. An non emori semel præstat, quàm in tantis periculis acerbitateque versari? Vbi nunc virtus illa maiorum, qua incredibili celeritate Asia, Africa, Hispania laudibus victorijsque nostris peragratae sunt: disiunctissimæque nationes virtutis nostræ admiratione famaque coniunctæ? Maiorum facta non æmulari turpe est: partam verò ab illis dignitatem gloriamque & imperium tueri non posse flagitiosum. In his ærumnis tua nos virtus perpetuaque felicitas hætenus sustentauit: & nunc prouocauit, vt supplex in Africam relicto regno nauigarem. Fuerit mihi pretium eguifse externæ amicitia. Regium est in amore respondere à quibus fueris prouocatus: gentis patrocinium suscipere, imbecillum causam tueri, religionis patriæ, vt es, vindicem dici gloriosum, diuisque immortalibus par. Subditis omnibus Africæ populis, aut finienda vobis militia est, aut in alias gentes transferendum bellum. Magni sæpe Principes, bello, quàm post victoriam, clariores exitere. quòd otium frangat, bella ex bellis serendo, opes, gloria, imperium que quaeritur. Finitimi Hispani sunt, angusto certè dirempti freto, inter se imperijs diuisi, intestinis motibus æstuantes, ne consensu quidem futuro aduersus externos hostes: tibi validissimæ legiones, multis exercitæ bellis, in aditu Hispaniæ munitissimæ arces bello opportunæ. nobis viri, arma, pecunia superant. Præda vniuersa vestra erit: quem locum reliqueris libens tenebo. victoriæ satis magnum fructum arbitror, de gente impia atque nefaria vindictam. Ad hæc Rex barbarus, gratum eius aduentum extirrisse respondit: ad belli societatem inuitari iucundum. quoad inter vtranque gentem amicitia extitisset, res prosperè cessisse: labefactas dissidio. quod ad traijciendum inuitaret, sibi id curæ futurum. quamprimum belli Africani reliquæ confectæ essent, cum omnibus copijs transmissurum. Abomelicum filium cum valida equitum manu præmittendum videri. id amicitia inita pignus futurum. Interea Granatenses Mauri Roduano & Abucebeto Ducibus in Contestanos inuecti, agris illata vastitate, Guardamarem (ad Staberi ostium id oppidum est in mare prospiciens, vnde nomen factum) captum direptumque incendere: capita mille ducenta in captiuitatem abacta. Mahomade in patriam reuerso, Ioannes Emanuel alijque factiosi ad fœdus incundum attracti sunt. sancta amicitia, ministro Petro Caluillo vltro citroque commeante, vsque adeo fatali dissidio. cunctorum animi occupati erant, nulla religionis memoria, nulla gentis suæ misericordia, in quam bellum grauissimum comparari non considerabant, modò Regi suo ægrè facerent, priuatasque vlciscerentur iniurias.

Abomelicus venit in Hispaniam.

Cap. II.

ERAT

RAT adhuc in viuis Regina Lusitaniæ Elisabetha, quamuis in extrema ætate pro communi salute publica; tranquillitate quen-
cunque laborem subire prompta. Eius accitu Castellæ Rex Pacem Augustam venit: nullo maiori ex mutuo colloquio fructu, quàm quòd auia sanctissima fœmina salutata, omnibusque officijs culta est. Discedenti ex ea vrbe Regi ad Burguillos oppidum Alfonso Cerda, à quo tandiu, tantoque reipublicæ discrimine, de regno certatum erat, improuisus occurrit cum ætate prudentior irrito toties conatu. in genua procumbens Regis dextram deosculatur: quod gentis more, honori obsequioque ducitur. gratissimum id Regi fuit, Alfonso salutare. in patriam tandem restituto, data oppida, vnde vitam sustentaret. Duxerat in Gallia Madefam, ex regio Gallorum sanguine nobilissimam. ex ea Ludouicus Ioannesque suscepti. Ludouicus natu maior patrem in Hispaniam secutus est. Ioannes à Rege Gallia propinquo Engolismorum comitatu donatus: deinde etiam equitum Magister effectus. inanis vmbra in Hispania quidem, & sine potestate appellatio, in Gallia autem supremæ secundum regiam in bello auctoritatis nomen. Processit Rex in Carpetanos. peruentum Talaueram. D. Eulaliæ oppidum medio itinere Toletum uersus, Ioannis Emanuelis ditone tenebatur. cædibus & latrocinijs viæ infestæ erant, in vicinijs agros identidem erumpente ex eo oppido perditorum hominum manu. ij Regis iussu comprehensi, iudicioque conuicti pœnas capite soluerunt. simile seueritatis exemplum Toleti constitutum. inde Madricum, Segobiam, Vallisoletum itum est. In eo municipio ex Eleonora pellice filius Regi natus, cui Petro nomen, Aquilaria Campeltris principatus fuit. A Erarij splendidi cura monetæ genus institutum, quam Coronatos dixerunt, non probæ, neque sano consilio. aucta annona est, magno populi damno iraque. nam ære adulterato commercia sublata sunt. Burgos ex ea Cantabriæ parte, cui Alauæ nomen est, legati ad Regem venerunt, eius regionis principatum offerentes, liberae eatenus, suoque iure viuere solitæ: Victoria & Treuigno exceptis, quæ iam oppida regio Castellæ imperio parebant. Ariagæ in planicie, vbi veteri instituto conuentus gentis erant, Regi præsentis principatus desertur: atque libertas per tot ætates inuoluta illius primùm fidei ditonice vltro permissa est. datum expetentibus, vt Calagurris legibus viuerent. antiqua gentis priuilegia conseruata, in omni actione omnique vitæ parte conditio proxima libertati. noua vectigalia imperandi facultas ablata. extant de tota pactione Alfonso Regis litteræ, Victoriæ datæ, quarto Nonas Aprilis salutis anno millesimo trecentesimo trigesimo secundo. In ea vrbe noua militia à Rege excogitata inuectaq; Bandæ nomine. Banda vulgari Hispanorum lingua Tania est: quam noui milites rubro colore quatuor latam digitos à dextro humero sub sinistro brachio corpori circunducebant, honoris insigne. ingenui tantum, & qui decem minimum annis in castris aulaque versari essent, ad eum ordinem allecti: nobilium modò filijs maioribus exclusis. Rex ipse vniuersæ societatis Magister institutus. eo honore iuuenes nobilissimi ad res maximas capeffendas perficiendasque inflammati. qui longo tempore in magno pretio habitus, consequentium Regum ignauia, rerumque humanarum inconstantia in desuetudinem abiit, vt ne vestigium

gium quidem extet. Compostellæ Rex, quo religionis causâ concessit, balteo militari donatus, Burgis inunctus, regium insigne desumpsit ipse, Reginaq; in vtraque vrbe Ioannē Limia Præsule Compostellano sacris de more operante. Regina inuncta non est, pudori id datum, & quoniam vterum ferebat. Affuere Præsules magno numero: viriq; principes non pauci abs Rege militiæ honore donati, recti corpus ferro omni ex parte: quod lege in posterum nouis militibus creandis sancitum, more gentis confirmatum deinde est. Publicam ex his rebus lætitiā duæ res incommodæ exceperunt. de Blanca, quæ Petro Lusitanæ iuuentutis Principi pacta erat, dimitienda consilia agitata: substituendaq; in eius locum Constantia Emanuelis filia. vtrunq; Castellæ Regi graue accidit. Blanca valetudinaria erat, neque gignendis liberis apta. Balboa Prior Hospitalarius, Regi cui intimus erat, vt dolorem ex viri pellicatu vlcisceretur, eius consilij præcipuus auctor extitit. & erant Regi per idem tempus ex Regina quidem Ferdinandus in spem regni si vita suppeditasset, ex pellice autem Sanctius, cui Ledesmia oppidum datum est, vno tempore Vallisoletani nati. Præterea Abomelicus Regis Marrocij filius, vti cum Granatensi conuenerat. traiecto freto Algeziram venit, seque eius vrbis & Arundæ Regem dixit. sequebantur ex Africa equites septem millia, totius Hispaniæ imperium intiadendi cupiditate speque. Heraclea circumfessâ, mense Februario, ineunte anno millesimo trecentesimo trigesimo tertio. vineis, turribus & machinis omnium generum impugnata. Rex factiosorum motibus componendis in Vteriori Castellâ districtus, Gotifredum Tenorium classis Præfectum mari, sacros militum Magistros, vt terra opem ferrent obsessis, præmisit. impar hostium viribus manus. annonæ penuria in vrbe erat Præfecti culpa, cui Vasco Peresio nomen fuit. nam militiam quæstui habens, neque se milite, neque comœtu satis instruxerat. Granatæ Rex alia parte in Cordubenses agros inuectus, latissimas populationes facit. Egabrum captum. arx diruta. incolæ in seruitutem abacti. Præfecti perfidia cladis accepta, Mauros vltro in oppidum & arcem vocatis. Heraclea omnibus fessâ malis, speque defensionis abiecta mense Iunio hosti dedita, militum incolarumque incolumitate pacta. Vasco Præfectus ex flagitij conscientia Regis iram, populi inuidiam veritus in Africam nauigauit. in vniuersa Hispania magnus in præsentis luctus, maior in futurum metus fuit, ea olim parte vniuersæ Hispaniæ exitium vastitatem illatam à Mauris recordantium. Castellæ Rex factiosus in speciem pacatis, magnisque tota prouincia delectibus iusto exercitu comparato, adulta ætate Hispalim venit. Serum rebus perditis auxilium. ad Cæsarianum deditæ vrbis tristissimum nuncium accepit. spe tamen priusquam à Mauris muniretur, recuperari posse, eò maturare contendit. Affuit Iacobus Exerica cum Aragoniorum manu. pro vrbe vario euentu pugnatum. leuia prælia erant: nam vniuersis copijs dimicare, pars vtraque recusabat: Abomelicus neque socors victoria, neque insolens factus: Rex in proposito perstans Heracleæ recuperandæ. Rei frumentariæ inopia in regijs castris laborari cœptum grauisima. mari semel & iterum comœtus affatim aduectus breui à multitudine absumebatur: prorsus vt multi deserentes castra in Abomelici manus inciderent, vicinis locis tendentis, atque ad omnes occasio-

nes inuigilantis: tanta apud hostes captiuorum multitudine, vt singula capita aureo numo venisse feratur, graue Christiani nominis dedecus. Hostes Granatensis Regis aduentu, nostrorum imminuto numero, fractisque viribus, animis confirmati, omnibus copijs pugnare constituunt. ter Mauri in aciem producti. Castellæ Regi cauta potius consilia cum ratione, quam prospera ex casu placere. prudentioribus Heraclea pro qui re venerant capta, cætera fore prona videbatur. Itaque in consilio detrectandi certaminis perstitum: perpetuoque vallo ad irruptiones prohibendas castra nostrorum inclusa: quod à mari ductum sinu quodam flexuque pro locorum conditione curuatum, rursus altero cornu ad aliud litus pertinebat. ex vtraque re hostes metum interpretati, victoriæ spei ardentius imminebant. Emanuel interim, Ioannes Lara & socij cum Aragonio Rege sancito fœdere regios fines omni iniuria deformabant. Accesserat Ioannes Harus Camerorum regulus, opibus & ditione præpotens. vnde auxilium esse debuit, inde exitium existeret grauisimum Regi fuit. Itaque cum Mauris expetentibus induciæ quadriennes pactæ: vestigari retento, quod Granatenses pendere consueuerant, Heraclea relicta, non absque maiestatis sugillatione. sed Rex periculo prudens honestissima ea consilia iudicabat, quæ temporari essent & rebus accommodata maximè. vulgi sermonibus opinionique seruire turpissimum.

20 *Quorundam Principum obitus. Cap. III.*

FOE DERE sancito Castellæ & Granatæ Reges inter se collocuti, mutæ benevolentiæ argumento singulari, eidem mensæ accubuerunt. donis & munificentia vtrinque certatum. victus Maurus, vnde illi exitium. Castellæ Rex Hispalim abiit, quanquam inter aduersa integra virtutis fama. Abomelicus Algeziram, Rex Granatæ Malacam festinabat, eius vrbis inuisendæ cupidus: cum Ozminij filij, qui rebus omnibus interfuerant, in eius necem conspirarunt, hominem detestati, qui Christianorum conuictu se, gentem, religionemque fœdarat. Fortè vestem gestabat à Castellæ Rege dono acceptam. id iracundiam accendit, maioremque occasionem calumniæ præbuit. Sequebatur Regem Maurus quidam Alhamarus nomine, ex priori Granatæ Regum sanguine, nobilis magis, quam clarus. hunc Ozminij filij aggrediuntur. hortantur, vt intercepti iniuria regni poenas petat, violatam religionem vindicet. fraude composita incautus Rex ferro obtruncatur Augusti die vigesimo quinto. Roduanus antea Granatensis Prætor, & tunc præcipua auctoritate aberat, neque sæuæ coniurationis particeps fuit. Iuzephum is occisi fratrem cognomento Bulhagixum Granatæ regno præficiendum curauit, sui beneficij regnum facere satagens, quod superbum contumeliosumque erat eo amplius, quod Ferrachenus maior natu occisi frater prætermittebatur. sic res Mauricæ turbatæ erant. Ad nouum Regem Aquilarij fratres Gonfaluus & Ferdinandus Montillæ & Aquilariæ reguli, in Bætica præpotentes, à Rege suo auersi, qua causâ incertum, sed alienato tamen animo sese receperunt. de finitimis prædæ actæ. in quo induciæ nuper pactæ violatæ

violatæ erant. Castellæ Rex diutius opinione voluntateque Hispali restitit, quorsum ij motus euaderent expectans. longius processisset malum, ni Abomelicus in Africam reuocatus esset à patre Tremesenio bello auxilium. eo discessum maturante, de instaurando cum nouo Granatæ Rege foedere actum. initio 1334 anni millesimi trecentissimi trigesimali quarti induciæ quadriennes rursus pactæ sunt, remisso Granatensibus annuo vectigali. tanta erat cupiditas factiosos vindicandi. Quo tempore gemina proles ex Eleonora Gusmania vnico partu Regi suscepta est, Henricus, Fridericusque. Prius se hyems circumegit, quam mouere ex Bætica posset. in Carpetanos ineunte vere itum est: inde Segobiam, Vallisoletumq; bello petiti coniurati proceres, irruptionibus, tumultibusq; idonei bello iusto impares. in Laræ ditionem impetu facto pleraque oppida abs Rege capta: Ventosa, Bustum, Ferraria, Viscaïæ tractus nondum satis domitus in hîdem acceptus. In conuentu gentis de more sub annosa Guernicæ arbore habitato, in Regis, qui aderat, verba iuratum. aliquot tantum arces locorum natura, magis quam re alia frætæ in Laræ fide perstiterunt. Ioannes Harus ad Agoncilium suæ ditionis oppidum Regis iussu obruncatur. ditio vniuersa perduellionis lege occupata. Cameri oppidum, occisi fratribus Aluaro & Alfonso relictum, ne nobilissimi principatus & familiæ nomen penitus interiret. Iscaris arcis Præfectus cum loci munitione confusus Regi portas clausisset, comprehensus capite pœnas soluit: grauique in posterum documento sancitum, nulla sacramenti religione iniuriam Regibus illatam à subditis excusari. Iisdem diebus Regi Castellæ ex Regina quidem Burgis filius natus est mense Augusto extremo, cui Petro nomen fuit: (hunc extincto Ferdinando fratre, acerba Castellæ fata Regem fore destinabant) ex Eleonora autem nouo partu Ferdinandus alter natus est. In Aragonia duo regij fratres continuatis funeribus elati: Iacobus Montesiæ miles Tarracone, vbi se antea regni hæreditate abdicarat: Ioannes Tarraconensis Præsul Poui (id oppido nomen est) in Cæsaraugustæ agro. Successit Arnaldus Cascomes Ilerda Tarraconem translatus. Rex Aragonius integra quamuis ætate, perpetua valetudine, ex quo nouis se nuptijs implicarat fractus non militaribus solum, sed etiam civilibus muneribus abscesserat, rerum summa Petro filiorum maximo demandata. Eleonora Regis potens importunis precibus Ferdinando & Ioanni, quos filios ipsa genuerat, Dertusam, Orihuelam, Albarracinum, Saguntum, alia oppida & vrbes donari à patre impetrarat. in quo Petri Principis iniuria continebatur, regni non maximi opibus imminutis: religionis ignominia, qua se superioribus annis Darocæ obstrinxerat, lege in perpetuum lata, ne quidquam de regia ditione diminueretur. Regem parum valere animo, Reginae artibus blanditijsque circumueniri prouinciales accusabant. inde priuignum inter & nouercam implacabile odium, regni que motus graues. Regina vt se muniret fratrem Castellæ Regem ad mutuam colloquium inuitabat. Id Regis Castellæ & sororis Reginae colloquium ad Ateram Calataiubæ in agro oppidum fuit. in eo oppido foedus sancitum, Regem sorori non defuturum: Iacobus Exerica & Petrus eius frater, qui Reginae partes sequebantur, in fide officioque confirmati.

Vasconum & Lusitania motus, Cap. IIII.

1335
 NNO proximo ineunte, qui eius seculi quintus & trigessimus fuit, Ioannes Emanuel Hari casu territus, Laræq; exemplo inuitatus, Regi conciliatus est. tantis rebus breui tempore patris, diuturnæ tranquillitatis spe, ex longo interuallo reuocata, ingens tota prouincia gratulatio fuit. ludi spectaculaq; per vrbes & oppida commissa. Vallisoleti ludicum militare institutum. Bandæ milites aduersus reliquam nobilitatem ex prouocatione pugnarunt. Rex quo maior libertas esset, dissimulato habitu pugne interfuit. ictus maximi frequentesq;, sed innocui. nonnulli tantum ex equis in terram excussi. dubia pugne palma, certamen diremptum. Res humanæ fluxæ & mutabiles, breui in aduersa mutantur. publica lætitia nouorum motuum nuncio obscurata. Rex Lusitanus in proposito Blance dimittendæ, Constantiæ in eius locum subrogandæ persistebat, ferro nisi impetratum esset, vindicare certus. Aragonij filiorum natu maximo Maria Vasconum Regis filia pacta est, quamuis minor natu sorori Ioanne, in regni successione prælata, si proles mascula patri deesset. foederis conciliandi auctor Henricus pro Rege Vasconum præfectus. vtrunq; Castellæ Regi graue ingratumq; extitit: & aduersus eius potentiam ea foedera comparari videbantur. sanè Petrus Aragonius nouercæ odium vlcersi cupiens, cum Vasconibus armorum societatem constituit. Fiteri cœnobium, quod in Castellæ ditione erat, improuisi occupant. iure feciali res à Vasconibus repetitæ ad Aragonium Regem iniurias expostulatum missi legati. excusat ille valetudinem: filijq; conatibus se imparem fore ait. ad arma necessariò ventum. Valida militum manus aduersus Vascones missa, ductore Martino Portocarrerio: cum Ioannes Lara id officium præstare, à Rege inuitatus excusasset. Ad Tudelam collata signa. atrox pugna fuit. victi tandem Vascones cæsiq; multi in Iberum præcipitarunt. eam cladem accepisse creditum est, quoniam defecti Duce non secus ac corpus capite, Vascones Aragonijq; pugnam inuaserant. nam Henricus Præfectus Tudelæ se tenuit, periculum veritus, an publicæ salutis respectu, quæ in eius capite versabatur. Michael Sapata Aragonius Fitero muniendo occupatus, quod in illud oppidum primum belli impetum fore existimabant, sub prælij finem è vicinis collibus se suosque ostentauit. nouum certamen fuit. Aragonij recètes aliquandiu sustentarunt. victi tamen versiq; in fugam sunt. Dux ipse captus. minor opinione cædes, hostibus continenti totius diei labore fessis: noctisq; beneficio inter se nõ cognoscebant, cum victi æque ac victores ob linguæ communionem Castellam ingeminarent. eo astu multi seruati. Cantabri alia parte Duce Lupo Lascano, Pompelonis finibus euastatis, Vnsam arcem locis finitimam occuparunt. his cladibus Vasconum audacia repressa, temeritas castigata. Quarum vno tempore in Hispania Galliaq; fama vulgata, Regem Castellæ Palentiæ eo tempore ex febre quartana laborantem, gentis commiseratione perculit, vt Portocarrerio mandaret ab armis vt discederet, iniuriaq; abstineret. satis pœnarum datum, siue inuita militia fuisset, siue voluntaria. sic copiæ ex ijs locis deductæ. Petri infantis vexillum relatum: quod præferri placuerat, ne viri nobilissimi eam militiam detrectarent, quasi

quasi Regis filio præfente. Gastonem autem Fuxensem Comitem ea fama ad opem ferendam rebus profligatis attraxit. vetusta inter vtranque gentem amicitiae iura, & regionum vicinitas inuitabat. Eius aduentu Lugrunium lautissimum ijs locis municipium inuaditur. ex vicinis oppidis multi, vt in repentino periculo arma corripiunt: adiunctique Lugrunij ciuibus transmissio Ibero hosti occurrunt. pugnatur acriter. vicere Vascones. victi sese in oppidum retulere, mœnibus bellum defendere parati. pro ponte Gaona copiarum Dux Lugrunij ciuis memorabili audacia, tribus socijs adiunctis, aciem hostium sustentauit, ne suis immixti portas irrumperent. cecidit ipse in conflictu, tres alij seruati, salutem rebus attulere. Vascones expugnatione oppidi desperata retro abierunt. accidit vt Ioannes Remensis Archiepiscopus, religionis ergo Compostellam petens ea iter haberet, vir sanctus præcipuaque apud vtranque gentem auctoritate. eo agente atque arbitro concordia inira ab armis discessum. tantum in vno homine præsidium sæpe est. Eodem tempore à tribus Regibus Albohaceno, Philippo Gallo, Eduardo Anglo, legationes honestissimæ ad Regem Castellæ venerunt: pro eo quod in magna gloria apud vicinas nationes erat. ex Africa splendida munera allata. vt induciæ ratæ essent postulatam. ab Anglo præterea filia Petro infanti sponsa destinabatur: quod vnum à Rege excusatum obteneram & fluxam infantis ætatem: de qua certi quidquam statui foret temerarium. Salutis anno millesimo trecentesimo trigesimo quinto hæc in Castellâ gerebantur. quo anno in proximum euoluto, Alfonsus Aragoniæ Rex Barcinone obiit, Ianuarij vigesimo quarto die iustus, pius, moderatus, vnde illi Benigni cognomen factum: patris imperio felicior, quam suo. diuturna valetudo obstitit: alioqui neque virtutem neque industriam defuisse, res in minori ætate prosperè gestæ satis indicant. Iacobo ex priori coniugio minori filio Vrgeliæ principatus relictus est. Petrum regni hæredem Eleonora Regina verita, ne ipsam filiosq; ob memoriam prioris similitudinis violaret, magnis itineribus Albarracinum abiit: vrbis munitione, & Castellæ quæ finitima erat, viribus freta, bellum si inferretur defendi posse. Exericæ reguli Iacobus & Petrus rerum suarum cura, officium erga Reginam antiquius existimantes, abeuntis iter profecuti sunt. Ijs diebus noua è Lusitania belli tempestas exorta. Lara & Emanuel haud synceris animis ita Regi conciliati esse videbantur, vt facillè appareret facultatem magis deesse, quam voluntatem rebellandi: neque diutius in officio, quam necesse esset perstituros. Lusitani coniugij dilata spes Emanuelem sollicitabat. Rege incerto nolenteque illud perficere verebatur, ne dotalem principatum interciperet in Castellæ finibus amplissimum. Castris, Alburquerqueisque à Regis fide abducti. Lusitanus vt arma Castellæ inferret sollicitatus. tantæ molitiones occultæ esse nõ poterant. denuò à Rege in Laræ ditionem impetus factus. oppida arcesq; captæ. ipse intra Lermam municipium circumfessum octauodecimo Kal. Iulij, vineis, turribus, & machinis omnium generum dies noctesq; impugnatur. nunc vi, nunc dolo, præmijs atque formidine oppidani tentantur, si Laram tradidissent, liberos donatosque in Regis amicitiam venturos. si morarentur spem, omnibus malis multatum iri. neq; vi neq; voluntate quidquam facturi, eximia erga Laram fide, lociq; firmitate perstiterunt.

fossa,

fossa, formaceisq; parietibus oppidum circumdatum est. vicinis agris illata vastitas. variæ manus diductæ vicina oppida circumfessum. obsidio ducebatur, obselsique annonæ difficultate, non satis prouisæ cœperant laborare. In Ioanne Emanuele parum præsidij erat, tamen virtutis ostentandæ opitulandique studio ad Pennafielem suæ ditionis oppidum prope situm, occultus aduenit. parum abfuit, quo minus Regis aduentu opprimeretur. velox fuga saluti fuit. Alburquerque mutata voluntate sese ad Regem contulerat. Rex Lusitanæ, vt Lermæ obsidio solueretur, per legatos postularat. inique Regem facere, qui eximia fide hominem, sibi amicum bello exagitandum sumpsisset. cum nihil esset impetratum, collectis suorum copijs in Castellæ fines inuehitur. Pax Augusta obsessa, magnaue diligentia impugnata. Alfonso Sosa Duce manus militaris prædatum missa, occursum prouincialium, qui se muris cohortationibus ad defendendam patriam concitarant, ad Villam nouam quæ cæsa, quæ in fugam versa est. reliquis Lusitanis documentum datum, importunos conatus haud impune fore. Rex cautior, maiorisque mali metu, si ventum ad manus esset, sese cum omnibus copijs in Lusitaniam retulit. sic mense Nouembri extremo, Lerma externa ope destituta, diuturnæque obsidionis malis oppressa, deditioem fecit. Ioannes Lara in gratiam receptus: & vnde exitium metuebat, inde præmium sceleris adeptus est, dotali etiam Viscaïæ principatu reddito. oppidum mœnium corona nudatum. rebellionis supplicium, sublata denuò tumultuandi facultas fuit. Hoc anno Marrocus Rex æmulo victo, occisoque, Tremesenij regno auctus est: vnde Mauris nouæ spes, nostris impendentis mali metus, maiorisque ex Africa belli cura.

Inducia Lusitanis concessa. Cap. V.

M V L T A Castellæ Rex blandimenta factiosis proceribus dabat: si aut in officio retineri, aut ad saniora consilia reuocari possent, turbido homines ingenio, callidi, fraudulentis. Valisoleti vbi Christi Dei natalem diem peregit, principio anni millesimi trecentissimi trigesimali septimo Ioannes Lara aquiliferi regij, honore auctus honestatusq; est. beneficijs maleficia vlcersi: benignitate cum offensa certare erat propositum. Ijs artibus & Ioannæ Principis opera (quæ Laræ mater fuit) Ioannes Emanuel delictorum illi gratia facta, Regi conciliatur, vafro ingenio homo prauoque, ancipiti fide: qui duos Reges Aragoniæ Castellæque fœderis amicitiaque simulatione distineret, vt vno alienato scilicet, apud alterum receptus esset. Et erant Aragonium inter & Eleonoram nouercam integre simultates. actum de concordia per legatos. speciosa verba ab Aragonio data sunt, nihil præterea. Castellæ Rex sororis inuitatu Aillonem oppidum ad vtriusque regni fines abiit. Regina priuigni iniurias & immanitatem conquesta, vt se, filios, & proceres, qui eius partes sequebantur, susciperet in clientelam, additis lacrymis postulabat. Rex ancipiti cura suspensus, sorori non opitulari inhumanum iudicabat: Lusitani Regis iniurias oppidò cupiebat vlcersi. Ergo in Aragonios fines inuadendi cura Diegho Haro de-

B b b manda-

mandata, Sorie, Molinæ, Conchæ, aliorumque oppidorum viribus & copijs ad Regis edictum adiunctis, Eleonora Regina per Burgos, Vallisoletumque Madritum abiit, ibi Regis aduentum sustentatura, belli tunc Lusitani studio incensi, magnisq; delectibus numerosas copias Pacem Augustam euocantis, vnde belli initium erat futurum. Quo tempore ex Eleonora pellice, noua ei proles nata est, cui Tello nomen. Lusitanum offendebat maxime Reginam sororem contemptui esse: de eaq; repudianda actum fuisse, non ferenda contumelia videbatur. Pace Augusta in Lusitaniam magna vi irrupitur. latæ populationes factæ. cuncta agi, ferriq; nullique omnino iniuriæ parcere. Rex ad Oliuentiam febrî propter anni tempus tentatur. Pace Augusta propter cæli grauitatem, 10 mense Iunio Hispalim cura valetudinis abiit. Iisdem diebus à Gotifredo maris pro Rege Castellæ Præfecto, Lusitanæ littora vastata: mox cum hostium classe cui Pecanus Genuensis præerat, non procul Olisipone pugnatum. atrox dimicatio fuit, ancepsq; belli mars. geminæ Gotifredi triremes initio captæ sunt. Id damnum, capta prætoria Lusitanie, deiectoq; regio vexillo compensatum. Ex ea re incussa formidine, hostes vndiq; victi fusique sunt. tetrum spectaculum, patenti mari sequi, fugere, occidi, capi: omnia qua visus erat constrata telis, infecta sanguine, octo triremes captæ, sex submersæ. Præfectus ipse Pecanus cum Carolo filio venit in potestatem. clara in paucis ea tempestate victoria: prorsus vt 20 Gotifredus Hispalim cum classe veniens, triumphî specie, Rege obuiam progresso iniret. Honos virtuti habitus, ad maiora animos accendit. Affuere Remensis Præsul à Rege Galliæ legatus: Magister Hospitalarius Benedicti X I. Pontificis Romani, qui Ioanni ante tres annos successerat, orator de pace. maximo quamuis ab utroq; conatu adhibito, Regibus conciliandis, impetrari tamen non potuit, quin Castellæ Rex valetudine confirmata rursus in Lusitaniam populabundus irrumperet, ea parte vbi Turdetani veteres erant, nunc Algarbij, præcipuo damno prouincialium doloreque, atque in suum Regem odio: qui magnis conatibus nihil aliud præstitisse videbatur, quam vt Castellæ vires irritaret: si imbecillitatis conscientia, quorsum arma mōta? si fiducia cur prouocatus certamen detrectaret: Calæcosq; disiunctissimis locis inua- 30 deret, Saluaterræ agris igne ferroq; vastatis? Ergo Castellæ Rex præcipiti autumno, nulla iusta hostium manu Hispalim sese retulit. sequebatur Egidius Carrilius Calatrauæ Archidiaconus, quod sacerdotium in templo Toletano est, vir spectata magnis rebus prudentia probitateq;. Is Semeno Luna defuncto in eius locum successus est Toletanus Præsul, summa Regis contentione: nam collegij voluntates in Vascum Decanum propensæ erant. De Egidij virtutibus silere, quam pauca dicere præstat. Concha patria fuit. parentes Garsias Albornocius, Therasia Luna, clari fama, atque nobilitate præstantes. Ingenium illustre iurisprudentiæ studijs dedit: non vt otio marceret, sed vt paratior ad rempublicam accederet. Aetate confirmata regijs consilijs adhibitus est: nunc 40 Toletana sacra regenda suscepit. Deinde Cardinalis creatus, eximiam operam nauauit Pontificibus Romanis, exactis tyrannis: qui ecclesiæ Romanæ ditionem armis in Italia occuparant. in omni ætate cunctis vitæ officijs æquabilis, recti tenax, opum contemptor, constans aduersus metus: bello

bello an pace melior fuerit in incerto est. omnes certè litterati æternum laudent, necesse est: qui collegio Bononiæ in Gallia Cisalpina instituto, sacrificos quatuor, collegas triginta annuis retribus litterarum causa perpetuò alit, omnes natione Hispanos. vnde velut ex arce sapientiæ multi prodierunt, literis & eruditione præstantes: doctrinæque splendor in Hispaniam est reuocatus: exemplumque constitutum, quòd extruendis id genus collegijs, alij imitarentur, pari studio facultateque. Ipso anno, septimo Kalend. Iulij (Fazellus priori anno Calendis Iulij dicit) Fridericus Siciliæ Rex obiit, annis grauis, bello tandiu sustentato clarissimus. Catanæ ad D. Agathæ cippus eius cum 10 statua monstratur, & inscriptione hac.

Sicania populi moerent. cælestia gaudent

Numina. terra gemit. Rex Fridericus obit.

Petrus filius successit in regno. Guillelmo ætate proximo Athenæ & Neopatria legata. Ioanni alia. filia, quas quatuor reliquit, regni successione exclusæ, lege haud futura stabili, neque prioribus exemplis consentanea. Remensis Præsul in Hispania, & Magister Hospitalarius vtro citroq; comendo Reges de pace ineunda appellare non desistebant. regna discordia interire, valere concordia. nouum & grauisimum bellum ex Africa imminere. metum sepe externum dissidentes voluntates pacasse. victis & victoribus vnum in pace præsidium. His vocibus Castellæ Rex aduersus, flecti videbatur, Lusitanus pacis cupiditate vehementius accensus. constitutum vt Emeritam Castellæ Rex accederet, de conditionibus foederis disceptaturus. In ea vrbe annuæ induciæ pactæ principio anni M. CCC. trigesimali octauo. pacis conciliandæ facultas non fuit. 1338

Abomelicus occisus. Cap. VI.

DE Albohaceni Regis apparatu maiora vero, vt fit, in Hispania nunciabantur. Maurici nominis robur concitari: omnes Africae prouincias vires conferre: cum filijs, vxoribus, & re familiarî migrare, quasi colonijs vniuersam Hispaniam occupaturi. neque arceri transitu, neque superari armis posse præ multitudinem. In Valentina littora primum fore impetum fama vulgabat. Ex his rebus magna nostros sollicitudo formidoque incefferat, Aragonios maxima arma, equos, com meatum conferre: omnia circum strepere belli apparatu. de ineunda concordia cogitari cœptum. sociatis viribus victoriæ spem esse, in discordia certum exitum. Anglici legati sui Regis verbis pacem, foedusque expetentes accipiti responso ab Aragonio suspensi: mutuam amicitiam fore & fuisse semper antiquissimam, si priora cum alijs gentibus foedera seruare concedatur. de Mariæ & Regis nuptijs agebatur, eatenus propter imbecillam viroq; immaturam 40 ætatem Tudelæ retentæ. Iulij vigesimo quinto die Alauonæ, magna vtriusque gentis lætitia, celebratæ sunt. auspex antistesque Philippus, puellæ patruus Cabillonensis. Episcopus. Ad Pontificem Romanum missa legatione postulatum, vt ad Hispaniam oculos conuerteret, ad aliquamque suæ prouidentiaæ partem imminens nomini Christiano discrimen pertinere iudicaret. Decumæ

sacerdotum, quæ Aragonijs Regibus subsidium belli sacri erant concessæ, ad
 iustum recentemque valorem expendi mandarēt: alioqui veteri æstimatione
 reuēta, parum subsidij futurum. Hæc Aragonius. Castellæ Rex Burgis, quo
 Emerita abierat, in gentis concilio leges sumptuarias sciuit, veteri frugalitate
 in mores reuocanda: qui nimium in leuitatem incubuerant in victu, cultu-
 que. Gotifredo Tenorio freti insidendi barbarosque Hispaniæ aditu prohiben-
 di cura imposta. Eleonoræ sororis precibus Concham abiit. affuere Emanuel
 & Lara, gratia penitus cum Rege reconciliata. eodem Petrus Afagra appulit
 ab Aragonio legatus de pace, de foedereque aduersus Mauros, tertia classis
 parte Mauris arcendis oblata. Conditionem Rex accipere respondit: foreque
 Aragonij amicitiam tunc gratam, si Eleonoræ sorori esset satisfactum. Daro-
 cæ in Aragonijs conuentibus de tota controuersia disceptatur. delecti arbitri,
 Petrus Aragonij patruus, Ioannes Emanuel ea caussa à Rege Castellæ legatus.
 Conuenit vt Exericæ regulo venia daretur: Reginæ & filijs integra essent,
 quæ ab Alfonso patre donata erant. Petrus Luna Cæsaraugustæ Præsul con-
 cordiæ aduersus aberat à Pontifice Romano ad dicendam causam vocatus.
 id foederi sanciendo commodum accidit. Quo Madriti comprobato, Eleono-
 ra & filij in Aragoniam redeuntēs, benigne accepti sunt, cultu propemo-
 dum regio. seruire temporum priuati, tum magni Principes solent: al-
 traque dissimulatione vti republica gubernanda. Remensis Præsul, Magister
 que Hospitalarius adiuncto Bracarenfi Episcopo, de pace è Lusitania legati,
 repulsi in præsentia sunt, iniquaque petere iudicatum. ac illud maxime displi-
 cebat, quod Constantiam Emanuelis filiam Petro Lusitanæ iuuentutis Princi-
 pi desponsam reposcerent. Ineunte salutis anno millesimo trecentesimo tri-
 gesimo nono sacer D. Iacobi Magister Vascus Rodericus obiit. suffragio mi-
 litari Vascus Lupus cooptatur, Rege indignante, qui eum honorem Frideri-
 rico filio destinabat. nouo Magistro multa crimina verò an ad Regis gratiam
 obiecta sunt: prouisaque tempestate in Lusitaniam elapso probata. itaque ho-
 nore detracto Alfonso Gusmanij Friderici pueri auunculus, rescissa priori
 electione, Magister creatur: magno multorum dolore, atque obrestitutione,
 ne in tanto quidem reipublicæ discrimine pelli reipublica ambitum confide-
 rantium. quæ magna peruersitas est. Per idem tempus Rodericus Peresius Al-
 cantaræ Magister loco motus. suffectus Gonsalvus Martinus, Nunnium alij,
 vocant. vobum dissimilitudine quidam conturbati discernunt, quæ sepa-
 randa non sunt: cum veteri Hispanorum lingua Nunnus & Martinus idem
 sint. Ioannis Prati Calatrauæ Magistri auctoritate id est præstitum: cui Al-
 cantaræ milites veteri instituto contributi erant. De bello Maurico ageba-
 tur. Hispalim, ex vniuersa ditione copiarum militares contractæ. presso Ca-
 stellæ Rex fuit, nuncio excitatus, Abomelicum ex Africa traiecisse cum quin-
 que equitum millibus: & induciarum tempus exierat: Mauricique cona-
 tus celeritate occupandi erant. In Granatæ fines fit impetus. Antequeræ
 & Archidonæ agris popularis vix ab oppidis vis est prohibita. idem ad
 Arundam factum. Præterea Maurorum manus vrbe egressa ad carpen-
 dum nouissimum nostrorum agmen, profligata Laræ, Emanuelis, & D.
 Iacobi

Iacobi Magistri, qui in postrema acie substiterant, virtute. qui ex fuga iugum
 occuparant barbari, nostris per ardua nitentibus, magna strage deiecti. multi
 metu præcipitarunt, è locis præruptis. Hispalim itum. inde variæ manus ad
 fines tutandos dimissæ. affuit Gilbertus duodecim triremibus ex Aragonia de-
 uectis, iussus cum Castellæ classe se coniungere, atque ad fretum Gaditanum
 excubare. Pecuniæ inopia erat. eius redigendæ necessitate, mense Septem-
 bri ad regni conuentus Madritum Rex abiit, Vicario Calatrauæ Magistro,
 ad quem bellici imperij summa rediret: inter duces alios & proceres par-
 tita cura. Nebrissæ, quod oppidum ad Bætis æstuarium, agri fertilissima re-
 gione situm est, frumenti copia in belli vsus erat collata. Mauri Regis dis-
 cesso audentiores id oppidum expugnare parant. copiarum ex hibernis eductæ
 quamuis iniquissimo anni tempore. Abomelicus positus ad Cæsarianum ca-
 stris restitit. Mille quingenti equites Nebrissam missi. ij oppido repulsi agros
 vastant. ad rei famam Portocarrerius Tariffa, Hispali Gusmanij Aluarus, &
 Petrus, atque Pontius Legionensis viri nobilissimi accurrerunt. præterea ex
 vicinis Mauricæ ditionis locis, in quæ armis irruperat Magister Alcantaræ,
 exigua manus, minorque quam pro hostium numero. diurno tamen
 nocturnoque itinere ad Arcobrigam graues præda Mauros, lentoque agmi-
 ne incedentes consecuti, ad vnum ferme trucidant, aut capiunt. præda om-
 nis ablata. Læti successu, de Abomelico inuadendo deliberant. maius quam
 pro numero facinus. plerosque hostium multitudo conturbabat: neque am-
 plius belli fortunam tentandam iudicabant. alij animo feroci negabant Mau-
 ros pertimescendos. virtuti suorum, numinisque præsidio credendum dispu-
 tare: neque esse fas in ea rei bene gerendæ occasione incertæ ac paulò post in-
 terituræ morbo vitæ sibi que parcere. vicit ea sententia. Mauri ex rebus prospe-
 ris orta negligentia motis castris ad Arcobrigam nulla cura, nullis vigilijs
 tendebant. Hostium contemptus exitio sæpe fuit. nostri dubia luce signo da-
 to, in hostes concurrunt. in fluminis transitu, aliquandiu repugnatum quingen-
 torum Maurorum accursu. eo traiecto a nostris reliqua procliuia fuerunt. mo-
 mento temporis cæsi fugatique hostes. Abomelicus ipse pedibus fugiens, vt in
 repentina trepidatione, pro gregario milite obruncatur. Aliatar propinquus
 in acie cecidit. Mauri ad decem millia perempti. (sic fama tulit) nostri castris
 hostium impedimentisque potiti, gemina victoria læti, clariq; in hiberna redu-
 cunt copias. Hoc anno à Tarraconensi Præsule concilium prouinciale habitum
 est. Quo tempore D. Eulaliæ corpus in locum commodiorem translatum in ea
 vrbe, solenni supplicatione habita. Aragonius Rex Auenionem abiit in Pon-
 ficis verba, pro Sardinia & Corsicæ imperio, quasi beneficiario iuraturus.

Victi ad Tariffam Mauri. Cap. VII.

BOMELICI casu ingens luctus Africam occupauit, patrem ma-
 ximè immatura morte præreptum præstare non potuisse qualem
 promiserat Regem querebantur. eo ardentius ad vltionem inflam-
 matis omnibus expeditio Hispanica festinatur, ingentes delectus

tota ditione habiti. certi homines per vniuersam Africam dimissi, qui simulata sanctitate spe diuini numinis promerendi, religionis patriæ vindicandæ facta, eas gentes ad capienda arma incitarent. Incredibilis concursus fuit. equites septuaginta millia, pedites quadringenta. cum quanta multitudine satis constabat neminem priorum Regum in Hispaniam venisse. classis comparata nauium ducentarum & quinquaginta, triremium septuaginta. Castellæ Regem eius belli defendendi cura sollicitum, nouus dolor excepit. Nunnius Alcantaræ Magister multis criminibus appetitus, verò an falsò non facilè dixerim, sed Madritum tamen in ius à Rege vocatus diffidentia causæ, an Eleonoræ Gufmanix fraudibus, potentiæque vt par esset veritus regium imperium contemnere visus est. scelus scelere cumulatum. Granatensi Regi sese adiunxit. Præterea classis Aragoniæ præfectus ad Algeziræ littus excensione facta in tumultuaria pugna sagittæ ictu confossus est. Socij cum classe quasi infaustam militiam auersati sese retulerunt in patriam. vtrunque regias rationes vehementer conturbauit. Ergo ad prima veris signa in Bæticam abiit. Nunnij conatus celeritate occupati. intra Valentiam, quod oppidum in veteris Lusitanix parte est, circumfessus captusque, lege maiestatis damnatur. ignis supplicium fuit: vt poenæ magnitudo reliquis documento esset. Chamisus vir spectata virtute in Nunnij locum cooptatus. Cœperat Albohacenus copias in Hispaniam trajcere. equites tria millia præmissi, virtutis ostentandæ studio incitati Arcobrigæ, Cæsariani, Afsidonixque agros vastant. cum ingenti capta præda reuenterentur, nostri Cæsariano egressi securos incautosque opprimunt. ad duo millia ceciderunt. Interea quinque mensibus freto trajciendo consumptis vniuersæ Maurorum copiæ ad Algeziram expositæ, Tenorij præfecti culpa: quem hostes transitu prohibere potuisse populus accusabat: inuidio plerunque & ingrato animo aduersus clarissimum quenque virum. Non tulit contumeliam ferox animus. cum vniuersa classe hostium dimicare ausus, insignem cladem accepit. periit ipse. classis oppressa. quinque tantum triemes celeri fuga Tariffam euaserunt. Regis animus ancipiti cura suspensus erat. hinc metus vrgebat, ne exitium immineret Hispaniæ: inde gloriæ cupiditas incitabat. Hispali vbi bello comparando intentus erat, Episcopis & proceribus in regiam vocatis, de belli summa deliberare constituit. Ad sinistram corona, ad dextram gladio positus, è sublimi loco solioque residens, hac sententia orationem habet. Quanto in periculo res publicæ & priuatæ sint, viri amici atq; cognati perspicitis. quo in statu res nostræ sint, vos ignorare non arbitror. A prima ætate cum regno continentes labores, & molestiæ vexarunt. (sic cælo placitum) tamen nostra peccata innocentium calamitate expiari graue est. Vix intestinis motibus pacatis, bellum externum excepit, eorum quæ pertulit Hispania grauissimum. A Erarium inane est. prouinciales nouis subinde vectigalibus fessi, ad mentionem noui tributi irritantur. Pacisci fortè cum hoste placet? sed infido hominum generi nihil sanctum est. Externa auxilia aduocentur? verum. sed finitimi Reges nostro periculo parum mouentur. Rebus asperis cæleste numen aderit? sed nostris sceleribus irritatum ne deserat, vereor. In tanta difficultate consilia explicare nostræ prudentiæ

dentix non est. collatis sententijs quid erit faciendum, pro vestra viri præstantes prudentia putate. Quo maior libertas sit, è conuentu discedam ipse: vos in sententijs dandis ne huic regiæ coronæ exitium, neve huic gladio dedecus afferatur, Hispanique nominis gloria ludibrio sit, considerate. Rege digresso magna inter proceres disceptatio fuit. prudentioribus aduersus hostium potentiam, Regem fore parem non videbatur: paciscique cum Mauro honesta aliqua conditione satius fore iudicabant. plerique ferocius bellum decernere, decoris & gloriæ auidi, in pace summam ignominiam fore, ad barbari arbitrium quod necesse erat constitutæ. Hæc vicit sententia. conuenit tamen vt Aragonios & Lusitanos missis legationibus ad sociandas vires sollicitarent. classis ad S. Luciferi portum refecta est: eiusque cura Calderoni Priori Hospitalario demandata. remissa ab Aragonio classis Petro Moncada præfecto. à Genuensibus quindecim triemes missæ Regis Castellæ sumptibus. Ioannes Leiuia ad Romanum Pontificem ea causâ legatus, delictorum veniam ijs concedi impetrauit, qui sacram militiam tribus mensibus tolerassent suis sumptibus. Eius euulgandæ cura Egidio Toletano Præfulei demandata. Lusitano conciliando abs Rege Castellæ datum, vt Constantia Emanuelis filia Petro Principi desponsa in Lusitaniam mitteretur. Nuptiæ Eboræ regio apparatu confectæ. dos dicta trecenta aureorum millia. Præterea Maria Castellæ Regina viri iussu ad patrem festinauit, vt vires conferret, belloque sacro ipse adesset impetratura. Re constituta, duodecim triemes, Pecano duce, (nam libertati erat redditus) è Lusitania dimissæ. ipse Castellæ Rex Lusitani promerendi, confirmandique studio in Lusitaniam abiit. Regum ad Iurameniam in Anæ ripa oppidum colloquio, deterfæ similtates. metus ira potentior. Copiæ interea militares Hispalim ex omnibus partibus conueniebant: eò maiori festinatione, quòd vno tempore Tariffam ab Albohaceno, Granatensique circumfessam esse nunciabatur. Septembris vigesimo tertio die obsidio inchoata est. ad augendam formidinem turres ædificari, excuti tormentis tela, vineis promotis mœnia dolabris vestibusque soluta lapidum compage dirui. Obsessi quamuis valido præsidio imposito, haud diu vim hostium sustentaturi videbantur. Rex, ne urbem dederent, verebatur. eò maiori cura belli subsidia comparare, maturique auxiliij spem obsessis facere. Hispalim è Lusitania cum rediisset, breui eòdem Lusitanus appulit. sequebantur mille equites, virtute, quàm numero validior manus. Rebus omnibus comparatis vrbe egrediuntur, obsidionem dissipandi, aut prælio dimicandi certo animo. ingentem confidentiam, cum vix quartam hostium partem suorum numero exæquarent. equites quatuordecim millia, pedites ad viginti quinque. modicis itineribus progrediebantur. Reges Mauri nostrorum consilio explorato, operibus quibus vrbs impugnabatur igne corruptis, vicinos cliuos castris occuparunt, leui munimento, in eo victoriam esse positam arbitrati, si ventum esset ad manus. Ad Rupem cerui (pago id nomen est) in conspectum hostium peruentum. de summa rerum in consilio Ducum disceptatur. mille equites, pedites quatuor millia nocte intempesta Tariffam missi, vrbi præsidium, & vt à latere hostes aggressi è cliuo deicerent. reliqui curare corpora iussi: atque vti simul cum ortu Solis pugnam inuadant,

paratos esse. Plausus lætitiæque in castris esse, vota diuis nuncupari, sanctissimo inter se iureiurando sancire, per turmas & manipulos, nisi victores domum non redituros, in periculo auxilio inuicem fore. Lucis aduentu, Reges, & eorum exemplo cæteri, confessione & Eucharistia ritè procurati sunt. mox acies ad pugnam instructæ. In primo agmine Lara, Emanuel, & D. Iacobi Magister constituti: in postremo Gonsaluus Aquilarius: peditum incondita multitudo in subsidijs Petro Nunnio Duce. mediam aciem cum robore copiarum Reges obtinebant. aderat Egidius Toletanus Præsul, alijque Episcopi & proceres. vexillum crucis Iugus natione Gallus Romani Pontificis iussu gestabat. milites omnes rubra cruce distincti, vti aduersus impios pro religione pugnaturi. Lusitano inuadendi Granatenses cura imposita est. ad peculiarem manum adiuncti, Calatrauæ & Alcantaræ Magistri. Castellæ Rex Albohacenum inuadere parans, concione aduocata, hac milites oratione accendit. Profunda auaritia, infinita imperandi libido, odium Christiani nominis implacabile, nulla iusta belli causa hanc barbariem in Hispaniam attraxit: inconditam, mihi credite, & ex colluione multarum gentium conflata. nemo numero terreatur, sua se multitudine impediunt: neque ordines seruare, neque imperia accipere idonei. Quanto sibi quisque minus pepercerit, tanto tutior erit. neque decet in pedibus potius præsidium, quam in virtute, armisque ponere: nudum cæcumque tergus hosti ferendum præbere. Aut barbaris seruiendum, aut strenuè pro patria, pro vxoribus & liberis, pro sanctissima religione pugnandum: victoriæ spe certa, (nihil in nobis vanitatis est). Quod si aliter eueniret, vbi maiori fructu, maiorque gloria, vita breuis & paulò post interitura ponatur? Quid salutaris, quam breui molestia cælestes sedes parari? quod crux illa sanctissima, cuius auspicijs pugnamus, & sanctissimi Pontifices pollicentur. Læti ergo, pleneque bona spe in hostes inuadite. Dato signo mota continuo agmina, præterfluebat inter vtraque castra Salsus amnis: vnde prælio nobilissimo victoriæque nomen factum, haud longo spatio decurrens in mare. qui priores traiecissent ab ijs pugnae initium futurum erat. Missi à Rege barbaro equites ad duomillia, transitum prohiberi. ipse interea spe tumidus, de victoria certus, ad circumfusas legiones. Si nostram, inquit, ætatem, resque in Africa gestas tantum respicerem, nihil ad vitæ fructum, gloriamque nominis deesse videbatur. omnibus circum nationibus vestra milites virtute subditis, gentis amor, patriæ religionis studium, vobis impulsoribus in Hispaniam attraxit. Turpe erit quod in pace estis polliciti, in pugna non posse præstare, domi procaces, in bello ignaui. Si numero pares congregarentur vestrae virtuti crederem, tamen. si certa pestis adesset mori satius iudicarem, quam vt tantum dedecus inureretur. nunc aduersus paucos, inermesque tyrones pugnabitis nullo vsu firmatos, nulla scientia militari. Atque illud potius verendum est, ne Africæ domitoribus cum tali hominum genere pugnasse turpe sit: illis gloriosum quocunque tandem euentu. Phuteses, Tremesenas, Algarbienses victorias cogitare. Eo animo, eaque fiducia quæ perpetuò victoribus esse debent, pugnat, erecti constantes periculorum, hostium, mortisque ipsius contemptores. His dictis ad flumen progressum. Lara & Emanuel diu subistere, metu incertum, an re alia. doli cer-

tè, & coitionis suspicionem præbuerunt, quæ suspicio latè per acies manauit. Lassi fratres, Gonsaluus & Garsia exiguo ponte transmissi, primi omnium cum multo maiori hostium numero, pugnare cœperunt. Periculo proximos Aluarus Gusmanus suo aduentu seruauit. secuti cæteri, Lusitanus læua collium latus radens. Castellæ Rex aliquanto locorum flexu versus mare in hostes irruit. vtrinque clamor ingens mutuò se ad pugnam hortantium. pugnatur acriter omnibus partibus. Consistunt agmina: & collato pede in eodem vestigio cædunt, cædunturque. eò Duces signa inferunt, vbi maximè suos laborare considerabant. Nostrorum pars notis tramitibus à cæteris diuisa castra inuadunt, capiunt, diripiuntque superato præsidio. re cognita cæteri Mauri percussis, qui eatenus in pugna substiterant, loco pulsos, deinde in fugam conuersi sunt. Magna cædes facta. Supra ducenta Maurorum millia in prælio fugaque ceciderunt. captiuorum ingens numerus fuit. è Christianis, quod vix fidem faciat, viginti desiderati non amplius. classiarij milites parum contulerunt: cum se Aragonij ad vnum tenuissent nauibus. Vascones in nullo huius belli vsu fuisse, Philippo gentis Rege Gallicis bellis distracto, reipublicæ moderatore Reginaldo Pontio homine Gallo. Egidius Toletanus Præsul à Regis Castellæ latere nunquam discessit: desertumque penè à suis, & in confertos hostes irruere parantem, voce manuque retinuit, ne tristis casus certam victoriam corrumpere. Salutis anno millesimo trecentesimo quadragesimo pugnatum est. de die scriptores variant. nobis certissimis monumentis exploratum est, tertio Kalen. Nouembris, die Lunæ, victoriam nobilissimam partem esse, vti in fastis Toletanis notatum est: vbi anniuersarijs sacris, festaque lætitia, veteri instituto eius diei memoria celebratur.

Reliqua huius belli. Cap. VIII.

VICTI fusique barbari Algeziram abierunt: moxque eius vrbs munitione diffusi, ne nostrorum aduentu opprimerentur, Rex Granatensis Marbellam abiit, Albohacenus Heracleam, eademque nocte in Africam traiecit, Abderrahmanum filium veritus, quem pro se Vicarium reliquerat, ne ad cladis acceptæ nuncium, regnum inuaderet. Parentum, vxorum & filiorum non magna necessitudo apud Mauros est. vxorum quas plurimas pro opibus ducunt, & filiorum multitudine amor distrahitur, omnes in vili pretio sunt. Ergo Fatima Tunctani Regis filia Albohaceni Regis vxor præcipua, tres aliæ vxores, Abohamarus filius capti in pugna castrisque eo minorem dolorem barbaro Regi inuferunt. duo alij Albohaceni filij in pugna sunt occisi. castra hostium plena omnis opulentia, regis, priuatæque erant: multa vestis pretiosa, auri & argenti tantum, vt valor in Hispania monetæ imminueretur, mercium pretium cresceret. Victores Reges eadem nocte in castra redierunt, pars cædendis, insequendisque hostibus fessi, pars quibus minor animus fuit, maior auaritas, Mauricis spolijs onusti. die proximo Tariffam inuerti, refectis mœnibus, quæ multis partibus erant quassata, atque præsidio muniendam curarunt. Contra timorem Mauro-

rum: & contra quam opus fuerat, ab Algeziræ obsidione cessatum. commeatus inopia in paucos dies comparati, & propter anni tempus in hyemem inclinantis, re necessaria compulsi Reges Hispalim reuersi sunt. Triumpho per simili pompa, omni ætate, omni ordine obuij ciues, patriæ liberatores, impietatis vindices, victores, Augustos faustis vocibus acclamantes in urbem exceperunt. reliqua Hispania decretæ, habitæque supplicationes. Diuis immortalibus actæ gratiæ. dies festi ludis, spectaculis, tripudijs Hispanorum more agitati. Rex Lusitanus ephippijs, gladijsque Mauricis ex omni præda acceptis, vt victoriæ munimento essent, in patriam sese retulit: rei Christianæ adiutæ, inuictæque virtutis laudem deferens. additi nonnulli captiui nobilissimi. abeuntis iter Rex gener ad Casalliam oppidum officij causa est prosecutus. Auenionem equi centum, gladij, parmæque è corio totidem è præda Maurica Benedicto Pontifici missa sunt. quatuor præterea & viginti Maurica signa: equus vexillumque Regis, quibus in prælio vsus erat, alia. Leiuus legatus aliquanto spatio à Cardinalibus obuijs exceptus. Pontificis voce, cum sacris de more esset operatus, Alfonso Regis laudes maximo Principum, hominumque concursu celebratæ sunt. Freti Gaditani custodia, ne se hostes reflecta classe denuò in Hispaniam infunderent, Egidio Genuensi demandata maris Præfecto, pro Rege Castellæ creato, id nauatæ operæ præmium fuit: genti blandimentum ne triremes Genuenses reuocarent quasi bello confecto: vt Aragonius, & Lusitanus fecerunt. tamen aliquanto post Castellæ Regis precibus vt auctæ numero classes reuertentur, datum est. neque enim quieturos Mauros iudicabant prudentes, quin instauratis viribus bellum supremo conatu, primo quoque tempore repeterent.

Alcauala initium. Cap. IX.

MAGNO metu liberatos Regem Hispanosque victis ad Tarifam barbaris, maior cupiditas incessit impiæ gentis reliquias extirpandi: sollicitudoque in belli vsus, quod fore diuturnum prouidebatur, pecuniæ conquirendæ. Nam quæ ex præda erat redacta, plurima quamuis in præmia militum, paucaque stipendia consumpta erat: annuis tributis exhausta prouincia. Mercatoribus tantum immunitas erat, impudensque census: reliqui ordines oppressi grauitate vectigalium. Elterenæ atque Madriti concedentibus prouincialibus, aliquantum pecuniæ collatum est. Leue id subsidium tantis factis futurisq; sumptibus: sed ineunte tamen salutis anno millesimo trecentesimo quadragesimo primo, Corduba, quo copiarum militares conuenire iussæ erant, in Granatenses fines irrumpitur. arte quam viribus victoria gloriosior. Præmissæ naues aliquot commeatu onustæ, Malacam inuadendi speciem præbuerunt. Mauricis copijs ea vrbe munienda occupatis Rex Alcalæ regiæ agros improuisus inuasit. Augusti vigesimo sexto die oppidum deditum. oppidani salutem pacti dimissi incolumes. magno id hostium dolore accidit, sua se opinione delusos considerantium. Eo oppido capto Prieghum, Rutes, Benamexillum, aliaque oppida & arces eo tractu, pars vi, pars deditione in potestatem venerunt. victoribus omnia pronærant, Mauris aspe-

ra.

ra. copiarum in hiberna reductæ, præsidia tantum opportunis locis disposita, finibus tutandis. classi imperatum, vt fretum insiderent, Afrosque transitu arcerent. Regem obsidendæ Algeziræ cura sollicitabat, atque in eam rem pecuniæ comparandæ quacunque ratione. Datum consilium, vt à mercatoribus nouum vectigal exigere. ea ratio facillima in præsentia visa est, in posterum graui incommoda attulit: vt est improvida mortalium mens: sæpeque in perniciem vertuntur, quæ prudenter excogitata esse videbantur. Eo consilio Rex Burgos principem ciuitatem contendit, limitis cura D. Iacobi Magistro commendata. Vallisoleti Christi Dei natali se tenuit principio anni millesimi trecentesimo quadragesimo secundi. Burgos Egidius Toletanus, Ioannes Lara, Garfias Burgensis Præsul, proceres alij & Episcopi nominatim euocati. horum Regis que summa contentione vigesima rerum venalium in vsus belli Maurici à Burgensibus concessa: definito tempore, dum Algeziræ obsidio duceretur. Burgensium exemplum, Legionenses, aliaque ferme tota ditione ciuitates secutæ sunt. Nihil tunc nimium videbatur: cunctis ardentibus studio belli Maurici profligandi. metu depulso, quàm graue id vectigal fuerit, vsu intellectum: inde certe Hispanicæ immunitatis opprimendæ initium factum est. læticia, metus, cupiditas, pessimi consultores in fraudem impulerunt. Regij ministri augendi fisci rationibus, Principis gratiam aucupabantur. quæ ars nimium prospero multorum successu creuit. ab his prouincialium simplicitas circumuenta. prudentiores dissimulabant. Nam suadere Principi quod oportet periculosum, rara fides, parata assentatio. Nouo vectigali Alcauala nomen fuit, re & voce à Mauris hostibus mutuata. Auxit studium ciuitatum victoria de Mauricæ classis parte vno tempore nunciata. tres & octoginta triremes ad Septam in Africæ littore erant, bellum repetituræ. in Bullonio portu duodecim alia priusquam se cum reliqua classe coniungerent, decem è nostris aduentu oppressæ sunt vere ineunte. vniuersa deinde Maurorum classis, quæ ad Guadamecili fluminis ostium appulerat, insigni prælio deuicta est. Mauricæ triremes quinque & viginti, quæ captæ, quæ submersæ. duo classis Præfecti Granatensis, Africanusque interfecti. Aragoniæ triremes huic pugnae non interfuerunt. ab Aragonia quo se contulerant redeuntibus ad Steponæ vel Astapæ littus, tredecim hostium triremes commeatu onustas oppressere. quatuor captæ, duæ submersæ, reliquæ fuga tenuerunt Africæ littora. nostrorum virtuti & felicitati terræ, marique fauere videbantur. fuissetque multo amplior clades illata, si vno tempore hostium copiarum ad Guadamecilum terra marique fuissent impugnatæ. quo consilio Rex Hispalim primum deinde Cæsarianum magnis itineribus erat progressus, cum in ea vrbe commissi prælij nuncium accepit. necessitatem pugnae, casus attulerat: cum tres è nostris naues in vadis hærentes remisso maris æstu hostes inuasissent: nostri defenderent, vtriusque classis concursu conatuque maximo.

Algezira obsessa. Cap. X.

ANTIS vno tempore victorijs terra marique partis, reliqui belli ex sententia conficiendi spes erat. nostra classis ad Satare-
sium

fium portum, prope Tariffam se tenebat. eo Rex accessit Algezira situm, cuius obsidendæ cupiditate flagrabat, locorumq; naturam mari lustraturus. Vrbs nobilissima visa est, fertilis ager, amœni colles circum ambientes, multæ frumentariæ molæ, villis, ædificijsq; regio vniuersa qua visus erat, collucebat. Regis animus eò amplius ad rem perficiendam accensus, quod ex captiuus cognitum erat rei frumentariæ non magnam in vrbe facultatem esse: & firmissimo Maurici imperio propugnaculo sublato, reliqua prona fore sperabat. Verum exiguæ copiæ, parum comœatus erat. id regio conatus retardabat. Locis finitimis raptim delectus habiti sunt. viri principes nominatim euocati. affuere Egidius Toletanus Præsul, Bartholomæus Gaditanus, Alcantaræ, & Calatræ 10 Magistri, militum manus non exigua: quam veteri instituto Bæticiæ ciuitates suis sumptibus miserant, eius belli conficiendi studio ampliorem, festinanti mora omnis longa est. Comœatus expediendi, reliquaque comparandi causa Rex Hispalim abiit. equites duo millia quingenti. pedites ad quinque millia conuenerant. cum ijs copijs Algezira obsessa est tertio Nonas Augusti. maris cura Castellæ & Aragoniæ classibus commendata. nam Lusitani ex quo ad Guadamecilum pugnatum erat, nulla arte retineri potuerunt, quin in patriam abirent. Obsessi nihil voluntate facturi videbantur, vrbs munitione, & numero confisi. octingenti enim equites, sagittarij ad duodecim millia propugnabant, non arcere vim modo sed etiam æquo congredi campo idonea manus. erumpentibus Mauris leuia prælia vario euentu commissa. Carthago arx 20 vicinis locis Mauris erepta. à captiuo, cum pugionem militis arripuisset, ne Rex violaretur periculum fuit, suorum concursu seruatus. diurnam fore obsidionem prouidebatur. Cæsa, comportataq; materia opera ædificari cœpta, plus formidinis, quam vtilitatis allatura. Classis Aragonia interea mense Septembri reuocata est, specie Balearici belli quod Rex Aragonius comparabat, magno Regis Castellæ dolore. eius tamen precibus decem triremes Matthæo Mercero Præfecto, auxilio ex Aragonia missa: quibus deinde totidem accesserunt, Iacobo Scriba Duce. Cuius vterque Valentinus erat. D. Iacobi Magister diurna valetudine extinctus, belli, pacisque artibus, regiaque gratia eâ tempestate clarissimus. is honos Friderico Regis filio, in ipsis castris delatus, rebus gerendis ætate nondum matura. Octobri mense tanta cælo missa vis pluuiarum, vt omnia corrumperentur: magnæ difficultates in castris essent, pecuniæ maximæ quam exhausta penitus prouincia, Alfonso ab externis Principibus mutuam petere compulsus est, Benedicto Pontifice, Rege Lusitano. Ad Gallum Egidium Toletanum ea causa legatus, quinquaginta aureorum millia impetrauit. e qua summa, viginti continuo representata, alia certis pensionibus à mensarijs Genuensibus numerari mandatum. parum subsidij tantis molitionibus, sed regia constantia omnia victa. In vrbe magnis præmijs propositis de Regis capite, quo superstite quietem nusquam fore prouidebant, obsessi licitabantur. gratissimam superis victimam fore prædicabant: inimicum Maurico nomini Regem mactari. neque deerant qui eo facinore clari, aut nobiles euadere cuperent, nulla salutis propriæ cura, quæ sæpè magnis conatibus aduersatur. à pluribus in Regis necem coniuratum, vti ex Mauro, quem altero minorem oculo 40 ceperant,

ceperant, intellectum est, ea mente in regia castra venisse. idem paucis post diebus duo alij Mauri, de ijs quæstione tormentis habita, professi sunt. Sed cælesti numen quos tuetur, hos ab insidijs & periculo eripit. Reges Mauri obsessis cupiebant opitulari. Marrocus se ad Septam tenebat Abderrahmani filij voluntate diffusus, cui noua moliri per idem tempus capitale fuit. Granatenis suis viribus totius certaminis sortem subire formidans, ne nihil videretur agere, manum militarem ad vastandum Astigitanos agros præmisit. ipse Palmam oppidum ad confluens situm vbi Singulis, id est Xenil, Bæti confunditur, diripuit, incenditque, præsidio occupare non ausus, neque diutius ijs in locis morari, quoniam finitimas vrbes arma expedire nunciatum erat. Mantus altera Ferdinandi Aquilarij accursu oppressa, prædaque omnis quam copiosam agebant ablata. annus iam millesimus trecentessimus quadragesimus tertius agebatur 1343 nullo magno operæ pretio ad Algeziram facta: opera tantum ædificata Horofco præfecto, agger institutus. lignæ arces circum vrbem extructæ. vineæ atque arietes ad mœnia agebantur. sed tanti erant antiquitus rerum omnium apparatus, tantaque vis tormentorum in vrbe, vt nostrorum diligentiam eluderent, operaque missis lapidibus corrumperent. machinis admouendis locus importunus. milites neque consistere poterant propter locorum iniquitatem, neque inter opera sine periculo versari. Duo sunt in freto Gaditano sinus impares magnitudine, pares natura. minori Tariffa adiacet, maiori Algezira modico disita interuallo, cliuo imposita, ascensu arduo, saxisque impedito: in duas dissecta spatia interiecto partes, veterem nouamque præcipua mœnium firmitate: gemina extrinsecus fossa geminoque pomœrio, angusta regionibus. cæterum ea tempestate Africi in Hispania imperij sedes, eoque pulcherrima in paucis & nobilissima. Ad obsessos ne quidquam comœatus inferretur, mari terraque diligenter cautum: nisi qui lembi noctis tenebris tecti nostram classem elussissent. exiguum id famis leuamen erat.

Algezira capta. Cap. XI.

30 **M**VLTI diebus & laboribus haud magno operæ pretio consumptis, nostri ancipiti cura suspensi absisterent ne incepto, quoniam frustra erat, an belli exitum expectarent, quo eatenus profpero vsi erant, dies noctesque cogitabant. Rex maxime pecunia consumpta, quam à Rege Galliarum, & Pontifice Romano mutuam acceperat (nam Lusitanus nihil contulit) annonæ inopia, imminuto numero, ne dedecus acciperetur, verebatur. cautiores de incundo cum hoste foedere consilium dabant. Pauone internuncio vltro citroque comiteante, de pace primum, deinde de inducijs actum est. irriti ij conatus fuerunt: cum Rex Castellæ negaret, concordia conditionem vllam Granateni fore nisi Africana amicitia renunciata: qua distracta, quid præsidij reliquum barbaro fuisset, aliena potius ope quam proprijs viribus stanti? Itaque Granatenis ea spe depulsus, ad Guadiarum viginti ab Algezira millibus passuum Kalend. Maij castra promouit: magis formidinis ostentandæ causa, quam quod pugna discernere deliberatum

beratum haberet. Classis Maurica ad Septam erat numerosa, vniuersis Africa viribus contractis, ad trajiciendum primoquoque tempore parata. recentes ij veniebant: nostri diuturnis laboribus & difficultatibus fracti. Rem Christianam periculo proximam Diui tutelares Hispaniæ sustentarunt, perpetuaque Regis aduersus ingruentia mala, animi constantia, atque felicitas. nam vno tempore ex Anglia, Gallia, & Vasconibus numero & virtute valida manus venit. Eduardi Angli Regis permissu Comites Arbidi & Soluzberi: Fuxensis Comes cum fratre Bernardo ad opem ferendam ex locis disiunctissimis excitati sunt: spe veniæ quam Romanus Pontifex Clemens sextus Lemouicensis priori anno in Benedicti decessoris locum subrogatus, omnibus, qui pia arma caperent pollicebatur. Philippus ipse Vasconum Rex sub Iulij mensis finem, commeatu nauibus præmissis, copiisque sequi iussis magnis itineribus festinauit, ne prælio deesset, quod propediem fore fama ferebatur. Horum Principum aduentus Regi Castellæ, vt oportuit, gratissimus fuit: nostris cum spe certa victoriæ pugnandi animus accessit. Venerant ante Emanuel, Laraque, nouæque subinde militares manus tota prouincia submittebantur. vniuersi certaminis aleam Mauri subire detrectabant: Regique Albohaceno de ea re conuitio exposculanti, responsum. Superiori prælio satis magnum documentum datum, quantum virtutis, & constantiæ in hostibus esset. numero nuper auctos fore validiores. Ex distantibus locis consilia afferrî tempori & rebus non satis accommodata. Traijceret modò, non repugnaturus eius voluntati. Seruasse exercitum sæuo reipublicæ tempore, quam prælio dimicasse, ducere maiorem gloriam. Interea inducias repetitis legationibus petere non desistebant. Expetentibus legatis, vt castra inuiserent datum. illi ordinem mirati, milites in partes tributos, artificium multitudinem, fora rerum venalium ciuitatis ad instar, præ nostrorum disciplina, earum rerum rudes se esse confessi sunt. neq; tamen induciarum spe vrbs oppugnatio intermittebatur. Excussa tormentis tela lapidesq; à nostris, barbari ex vrbe contra ferreos globos cum igne & fragore, puluereque tormentario eiaculabantur, haud leui sæpe nostrorum damno. Huius tormenti mentionem, nunc primùm in historia factam inuenio. Mense Augusto Cerueræ in agro Vrgelitano, infans gemino capite, quatuor cruribus natus erat. prodigium vnde perniciem rebus portendi superstitioso homines ingenio sibi persuaserant, infantis cæde auerruncari placuit. viuus sepultus. in parentes, quoniam ijs volentibus factum erat, parricidij lege est actum. Ipso anno Robertus Rex Neapoli supremum diem obiit, litterarum studijs & amore, quam rebus bellicis clarior. eius enim illa vox fuit. Dulciores sibi litteras regno esse. Ad Algeziram redeamus, vbi externi milites, quorum animus impetu valet, mora consenescit, è castris autumnò discesserunt. Angli proceres à suo Rege euocati (sic videri voluerunt) Fuxensis Comes stipendij tenuitatem caussatus (sic fama tulit) nos cæli Bætici per æstatem inclementiam ægre tulisse, morbis, & laboribus fractos, patriam appetiuisse suspicamur. nostram coniecturam euentus comprobauit: nam Fuxensis Comes Hispali in reditu obiit. Philippus Vasco Regis Castellæ voluntate è castris digressus Cæsariani: yterque mense Septembri. vtriusque corpus in patriam relatum. Ea re Mauri

incitati

incitati mutato consilio, prælio decernere statuunt. Sexaginta triremes Mauricæ Octobri mense ad Streponam appulsæ, mox Heracleam tenuere. è terrestres copias posuerunt castra. ad Palmonem amnem interfluentem, vtrasque copias cum semel, iterum & tertio ex interuallis accessissent, in transitu prælio pugnatum est. non animo, non armis, non bellica disciplina, non corporis robore par Hispano Maurus fuit. breui victi, fusique hostes. in vrbe suprema annonæ penuria erat. triremes vna & altera commeatu onustæ à nostra classe interceptæ. quinque tantum Myoparones ineunte anno millesimo trecentesimo quadragesimo quarto in vrbe penetrarunt: reuersique in Africam diutius sustentare non posse renunciarunt: aut pereundum omnibus, aut vrbe dedendam. ergo continuo de ineundo fœdere actum. Martij mensis vigesimo sexto die deditio his conditionibus facta. Vt Granatensis qua ante belli tempore lege Castellæ vectigalis esset. Obsessis incolumitas, & cum rebus suis quo vellet, discedendi data facultas. Induciæ decennales cum Mauris Regibus pactæ. Fœdere sancito Mauri in Africam frequentes concesserunt. Castellæ Rex in vrbe solenni supplicatione ingressus, sexto Kalend. Aprilis, proxima luce templo maximo Mahumetanæ superstitionis sordibus expiato. D. Mariæ Palmæ nomen indidit: quod Dominicus Palmarum dies esset. In eo templo ingenti omnium læticia & gratulatione, sacra ex ritu Christiano peracta sunt. agrimilitibus dati, è domicilium transferre, propter locorum amoenitatem certatim cupientibus. Rebus omnibus constitutis Hispalim Rex abiit. In ea vrbe ab Eduardo Rege Anglo per legatos de nuptijs, Petrum inter Alfonso filium iustum, & Ioannam Angli filiam appellatus, in præsentem quidem annuit: deinde tamen pactæ nuptiæ, non coaluerunt: vt sunt fluxe Principum voluntates, & ex commodo sæpe mutantur, nulla fidei cura. Duæ Albohaceni filiæ superiori ad Tariffam prælio captæ, ad patrem remissæ. id promerendo barbaro Regi datum. neque vinci is munificentia passus est. legatos continuo amplaque munera ex Africa ad Regem misit. Victoriæ fama per Hispaniam, atque adeo Europam vniuersam pios omnes gaudio compleuit. confectum Mauricum Belolum. duos Reges superatos. vires Africæ concussas. ergo ij omnes dies festos agere. omnis ætas, sexus, ordo adire templa, vota soluere: nullum lætitiæ, religiosæque gratulationis genus prætermittere, quod ad ostentandam conceptam animis lætitiæ pertinere iudicarent.

Bellum Balearicum. Cap. XII.

VO hæc tempore in Bætica gerebantur, Aragonia arma mota sunt: Rexque Balearis paterno imperio est eiectus, in quo præsidium esse debuit, summa Aragonij Regis iniquitate, atque perfidia. Dira ambitio dominandi transuersum egit, ne propinqui Regis calamitate moueretur: aut quid homines iudicaturi essent, consideraret. Mompellerium nobilis & laeta ciuitas in Gallia Narbonensi, Magalonæ Pontificibus olim subdita fuit. ijs siue concedentibus, siue dissimulantibus. peculiare eius vrbs Principes exiterunt Pontificum beneficiarij.

eo

eo principatu ad Aragonios primum, deinde Baleares Reges deuoluto, uti superius est demonstratum, Magalonæ Pontificum auctoritas contemni sensim abrogarique cœpit. vis Regum & libido, non ius aut æquitas valent. illi cum pristina auctoritatis locum recuperare non possent: quod proximum erat, vindictæ studio Gallis Regibus, vrbis eius imperium pretio vendiderunt ante quinquaginta amplius annos. Eo Galli Reges iure innixi, Reges Baleares sollicitare non desistebant, ut quasi beneficiarij fidem sacramento firmarent: ciuibus Lutetiam prouocandi libera facultas esset. Negare illi, detrectareque imperium non exoletis vetustate annalium tabulis & exemplis imperia constare, sed recentissimæ consuetudinis vsu. Quod datum non erat Magalonæ 10
Episcopis, neque Galliarum Regibus concedendum, quippe illorum Vicarijs. vis admota. contributa Mompellerio oppida, Gallicis præsidij occupata. Rex Balearis arma expedit. Aragonij imperij beneficium Aragonijs armis defendi postulat, speratque. Rex Aragonius profunda calliditate, immensaque ambitione Gallo gratificari magis velle visus est, Regem propinquum per se imbecillum externo præsidio destitutum, præda fore prouidens cupiensque: tametsi de ferenda ope appellatus, speciosa verba dabat, nihil præterea. mutuo colloquio habito ita se facturum, quæ postulabantur, respondit: si iure agere Gallus recusasset. in eam rem missi vltro, citroque legati, distinendi animo, nulla opitulandi voluntate. Quæ ut honestatis specie velaret, graua 20
crimina misero Regi imponenda curauit. Regis cum Aragonij imperium detrectare. Neque vocatum ad comitia venire. Insolenti forma & pondere monetam, quod nefas erat, Perpiniæ percussam. In Aragonij Regis necem Barcinone, quo per fidem colloquij venerat, conspirasse. index Regina ipsa Constantia Balearis vxor de fratre sollicita. Demum cum Gallo, Italis Principibus, ipso Marrocio Rege fecisse foedus aduersus Aragonium. Hæc accusationis capita fuerunt, siue vera, siue conficta: ut fama tulit, cui calamitosi Regis exitium fidem conciliauit, iniuria fuisse oppressum. Hæc fatalis dissidij initia: quæ Romanus Pontifex, Sanctia Regina Neapolitana, vtriusque Regis propinqua sopire conati nihil profecerunt. Et erant ut in exiguis principatibus 30
fit, Baleares cæterique minuto Regi, subditi populi, nouis subinde vectigalibus oppressi. quorum cum modum non sperarent, imperium mutari haud ægrè laturi erant. Ventum ad arma. Petrus Moncada maris Præfectus ab Algezira obsidione reuocatur, uti paulò ante dictum est. Classe valida comparata, in qua centum & sedecim maiora, minoraque nauigia erant. ad Rubricati promontorium Aragonius soluens maiorem Balearem tenuit. insulani trecenti equites, pedites ad quindecim millia congregantur, collectitius exercitus, parumque roboris habiturus. Victus continuo Balearis Pontiam urbem se recipit: deinde rebus desperatis in continentem abiit. & erant insulæ voluntates in Aragonium propensæ, omniaque victori procliuia. Insulis in fidem 40
acceptis, atque Arnaldo Erilo rebus præfecto, Aragonius cum classe Barcinonem sese retulit. Ruscinonenses & Ceretani in extrema Hispaniæ ora bello petiti vastitas illata agris. aliquot oppida capta. Cardinalis interuentu, quem Pontifex incundæ concordie cura ad eos Principes legarat, ab armis tantisper cessatum,

cessatum: & hyems appetebat, machinæque oppidis impugnandis idoneæ allatæ non erant. Transacta hyeme, mensæque Aprili, ipso huius seculi anno quadragesimo quarto, bellum maiori conatu instauratum est. agri incensi. corruptæ 1344
segetes. oppida & vrbes, quæ vi, quæ voluntate expugnata. Balearis intimi, ut Aragonij fidem, quàm vim experiri mallet suadere. negare alij, procacibus verbis probare fidem cupientes, moriturosque se antea denunciare, quàm in hostis potestatem venirent, ante bellum feroces, in periculo ignaui. Regis animus in varias cogitationes distrahi. pudebat libertatis studium maius apud quenquam esse, quàm apud se. virium imbecillitate terrebar, vno Perpiniæ ferme relicto. anceps animus ad tutiora tandem, quàm honestiora conuersus, Petro Exerica sermonum ministro in potestate se Aragonij futurum dixit: salutem libertatemque pactus modò. regni recuperandi à clementia victoris spe an iniecta an præsumpta temerè, mensæ Iulio accepta fide in Aragonia castra, quæ ad Elenam urbem erant, Perpiniæ venit, proceribus tum suis, tum Aragonijs comitibus. Ad Regem deductus in genua procumbens dextram deosculatur.
11 mox alleuatus: Erraui, inquit, Rex inuicte, erraui. error tamen perfidiæ culpa
11 vacat. Quod imprudentia peccatum est, clementia virtus Regum, hoc est, tua
11 propria condonare debet Regi supplici, propinquo, necessario: præterea quatenus
11 rationes nostræ tulerunt, vestræ maiestatis in paucis studioso, nouisque &
20 maioribus officijs in posterum superiores offensas compensaturo. Peccato, in
11 vno non semel peccatum fateor: sed tunc præcipua clementiæ laus cum iræ
11 causæ iustissimæ. Alioqui tuus sum: de me ditioneq; mea, ut liber statur, benignè
11 (ut spero) memor modò rerum humanarum inconstantia. Ad hæc Aragonius fallaci eblanditur vultu. peccatum excusat. poenitentia veniam promereri ait. Verbis contraria fuerunt facta. aliquanto post Barcinone procerum consilio aduocato, Baleari regium nomen honoremq; detrahit. annum vectigal constituit, vnde vitam sustentaret. Tum ille, quàm grauis casus ex regno esset reputans: deceptumque se sua opinione, blandisque Exerica verbis tandem intelligens magnis præsidij nudatus, de integro resumit bellum. In Galliam profugus Clementem Pontificem primum adiit: & quoniam in eo parum præsidij fore prouidebat, ad Gallum Regem, vnde tempestatis initium extiterat, supplex confugit: & in belli sumptus Mompellerij principatum, de quo contentio erat, pretio centum millium aureorum vendit. Gallus & Pontifex egeni & profugi patrociniū suscipiunt: seignius tamen cunctantiusque, quippe in alieno periculo. Ipse bello repetito, Baleares, Ceretanos, Ruscinonensesque inuadens magnis conatibus, nihil aliud quàm vitæ exitium peperit, quinque post annis in Baleari maiori acie ab Aragonijs victus cæsusque. Is fuit calamitatis exitus. honos supremus extincto est habitus. Corpus Aragonij Regis iussu Valentia translatitio funere tumulatum. Filij tum ipsius, tum Ferdinandi fratris, paulò ante belli tempus defuncti, alieni criminis, si tamen crimen fuit, poenas luerunt: capti, profugi, egeni, sine lare familiari vagantes. quod iniquissimum plerisque visum est, præsertim iure regnandi innocentes filios propter vlla parentum peccata spoliari. Ipso anno, quo Algezira capta est, & Rex Balearis regno decidit, Olisipone ad oram Oceani, terra horrendo fra-

gore mouit. magna mortalium trepidatione ædificia concussa: templi maximi
 forni collapſa. maioris id mali omen initiumque exitit. Constantia Emanue-
 1 3 4 5 lis filia, Petri Luſitani vxor, morbo extincta eſt, proximo anno milleſimo tre-
 centeſimo quadrageſimo quinto. eo minori ſuo virique dolore, quòd Agnetis
 Caſtriæ, quæ in obſequijs Conſtantiæ erat, eximia formæ venuſtate, amoribus
 indulgebat: atque ita vt eam iuſtæ propemodum vxoris loco cultuque habe-
 ret. quod nefas impiumque erat, Ludouico Petri filio, qui in primis annis de-
 functus eſt, ab ea ex ſacro fonte ſuſcepto. Ferdinandus præterea Mariaque Pe-
 tro ex Conſtantiâ nati erant.

Inteſtini Aragoniæ motus. Caput. XIII.

REX Caſtellæ peracto ex ſententia bello Maurico, maxima cura-
 rum parte leuatus ad vindicandas iniurias magiſtratum proce-
 rumq; quas ſæuo reipublicæ tempore multas & graues exiſtere ne-
 ceſſe fuit, animum conuertit. Ea verò in primis cura ſolicitabat,
 Caſtellæ & Legionis exemplo, Beticos & Carpetanos inducere, vti vectigal ex
 rebus venalibus exigi darent. alioqui res tranquillæ erant, opima pace vniuer-
 ſa prouincia florebat. Nouorum in Aragonia motuum cauſæ extiterunt. pra-
 uo & inquieto Rex Aragonius ingenio, bella ex bellis ferendo imperium am-
 20 plicare ſatagebat, maiorum importunis donationibus regni vires debilitatas,
 maiestatem imminutam accuſans: ſucceſſuq; ferox pulſo Baleari Rege, in Iaco-
 bum fratrem germanum iram vertit in Balearem, ſubeunte poſt calamitatem
 miſericordia propenſum. præterea ſuſpecti inuiſiq; dominatibus ſunt, qui pro-
 ximè ſubſtituuntur. Iacobus veteri gentis inſtituto (ſic nonnulli diſputabant)
 regni ſucceſſor fore prædicabatur, Conſtantiâ, Ioanna, Maria, quas Rex ex vxo-
 re genuerat, paterna hæreditate excluſis, eòque Vicarius regni creatus, proce-
 rum & populi ſtudia ſibi adiunxerat, bonis artibus fraude nulla. Rex ad ſe vo-
 catum regni procuratione abire iubet. raptim & perturbatè aguntur omnia:
 1 3 4 6 eò amplius, quòd ſalutis anno milleſimo trecenteſimo quadrageſimo ſexto Ara-
 30 goniæ Regina ſanctiſſimis moribus ſcœmina, eòque viro diſſimilis, quinto à
 partu die, quo filium breuis æui, nempe vno die victurum enixa erat, extin-
 ctâ eſt. breue gaudium dolori permixtum tota prouincia fuit. defectæ cor-
 pus Valentia in Vincentij æde tumulatum. ipſa Populeti ad vetera Regum
 ſepulcra mandarat. Prolis maſculæ ſuſcipiendæ cura, inteſtiniſ motibus pa-
 candis, de regijs nuptijs continuo actum eſt. miſi in Luſitaniam legati Eleo-
 noram à Rege patre in coniugium expetitam. eaſdem nuptias Ferdinandus
 frater ambiebat, Caſtellæ Regis auunculi fauore & flore iuuentutis nixus.
 Vicit in contentione, vt neceſſe erat, Aragonius: annitente in primis Ioan-
 ne Emanuele, qui Eleonoræ Guſmaniæ, eòque Regi Caſtellæ inſenſus, ſe
 40 totum voluntate ad Aragonium contulerat: Ioannamque eius patrualem
 Raymundi Berengarij filiam filio ſuo Ferdinando connubio iungendam
 nuper curarat, atque perfecerat: tres regias arcta propinquitate comple-
 xus, eòque cæteris per Hiſpaniam proceribus validior. Proceres Aragonij
 & Valen-

& Valentini cum plebibus tumultuari cœperunt, conſpiratione facta, liberta-
 tem iuraque prouinciæ armis etiam, ſi opus foret tutaturi. offenſionis præci-
 pua cauſa obtendebatur, quòd Iacobo Vrgelitano abdicare compulſo, Con-
 ſtantiæ Aragonij Regis filia nomine, quaſi hæredis futuræ leges edictaque
 ſancirentur. Semen Vrræa, Petrus Coronelius, Blaſcus Alauona, Lupus Lu-
 na Segorbij principatu, & Violantis, quæ Regis amita erat, nuptijs præ cæte-
 ris eximius, libertatis conſeruatores designati. Iacobo Vrgelitano, vti neceſſe
 erat, primæ partes datæ ſunt. Ferdinandus Ioannesque eius fratres è Caſtella
 vbi Aragonij voluntate diſſiſi ſe cum matre tenebant, litteris nuncijsque euo-
 10 cantur. rem ſuſcipientibus, quingenti equites ab auunculo Caſtellæ Rege præ-
 ſidij cauſa adiuncti ſunt. Aragonius non ignarus ciuilibus bellis irritatæ mul-
 titudinis quantæ ſint vires, valere impetu, mora conſeſcere, regni conuentus
 Cæſarauguſtæ habendos curat. in ijs conuentibus gentis pacandæ ſtudio ma-
 gis quàm ſyncera voluntate, reſciſſo priori decreto, Iacobo fratri regni procu-
 ratio reſtituta à Rege eſt, regni que hæres renunciatur. Ex ijs rebus reddita rei-
 publicæ pax, lux rebus ipſius Iacobi obitu, qui mox accidit, conturbata eſt. Ara-
 gonijs nouas nuptias maturandi ſtudio Barcinonem abiit, quòd ſponſam claſſe
 vehendam ab extrema Luſitania curarat. eodem Vrgelitanus appulſus de-
 20 functus morbo eſt ſine anni milleſimi trecenteſimi quadrageſimi ſeptimi. fa-
 ma tenuit noxiò infectum medicamine. affectati regni ſuſpicio malo fuit.
 nullo ſanè præcipuo apparatu nuptiæ celebratæ, vniuerſa prouincia præ-
 ſenti luctu & impendentis tempeſtatis metu occupata. Iacobi corpus in ea
 vrbe ad D. Franciſci ſepultum eſt. Ferdinandus & Ioannes fratres, qui ſo-
 luto Cæſarauguſtano conuentu ſeſe in Caſtellam retulerant, conſilio cum ma-
 tre & auunculo Rege Madriti communicato, duces ſe coniuratis populis præ-
 buerunt. Octingenti equites è Caſtella abs Rege dati. Ferdinandus Valen-
 tiam tenuit. Ioannes Cæſarauguſtam. Regina mater Conchæ & Requenæ,
 vbi frequens morabatur, de belli euentu filiorumque ſalute ſolicita ſubſti-
 tit. miſi inter Reges legati: è Caſtella Portocarrerius amicitia inter fra-
 30 tres conciliandæ ſtudio: ab Aragonio Thauſtes iniurias expoſtulatum, &
 ne rebellium partes tueretur expetitam. vt ſexcenti Caſtellæ equites Ara-
 gonijs ſtipendijs, ductore Aluaro Albornocio conducerentur impetratum.
 Aragonius non absque ſigillatione maiestatis penè ſupplex, & quaſi in re-
 bellium poteſtate futurus Valentia præſto fuit. Parum abſuit quin violare-
 tur. regij & populares voluntatibus inter ſeſe diſſiſi, obſeruare inuicem ſermo-
 nes, vultum oris inter ſe habitumque notare, conuitijs contumelijsque initium
 pugnae occaſionemq; captare. inde ſeditione facta ventum ad arma. In regiam
 ipſam irrupitur. magna aulicorum trepidatio fuit. Rex equum conſcen-
 dere, & in populum ſe dare compulſus, commotam multitudinem pacat.
 40 Ferdinando datum, vt Rege ſuperſtite vicarius, defecto ſucceſſor, filiabus
 excluſis eſſet. foedus metu expreſſum, haud diuturnum eſſe poterat. Re-
 ge digreſſo Lupus Luna, qui ſe iam ad Regem traduxerat, ab armis non
 deſiſtebat, inſenſus importunusque coniuratis hoſtis, Rege diſſimulante pri-
 mum, deinde annuente. Ad Darocam vicinaque loca caſtra erant. Ferdi-
 nandus

nandus vt Lunæ conatus comprimeret, cum copijs Cæfaraugusta profectus, equitum peditumque quindecim millibus ad Epilam, prope Salonem fluuium, qui vulgò Xalon est, castra promouit. oppido potiri non potuit, propter loci firmitatem. ager incensus. segetes maturæ corruptæ. regionum concursu collatis signis dimicatum. coniurati milites seditioni magis quàm iusto prælio idonei, victi profligatique sunt. Semen Vrrea, alijque viri principes ceciderunt. Ferdinandus ipse Dux accepto in facie vulnere in hostium portentum venit, ab Aluaro Albornocio, cui custodiendus datus erat, fraternæ seueritati substractus, dimissusque in Castellam, Lupo Luna siue inscio, siue dissimulante alternantibus, vt in ciuili bello, voluntatibus. Regi satisfacisse declarat, Comitum Lunæ honor nouo in Aragonia exemplo Lupo collatus, merces operæ strenuæ. Secundum eam victoriam peruia omnia Aragonio Regi fuerunt: Cæfaraugustæque pace reuocata conspirationis & res & nomen sublatum. regni hæreditas Ferdinando sancita. Iustitiæ Aragonum auctoritas amplificata. ne à Regibus libertas pessundaretur eo magistratu veteri gentis more cautum erat. Hæc salutis anno millesimo trecentesimo quadragesimo octauo in Aragonia gerebantur. Qui annus peste grauissimus fuit. vis mali Orientis prouincias initio afflixit: deinde in cæteras regiones grassata, Italiam, Siciliam, Sardiniam, Balearisque, Hispaniæ tandem prouincias vrbesque omnes vexauit. prorsus vt Octobri mense Cæfaraugustæ in rationem Libitinæ trecenta funera quotidie venirent. aeris vitium, curatio ipsa & contactus ægrorum vulgabat morbos. infecti tabo, aut neglecti moriebantur, aut, assidentes curantesque eadem vis morbi inuadebat. ita assuetudo mali animos efferarat, vt exhaustis lacrymis insepulta, strataque corpora iacerent: miserandaque rerum facies per vrbes & oppida tota Hispania erat. Eleonora Aragoniæ Regina Exericæ, quo Rex se contulerat contagionis metu, extincta per idem tempus est, nulla ex se prole relicta. Corpus in eodem oppido subitario funere sepultum. tertijsque nuptijs locus Aragonio relictus, prole felicioribus. In coniuratos Valentinos nondum quiescentes in omnes armis, in singulos victoria parta grauissimis supplicijs sæuitum: vt poenæ magnitudo cæteros perterreret, documentoque esset, Regum iracundiam haud temerè irritandam esse.

Calatrava dissidium compositum. Cap. XI III.

ALATRAVAE milites Castellæ atque Aragoniæ inter se dissidebant, studijs voluntatibusque pro vno duo ordinis Magistri, Calatrauæ alter, alter Alcanitij. Gasias Lupus eius ordinis Magister, ante viginti amplius annos multorum criminum legeque maiestatis postulat, minore Rege rempublicam prædæ, ordinem ludibrio habuisse, vnde graua incommoda extiterant, vniuersi ordinis perturbatio, ab Alfonso Castellæ Rege in ius vocatus iudicij metu in Aragoniam abiit, siue ex mala cōscientia digna metuens, siue hostium potentia & fraudibus, vt par esset veritus. nam militum potentissimi & nobilissimi ad accusandum accesserāt. ea prima diuturni dissidij causa fuit. cum enim Aragonij Regis fauore Alcanitij,

tij, quod oppidum ei ordini contributum est, Magistri nomen auctoritateque tueretur, agente Castellæ Rege absens damnatur, graduque deicitur. in eius locum Ioannes Nunnus Calatrauæ sufficitur: quem fama ferebat furto genitum ex Blanca Regis Lusitaniæ amita, virginum collegio Olgis prope Burgos præfecta. Cistercienses Abbates, quibus in eum ordinem inquirendi veteri instituto potestas erat, noui Magistri electionem ratam habuere. Neque se tamen propterea Aragonij milites deserunt, neque noui Magistri auctoritati cedunt: quin Lupo Magistro defuncto Alfonso Peresum in eius locum substituant. accessit Morimontensis Abbatis consensus, cuius eæ partes erant, siue voluntarius, siue expressus. Tentata sæpe ineundæ inter milites concordia via: nam discordiam fore exitialem vtraque pars prouidebat. missis ea causa inter Reges legatis, nihil ad hoc tempus profectum, cum Peresio defuncto Ioannes Ferdinandus Alcanitij in eius locum electus est. priusquam ea electio rata firmaque esset, Regibus agentibus Castellæ Aragoniæque, vterque Magister Cæfaraugustam, quo tempore Aragonij conuentus habebantur, alijque ex vtraque natione milites conuenerunt. causa dicta Rege ipso Aragoniæ disceptante, secundum iura & merita Castellæ pronunciat: legeque in posterum sancitur, eum ordinis Magistrum ritè institutum haberi, quem eius ordinis milites Calatrauæ iussissent. Ioanni Ferdinando Alcanitij cura commendata, cum honoris prærogatiua cæteris Aragoniæ militibus prælato. ea ablata supremæ potestatis compensatio fuit. cautumque ne in eum cæterosque Aragonios milites, dum ipsi viuerent, quidquam statuendi ordinis Magistro potestas esset, nisi Populeti & Viruelæ Abbatum consilio. inuidia ne malo esset prouidebatur. Sic concordia sancita inter Calatrauæ milites, sublataque dissidia sunt Augusti mensis vigesimo quinto die, vt sunt varia hominum iudicia, Castellæ Regis gratia datum, non ad iuris rigorem expensum nonnullis vituperantibus. Ipso tempore Ludouicus Claromontis Comes Alfonso Cerdæ cognomento Exhæredis, ex Ludouico filio nepos classem ad Catalauniæ littora adornabat, Regis Aragonij permissu opeque, Pontificis Romani concessu, qui ei ante biennium Fortunatas insulas attribuerat ea lege, vt barbaris gentibus Christianæ religionis lumen inferendum curaret. De earum insularum situ, natura, numero, & quo tempore sub ditionem Regum Castellæ concesserint, pauca vt exponamus res videtur postulare. Egressis Gaditani freti fauces ad laeuam in mari Atlantico iacent numero septem, ab Occasu ad Ortum ordine porrectæ, à media cæli linea septimo & vigesimo gradu distantes. Quæ maxima est, Canaria vocatur. inde cæteris eadem appellatio facta. Solum frugibus & pecori bonum: aduectorum cuniculorum multitudo tanta, vt exitio vineis & segetibus sit, aduexisseque poeniteat. In ea cui Ferrariæ nomen est, nulla terra aqua præter eam, quæ ex arboris folijs liquitur. miram naturæ ac reconditam varietatem. Ludouicum sanè, cui ab eo conatu Fortunæ cognomen est factum, quamuis classe comparata, imperioque attributo in eas insulas nunquam traiecisse constat. bella Gallica cladesque Philippo Regi Galliæ ad Cresiacum inflicta impedimento fuere. Post quinquaginta circiter annos Canta-

bri & Bæticis collatis sumptibus ad eam expeditionem excitati, in eas insulas classe appulerunt, prædæ auidiores quàm imperij, ferro flammaque minitantes insularis. Ex Lanceroto prædæ vis magna in Hispaniam aduecta Regibus eas insulas subiugandi cupiditatem iniecit. impliciti tamen rebus alijs eo conatu destiterunt. Ioannes Bentacurtus homo Gallus Henrici eo nomine tertij Castellæ Regis permissu, eaque lege, vt in eorum Regum clientela fideque esset, repetita nauigatione quinque minores insulas imperio subdidit. duas reliquas expugnare non potuit, insularum numero & virtute defensas. Episcopus genti datus Mendus nomine. hunc inter & Menautum Bentacurti hæredem cum non satis conueniret, & res ad arma spectaret, indignè ferente Episcopo miseros insulanos prædæ haberi, nulla æquitatis cura, nulla religionis reuerentia: Petrus Barba à Rege Castellæ eò dimissus, eorum insularum imperium sibi asseruit, deindeque Perasæ homini copioso pretio vendidit. Perasæ gener Ferrerius in regium etiam nomen inuasit. Canariam tamen & Tenarifem subiugare non valens, quatuor insulas Ferdinando Regi Catholico tradidit, accepta pecunia, vnus Gomeræ principatu, Comitisque appellatione contentus. Ab eo Rege, vt fuit inter Hispaniæ Reges felicissimus, omnes eæ insulæ repetitis nauigationibus in ius regium ditionemque redactæ. ad intermissa redeamus. Anno sanè millesimo trecentesimo quadragesimo nono Eleonora Ludouici Regis Siculi (qui in minori ætate Petro successerat, Friderici nepos) soror natu maxima, matre concedente, Valentiam nauibus aduecta in ea vrbe, effusa totius gentis lætitia, Regi Aragonio connubio iuncta est.

Alfonsi Regis Castella obitus. Cap. XV.

N Africa per idem tempus grauissimi motus concitati erant. Abohanenus patris Albobaceni imperio repudiato Phuthense regnum in Africa; in Hispania Heracleam, Arundam, & quidquid Afris reliquum eo tractuerat, armis præsidijque occupauit, perfido pro more gentis ingenio, paternaque iura contemptui habens præ cupiditate imperandi, neque fraternæ cladis exemplo cautiore. Patris ignauia cum magno dedecore nominis Maurici, priores calamitates acceptas esse accusabat: si se duce considerent, iniurias vlturum. Ad eas voces vulgus nouarum rerum auidum, vitio humanæ naturæ, futura præsentibus commodiora fore sperabat: quæ leuitas maximè Afrorum genti est innata. Res inter Mauros turbatas, suam occasionem nostri facere cupiebant. sacramenti religio opponebatur, qua decem annorum induciæ firmatæ erant. sed Principis mutatione, quasi diminutione capitis exoluta esse, prudentioribus videbatur. belli instaurandi studium instigabat, expugnandique Heracleam, cuius munitio nostrorum conatibus quasi frænos iniiciebat. Pecuniæ conquisitio sollicitum Regem habebat: non desperabat tamen prouinciales quinquennij iam pace recreatos, pro se quemque suppeditaturos. inimicæ gentis extirpandæ studium inflammabat: vnde sæpe in fraudem multitudo impelli consuevit.

regni

regni conuentus Complutum in Carpetanis indicti. multæ ciuitates vniuersa ditione præter morem euocatæ, Bæticæ & Carpetaniæ hæctenus à belli oneribus magna parte immunes: quòd Mauricis incursionibus obnoxie iniurijs propulsandis magnos sustinere sumptus necesse habebant. nunc specie honoris obiecta in fraudem impulsæ sunt. Nam summa contentione agebatur, vt Castellæ & Legionis exemplo, quasi partito inter omnes onere, vectigal penderent ex rebus venalibus. In his Toletani ciues ad conuentum venientes, proximum honoris & auctoritatis locum deberi sibi disputabant. restitere magno animo Burgenses possessione meliores, ancipiti causa. Ab illis ciuitatis amplitudo, vetustas, nobilitas, templi celeberrimi sanctitas, Præfultis, qui cæteris per Hispaniam Episcopis iura daret maiestas, præclara maiorum facta ad victoriæ argumentum vertebantur: Gotthorum tempore regiam urbem fuisse: recenti memoria imperij titulo auctam. iniquum videri, quam diu hominesque prætulissent, ipsaque natura loci in vmbilico Hispaniæ, locisque maximè editis, vnde diuorria aquarum sint, positam: eam de dignitate cuiquam vrbi concedere: atque ea maximè causæ ad conuentum euocatam videri, vt ludibrio omnibus esset. Quod Burgenses postularent, eodem se iure reliquas ciuitates tueri posse: postremumque ipsi locum, idque precariò relinquere. Causam communem omnium esse: Toletique ignominia vniuersæ Hispaniæ dedecus contineri. Ad hæc Burgenses Castellæ se prærogatiua tueri, vbi principem ipsi locum occuparent. antiquissimæ possessionis iura propriè, contra quæ exoleta vetustate exempla nihil valerent. Si de honore certandum sit, vnde instaurandæ religionis principium, vnde Mauricæ gentis profligandæ spes factæ? Eo merito Regum priorum domicilium fuisse æquum non esse in pace eripi, quem armis, multoque suorum sanguine, honoris gradum tenuissent: teque Rege à maioribus tuis data priuilegia, nulla idonea causa abrogari. Proceres in ea contentione diducti in partes: vt quisque propinquitate aut alia necessitudine alterutram ciuitatem attingebat. ac nominatim Ioannes Emanuel Toletanis aderat, Burgensibus Lara. neutri alteris concedebant. Disceptata causa conuenit tandem, vt Burgensibus honoris locus, & primi suffragij ius relinqueretur: Toletani sede discretæ à cæteris exaduersum Regis posita priores nominarentur, Rege ad hunc modum pronunciante: Quod ego iussero, Toletum faciet: idque eius nomine dico. Burgenses loquantur. ea arte, eoque temperamento, controuersia in præfenti sedata: quod ad nostram ætatem perpetuo more conseruatum est. Sic sæpe popularis offensionis non maiora remedia, quàm causæ sunt. Octodecim vrbes & municipia regijs Castellæ conuentibus interesse solent: Burgi, Soria, Segobia, Abula, Vallisoletum, Castellæ omnes. ex Legionensi ditione, Legio, Salmantica, Zamora, Taurus. è Carpetanis Toletum, Concha, Caraca, Madritum. ex Bætica & Contestanis Hispali, Granata, Corduba, Murcia, Giennium. In his Burgis, Legioni, Granatæ, Hispali, Cordubæ, Murcia, Toletum, quoniam regnorum capita sunt, sedendo, dicendoque sententias, certi loci præscripto ordine definiti sunt: cæteris vt in conuentum veniunt promiscuè. tametsi in Complutensibus conuentibus multo plures ciuitates interfuisse mem-

Ccc 4

rantur,

rantur, Rege eo honoris blandimento inter plures communicato, vniuersæ
 prouinciæ voluntates promereri studebant. Actum de vectigali. negatum ini-
 tio. nam quæ in posterum imminerent incommoda, prudentiores auguraban-
 tur. victa tandem eorum qui restiterant constantia, Toletanis præsertim as-
 sentientibus: qui nouum quamuis initio vectigal pendere recusantes, ærarij
 tandem inducti inopia, bellique instaurandi cupidi, cum reliquis consensere.
 Communi sententia, incredibili alacritate bellum in Mauros decernitur. ma-
 gni delectus tota prouincia haberi: arma, tela, equos, com meatum, pecuniam
 comparare. iusto conflato exercitu in Bætiam itur. Heraclea obsessa: magnis
 munitionibus operibusq; septa, & ad omnes casus parata. noua laborum facies: 10
 ardua vrbis moenia, excelsæ turres, validum præsidium opponebatur. multi
 Afri ad famam nostræ expeditionis congregati. Ferro flammaque amœnissi-
 ma circum vrbem ædificia consumpta: si damno rerum suarum obsessi ad mu-
 tandam fidem traherentur. opera admota, moenia concussa. obsessi lapidibus,
 telis, facibus, propugnare. Maurorum animi sensim languere, spe defensionis
 abiecta, propter vigentes Africæ motus: oppidani præsertim, ne capto per-
 vim oppido nulla ultra venia esset: nam milites minori venturi cura perita-
 bant. trahebatur tempus. Missi antea à Castellæ Rege legati, pacem & auxilia
 ab Aragonio Rege expetitur, redierunt in castra, adiuncto Bernardo Cabre- 20
 ra: quem ea ætate grauem sapientemque virum fuisse constat, eoque Arago-
 nium eius consilijs potissimum rempublicam gubernasse, non sine multorum,
 vt necesse erat inuidia, à secessu in quem se contulerat otij cupiditate, ad pu-
 blicas curas extractum. Foedus inter Reges ad quartum Kalend. Septembris
 his legibus sancitum est. Eleonoræ Reginae & filijs integra essent, quæ pater
 testamento donarat. Nullum in Rege Castellæ auxilium ijs fore ad motus in
 Aragonia concitandos. Decem triremibus, quadringenti sagittarij ex Arago-
 nia missi. Dux Raymundus Villanus. Ioanna Regina Vasconum, quæ à mor-
 te viri quinque amplius annos regnum tenuerat in Gallia, vbi se tenebat, ad
 confluentes Oylis & Sequanæ morbo oppressa decessit pridie Nonas Octo- 30
 bris. Corpus ad D. Dionysij coniuncto cum patre Hutino, sepulcro compo-
 situm. sanctissimis moribus scemina, proleque numerosa felix, Carolum eo no-
 mine secundum, annos septendecim natum, successorem reliquit. præterea mi-
 nores filios Philippum, & Ludouicum cui Dyrrachij principatus dotalis po-
 stea fuit. filia Ioanna, Maria, Blanca, Agnes, magnis Principibus iunctæ fue-
 runt. Maior Rhotomagensi regulo. Aragonio altera. tertia Philippo Valesio
 Gallia Regi postremis nuptijs. omnium minima Fuxensi Comiti coniux da-
 ta est. Ioannes Confluentius homo Gallus eximia nobilitate Vasconum rei-
 publicæ pro absente Rege Præfectus erat. Interea ad Heracleam nostri in spem
 venerant oppidi potiundi. moenia munitionesque retardabant. Granatenfes
 Mauri incurfabant, insidias tendebant, carpebant dispalatos. eruptiones ex 40
 oppido factæ. leuia sæpe prælia commissa. fame tamen obsessos opprimi, ne-
 que diu sustentare posse perspectum erat. Pestis lues repente in castris vulgata,
 opem Mauris attulit: nostrorum rationes conturbauit. multos indies morbi
 contagio absuuebat. prior alacritas metu, luctu & mœrore mutata. magnam
 rerum

rerum humanarum inconstantiam. Ioannes Lara, Ferdinandus Emanuel pa-
 tre defuncto Villenæ regulus, auctores discedendi erant. auersantibus superis,
 alieno anni tempore, conatus fore exitiales. postremò necessitati cedendum.
 Furori proximum fore contra spem in exitium ruere. Ad has Rex voces com-
 moueri quidem videbatur: cæterum oppidi capiendi, quod se Rege amissum
 erat, cupiditas retardabat: & præteriti temporis felicitas, qua sæpe prosperè
 ausus erat, addebat animos. Strenuos etiam contra fortunam niti dicitabat:
 ignauos ad desperationem formidine festinare. Si vitæ exitus appropinqua-
 ret, vbi honestius quàm in castris moriendum homini à prima ætate enutrito
 10 in armis, Regiq; in ipso conatu Christiani nominis amplificandi? Ea siue con-
 stantia siue obstinatio exitialis fuit. glandula enata decessit, Martij vigesimo
 sexto die, salutis anno millesimo trecentesimo quinquagesimo. qui annus Cle-
 mentis Pontificis constitutione secularis fuit: insignis etiam obitu Philippi
 Regis Gallia, cui Ioannes filius successit, excelso generosoque Rex animo,
 minimè omnium simulator, sua & regni Gallici calamitate nobilis. Hunè er-
 go vitæ finem Alfonso Castellæ Rex eo nomine vndecimus, octauo & trige-
 simo ætatis anno habuit: si vita longior contigisset, Maurorum reliquias ex-
 cisurus in Hispania, magnisque Principibus comparandus rerum gestarum
 magnitudinè, scientia militari, ciuili prudentia. vna domestica incontinen-
 20 tia ad reliquarum virtutum iniuriam non leuem accessit. Vindictis nomen,
 iustitiæ amor ad populum conciliauit, aliquando fortasse nimius. Extincti
 Regis corpus obsidione soluta, Hispalim relatum, & in Regum sacello condi-
 tum. inde Cordubæ, vti moriens testamento cauerat, Henrico eius filio Rege.
 obsessi barbari, virtutem etiam in hoste admirati, Regemque perijisse dicitan-
 tes, cui similis in terris nullus superesset, & satis magnum fructum arbitrati,
 metu esse liberatos, nostros discedentes persecuti non sunt.

Eleonora Gusmania occisa. Cap. XVI.

30 **V**R BIDAÆ tempestates in Castella exceperè, varij casus,
 atrocia prælia, fraudes, pròditiones, exilia, cædes. multi viri
 principes ferro interempti. multa bella ciuilia extiterunt: sacri
 externique nulla cura. noui Regis an procerum culpa in ambi-
 guo: Principis fama tenuit: vnde illi Crudelis cognomen vulgò
 factum. Proceres intemperantes, in omne fas nefasque audios, magnam malo-
 rum partem conciliaffe, Regique vindicandi iniurias necessitatem imposuisse,
 idonei auctores testantur. nimirum Principum lenitas non in ipsorum modò.
 sed etiam in subditorum moribus sita est: obsequio mitigantur imperia. virtus
 modo infelix in vitio ponitur. & clementia etiam aduersus fontes Regibus sæ-
 40 pe conuenit. temporibus seruire, dissimulareque necessarium: ne quantæ irri-
 tatae multitudinis vires sint, suo malo experiantur: vt Petro Regi accidit. Et
 quid iuuat sanare repente velle, quæ longum tempus corrupit affectere, quæ
 vetustate induruerunt, nulla proficiendi spe, certo exitij periculo? Præterita
 dices, reprehendi magis, quàm corrigi possunt: esto. sed frustra tamen opera
 Ccc 5 sume-

sumeretur, nisi posteris vitæ instituendæ præcepta præteritorum malorum reprehensiones essent. Cæterum antea quàm tantarum rerum explicationem ingrediatur, qualis status reipublicæ esset, quæ mens, quis habitus animorum, quid in prouincia validum, quid ægrum explicandum est. Petrus defuncti Regis filius ex iusta vxore, in castris continuo ab obitu patris Rex, vti erat necesse, proclamatur annos quindecim natus, menses septem. Hispali ipse cum matre restiterat. impar curis grauioribus ætas, ingenium quantæcunque fortunæ capax. decor candidi oris cum quadam maiestate, flaua cæsaries, corpus procerum, magnarum virtutum semina inerant audaciæ, consilij: neque labore corpus, neque animus vlla difficultate vinci poterat. aucupio potissimum deditus erat, iusti tenax. Inter has virtutes non minora vitia conspiciantur, inchoata tunc, cum ætate robur acceptura. contemptus hominum; dicta contumeliosa, superbæ aures, aditus non alienis, sed domesticis etiam difficilis. Hæc in teneris annis. ataritia, libidinis licentia, sæuitia morum consequenti tempore accesserunt. Præua institutione aucta naturæ vitia indicio est Alfonso Alburquerqueij, cui pueri mores conformandi cura erat à patre data, eo Rege præcipua gratia, & rebus omnibus auctoritas: non sine inuidia atque obtrectatione procerum aliorum: suspitione malo publico priuatas opes augere indulgendo voluisse, qua nulla grauior pestis. Erant nouo Regi ex Eleonora Gusmania hi fratres: Henricus Trastamaræ Comes, Fridericus D. Iacobi Magister, Ferdinandus Ledesmiæ, Tellus Aquilaria reguli. præterea Sanctius, Ioannes, Petrus, Ioanna Ferdinandi Castrij futura vxor. Petrus alter & Sanctius in minori ætate erant extincti. hi omnes superiorum offensarum memoria, noui Regis voluntati diffidebant, præsertim Maria Regina filij potente, facesque subdente animo. Eleonora Gusmania ex tanta potentia, tantaque auctoritate deiecta, (præua felicitas nunquam diuturna est) ex mala conscientia, Reginæque viduæ indignatione sibi metuens è castris, vnde Regis extincti funus prosequeretur, Alsidoniam firmissimum suæ ditionis municipium delata, diu deliberauit: an eius oppidi munitione salutem tueretur, an noui Regis se suaque fidei permetteret. consilio cum amicis & cognatis communicato, patris defuncti fratrumque respectum plus apud nouum Regem, quàm matris querelas valituum iudicans, conatu delitit. & alioqui ab Alburquerqueio vis, ni pareret necessitati parabatur. Itaque ipsa quidem Hispalim abiit: filij Henricus Fridericusque, Pontij fratres, Petrus Marchenæ regulus, & Ferdinandus Magister Alcantaræ viri nobilissimi, Alfonso Gusmanus, alijque propinqui & necessarij pars Algeziram, pars in alias firmissimas arces sese contulerunt, consilio ne cuncti inimicorum insidijs essent opportuni, iniuriasque armis vindicaturi. Audax Regis animus, muliebris ira timori non cedit. vix regio funere procurato, Eleonora Gusmania capta Hispali, atque in custodiam tradita est. sic res Hispanas ira minimum in exitum agebat. quæ semel quos premere cœpit, in præceptis dat. Henricus filius Algezira pulsus cum se fide accepta ad Regem contulisset, re cum matre communicata, festinatis nuptijs Ioannam Ferdinandi Emanuelis Villenæ reguli sororem pactam antea, toro sibi iunxit. Noua præsidia

dia aduersus Regis potentiam, Reginæque sæuitiam quærebantur. Accidit vt Augusto mense Hispali Rex. ex morbo decumberet grauisimo, salute à medicis desperata. aderat regni vix inchoati finis, & spes nouæ necebebantur. vulgus proceresque pro more multos successores destinabant. pars Ferdinandum Dertusæ Marchionem, pars Ioannem Laram. Ferdinandum Emanuelem alij, regio omnes Castellæ sanguine prognatos, præ cæteris nobilissimos. De Henrico Trastamaræ Comite & fratribus nondum mentio vlla. sermonum materiam, quam aduersa Regis valetudo præbuerat, eadem recreata breui, ac planè restituta abstulit. nihilque importuno morbo actum videbatur, quàm vt procerum & populi voluntates Regi exploratæ essent: vnde nouæ offensiones, implacabiles simultates: vt ferè inuisi Principibus sunt, quicunque ad successionis spem proximè destinantur. Itaque Ioannes Lara ea re offensus, nimisæque Alburquerqueij potentia inuidens, rempublicam pro arbitrio gubernantis, Hispali se subduxit, atque in Vltiorem Castellam abiit, prouinciæ studia, quoniam amplam ijs in locis ditionem obtinebat, excitaturus. Impendentes motus mors breui subsecuta compressit, vigesimo octauo Nouembris die. Burgis, vbi decessit, in D. Pauli Prædicatorum æde tumulatus est, filio bienni, cui Nunnio nomen fuit. Coniuncto ferme funere Ferdinandus Emanuel, Blanca filia superstite sublatus & ipse est. Alburquerqueio vtriusque Principis obitus gratissimus extitit, aliena calamitate augere potentiam, sublatisque æmulis alieno nomine regnare satagenti, nulla reipublicæ cura. Ergo Rex defunctorum principatus inuadere occupareque certus Hispali discedit. Iter incruentum non fuit, sæuique animi vestigia non vno loco extiterunt. Ad Ellerenam municipium, Fridericum fratrem aduenientem recipere visus est fallaci, vti euentus probauit, vultu verbisque. Eleonoram Gusmaniam eius matrem Talaueræ in Carpetanis, vbi in custodia erat, interficiendam eodem tempore mandauit. cædis minister Alfonso Olmedus, magna noui principatus inuidia, cuius tale specimen initio cernebatur. Scelere in vno multa & grauisima peccata commissa. Quid præterita gratia? Rex amicus quid profuit? numerosaque proles? Omnia peruertit atrox noui Regis ingenium: tametsi propter teneram ætatem diri facinoris inuidia penes viduam Reginam stetit: doloremque diuturnum ex viri pellicatu æmulæ cæde vlisci velle visa est. Ab eo sanè tempore ei municipio, quoniam in Reginæ ditione erat, Talaueræ Reginæ appellatio facta est. Burgis Garcias Lassus adempta defensione, socijsque in vincula raptis, intra ipsum Regis palatium, eiusque iussu comprehensus interfectusque est. grauisimum crimen erat, syncerum erga Ioannem Laram studium. Castellæ Antelatus in eius locum Garcias Manricus creatur. De Nunnio infante Viscaia Principe in Regis potestatem redigendo consilia agitata. Mentia foemina primaria, cuius fidei puer erat concreditus, regis iræ auaritiæque subtrahit in Viscaiam aufugiens, Cantabrorumque fide sperans regios imperus posse retardari. Regis iracundia tanta, vt fugientis vestigijs insisteret, & cum consequi non posset, ditionem omnem armis occupare destinaret. quod puero intra dies paucos defuncto factum est: Ioanna & Isabella eius sororibus in

Regis potestatem redactis, Viscaia, Lerma, Lara, aliaque oppida & arces, 1351
 ad Regis ditionem imperiumque subiuncta. Hæc salutis anno millesimo
 trecentesimo quinquagesimo primo gerebantur. Quo tempore in Arago-
 nia festa lætitia, atque gratulatione omnia plena erant, Ioannis Aragonij
 filij ortu, sublatis de regni successione controuersijs omnibus; quibus diu
 respublica fuerat exagitata. Infanti Bernardus Cabrera educator institutor
 que, perspecta prudentia probitateque vir, Gerundæ principatus Ducis no-
 mine à patre continuò est datus. quod in morem ab hoc initio susceptum est,
 vt Aragoniæ Regis filio maiori eius vrbis imperium esset: Regem Galliæ
 æmulatione, quibus Humbertus Delphinus Viennensem prouinciam pretio 15
 ante paucos annos vendiderat: ea lege, vt eorum Regum filij maiores natu
 Viennensem prouinciam, Delphini titulum obtinerent, insigniaque eius prin-
 cipatus gestarent. ipse principalem vitam monastica atque beatiore mutare
 certus, Prædicatorum vestem induerat, raro in Principibus pietatis colendæ
 studio. De Carolo Rege Vasconum, qui superiore anno regium insigne Pom-
 pelone desumpserat, conciliando in partesque trahendo, Regibus Aragoniæ
 atque Castellæ vno tempore cura erat. qui prior eius gratiam occupasset, non
 leue momentum ei accessurum videbatur. nam belli tempestates impende-
 re prudentes considerabant: & Ferdinandus Dertusæ Marchio ad inuaden-
 dos Aragoniæ fines auxilia vndique comparabat. Vtrosque amicitia specie 20
 distingere Vasconi visum est: Burgosque Regis Castellæ conueniendi causa,
 eiusque inuitatu cum fratre Philippo venit. Inter adolescentes Principes co-
 mitatis elegantia atque munificentia certamen fuit. ætas vna, ingenij simi-
 litudo animos deuinxit. nam & Carolo Regi à quibusdam Mali, ab alijs
 Crudelis cognomen fuit: quod initio regni motum popularem in prouin-
 cia concitatum seuerioribus æquo supplicijs vindicasset. his inijs media
 exitusque consentanei fuissent. Lingua libertate, cui æquè ac corporibus im-
 perari non potest, Principum peccata vindicantur. Diebus aliquot Burgis
 consumptis in ludis, spectaculis, conuiujsque, vti Regum ferebat ætas,
 Rex quidem Castellæ Vallisoletum abiit, regni conuentus in eo munici- 30
 pio habiturus. Carolus autem Pompelonem sese retulit. vnde rebus consti-
 tutis, Galliæ repetendæ studio, vbi natus erat, Momblancum Aragoniæ op-
 pidum primùm petijt, Aragoniæ Regi mutuum colloquium expetenti gra-
 tificaturus. De geminis nuprijs actum, Caroli ipsius cum Regis Siculi so-
 rore: Blanca Caroli sororis viduæ, cum Castellæ Rege. vtrunque excusa-
 tum: cum Galliæ moribus susceptum diceret, ne Reginæ quauis ætate vi-
 duæ secundò nubere: suam ipsius ætatem coniugio immaturam videri. hæc
 palam, ex arcano tamen spes erat Galliæ Regis filiam Ioannam nomine, si-
 bi connubio iungendi: quod Vasconum rationibus fore commodius videba-
 tur propter amplitudinem ditionis regiæ non imparem, quam is paterno iu- 40
 re obtinebat in Gallia.

Castella Regis nuptia.
 Caput. XVII.

VALLI-

ALLISOLETI, vbi regni conuentus erant, tum alia mino-
 res res constitutæ: tum de duabus potissimum grauior disceptatio
 fuit. In Castella vltiori oppida quædam erant, quibus ducta ab
 antiquo consuetudine, dominos pro re proque voluntate mutare
 liberum erat. quædam ex vniuersa gente promiscuè, eum Princi-
 pem iuebant, quem suis rationibus opportunum maximè iudicarent. alia ex
 vna tantum familia. vtraque ab ea re Behetria vulgò dicebantur. in ijs quo-
 niam multa erant perturbata, & scelerum licentia vigeat maximè, summa
 Alburquerquij contentione actum est, vt datis à Rege certis Principibus, mu-
 tandi amplius facultas non esset. in quo non magis publicæ vtilitatis respectus,
 10 quam priuati commodi esse videbatur. nam vt erat Regis gratia inter proce-
 res potentissimus, magnam eorum oppidorum partem spe erat complexus. In-
 tercessit Ioannes Sandoualij, alijque viri primarij: quibus ijs in locis, aut pa-
 triæ ius, aut alia necessitudines erant, priuato & ij compendio ducti ex aliena
 calamitate, libertatemque à maioribus acceptam eripi populis nefas fore dicti-
 tantes. itaque is conatus frustra fuit. Mox de Regis coniugio actum. Vasco Pa-
 lentino Præsule, qui regio scrinio erat præfectus, ipsoque Alburquerquo an-
 nitentibus, Reginæ matri persuasum est, vti ex Gallia coniux Regi iuueni pe-
 teretur. ætati lubricæ non aliunde maius periculum imminere, quam à circun-
 20 fusis vndique voluptatibus. simul in spem regni prolis suscipiendæ cura erat.
 Ioannes Roelius Burgenis Episcopus, Aluarus Albornocius ciuis Conchen-
 sis ea causa in Galliam legati sunt, Ioannis Ducis Borbonij regio Gallorum
 sanguine nobilissimi potentissimique filiam, è sex quas habebat, eam experitu-
 ri, quam regio toro idoneam fore maximè iudicarent. Blanca, concedente pa-
 tre, delecta: eique continuò sponsalia data præstantibus animi & corporibus
 dotibus felix, quas secum ipsa quasi certans natura cælumque benignè contu-
 lerat: infelix coniugio, vnde bonorum cumulus expectabatur. Sic spes humanas
 altior, siue fortuna, siue vis occulta deludit, ludibrioque sumus nos nostraque.
 Henricus Trastamaræ Comes ex Asturibus, quò matre cæsa, Lasso interfecto
 30 abierat, Regis voluntati diffusus, viribus impar in Lusitaniam se recepit. Pro-
 fugi miseratione, Petri Regis periculo ex populi odio inuidiaque Lusitanus mo-
 uebatur, eiusque res ad suam curam pertinere iudicabat: quippe nepotis ex fi-
 lia. Eo expetente per causam mutui colloquij Mirobrigam Petrus accessit. eod-
 dem Lusitanus appulsus Henricum restitui concessa impunitate impetravit.
 In tanta tamen colluione voluntatum, tantisque offensis res tranquillæ esse
 non poterant. In Bætica, in Asturibus, in Carthaginensi tractu intestini motus
 concitati principio anni millesimi trecentissimi quinquagesimi secundi. Alfon- 1352
 sus Coronelius vir magnarum opum, magnæque inter Bætica regulos aucto-
 ritatis, Regis munere quamuis Aquilariam obtineret, de quo oppido illi cum
 40 Bernardo Cabrera diuturna contentio fuerat, Regi diffusus, quod eo Hispali de-
 cumbente, vt est paulò ante monstratum, Ioanni Laræ regnum destinarat: ex
 eoque in offensam incurrerat: oppida & arces munire, præsidia comparare, in
 Aquilariæ munitione magnam spem habere: proceres ad arma socianda soli-
 citare, externa auxilia conquirere. Ea causa Ioannes Cerda Ludouici filius.
 Coronelij

Coronelijs ipsius gener ad Mauros legatur. in Granatensi parum præsidij erat, quòd à Castellæ Rege pactis inducijs occupatus, nihil mouere præiudicatum haberet: neque maius in Africa præsidium fuit, vbi Abohaneno adiunctus insigni prælio interfuisse memoratur, quo Albohaceni patris opes concussæ sunt. inde in Lusitaniam redijt, exul profugusque, spemque patriæ aliena misericordia sustentans. Eius vxor Maria Coronelia, cum mariti absentiam non ferret, ne prauis cupiditatibus cederet vitam posuit, ardentem fortè libidinem igne extinguens adacto per muliebria titione. dignam meliori seculo foeminam, insigne studium castitatis. Interea Castellæ Rex ad Bætiçæ motus accurrens plerisque oppidis Coronelio ablatis, Aquilariam inuadere parabat: cum vno tempore nunciatur Henricum in Altureibus Gegionis munitione confisum concitare tumultus, parare arma: Telliolum fratrem Montacuto ad Aragoniæ fines latissimè prædas agere. Rex quoniam ea parte maius periculum instare videbatur, Bætica relicta in Altureibus primùm abiit. aduenienti, qui in Gegionis præsidio erant, deditioem continuò fecerunt, veniam Henrico, qui in vicinos montes se contulerat, sibi que incolumitatem pacti. Eo in itinere Regis animus Mariæ Padilliæ, quæ in Alburquerquij familia educabatur, eximia pulchritudine captus, cum ea ad S. Facundi oppidum stupri consuetudinem habere cœpit, sponsæ immemor, nouisque amoribus amens. vnde reipublicæ Regique ipsi supremum exitium parabatur. Ioannes Hinestrofa puellæ auunculus internuncijs, prauæque consuetudinis conciliator. Teneram Principis ætatem, prauis homines obiecta specie omni libidinum, conciliandisque voluptatibus, quod genus obsequij pessimum est, expugnare conabantur: nulla neque honestatis cura, neque metu turpitudinis, grauissimo reipublicæ damno odioque communi Regis gratiam aucupantes. Domi lasciuia erat, foris sæuitia: cui cæteræ Principis cupiditates cedebant. Montacutum conuerso in eam partem belli impetu, aliaque vicina oppida abs Rege capta. Telliolum in Aragoniam aufugerat. Regionum propinquitate Reges Castellæ & Aragoniæ inuitati, de concordia agere, instituunt. ventum in colloquium non est. missi vltro citroque legati. Alburquerquius tandem cum Bernardo Cabrera in Turiasonensi agro conueniente, eorum arbitratu foedus sancitum. Eisdem amicos inimicosque futuros. Telliolum, Ferdinandoque Aragonio inuicem venia à Regibus data. Rebus constitutis Bætica repetita. Aquilaria corona cincta. quatuor menses obsessi præstanti fide sustentarunt. mense Februario salutis anno millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio, oppidum vi expugnatum est. Sacris Coronelius operabatur, cum hostes intra munitiones irrupisse nunciatum est, neque destitit tamen priusquam diuina hostia sacrificatum esset, mortem adesse certus. nulla spe veniæ. captus intra turrim, in quam se præsidij caussa incluserat, maiestatis lege pœnas soluit. idem fecerunt quinque alij socij primarij. oppidum mœnium corona nudatum. multitudo conseruata. Cordubæ, quòd se Rex Aquilaria capta contulit, Beatrix ex Padillia nata est. inde in Carpetanos itum. Torrigijs, quod municipium Toletò abest viginti passuum millibus, dum eius victoriæ, natæque filia lætitia ludicro militari celebratur, Regi

Regi in manu vulnus inflatum: vnde vitæ discrimen adiit, vix vllis medicamentis retento sanguine. eodem Alburquerquius venit obita legatione ad Lusitaniam Regem, eiusque consilio Ioanne Cerda adiuncto. Blandis is verbis à Rege in gratiam receptus, vt ablata focero oppida restitueret impetrari non potuit. non ratio & æquitas, sed vis & libido dominari cœperat. magnam eorum oppidorum partem filia donasse excusabat Rex, nuper natæ coniugio dotem, vitæ subsidium. Blanca Borbonia per idem tempus Narbonensi Vicecomite prosequente, atque Friderico D. Iacobi Magistro, qui honoris gratia obuiam processerat, Vallisoletum tandem appulsa erat. Nuptias maturandas Alburquerquius disputabat, pro auctoritate imperare videbatur, conuictio nonnunquam: Padilliæ propinqui, ne principem gratiæ locum occuparent, haud temerè verebatur, dolebatque. Rex parendi sibi necessitatem imponi non ferebat Padilliæ amoribus æger, & cum annis se ipso ferocior. & Alburquerquius minori in gratia esse cœperat: vt sæpe facinorum ministri consultoresque quasi exprobrantes aspiciamus. inde illi casus initium, eo minori populi miseratione, quòd omnium, quæ perperam gesta erant, auctor esse credebatur. Nuptiæ tertio Nonas Iunij modico apparatu celebratæ, infautum fore coniugium plerisque ominantibus. auspices nuptiarum Alburquerquius ipse, & Eleonora Regina. Interfuere celebritati Henricus & Telliolum, Ferdinandus, & Ioannes Aragonij, Ioannes Nunnus Calatrauæ Magister, Ioannes Cerda, Principes alij. Per idem tempus Caroli Regis Vasconum, Ioannæque Galli Regis filia nuptiæ in Gallia celebratæ sunt, multo quàm nostræ feliciores futura, mutuo inter coniuges amore, numerosaque prole. Carolus, Philippus, Petrus ex his nuptijs procreati: tamen si Philippus in prima ætate extinctus est. præterea Maria, Blanca, Ioanna. Blanca quidem tertiodecimo ætatis anno decessit: eius sorores magnis Principibus iunctæ sunt. Leo ex impari matre Carolo Regi natus erat, vnde Cortesij Marchiones Vasconum nobilissimi, genus deducunt. quemadmodum ad Petrum Caroli Regis iustum filium Marchiones Falcis, generis materni originem referunt.

Castella Rex Blancam deserit. Cap. XVIII.

VIX Castellæ Rex nuptiarum celebritate peracta, nouam nuptam fastidiuit, in Padilliæ amorem effusus: si regis stirpi compararetur, ignobilis, neque maiori formæ pulchritudine. tanti plerumque est præposteræ animi libidini mancipari. Biduo transacto Montalbani arcem ad Tagi fluminis ripam, vbi amicam antea, nunc pellicem reliquerat, continuato itinere festinare parabat: cum Regina mater, Eleonora amita Regis consilio indicato, eum remotis arbitris per omnia numina, & quidquid in terris sanctum est, ne se, regnum, fortunas, nominis existimationem præcipiti temeritate perditum eat, profusis lacrymis obtestatur. Quid orbi sermonem, Gallis arma iniuriam non laturis, ciuibus dissidiorum materiam daret? Ignorare videlicet integra probitatis fama humana imperia constare. quos destitui à numine, quibus infensum cælum esse, semel facit

rit persuasum, in eos homines malaque omnia quasi facto agmine impetum dare. Lectissimæ coniugis luctu moueretur: eiusque amore fœdam libidinem commutaret; neque flagitio in exitium rueret. Ad has ille voces nihil moueri. negat tantum sibi id esse propositum. mox clam adductis iumentis fugienti similis discedit. Henricus & Tellijs abeuntis iter prosequuntur. idem Aragonij fratres faciunt. tempori seruire, atque Principis voluntati assentari, quod pessimum obsequij genus est, plerisque proceribus certum erat. Vnus Carrillius Toletanus Præsul, prisca moris vir monere salubria non desistebar: verbis, litterisque castigare. ex eo grauis Regis auribus esse cœperat. odij causæ acriores, quia iniquæ. Itaque ante hæc tempora venia discedendi impetrata, negotia domestica causatus, Concham abierat: deinde sese in Galliam contulerat, fatuus iudicans in exilio viuere, quam precariam animam apud infensum Regem trahere. Auenionem appulsus Pontificibus Romanis assiduus gratusque, imprimis, à Clemente VI. in Cardinalium numerum cooptatus ante tres annos fuerat. ab Innocentio, qui superiori anno Clementi successerat, ad consilia de rebus omnibus adhibebatur. In eius locum Blasius (alij Gonsaluum vocant) Præsul Toletanus constitutus est Rege annitente, legibus an vitio creatus, non satis constabat. Tamen Carrillum spontè abdicasse, quidam nullo idoneo auctore disputant: discessusque causam non iram Regis extitisse, sed honorem purpuræ delatum: cui absens satisfacere non posset. Si credi par est, tanti cum honorem fuisse, vt amplissimæ ecclesiæ primoque inter Hispaniæ Præsules loco præferendum iudicaret. Montalbano Toletum abs Rege itum est. Vallisoleti eius reuocandi consilia communicata, Rege non ignaro, eoque maiori in Alburquerque ira eius consilij auctorem. prorsus vt Regis placandi studio Egidium ille filium fidei obsidem daret. Summa tamen procerum contentione impetratum, vt Rex ad nouam nuptam Vallisoletum rediret. non amplius biduo apud eam substitit: tanta impudici amoris impatientia vassaliaque, vt iniectam carminibus amentiam fama vulgauerit, zona Iudæi cuiusdam arte medicata draconis specie regijs oculis obiecta. Quibusdam suspicio fuit, temeraria sanè & impudens, Regem non sine causa à Blanca vxore repente alienatum: vitiumque illi à Friderico fratre illatum: natumque ex eo commercio Henricum, quem Columba Iudæa Hispali nutrice educatum, Henricorum familia nobilissima auctorem generis nominat, regio inferti, à regioque deducti. Neutrum nobis verisimile visum est: ac credam potius vbi tetri amoris flamma pectori infederit, non alia philtora amatoria quærenda, neque alias offensionis causas præposterè excogitandas: vt iuuenis animus in furorem agi, & de potestate mentis exijisse videretur. Vallisoletum Olmedum Rex abiit, locis finitimis situm oppidum. eodem Maria Padillia eius accitu Toletum venit, coniugis Reginæ nulla amplius neque memoria, neque miseratione. Alburquerque munitis suæ ditionis oppidis se primum tenuit: deinde vim veritus in Lusitaniam se contulit, haud tutò committi fidem ei arbitratus, cui coniugij sanctitas, & sacramenti religio vilis extitisset. Fridericus tamen D. Iacobi Magister, redintegrata cum Rege gratia, à quo matre cæsa auerso animo esse cœperat, ad eum Cuellarem venit.

venit. Tellijs fratri Ioanna Laræ filia, natu maxima Segobiæ, vbi solennitas nuptiarum fuit, connubio iuncta est, dotali Viscaiz principatu. Mariæ Padillæ propinqui eo blandimento regios fratres iam antea Alburquerque iratos, sibi conciliare studebant. Blanca Regina Medina Campestri, vbi cum Regina focu honestis solatijs vitam tolerabat, prius propemodum vidua quam coniux Areualum ducta est, sublato etiam sermone cum socru, alijsque Principibus commercio. Petrus Gudiel Segobiensis Episcopus, Tellijs Palomechius ciuis Toletanus custodes adhibiti, minimè fugituræ: aulæ subinde ministeria mutata. Diegho Padillæ Mariæ fratri, regij cubiculi cura data. Aluarus Albornocius pincerna, Petrus Gonsalvus Mendoza dapibus præfectus, Mendoziorum familiæ conditor, eaque tempestate in Cantabriæ parte, cui Alauæ nomen est, oppidum obtinens, vnde genti nomen. (huic Dieghus Mendoza filius fuit maris Præfectus annis consequentibus) Hæc Segobiæ gesta sunt Alburquerque odio, quoniam multi in aula eius beneficio obstructi erant. idem Hispali factum: quo Rex præcipiti autumnò sese contulit. multi Bæticæ reguli datis ab Alburquerque honoribus spoliati. sic sunt rerum humanarum vices. nihil instabilius, inconstantiusque Regum gratia, præsertim malis artibus parata. omnino se Rex & rem publicam Mariæ propinquis gubernandum tradiderat. eorum arbitratu, belli & pacis consilia gerebantur. proceres ipsique Regis fratres tempori seruire, atque ad fortunæ motum se mouere: ad Mariæ gratiam donis, officijs, assentatione, aditum certatim captare. fœda rerum tota prouincia colluio. Hyeme cõtinuis imbribus inflati amnes: Hispali portæ, ne restagnatis latè fluminis impetus vrbana ædificia labefactaret, picè stupaque ferruminatæ stipatæque. Proximi anni principio millesimi trecentissimi quinquagesimi quarti, Ioannes Nunnus Calatrauæ Magister cum prius se exitij metu in Aragoniam contulisset, blandis deinde regijs litteris inductus Almagrum redijt, amplum suæ ditionis municipium: intra id oppidum à Ioanne Gerda captus est, quem Rex nouis honoribus auxerat. amicitia cum Alburquerque grauisimum Nunnij crimen erat: Regisque reuocandi quo primum tempore Blancam deseruit, consilij particeps fuerat. Dieghus Padillia continuo in eius locum subrogatur, raptim perturbatèque nullo comitiorum ordine. regia voluntas pro lege fuit. Nunnus Maquedæ in custodia inopinatò obtruncatur, Regis dolore iraque, an vera, an simulata: vt atrocis facinoris infamiam inuidiamque à se amoueret, deriuaretque, in alios. Sed nullis quæstionibus habitis, nemine vindicato, suscepta semel opinio ad populum confirmata, Regis voluntate cædem factam. In Alburquerque oppida, quæ multa & valida ipsius nomine tenebantur, præsidijs militaribus firmata, impetus factus. Metellinum in Lusitania veteri, munitione diffusum, ipso Alburquerque concedente deditorem fecit. alia parte Alburquerque oppidum tentatum expugnari non potuit, loci præsidijque firmitate defensum. Cum duceretur obsidio, regij fratres Henricus, Fridericusque ad Pacem Augustam relictis sunt irruptionibus prohibendis, quæ ex oppido Alburquerque fiebant. Eo consilio nouis rebus materia parata est. Castris Cæcilianis quo Rex discessit legati ad Lusitanum missi, viri primarij Eboræ tunc nuptias celebrantem,

magna gentis lætitia, apparatuque Mariæ neptis, & Ferdinandi Aragonij. Facta ij dicendi potestate Alburquerque Regi suo dedi postularunt, regionum vectigalium, quæ diu penes ipsum fuisse constabat, rationem redditurum. lege peculatus postulato, receptum in Lusitania esse non debere. Ad hæc Alburquerque: Qui reipublicæ malè gestæ crimen imponeret cum ad singulare certamen prouocare. ferox animus continuis incommodis irritatus, contumeliam non ferebat. Quod de fisci rationibus petebatur, non recusare, exigerentur modò in Lusitania. honesta petere visus est. re infecta dimissi legati. Locorum propinquitate inuitati regij fratres, quibus rempublicam sursum deorsum agi, prædæque haberi graue erat, Alburquerque de inuendo fœdere priores appellare constituunt. Missus in eam rem legatus. Inter Pacem Augustam & Helbes medio interuallo, colloquium est habitum. de opprimendis regijs conatibus, temeritateque consultatur. alij proceres adiuncti. vires tamen impares erant. Petrus Lusitani Regis filius ad societatem inuitatur, spe iniecta Castellæ regni tum belli, tum propinquitatis iure, quippe Sanctij Regis nepoti ex filia Beatrice. verùm cum id consilium Regi Lusitano non probarent, conatu destiterunt. Hæc ad fines Lusitaniæ noua tela texebatur. Castellæ Rex, qua instituerat fœcordia, nouo flagitio priora scelera cumulauit: prorsus vt si aliorum turpitudine excusari posset, hoc crimine penitus obruatur. Ioanna Castria, Diegho Haro marito defuncto vidua, cui forma comparari nulla poterat, insigni pudicitia laude, viduitatis incommoda sustentabat. in eam Rex prauis cupiditatibus imperare nescius, oculos iniecerat. pudicitiam expugnare non sperabat. coniugij species prætenfa. fingit scælibem esse: Blancæ nuptias ex animo auersatum, cuius rei testes, indiciaque, proferebantur, neque enim deesse poterant. Episcopi Sanctius Abulensis, Ioannes Salmanticensis de re ea appellati, secundum Regis libertatem pronunciarunt, furenti Principi repugnare non ausi, vicenteque honestatis iura metu periculi. O homines ad seruitutem natos. sic erat, acerba gentis fata exagitabant. sententia pronunciata, Cuellare, quo Rex venerat, nuptiæ festinatæ sunt. copia fastidium vt antea faciente, paucis apud nouam nuptam diebus moratur. sunt qui vna tantum nocte dicant. tametsi species prætendebatur initæ inter proceres coniurationis: quorum conatibus ne tempore confirmarentur, occurrèdum videbatur. Ioanna Castria regiam auctoritatem Donnijs nomine tenus tuebatur, acceptæ ignominia velamen honestum scilicet, atq; præclarum. Ioannes filius ex ijs nuptijs procreatus est, matri solamen, fortunæ ludibrium futurus. In ipso belli ciuilibus apparatu ad Castrum Sericium in vltiori Castellæ Ioanni Aragonio Isabella altera Laræ filia iuncta est, Viscaia principatu dotali, Telloque qui maiorem sororem in coniugio habebat, quoniam conspirationis socius erat, eo principatu spoliato. tametsi iniquum erat viri culpam vxoris poena lui: sed Petro Rege neq; ius neque æquitas valebat, raptim & peruersè cuncta administrabantur. In eo oppido Maria Padillia filiam alteram peperit, cui Constantiæ nomen fuit, Alencastrio Angliæ Duci quondam nupturæ. Ad proceres coniuratos, noui se proceres adiungebant. Ferdinandus Castrius Ioannæ sororis ignominia percussus, vindicareq; armis certus, eorum partes

res secutus est. idem fecere Toletani ciues Regis vafania detestati, Blancæ Reginæ commiseratione. Cordubenses, Giennenses, Conchenfes, Talauera, Toleti auctoritatem secuti. accessere paulò post Aragonij fratres. fauebant Reginæ Eleonora Mariaque, Regem malo non aliter sanari posse sperantes. sic belli ciuilibus, atque internecini fundamenta ponebantur, viamque ad regnum Henrico fata monstrabant.

Bellum Sardinicum. Cap. XI.

VVAT cogitationem tantisper à Castellæ malis auocare, nouaque narratione reficere animum. tametsi alienum ab instituto non est, quæ alijs per Hispaniam prouincijs contigerunt, locis competentibus explicare. Granatæ Rex Iuzephus Bulhagix cum regnasset annis vno & viginti, suorum perfidia ferroque hoc anno peremptus est. coniurationis auctor Mahomad à senectute cognomento Lagus Iuzephi patruus, Farracheni reguli Malacitani filius regnum occupauit, multis calamitatibus per totam vitam obnoxius, vt nunquam est fida potentia piaculo, parricidioque parata. Res Maurica regulis eo tractu in factiones scissis, imperijque mutatione sæpè alternantibus, ad interitum festinabat. Osca vetus Ilergetum vrbs publicæ scholæ iure ab Aragonio Rege donata. annua vectigalia, artium ingenuarum professoribus de publico constituta. Quo tempore bellico apparatu vniuersa Aragonia incitata erat. moti ad arma proceres cum Rege in Sardiniam traiecturi. Fuerat ea insula Bonifacij. VIII. concessu Pisanis iniustis rerum dominis detracta Aragonijs armis. cum ijs anceps, diuturnumque bellum fuit. pulsi tandem Pisani sunt. partum tamen insulæ imperium tueri, ardua res Aragonijs erat, in Mediterraneo mari sitæ, procul à littoribus Hispaniæ, hinc Africa obiecta, inde Liguria, interiecta tantum Corsica insula à Sardinia angusto freto dirempta. Insulanis studium erat rerum nouarum, ingrata quæ tuta, in temeritate spes. Oriæ Genuensium familia nobilissima freti incolarum studio, ditioque oppida in ea insula obtinentes, in pellèdi Aragonios certamen ingressi sunt. opem vti necesse erat, Genuenses tulerunt. Saffarim & Calarim firmissimas vrbes ad extrema insulæ promontoria sitas, sui quondam iuris ab Aragonijs inaudita causa occupatas caussabantur. ventum ad arma. Alguerium vrbs medio interuallo capta. Saffaris obsessa. expugnari non potuit, eximia ciuium erga Aragonios fide. sed dum obsidio vrgetur tamen, missa ab Aragonio Rege classi, rebus asperis opem latura, aliquandiu alternante fortuna bellum sustentatum. Veneti perpetui Genuensium potentia æmuli hostesque, missa legatione Aragonium ad armorum societatem inuitant. si vires conerantur exultantem hostium insolentiam reprimi posse. Sancito fœdere classes Aragonia & Veneta in ipso Bosphoro Thracio ad Peram Genuensium ea tempestate vrbs, ante annum tertium cum hostium classe supremo conatu dimicant, quamuis inflato mare, fluctibusque intumescens, tanta erat cupiditas pugnandi. victi Genuenses. tres & viginti triremes captæ. non paucæ vi tempestatis ad littus eiectæ. Cecidit etiam

Pontius Aragoniæ classis præfectus duodecim triremibus amissis, neque clara ea victoriæ in præsens fuit, neque in posterum vsui. eaque opinio extitit, vt vtrique se victores ferrent. Clemens & Innocentius Pontifices, Christianæ reipublicæ calamitas ex ijs dissidijs quanta instaret, prouidentes, pace aut inducijs factis conati sunt Venetos, Aragonios, atque Genuenses pacare. repetitæ ea causâ legationes. frustra is conatus fuit: rebus adeo exulceratis, vt nisi alterius gentis clade sanari non posse crederent. & nouum Genuensibus præsidium accesserat. Marianus Arboreæ regulus, ditio, opibus, clientelis, in Sardinia ab antiquo præpotens, prædæ spe sese Matthæo Oriæ Genuensium factionis principi adiunxerat, magnam insularum partem secum trahens. oppida, vrbes, arces, tota insula momento temporis occupata. Saffaris, Calarisque in Aragonia fide perstiterunt. venerat in periculum summæ rerum. qui enim tantis viribus obsisti posset, foris Genuensi classi, in insula diuersis inconstantibusque voluntatibus? Re in Aragonia nunciata, valida numeroque classis centum nauium comparatur. in ijs quinque & quadraginta triremes erant. magnis delectibus mille cataphracti, quingenti leuis armaturæ equites, pedites ad decem millia conscripti, validæ copiæ, magnisque rebus conficiendis pares. aderant socij nauales. Germania, Anglia Valconibus delectæ bello manus venerunt. proceres tota prouincia ad nobilem expeditionem excitati. Rerum summa penes Bernardum Cabreram fuit. Petrus Exerica, Rogerius Lauria, Lupus Luna, Otus Moncada conuenerunt. Petro Regis patruo Vicario relicto è Rhodopeni portu, quo classis conuenerat, dimidiato Iunio mense soluerunt. modicis tempestatibus octidui nauigatione in Sardinia conspectum ventum est. copiæ in terram expositæ, tribus ab Alguerio millibus passuum: mox ad eam urbem mota castra, classisque ductore Cabrera. Rex ingenio acer anteire agmina, locum capere, periculo adesse, aliosq; suo exemplo ad præclare audendum incitare. prorsus si ambitio, nimiaque imperij auditas abfuisse, antiquis Ducibus exæquandus. Quadraginta triremes Genuenses celeritate magis quam virtute præstantes, sese mari ostentarunt. terra Arboreæ regulus, cum duobus millibus equitum, peditum quindecim millibus, vicina loca insedit. neutri pugna decernere ausi sunt. quippe temerè collecta multitudo, nulla militiæ disciplina neq; ordinem sequi, neq; imperia accipere idonei, quibus neq; in victoria decus, neq; ex fuga ignominia futura erat. Mœnia operibus machinisq; dies noctesq; impugnabantur. iniquissimo anni tempore, locis natura insalubribus, morbi in Aragonio exercitu grassari ceperunt. Rex ipse eger decubuit. necessariò cum hoste de fœdere actum. fœdis Aragonio nomini conditionibus sancita pax. Mariano, Matthæoq; venia concessa. ditio, quam obtinuerant relicta. præterea Mariano ad Galluram multa oppida abs Rege data. sic hostes contra timorem animi premia scelerum adepti, ferociores euaserunt. Regi datum est vt Alguerio vrbe dedita, incolæ quo vellent migrarent. Catalauni veterani milites diuisis agris in eorum locum substituti. Regiæ precibus, quæ virum erat comitata, Oti Moncadæ, Philippi Castrij, aliorumque procerum obitu, moræ impatientia fœdus Nouembri mense festinatum. Septem deinde mensibus Rex in Sardinia consumptis, (quo tempore insula lustrata,

lustrata, confirmataque in fide, de fontibus pœnæ sumptæ) Marianus, Matthæusque tumultuari incipientes rursus ad officium reuocauit: atque rebus omnibus compositis, reipublicæque præfecto Olfo Prochita incolumi tandem classe Betullonem redijt, maiori conatu quam operæpretio facto. sed necessitati parere, quo nullum est acrius telum, temporique seruire magnis Regibus vsitatum, consentaneumque est.

Castella motus. Cap. XX.

ALBVRQVERQVII oppidis abs Rege Castellæ tentatis captisque magna ex parte, cum in Fridericum fratrem se Seguræ arce munitissima tenentem ducere pararet, Toledo Hincstrosam in Vteriorem Castellam amandauit, vt Blancam Reginam, belli causam captiuæ instar in ea vrbe custodiæ mandaret. graue id decretum fuit, innocentis puellæ calamitatem non vno loco consistere. templum Toletanum ingressa, quasi exoluendi voti specie pedem inde efferre recusauit, loci sanctitate salutem tueri cupiens. si quid tamen audaci iuueni & temerario sanctum esset. Ille eo nuncio concitatus Ocaniam sese retulit, quo in municipio Ioannem Padilliam Villageræ regulum, in Friderici fratris locum D. Iacobi Magistrum substituendum curauit, & quidem coniugem contra superioris temporis exempla. nouum exemplum, legibus, moribusque validius fuit. ab eoque initio susceptum, vt coniuges ijdem & Magistri essent. Mariæ in gratiam, quæ noui Magistri soror erat, maiorum instituta violata. Procerum vires confirmabantur. Ioannesque Cerda Hispali veniens sese illis adiunxit, optimus quisque sequebatur, omnesque viri strenui nauare coniuratis operam & studium volebant. Regem super insitam sæuitiam auersæ procerum voluntates, Toletanaque rebellio sollicitabat. vim adhibere imminutæ copiæ prohibebant. necessariò in Vteriorem Castellam abiit, subsidia belli comparaturus. ventum Tordesillam, vbi Regina mater morabatur. Fridericus Magister interea à Toletanis euocatus, vrbi præsidium cum septingentis equitibus venerat: alij proceres coniurati ex diuersis locis in vnum coeuntes circum Tordesillam, quasi circumsesso Rege tendunt, armis acturi nisi iustissimis postulatis annuisset. Ea erant. Ab stupri fœditate recederet: Blancam regio toto restitueret. Padilliam pellicem regni finibus arceret. Eius propinquos à republica amouendos curaret, atque perficeret. Ea si præstita essent, vt necesse erat, paratos sese omnia, quæ imperarentur, facere. Cum his mandatis Eleonora Aragoniæ Regina missa quo minus violaretur, ius gentium valuit. sexus, propinquitas, auctoritas, tutatæ sunt. re infecta, dimissa. Proceres spe deiecti voluntate quidquam impetrari posse. matre Regina filioque elapsis, retro conuerso agmine Vallisoletum tentant. inde depulsi, Medinam Campestram occupant sine sanguine. Eò Fridericus Magister sese contulit. eò etiam Alburquerque decessit noxio medicamine venis concepto, quod Paulus medicus Romanus magnis pollicitis corruptus ægro diluerat. Sic periit vir ea tempestate nobilissimus. Origo illi è Lusitania. am-

pla in Castella ditio. pater Alfonsus Alburquerqueus, auus Rex Dionysius, maternum genus impar, non ignobile tamen. Regis alumni gratia primum, deinde odio, tantundem exitu bonæ famæ, quantum priori tempore malæ ad populum meruit. Corpus, vt ipse testamento mandarât, odoribus refertum non ante sepulturæ mandare iurati proceres decreuerunt, quàm rebus ex sententia patris. Missi denuò à proceribus legati viri primarij: si forsan Regis animus tempore pacatoris, vt nunciatum erat, ad meliora consilia traduceretur re integra. Colloquio dies, locus, tempusque designatum. venere ex vtraque parte quinquaginta equites paribus armis in pagum non procul Tauro oppido, insidijs minimè idoneum. Ibi cum inter se officiosè salutassent, & proceres coniurati more gentis, Regis dextram deosculati essent, Guterrius Toletus pauca ex sententia Regis præfatus: Graue, ait, accidisse tantos viros, ea nobilitate, eo splendore, alienato animo esse. eripere Principi velle, quod esset beatissimum, decernendi libertatem: eosque caros acceptosque habere, quos fidos maximè iudicaret. Cæterum error per imprudentiam commisso veniam se dare paratum, modò copias militares dimitterent. Quod de Blanca postularent, nisi forte ea obtenderetur species maiora conantibus, facturum sese quæ vellent. Ad hæc procerum consilio habito, eorum verbis Fernandus Aiala potestate dicendi facta sic incipit. Quod contra exempla maiorum, magnanime Princeps, armati venimus, veniam dari postulamus. Inimicorum insidiæ, à quibus nulla innocentia tuta est, compulerunt, tuoque permissu factum est. alioqui tui sumus: de subditis & supplicibus, vt libet, statue. Habet hoc regia fortuna, vt nihil occultum esse patiat: omnia populo proponit, atque explicat turpia honestaque. Blanca Regina, cui diadema imposuimus, cui coniugij sanctitate nobis præsentibus deuinctus es, exitium ab æmula comparari ægrè ferimus: Principisque auribus insidias à prauis hominibus tendi graue ducimus, nulli magis quàm tibi gratificaturi: vbi sedata animi ægritudine, fraudeque perspecta (quod prope diem fore cupimus, speramusque) maior ætas accesserit. Quanto difficilius est alios præstare, quàm se, tanto laudabilius in eam curam incumbere, vt optimus quisque ad tuum contubernium recipiatur. Multis alioqui claris Principibus dedecori fuit, domestica infamia. Tua coniuge quid sanctius, quid nobilius? quàm modico cultu, quanta morum suauitate? forma quæ alia comparanda? Eam grauisimo luctu leuari, & in debitum dignitatis locum restitui, si homines filerent, si aliena esset, tu ipse armis, copiisque omnibus conari atque efficere deberes. Illud caue, ne præposteris blanditijs illectus per errorem committas, vnde tibi, nobis, vniuersoque nomini Hispanico luctum insanabilem, ignominiam sempiternam inuras. De re tanta breui statui non poterat. conuenit, vt quaterni ex vtraque parte delecti de pacis conditionibus disceptarent. sic à colloquio discessum. moxque varijs Regis tergiuersationibus intellectum est, nihil eum pro sano facturum. præsertim cum eodem tempore Tauro digressus ad amicam iuisse constaret. qua occasione Regina mater pridem à coniuratis voto stans, eos Taurum euocauit: eisque oppidum tradidit. Eo nuncio percussus Rex, totiusque regni defectionem veritus, Hinestroza & Samuele

& Samuele Iudæo (is ærarij præfectus erat carus in primis) comitantibus Taurum repetijt: matricque complexum ferens in eius se potestate futurum dixit. comites continuo detracti, datique in custodiam. præcipua aulæ ministeria mutata. Fridericus Magister regio cubiculo præfectus, scrinio Ferdinandus Aragonius, Ioanni Cerdæ vexilliferi honor est datus, Ferdinando Castrio, qui Ioannam Eleonoræ Gusmanix filiam vxorem habebat, regix procuratio concredita. in quo honoris specie prouidebatur, vt Rex captiuus instar teneretur, sublata etiam ipsam adeundi promiscua libertate Alburquerquij cineres, quasi victoria parta in monasterio Cisterciensi, cui ab Spina in Vaccæis nomen, sepulturæ sunt dati. Magnum reipublicæ nomeniq; Hispanico vulnus inflictum, Principem gentis, parentem & columen obsideri, capi, includi: nisi facti atrocitatem salus publica, Principis inuidia, infamiaque excusarent. Venationis tantum libertas relicta erat. qua ille occasione, & nonnullis proceribus eius calamitate, magnisque in posterum pollicitis, æquioribus factis Segobiam sese proripuit, prosequente Samuele, qui datis prædibus, è custodia liberatus fuerat. securus est etiam Tellius frater, cui eo die Regis custodiendi cura concredita erat, haud diuturna gratia futura. Inde maiorum motuum initia. Aragonij fratres Roam Eleonoræ matri datum captiuitatis tempore abs Rege oppidum discesserunt. Ioannes Cerda sese ad Regem contulit, Fridericus Talaueram, vbi copias militares reliquerat. Ferdinandus Castrius in Calæciam, Tellius in Cantabriam abiere. Henricus & Regina mater Tauri substiterunt, oppido præsidium. Hæc fine anni gerebantur. quo in proximum euoluto millesimum trecentessimum quinquagesimum quintum, regni cõuentus Burgis habiti sunt. interfuerunt Aragonij fratres. De procerum insolentia conquestus in conuentu Rex, vindicare iniurias paranti vti opem ferrent, petijt. In Principe vniuersam nationem violatam, grauique ignominia affectam esse. Publica inuidia, communibus armis perfidiam vindicandam. æs militare ciuitatibus imperatum. Iisdem diebus Carolus Cerda Alfonsi Exheredis filius, an nepos, à Rege Vasconum interfectus est. atrox facinus Regi Gallo visum, fortem & strenuum virum, quo multum & familiariter à prima ætate vsus erat, præterea Magistrum equitum insidijs oppressum. Engolismorum comitatus abs Rege donatus malo fuit, quem Rex Vasconum tanquam sui iuris repetebat. Campaniam præterea Briamq; paterno iure à Rege Gallo extorquere conabatur. spe obtinendi depulsus, qui maximè iniuriæ opportunus erat, in Magistrum equitum iram effudit. ad Aquilam Nortmãniæ vicum nocturna vi submissis percussoribus, in lecto inopinantem oppressit sexto Idus Ianuarij. Frossartes ex annorum numero biennium detrahit: de die conuenit. Cæde vulgata Rex Gallus publico quadriduum abstinuit, sublata etiam se adeundi potestate. quæstiones habitæ, diesq; Vasconi dicta. accepto obside Ludouico Regis filio, contra omnia vetustatis exempla Lutetiam causam dicturus venit. Insidias capiti suo comparatas non satis probabat. duci à lictoribus iniecta in eum manu iussus est. vxoris sororisq; viduæ preces euicere, vti venia donaretur, feroci iuuenti neq; diu in fide persisturo. nam pecuniam à ciuibus exigenti Gallo aduersus Anglos, apud populum intercessit. quæ iniuria, vt par erat, altissimè in pectus offensi Regis descendit.

iram idoneo tempore effusuri. Cum Agnete Castria, vti antea memoratum est, Petro Lusitanæ iuuentutis Principi stupri vetus consuetudo erat. eandem superiori anno vxorem contra leges duxerat, fugillata in eo regia maiestate. ignominia depellendæ, filijq; sanandi causa Regis patris iussu Conimbricæ interfecta est. tametsi iniquum erat filij libidines amicæ interitu lui: præsertim Alfonso, quem in primis annis mors rapuit, Ioanne, Dionysio, Beatriceque ex Agnete nepotibus. Ludouicus Siciliæ Rex mense Iulio Catanæ decessit. Fridericus frater moribus, ætate, ingenioque simplex successit. vtriusque regnum externis bellis intestinisque motibus iactatum fuit: Regique Aragoniæ ad eius insulæ imperium via rursus struebatur. Ad intermissa redeamus.

Multa cades in Castella facta. Cap. XXI.

BVRGENSI conuentu dimisso in Medinam Campestrum primus abs Rege Castellæ impetus factus est. Villega, Rogiusque cum primis nobiles occubuerunt. capti alij. Hinestrofa Tauro dimissus, fide data nisi Rege placato in custodiam rediturum, id liber non præstitit. Henricus & Fridericus iunctis ad Talaueram viribus Toletum accurrerunt, regios conatus occupaturi. Ad D. Martini pontem traiecto flumine aditu prohibiti, à parte ciuium circumductis montibus, quibus ea vrbs circulo ferme ambitur, ponte altero admissi sunt, cui Alcantaræ nomen est. Iudæorum cades factæ: direptaque bona eorum, qui ad forum rerum venalium domicilia habebant, mercesque & scruta vendebant. mille amplius cecidere, non sine coniuratorum inuidia. Rex periculo nunciato, eodem festinauit, priusquam se hostes vrbe munitissima firmarent. admissus fratribus fugæ necessitatem attulit. celeritas saluti fuit. ira in ciues versa. è nobilitate nonnulli cæsi sunt, è plebe duo & viginti. In eo numero aurificis filius octodecim annos natus pro patre octogenario, supplicio se se vltro obtulit: Regeque pro venia, quam eximia pietas omnium iudicio increbatur, permutationem concedente, subiit. fœdum populo spectaculum, misericordiæ permixtam crudelitatem. nomina memoriæ subtracta. de facto satis constat. Petro Barroso Episcopo Seguntino, insigni ea ætate viro, ob eximiam iuris cognitionem, quoniam ciuium suorum studijs, Blancæque Reginæ fauere visus est, manus iniectæ. Regina ipsa Seguntiam custodienda amandatur. Toleti rebus compositis reliquæ ciuitates subigendæ erant. Conehenses maiori inter se concordia venienti Regi portas clausere. vim adhiberi loci firmitas prohibuit. Sanctius Regis frater, qui in ea vrbe educabatur, quamuis eo periculo liberatus, in Aragoniam aliquanto post ab Alvaro Albornocio, cuius fidei creditus erat, subductus est. Taurus obsessa, vbi Regina mater, Henricus, Fridericus, & Stephanus Carpentarius, qui se Calatrauæ Magistrum ferebat, roburque coniuratorum erat: eòq; diuturna obsidio fuit. Quo tempore ad Tordesillam (Turrim Syllæ alij vocant) Maria Padillia filiam enixa est, Isabellæ nomine. Ioannes Padillia illius frater D. Iacobi Magister ad Vrceſiam in tumultuaria pugna occubuit. honor importunè delatus exitialis fuit. Mefsia Carrilliusque ex

10

20

30

40

co

eo ordine Friderici partibus fauentes, cædis auctores extiterunt. præfici in eius locum alium Rex vetuit, cum ætate prudentior, Fridericoq; fratri ad gratiam aditum parans. Bononiæ Cardinalis iisdem diebus ab Innocentio Pontifice legatus de pace, nihil impetrauit rebus adeò exulceratis: Petro tantum Barroso libertas data est. Henricus in Calæciam Tauro euadens sese periculo eripuerat, cauto iuuenis ingenio: cuius rei bellis omnibus documenta dedit. Fridericus accepta incolumitatis fide ad Regem egressus est. Vrbe ipsa tandem incolæ cuiusdam prodicione, quinto Ianuarij die, salutis anno millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto capta Carpentarius, Castaneda alijque viri primarij in ipsis Reginæ matris oculis ad tetrum etiam spectaculum exanimatæ decidentisque obruncati. ea sibi reddita filij caput maledictis contenta voce defigere: paucisque interiectis diebus, com meatu impetrato in Lusitaniam concessit, hæud honestius quam antea pudicitiam habitura. Martini Tellij Lusitani amoribus cum licentius indulgeret, fratris Lusitani Regis iussu, veneno est perempta. quidam à patre interfectam affirmant: quem certis monumentis constat, ad annum huius seculi sexagesimum primum vixisse. plerique anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo extinctum aiunt. Ludicrum militare Tordeſillæ commissum, lætitiæ ob res res gestas argumento. Dies, & locus ludum magis & lasciuiam quam formidinem ostentabant. duo tamen Friderici satellites proxima luce perempti: ipse similis supplicij metu perfusus conseruatur. Terra multis locis hoc anno mouit: vrbium maritimarum præcipuo damno. è templo Hispalensi summo ferreæ pilæ decussæ. Olisipone sacellum maximum Alfonso Regis recens structura, prostratum. clades imminere Hispaniæ plerique portendebant. irrita prodigia: Castellæ Regis imperium & scelera multis post annis continuata. populus in preces & vota conuersus numine placando vacabat. Tauro capto, Henricus viribus, Regique diffidens occultis tramitibus in Cantabriam euasit: vbi Tellius frater gentis armis, & locorum asperitate partium reliquias tuebatur, regijs vna & altera pugna victis. inde naui Rupellam Sanctonum vrbem nauigauit, quorsum quæ commota erant euaderent, expectaturus. Quo tempore Vasconum Rex Rhotomagi à Carolo Delphino Nortmanniæ Duce conuiuio exceptus, Regis Galli repentino superuentu captus, atque è vinculis causam dicere compulsus est. maiestatis lege postulatus, quod Anglis faueret Princeps Galliæ multis nominibus beneficiarius. sic Hispanorum, qui in Gallia erant studia diducta. Henricus Gallica stipendia fecit. Philippus Vasconis frater in Nortmanniam excito Anglo sese adiunxit. idem fecit Fuxensis Comes leuiri Regis iniuria permotus. vnoque tempore in expectationem rerum nouarum Gallia, Hispaniaque erectæ erant.

i 3 5 6

40

Libri Sextidecimi Finis.

Ddd 5

HISTO-

HISTORIAE

DE REBUS HISPANIAE.

LIBER XVII.

Belli Aragonij initia. Caput. I.

BELLVM inter duas cognatas vicinasque regias Castellæ, atque Aragoniæ lib. septimusdecimus continebit, atrox, implacabile, multis viris principibus ipsique adeo ad extremum auctori exitiale futurum. nouorum Regum sobolem: lucemque terris & tranquillitatem redditam. Horret animus malorum, quæ passi sumus, commemoratione: tantumque sanguinis sine causa perditum fatigat: stylumque restringit. Detur hæc venia narrationi, vt sine tædio cognoscatur: detur temerè pereuntibus ruentibusque in arma. ira illa numinum fuit, furorque terris immisus. Singulæ belli causæ exiguæ. omnes quasi ex modicis riuis irarum flumen effecerunt. Rex vterque ardenti ingenio, omnis insolentiæ impatiens, morum seueritate haud dissimili, Castellæ ferocior cum ætate. Aragonijs fratribus in Castella receptum esse auxiliumque rebus turbandis, Illicis nuper & Orihuellæ arces Castellæ præsidijs occupatas, Ferdinando Aragonio cõcedente, vti datæ fidei pignora essent, re vt fratri Regi incommodaret, Aragonio graue erat. Contrà Castellæ Rex rem frumentariam fame ingrauescente in Bætica impeditam, ad ipsum Bætis ostium oppressa classe ab Aragonijs triremibus esse, magna prouinciæ clade: Castellæ per fugis tutum in Aragonia per fugium esse: milites Aragonios ordinum D. Iacobi, atque Calatrauæ suis Magistris non obtemperare grauissimum iudicabat, iniuriamque armis vindicandam. Ad has belli causas noua accessit. Castellæ Rex rebus in vltiori prouincia compositis in Bætiam festinarat adulto vere, Hispali atque vicinis vrbibus factionis reliquias compressurus. animum curis distentum, vt tantisper leuaret, conscensa triremi ad Bætis ostium Hispali abiit: vbi tunnorum piscatus, prouentusque ex eo maximus esse consuevit. forte decem triremes Regi Gallo opem laturæ aduersus Anglos assiduos, infensosque Galliæ hostes ex Aragonia missæ, freti Gaditani faucibus egressæ Oceani littora legebant. duæ onerariæ naues ad S. Luciferi portum in ancoris erant. in eas ductor Aragoniæ classis Franciscus Perellus spe prædæ impetum facit. captæ in ipsis Regis oculis. grauis ignominia, aulicis præsertim visa, ex bello viuere, crescereque affluetis, rebus tranquillis minori gratia potentiaque. Missus Guterrius Toleus iniuriam contumeliamque ex postulatam. proposito metu ferox Aragonij ducis animus, nihil mouetur: Genuensium eas esse merces excusans bellique iure

re occupatas: quod rursus maiorique conatu cum ea gente in Sardinia renatum erat insigni Matthæi Oriæ perfidia. Egidius Velasquius ad ipsum Aragoniæ Regem continuò legatus, cum superiores iniurias commemoraturus, tum iure feicali res ablatas repetiturus, ducemque temerarium dedi ad supplicium illatæ ignominia iustum piaculum. Erat Aragonius Barcinone classe comparanda, instruendaque intentus aduersus Sardinia motus. eoque importuna legatio visa est. respondet, ad ea quæ postulantur demisse: Se Castellæ Regi satis facturum, per fugis regni finibus prohibitis, Ducisque temeritate cum primùm in prouinciã rediisset castigata. Quod de militibus D. Iacobi & Calatrauæ quereretur, id sui iudicij non esse. sacra iura à Romanis Pontificibus petenda, se neque auctore, neque repugnante. Velasquius eo responso nihilo mitior, bellum denunciat, hostilia passuros cum fecerint. Aragonius contrà idoneam sibi inter fœderatos amicosque Reges belli causam non videri. numine tamen omnis insolentiæ vindice se, vt non prouocare, ita temerè illatum bellum non timere recusare ve. ab hoc initio ventum ad arma. Catalauni mercatores, quorum magnus numerus erat, Hispali capti. bona publicata. magni delectus in vtraque prouincia habiti. externa auxilia conquesta. Ludouicus Vasconum Regis frater, qui se eo capto in Hispaniam contulerat, rebus præsidium, ab vtroque Rege ad societatem armorum inuitatur. cautior ille vtrunque spe pacis distinerè maluit, fortunam in consilio habiturus, ex arcano Aragonio æquior, cum quo maior necessitudo erat. In Valentia fines impetus, tribus vno tempore partibus factus est. Ferdinandus Aragonius prioris conspirationis memoria, prouinciales sollicitare, in eoque maiorem spem habere quam in armis, nihil audituros, pœnisque quas dederant superiori tempore cautiore. trahebatur bellum præcipuo agrorum, pagorumque damno, mense Augusto extremo. Ipso anno, quo in Gallia Pictauiensè prælium commissum est Gallica clade nobile, genti funestum. à multo minori Anglorum numero, victi Galli, cæsi que sunt. vires eius gentis fractæ, Rex captus, filiusque Philippus natu minimus. cecidere viri nobilissimi: Petrus Borbonij Dux Blanca Reginae pater, Galterus Magister equitum, Robertus Dyrrachij, eius propinquus Cardinalis Petratorij, qui forte de pace ab Innocentio Pontifice Legatus, prælio interfuit. Ad tertiumdecimum Kalend. Octobris pugnatum est. Huiusque pugnae euentu duo sunt consecuta ad nostram memoriam præcipua. Rex Vasconum, furto à suis hominibus è custodia subductus est, intraque Lutetiam admissus, seditiosis dux aduersus Delphini conatus: qui patre liberando intentus subsidia colligebat, redigendæ pecuniæ præcipua cura, magna prouincialium offensione. Vasco concionem Lutetiæ habet: indignitatem, iniuriam, ignominiamque conqueritur. se iure potiore ijs, qui de regno armis decertarent; Ludouici Hutini ex filia natum: cum Anglus Rex Hæbellæ eiusdem Hutini sororis filius esset. neque obscure nouam telam contentionum Vasco ordiebatur, si pares vires suppeterent animo & voluntati. bona restituta. ad hæreditaria oppida, principatumque Matisco & Bigorra adiectæ. Briam, Campaniam, Burgundiamque, quas maiorum iure repetebat, quamuis rebus turbatis obtinere non potuit. Henricus Trastamaræ Comes ex eo prælio incolu-

incolumis magnis pollicitis inuitatus sese ad Aragonium contulit: qui primus illi aditus ad regnum fuit, felicitatisque initium. Fœderis initi summa: vt Castellæ amicitia fideque renunciata perpetuò se Aragonio subditum, amicumque fore iuraret. Vrbes & oppida acciperet, quæcunque Ferdinandi Aragonij exitissent, vna Albarracino excepta. Sexcentis equitibus, totidemque peditibus abs Rege stipendia darentur, sub Henrici signis eiusque imperio militaturis.

1 3 5 7 Anno salutis millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo, ineunte de finibus inter se Castilla & Aragonia laceſcebant. variabant secundæ aduersæque res. Illicis iuris Aragonij facta est. Embites, Bordaluæque à Castellæ Rege armis, præſidijsque occupatæ. præcipui Aragonij duces Trastamaræ Comes, Lupus Luna, Petrus Exerica. pro Castellæ Rege Fridericus D. Iacobi Magister, duo Aragonij fratres, & Ioannes Cerda. illi maiori fide, hi dubia atque ex fortuna suspensa, sui Regis scelera morumque asperitatem exosi, Aragonijs artibus circumuenti: quibus sanè hoc tempore magis quàm viribus exitisse comperio. Ioannes Cerda, Alvarus Gusmanus primi ad mutandam fidem impulsæ cæsi foceri ditionisque interceptæ, dolor stimulabat: nam duas Coronelij filias, Mariam, Alfonsoque connubio iunctas habuerant. Tametsi metus obtendebatur. Regem immensa libidine in Alfonso coniectis oculis eam viro eripere destinasse. & fortasse gemina defectionis causa erat. Ij Serone, quam arcem ad Aragoniæ fines præſidio obtinebant, in Bæticam se proripiunt, studia

20 prouinciæ, vbi magnæ necessitudines erant amplaque ditio, concitaturi. magnam confidentiam, audaciamque temeritati proximam, in medijs regni visceribus ciuilia arma mouisse. Sisamonem arcem, quæ ad fines Castellæ in Aragonia sita est, cum copiarum robore, ea tempestate Rex insidebat. inde discedentium vestigia insecutus aliquanto spatio consequi non potuit, per dispositos equos fugientium instar festinantes. Repetitur bellum maiori quam antea impetu. tum alia ignobiliora oppida in potestatem venerunt: tum Turiaso vrbs primaria Vasconibus finitima eodem impetu expugnata Martij die nono. ciues in repentino metu, superiore vrbs parte, quæ firmissima erat amissa, defe

30 fensione desperata pacti incolumitatem Tudelam dimissi sunt. Michaelis Gurrexæ Præfecti, culpa vrbs ea amissa fertur: cui si animus fuisset, diutius sustentare poterat. Itaque Regi suo diffusus posse satisfacere, domicilium in Vascones transtulit. vrbs Castellæ militibus data, agrique attributi. Aragonius ea vrbe amissa, vix se Cæsaraugustæ mœnibus tutum putare. noua subinde & externa auxilia conquirere maiori diligentia, quod per idem tempus Ioannes Cerda in Bætica ab Hispalensi conuentu ducibus Ioanne Pontio Marchenæ regulo, Egidio Bucanigra maris Præfecto oppressus interfectusque erat. Venere ex Gallia Fuxensis quidem Comes in Aragonia castra cum valida manu: Fuxensis autem æmuli Albreti reguli sese Castellæ viribus adiunxerunt. Venit ab Innocentio Põtificæ Guillelmus Cardinalis, pacem inter eas gentes reuocaturus. magna eius

40 contentione vltro citroque commeando, conuenit tandem: vt induciæ annuæ & trimestres essent: dum de pacis conditionibus delecti proceres disceptarent, pro Aragonio Cabrera, pro Castilla Hinestrosa. interim oppida vtrinque capta penes Legatum, quasi sequestrum essent. Qui prior initum fœdus violasset,

anathematis. ei ignominia, religioque obiecta. mensis Maij octauodecimo die induciæ pactæ. Quo mense Alfonso Lusitanus Rex Olisipone decessit, annos natus septuaginta septem, menses sex. regnavit annos duos & triginta, menses quatuor. Corpus in ea vrbe ad aram templi maximi, vbi Beatrix coniux sepulta erat, sepultum est. Successit Petrus noua prole superiori mense auctus ex Therasia Calæca, quam Agnete Castria à patre interfecta, amicam habebat, formæ excellenti venustate, nulla præterea aut animi aut corporis dote. Proli Ioanni nomen fuit: cui cælum patrium auitumque regnum destinabat. vti competentem loco est explicandum. Ab Aragonijs arces continuò Cardinali Legato traditæ, eò promptius, quod pauciores ceperant. Castellæ Rex cæteris stare volebat: vt Turiasone novos incolas deduceret adduci non potuit. & Hispalim interea discesserat, vt Bæticiæ motus componeret, classemque compararet, Aragoniæ littora inuasurus, cum primùm induciarum tempus exisset. nam de pace nec sperabat, neque cupiebat. In ea vrbe Alfonso Coronelæ amoribus ita indulſit, vt præ illa Padillia contemptui esset. breuis gratia. sic prauum animum nullæ difficultates à turpitudine, libidineque auocabant. Eius frustrationibus exceptionibusque Legatus Pontificis fatigatus, Regem quidem è priorum numero exemit: Castellæ vniuersæ sacrorum iustitium indixit, præpropera festinatione, vt visum est: qua causa eum Pontifex ex Hispania auocauit. & id Aragonijs

20 fraudibus agebatur, vt Castellæ Regi, quasi impio & scelerato, nouam inuidiam conflarent: gentis studia auerterent: in quo maius præſidium, quàm in vera virtute collocabant. Accessit nouum incommodum. Ioanna Henrici coniux in Aragoniam deducta erat Petri Carrillij fraude deluso Rege, nulla amplius spe pacis. Fridericum, Telliumque fratres ad defectionem propensos, nihil aliud morabatur, quàm quòd tantorum principatum æquam ab Aragonio compensationem fore non sperabant. ea cunctatio multis vno tempore exitialis fuit. Ferdinandus Aragonius Iumilliam, quam in Aragoniæ finibus, armis ceperat, præſidio obtinens, re cum Cabrera communicata in partes tractus est, Aragonij regni procuratore concessa, ditioneque restituta. nihil in tanto discrimine tum quidem immodicum videbatur. Henrici tamen & Ferdinandi defectio

30 Aragonijs salutaris, eorum fratribus exitium attulit. Quo tempore res in Sardinia meliori loco esse ceperant, Matthei Oriæ opportuno obitu, posteris cum Aragonio conciliatis. Marianus Arboreæ regulus nondum planè quiescebat: sed tanto præſidio amisso, parum proficiebat tamen. Siciliæ pars multo maxima Ludouici Neapolitani Regis armis, præſidijsque occupata erat: Panormū Messanæque principes ciuitates. Fridericus (huic Simplicii cognomen fuit & ante duos annos Ludouico fratri successerat) ingenio, ætate, viribus imbecillus, regium nomen Caranæ vnus munitione tuebatur, ægra spe, Gallica factione resurgente, vicinis Neapolitanis Regibus, infidis prouincialibus. prorsus vt Siciliam, Athenas, Neopatriam Eleonoræ sorori Aragoniæ Reginæ donaret. publicæ de ea re tabulæ ad

40 Aragonium missæ: vt eum ad vires conferendum inuitarent, graui bello multis que ex eo difficultatibus in patria occupatum. Artalis Alatonæ Mistretæ Comitis virtute, fideque, res Aragonia stetit in Sicilia propemodum deplorata. multis locis cæsi hostes, fontibus irrogata supplicia, aliorum perfidia beneficijs victa.

Principum in Castilla cades. Cap. II.

ASTELLAE atque Aragoniæ Reges vindictæ ardor agebat præcipites, nulla honestatis cura, neque quid homines locuturi essent, considerantes: prorsus ut Maurica auxilia euocare non vererentur. veneratque è Granata valida manus Castellæ rebus opitulatura, cum quibus foedus antea iectum stabat. Rex Marrocius ex

Africa ab Aragonio euocatus: quem hostis conatibus objiceret, viresque exquæret. graue dedecus, religioni ignominiosum: de quo Pontifex Innocentius grauisimis litteris exoptulauit. tantam esse lædendi cupiditatem, ut certam pestem, vnde olim minori causa exitium extitisset, allicere atque attrahere in Hispaniam non formidarent. rectè atque opportunè, nisi salutaribus paternisq; monitis, aures Principum essent obturatæ: Proceres qui Castellæ partes sequebantur ad transitionem sollicitati. Ferdinandus in primis Aragonius, quem in discrimine fratri potius quàm amitino fauere natura compellebat. Iumillia, quod oppidum armis ceperat, de ea re arcanò sermones habiti, tandemque Bernardi Cabrera opera ad Aragonias partes traductus est. tantæ molitiones occultæ esse non poterant. Itaque principio anni eius seculi quinquagesimi octauui Friderici Magistri armis Iumillia occupata, detractaque Aragonijs est. repatrata Hispali in palatio, à Regis satellitibus, eiusque in oculis obtruncatur. ea nauatæ operæ merces fuit. tametsi consilia eum ad Aragonios deficiendi communicasse satis constat: eaq; Regi detecta exitium accelerasse suspicor. Ex ea vrbe continuo in Cantabriam festinatum. quoniam fraterno sanguine manus semel cruentauerat, in ea prouincia, simile seueritatis exemplum editurus. præoccupauit Tellius fuga eius conatum, in Galliamque nauigauit. inde sese in Aragoniam retulit, fraternam necem, suamque iniuriam armis vindicaturus. Pro eo victima alia mactata. Ioannes Aragonius Tellio fugato, Viscaia principatum debitum, pactumque, & nuper Hispali promissum importunus efflagitator postulabat. ea causa, siue quoniam cum cæteris Principibus conspirasse compertum erat, ad Bilbaum municipium occisus est à satellitibus: auctor etiam quidam ipsius Regis manu cecidisse ait. sæuitiam detestandam. corpus è fenestra in subiectam plateam precipitatum est, addita abs Rege verborum contumelia. En, inquit, vestrum dominum, vestraq; regionis ambientem principatum. inde Burgos relatum, funeris honore iureque sepulturæ caruit, in præterfluentem amnem proiectum. id scilicet, sæuitiæ genus supererat, ut exanimis corporibus insultaret. Eodem impetu Eleonora Regina, Isabellaque Ioannis interfecti vxor, Roa vbi sese tenebant, Castrum Sericium in custodiam missæ. fœda carnificina per prouinciam exercebatur: sex nobilium capita varijs locis cæsa Burgos allata sunt, gratum Regis oculis spectaculum, optimo cuique fœdum. plures alij Vallisoleri ad necem destinati, Henrici & Ferdinandi improuisa irruptione in Castellæ fines seruati sunt. Henricus Sorix Almasanique agros vastare nunciabatur. Ferdinandus in Murcia fines penetrasse ferro. fraternæ cædis dolor vtrunque stimulabat, impellebatque in arma. Castellæ Rex periculo motus Vxamam abiit. inde Iulio mense missus ad Aragonium fecialis

lis iniurias exoptulaturus. Contrà is, hostis insolentia excusat, arma necessario capta: & quoniam culpam, vnde cunq; extaret, innoxio multitudinis sanguine expiari iniquum esset, ut vigeni, quinquageni, centeni vè dimicarent, & secundum eius certaminis euentum finis controuersiæ esset, verbis minacibus prouocauit. quod aduersarius contemnere visus est, animo ingens, viribus maior. Igitur Guterrium Toletum, quem Priorem Hospitalarium nuper crearat, Murciam uti præsidio rebus esset, dimittit. præterea alium aliò: quem opportunum maximè fore cogitabat. ipse Hispalim festinauit, vbi classis triremium duodecim instructa erat. venire è Liguria sex aliarum. cum ea classe Valentina littora, oppida, & vrbes tentare constituit. Guardamare oppidum, quod in Ferdinandi ditione erat, primo appulsu, impetuque captum est. arx defensa, quoniam ipso tempore, vi improuisæ tempestatis triremes ad littus eiectæ, fractæque erant, duobus tantum incolumibus. Graui & inopinato incommodo, superbus animus nec flectitur, nec frangitur. oppidum crematum. pedestri itinere Murcia petita est. Petrus Iuanus regia gratia in paucis præstans Hispalim missus est, noua classe comparanda. Rex collectis vndiq; copijs Almasanum abiit. eo tractu in Castellæ & Aragoniæ finibus, oppida & arces hostibus detractæ: ac in Tellij profugi ditionem sæuitum maximè. Autumno præcipiti Hispalim Rex redijt, quoniam terra parum profectum erat, mari hostem rursus impugnaturus. in id numerosa classis comparata. Lusitanus auunculus decem triremes auxilio misit, tres Granatensis Rex. Fuit is annus Eleonore Petri Aragonij Regis, atque Ioannis, Henrici filiorum natalibus faustus, quibus coniugibus Castellæ regnum superi destinabant. Eleonora mensis Februarij vigesimo die, Augusti Ioannes vigesimo nati sunt. Præterea in Valentinis conuentibus, vetus annorum per Eras Cæsaris ratio antiquata est: nouaque lege inducta, annorum à Christi ortu salutari computatio. Medina Celina olim ampla ciuitas, in Celtiberiæ Carpetaniæ, & Arcuacum confinibus, nunc modicum municipium, sed natura loci validoque ea tempestate præsidio munitum, ab Aragonio proximi anni principio millesimi trecentissimi quinquagesimi noni tentatum est. conatus frustra fuit. inde se Cæsaraugustam retulit. Castellæ Rex ad periculum accurrebat. quo tempore nunciatum est, Guidonem Bononiæ Cardinalem ab Innocentio Pontifice Legatum Almasanum appulisse. In eo oppido, facta dicendi potestate, in Castellæ Regum laudes effusus, quos Hispaniæ columen, rebus perditis præsidium extitisse: nunc dolere Pontificem aiebat, inter ciuilia arma sacri belli cogitationem omitti. Quantum, si contingeret, oppressis cognatis, & necessarijs profici? quæ laus? quæ gloria? ignominiam potius, inuidiam, luctum, victori iuxta, ac victo. Verterent in impios arma. de summa rerum illic decertarent. Vltro honestissimas opes, decus, triumphosque obuenturos. Verbis hæc sanctissimi Pontificis renunciare. venturum ipsum, tantopere ea cura sollicitari, nisi ætatis incommoda, aliarumque curarum auocassent. Ad hæc Castellæ Rex Aragonijs se fraudibus circumuentum ait: imagine pacis, amicitia sæpe specie deceptum. Vnam tantum concordia conditionem superesse si perfugis regno prohibitis, Orihuelam, Illicim (Alicantem vulgo dicimus) aliaque vicina oppida Ferdinando auo suo minore ab Aragonijs iniuria occupata redderen.

redderentur. præterea in belli sumptus, quingenta florenorum millia. id Pontificis voluntati, Legati ipsius precibus, nobilitatiq; dare. adiit Cardinalis Aragonium nonnulla pacis constituendæ spe, quoniam de conditionibus acceptum erat. Verum ille aduersarij culpa, bellum susceptum excusabat, priorem intulisse arma. De patria, auitaque ditione quidquam diminui intolerandum videri. Controuersæ modò arbitrium Innocentio Pontifici permissurum, quamuis lite olim datis iudicibus diiudicata. Tempus altercationibus trahebatur nullo fructu. tetrum spectaculum vtrinq; gentem in mutuum exitium ruere sublata opitulandi potestate. ne induciæ quidem, vt fierent impetratum. sumptus obtendebantur classe valida comparanda a Rege Castellæ facti.

10

Aragonia littora tentata. Cap. III.

MISSA concordia cogitatione, arma resumpta, repetitæ cædes. Almasani Ferdinandus Aragonius, Henricus & Tellius fratres, die dicta quamuis absentes perduellionis lege damnati. sublata reconciliationis spes: eò amplius quod Eleonora Regina in custodia mori compulsæ est. execrabile facinus, quamuis aduersus fontem, & extrema supplicia meritam. iam liberorum culpam materno sanguine expiari, nullo neque sexus, neque dignitatis, neque propinquitatis respectu quanta immanitas? Ioanna, & Isabella calamitatis sociæ, Ioanna Hispaniam missa est, vbi aliquanto post & ipsa neci datur: Isabella Blanca Regina adiuncta, quam Seguntia arce Cæsarianum transferri eodem tempore mandauit, dilata vtriusque in aliud tempus nece: vsque adeo obstinato Regis animo, vt nullo mitiori affectu perumperetur. Obcæcabat diuina vindicta ne vim ingruentem declinaret. tamen precibus & votis superos alieni iam imperij, fatigare non desistebat, conscensurus classem, quam Hispali paratam habebat, triremium vnus & quadraginta: quibus naues aliæ octoginta numero adiunctæ erant, validam, magnisque rebus perficiendis idoneam. sed rem Aragoniam in magno discrimine diu tutelares, prouincialium concordia tutata est. Præmissæ septem triremes ad Baleares insulas, onerariam Venetam nauctæ ceperunt, nullo meliore iure quàm quòd in armis erat. à Rege auido, ne vlla excusatio esse posset, merces magni pretij, quibus onusta erat, occupatæ. à reliqua classe Guardamare oppidum cum arce expugnatum est. Illicim incolæ deseruerunt, viribus & munitione diffisi. sequebantur Regem Egidius Bucanigra maris Præfectus, Magister Calatraue, Magistri Alcantaræ Gonfalui Martini filius, alijque tota prouincia delecti proceres. è quibus Guterrius Toletus Prior Hospitalarius, cum idonea militum manu ijs in locis præsidio relictus est. reliqua classis Dertusam tenuit. Ibi à Legato Cardinali rursus nostri de pace appellantur nihilo maiori fructu. Inde Barcinonem appulsum mensis Maii nonodecimo die. duodecim triremes Aragoniæ in eius vrbis conspectu semel, & iterum impugnatæ, capi non potuerunt. littoris vicinitas, vnde ciues magna alacritate propugnabant, saluti fuit. Hostes eo conatu depulsi in vicinas insulas, quæ Aragonio imperio parebant, classe delati Ebusum tentant. oppidum insulæ cognominæ

minæ

minæ, quamuis machinis & operibus impugnatum, loci natura defensum stetit. Aragonius interea collecta è vicinis littoribus classe triremium quadraginta, certus cum hostium classe pugnare, in Balearem maiorem traiecit. in ea insula suorum precibus fatigatus, ne rei summam in vnus pugnae discrimen vocaret, ipse restitit. Bernardus Cabrera maris Præfectus, Cardonæ Vicecomes, alijq; viri principes dimissi aduersus hostium classem, ad rei famam Ebusi obsidione soluta, pugnandi voluntate ad Galpem prouectam. Aragonia classis in ostium se intulit eius amnis, qui ad Dianium influit in mare (Sucronem putabam, locis haud procul remotum). vtriq; pugnandi cupiditatem ostentabant. pari vtrinque metu cessatum. sic maximus apparatus inanis fuit. Aragonius Barcinonem sese retulit Augusti die vigesimo nono. Castellæ Rex classe Hispali dimissa, ipse Carthagine pedestri itinere Tordesillam festinauit, vbi per eos dies ex pellice Maria Padillia filius natus, cui Alfonso nomen, incredibili patrem læticia cõpleuit, vana tamen, cum breui æuo gaudium mœrore mutarit. Gasias Toletus in Friderici locum D. Iacobi Magister institutus, infanti educator, institutorq; designatur. Ad Cauni montis radices Campi Arauianæ panduntur, septem olim nobilissimorum fratrum, quos Laræ Infantes dicimus, clade nobiles, Castellæq; infausti. in eum locum Henricus, Telliusq; fratres cum Aragonijs copijs progressi, præsidarios Castellæ milites obuiam factos ceciderunt. magna strages fuit. trecenti ex hostium numero desiderati. multi viri nobilissimi, pars cæsi, pars capti. Dux ipse Hinestrosa in pugna cecidit. Ferdinandus Castrius celeri fuga euasit. clades hæc mense Septembri illata, magnum Castellæ Regi mœrorem animo iniecit: prorsus vt doloris vlciscendi studio furens, duos fratres suos Ioannem decem & octo, Petrum quatuordecim natos annos, Carmonæ vbi vinciti erant, interficiendos curarit, nulla innocentiæ ætatis misericordia. id vnum restabat. magna apud populum inuidia Regi ex eo facto conflata est: nulla utilitate publica, nulla priuata iniuria, tot Principes vnus hominis, feræ verius immanis sæuitia consumptos: omnesq; in vno facto humanitatis, pietatis, religionisq; leges violatas. Multi viri nobiles ad Aragonios, animos adiecerunt, ex alieno exitio cogitantes nullius salutem in Castella tutam esse. Ea maioris seuitiæ occasio exitit. Duodecim triremes Venetæ, quas vt interciperent Regis Castellæ iussu, viginti Castellæ triremes freti Gaditani fauces obsidebant, beneficio tēpestatis repente exortæ, periculum euaserunt. noua ex ea re belli materia quæri aduersus Venetos videbatur, nulla iustiori causa, quàm quòd oneraria paulò ante capta, irritatam eam gentem noua iniuria irritare, scelusq; occupare erat propositum. Legati Cardinalis opera, summaq; contentione de ineunda concordia denudò actum est principio anni M.CCC. sexagesimi. oratores vtrinque Tudelam missi, cum ampla paciscendi facultate. res prope spem erat, multa Castellæ nobilitate in Arauianæ pugna amissa, plerisque alijs ad Aragonios elapsis. In his Dieghus Sarmentus Castellæ Antelatus, pariq; nobilitate & opibus Petrus Velasus recens profugerant. nihil tamen neque Tudelæ neque Sadunæ, quò paulò post oratores de pace conuenerunt, perfectum est. Aragonij successu elati erant. Castellæ Rex quamuis rebus aduersis, nihil de priori ferocia remittebat: tamen si tantis nudatus præsidijs vagus incertusque agebatur. inter belli pacisque

E e e consilia

consilia suspensio animo nulli fidere: Præfectos indies mutare: virtuti an fidei suorum minus crederet dubitare. miserabilis conditio, sed tanti nequitia erat.

Blanca Regina occisa. Cap. IIII.

TA de foedere agebatur, vt interim à neutra parte belli cogitatio intermitteretur. exercitui supplementum scribere, externa auxilia accersere, pecuniam conquirere: denique modis omnibus festinare: præsertim Aragonij, nam Castellæ Rex proceribus vindicandis intentus erat. Eo studio Hispali Legionem abiit. Petrus Gusmanus Legionensis Antelatus in Lusitaniam euasit. Petrus Osorius inter prandendum à Calatrauæ Magistro conuiuio exceptus, eo inscio submissis à Rege satellitibus Legionem obruncatur. simili supplicio Maldonatus Archidiaconus Burgis, quo Rex festinauit, affectus est nihil terrente personæ quam gerebat sanctitate. litteras ab Henrico accepisse exitiale fuit. Aragoniorum irruptio alijs saluti fuit: qui Ducibus Henrico, Tellio, & Aufæ (Osonam vulgò dicimus) Comite in Ri uogia quidem Harum Anagarumque ceperant. Anagari Iudæorum cædes facta Regis odio: qui ei genti fauere videbatur, Samuele Leuita ærarij Præfecto. vicinis locis cædes oppidanorum, agrorum vastitas. Pancorum vsque Aragonia signa prolata. Turiaso ad Aragoniorum ius redijt, Lucij Præfecti deditio. ne, ob metum credo aliquem, aut spem melioris fortunæ. Castellæ Rex copijs contractis, hostibus occurrit. Aragonij sese retulerunt Anagarum. Castellæ castra ad Asofram ignobilem pagum posita sunt. eò vir sanctus (sic fama tulit) Regem periculi monuit, quod ab Henrico fratre, iraque numinis immineret. Diui Dominici Calsadij, cuius ille cultui dicatus erat, speciem humana augustiorem dormienti visam, id significasse. Nuncius interpreti exitialis fuit, in ipsis castris igne est combustas, iure an iniuria dubitatum. Pro Anagari moenibus pugnatum Castellæ milites meliora tulerunt. Aragonij intra oppidum compulsi, opprimi potuerunt: ni væcordia Rex iniecta, salutare consilium repudiasset, satis profectum existimans elapsis hostibus. Anagarum Harumque recepta. Itaq; regni finibus ea parte munitis Hispalim redijt. foedere cum Lusitano facto perfugæ ad supplicium vtrinque, dediti, iure gentium violato, fideq; publica. nouarum ea occasio cædium fuit. à Lusitano Cuellus Aluarusq; interfecti, ijs auctoribus Agnetem Castriam occisam fuisse recordante. Dieghus Paciechus socius criminis & periculi felici sorte, cædem fuga euasit, nauatæq; Henrico Principi operæ, amplam in Castella ditionem accepit, Paciechorum familiæ nobilis, atq; opulentæ inter Castellæ proceres cõditor contra Petrus Gusmanus Hispali obruncatur: Gometius Carrillius in triremi, qua Hispali vehebatur, quasi Algezire Præfectus futurus. Garciæ fratri vxor à Rege ablata, illi fugæ causa extiterat: in hunc odij & ex mala conscientia prauæ suspitionis occasio. Ad Alfarum Ferdinandus Toletus Regis supellectili præfectus, eius iussu peremptus. luctuosa viri nobilissimi & integerrimi cædes toti prouinciæ fuit. aliæ causæ ad inuidiam mitigandam indignæ necis confictæ. re monendi libertas exitio fuit, quæ apud malos Principes non potest non esse exitialis. assentatio etiam apud bonos sine periculo

periculo peragitur. eò in aulis Principum magna eius nationis incrementa sunt: nullius rei maior, quam vera momentium penuria. Prior Hospitalarius & frater patruini iniuria irritati, ad Aragonios discesserunt. Vascus Toletanus Præsul solum exilio vertere compulsus est, sublata togam mutadi, aut partem aliquam domesticæ supellectilis efferendi facultate: nulla alia culpa, quam quòd pro eo ac par erat, Guterrij fratris necem indignè tulisse videbatur. Conimbricæ is in Prædicatorum monasterio vitæ reliquum exegit. extincti corpus consequentibus annis in templum Toletanum relatum est. hunc Blasium nonnulli vocant. nominum varietas ne te, lector, cum multis fallat. Miserat Rex Aragonius quatuor triremes milite instructas, Tremesenio Regi foederato auxilium. eæ à quinque Castellæ triremibus oppressæ captæq;. Dux ipse Matthæus Mercerus, socijque non pauci Hispali obruncati: nulla veteris officij memoria: quod is forte & fidele Algezira expugnanda præstiterat. Samuel Leuites regia vectigalia gubernabat pro voluntate: vnde illi ingentes opes & gratia antea, nunc exitium. Vincula iniecta, quæstiones tormentis habitæ, quorum grauitatem perferre non potuit. interfecti bona in fiscum relata. fisci causa sub malo Principe nunquam est mala. alioqui ad quadringenta aureorum millia occupata sunt. præterea ampla suppellex, vestisque pretiosæ tantum, vt miraculo esset Iudæum hominem tantopere creuisse, nostra calamitate scilicet. Fine anni Granatensis Rex suorum conspiratione facta regno est pulsus. Mahomad à cæsarie barbaq; cognomento Rufus ex veteri Regum profapia, eius vrbs imperium occupauit. hinc noui belli materia: cum Castellæ Rex amici & foederati Principis calamitate moueretur ad Arundam profugi, quæ vrbs in Marrocij Regis fide perstabat: nouus Rex vndiq; auxilia cõquireret ad Aragonios propensus, quod illi exitiale fuit, Albohano præsertim ex Africa ad Hispaniam repetendam inuitato. Constantia Aragonij filia Barcinone in Siciliam missa, Friderico Regi pacta vxor, classis qua vehebatur Duce Olfo Prochita Sardinia pro Aragonijs Præfecto. nuptiæ proximi anni M. CCC. sexagesimi primi sub initia Catanæ celebratæ. Eius insularum res meliori loco esse cõeperant, Neapolitanis hostibus quæ pulsas, quæ oppressis. ex eo coniugio Maria nata est, olim Aragoniæ Regina, Siciliæ regno dotata. Cardinalis Legati opera in Hispania tandem pax constitit, neq; synceris animis, neque diuturna futura, his tamen legibus: Vt capta belli tẽpore oppida, inter se restituerent. Castellæ perfugæ Aragonijs finibus prohiberentur. Ijs à suo Rege venia esset. Mensis Maij die octauodecimo ad Desam oppidum, vbi Castellæ Rex statiuam habebat, voce præconis fœdus proclamatum. Maurici belli, quod grauissimum impendebat, metus cupiditasq; sancienda concordia occasionem præbuerunt. quæ vt constantior esset obsides vtrinque, dati: cautumq; vt ij in Caroli Regis Vasconum, quasi sequestri potestate essent: eo tempore in Gallia, prole ex vxore suscepta, cui Carolo nomen fuit, læti atq; de Hispania repetenda cogitantis, Vencario interim Ludouico fratre, cui Vasconum resp. erat cõmissa. Facta pace Aragonius Calataiuba, vbi se tenuerat, Cæsaraugustam abiit. Castellæ Rex Hispalim: Henricus & fratres tẽpori seruiantes in Galliam concesserunt: quorum partes in Aragonia Castellaq; præualidæ formidabilesque, Gallorum fauore & armis munienda erant: bellumque maiori quam antea impetu instaurandum. Blanca Regina

Reginæ calamitas gentem permouebat, vt vires armaq; sociarent. non latere ij conatus Castellæ Regem. ira in Blancam, quasi tantorum bellorum causam continuò vertit. Asidoniæ, vbi in custodia tenebatur, ipsam ad eundi, aut cum quoquam colloquēdi sublata facultate, extincta est. Venenum à medico viri iussu temperatum, detestandam vāsaniam, impium & crudele facinus, puellam infontem, regio sanguine nobilissimam, lectissima forma, sanctissimis moribus prudentiæq; quinto & vigesimo ætatis anno peremptam. Nulla ab omni memoria eo loco fœmina maiori miseratione. alias quidem à viris interfectas pulsas ve meminimus, sed aliqua sua culpa, certè arridentem fortunam aliquando expertæ, præsentem dolorem melioris olim temporis recordatione lenire poterunt. Blancæ primus nuptiarum dies, funeris instar fuit, relictæ, incluse, deductæ, vbi nihil præter calamitatem esset: pulsis domesticis, pellice validiore, auxilio suorum lōginquo. Sed te Rex truculente, fera verius immanis, diuina ira manentium caput hoc sanguine consecratur. breui gratissima superis victima cades. Infantis puellæ manes vltione felicioris, quam vita, noctes, diesq; exagitant: atq; ita, vt neq; pudor à turpitudine, neq; à periculo metus, neq; ratio à furore reuocatura sit in certum exitium ruentem. Fama est & idonei auctores confirmant, Regi ad Asidoniam venanti, pastorem occurrisse vultu vesteq; horridum, capillo barbaque squalidum, extrema comminantem, ni mutata mente Blancæ calamitate moueretur. missi qui indagarent, an Reginæ suasu ea pastor renunciaffet, nixam genibus, castissimis precibus vacantem inuenerunt, aditu ita clauso, vt omnis suspicio amoueretur. Opinio hominum magis confirmata, cum pastor è vinculis emissus nunquam comparuisset, aliquo instinctu inflatuq; diuino prædixisse futura. Isabella, Laræ filia Cæsariani & ipsa veneno sublata est. quidam Vreniæ prope Taurum in Vaccæis Blancam extinctam ait, ac ne de tempore conuenit Eleonoræ Reginæ opsonator, in proprio commentario, de rebus suæ, hoc est, consequentis ætatis.

Rex Granatensis interfectus. Cap. V.

S innocentium sanguine vrbes & oppida, arces, agri, maria redundabant. vbiq; scuiticæ impressa vestigia relinquebantur: quanto prouincialium mœrore metuq; dicere non attinet, ne simile exemplum paterentur, singulis dubitantibus, nullius in tuto salutem esse mœrorem tamen publicum aliqua ex parte Mariæ Padillæ obitus Hispali mense Iulio consecutus mitigauit: fœminæ præter iniuriam pellicæ magnis animi & corporis dotibus, dignæq; imperio. Blancæ corpus Tudelæ in tēpli summi sacrario, translatio funere aliquanto post tumulatum est ab ijs Gallis, qui Henrico opitulatum venerunt, cum in Galliam deferre ad maiorum sepulcra proposuissent. Padillæ funus per vrbes & oppida magnificè quasi iustæ Reginæ celebratum. datæ vbiq; inferiæ. cineres in Studilli monasterio, quod in Vaccæis eius impēsa extructum erat, conditi sunt. filij regio cultu, & in spem paterni regni educati. Tria Toleti in D. Dominici regio virginum monasterio sepulcra extant: Therasiæ vnum, cui in obsequijs Reginæ matris versanti coniugij etiam

etiam spē facta, vitium Rex intulisse memoratur: ex eaq; filiam genuisse, cui Mariæ nomen fuit. duo alia: huius vnum, cum ei virginum collegio diu præfuisset, alterum Sancti & Dieghi, Petri Regis filiorum ex Isabella, nobili an obscuro loco compertum non est: sed nulla erat tanta pudicitia, tantisq; virtutum præsidijs munita, quam impudici iuuenis libido audaciaq; non perumperet. ita experrecti viri, propinqui & necessarij esse non poterant, vt ab eo cauere possent, studia omnia vincente temeritate. Per idem tempus à Lusitano Rege proles quas ex Agnete Castria suscepisse dictum est, iustis nuptijs procreatas esse, regiæque adeò hæreditatis capaces fore Olisipone pronunciatum. testes laudati Egidius Guardicæ Episcopus, Stephanus Louatus regiæ supellectilis præfectus: quos clandestino coniugio adhibitos sanctissimo iureiurando confirmabat. Aderant Lusitani proceres, atque in ijs Alfonso Tellius, Barcelosij Comes in ea vrbe anno priore proclamatus insigni apparatu, festaq; vniuersæ gentis lætitia. Id honoris nomen in Hispania infrequens, in Lusitania eatenus inusitatum fuerat. nostra ætate Comitum, Marchionum, Ducumq; iniri numerus non potest. fordentibus primis insolita nouaq; admiramur captamusq; humani ingenij vitio, hoc quoque nomine prauis. Bellum interea Granatense magno vtriusq; gentis conatu gerebatur. contractis vndiq; Castellæ copijs in Maurorum fines irrupitur. Antequera (Syngilia hæc veteribus fuit) obsessa, loci præsidijq; firmitate defensa est. ipse vrbis Granatæ ager vastatur. nullum præterea operæ pretium extitit. Maurorum tantum manus sexcenti equites, duo millia pedites, in Casorlæ agros inuesti, Giennensium aliorumq; circum oppidanorum concursu oppressi sunt. hoc initium belli Maurici fuit. Maior ex Gallia belli metus impendebat, quem vt auerterent, Cardinalis Legati, qui se ea ætate Pompelone tenuerat, cœli amēnitatem, lociq; opportunitatem secutus, summa cōtentione, quos Castellæ Rex perduellionis lege Almasani damnauerat, fratres, proceresq;, vt ijs sententia reuocata integra venia esset, agebatur. id icti nuper fœderis legibus cōtineri. Iustissimis postulatis ferox Castellæ Regis animus nihil flecebat: videbaturq; maius, quàm quod gesserat bellum in Aragonios versare. Legatus ergo pro iure acceptæ potestatis latam in Henricum & socios maiestatis sententiam, irritam pronunciauit. impulsor incitatorq; Aragonius. Castellæ Regis animus ex ea re in vindictæ studium vehementius inflammatur: iram confecto bello Maurico effusus. Ad Granatam bellum alternante fortuna gerebatur. ad Accim, hoc est Guidixium, insignis clades accepta, ad quintumdecimum Kalend. Februarij salutis anno millesimo trecentesimo sexagesimo secundo. mille equites, pedites duo millia in hostium fines inuaserant, Accimque parabant expugnare. ductor Calatrauæ Magister. maior militum numerus vrbis præsidio aduenerat, nostris ignaris: eoque magna animorum confidentia vicinis Alhamæ agris euastandis, nonnulli dimissi. Mauri cæteros opprimi posse cogitantes vrbe erumpunt, continentique totius diei pugna victores euadunt. multitudini virtus cessit. è piorum numero multi ceciderunt. plerique capti in his ipse Calatrauæ Magister Granatam deductus, sine vlllo pretio dimittitur. eo blandimento infensu Regis animum lenire barbarus satagebat. Metum ille interpretatus ferocior, cum omnibus copijs acceptæ ignominie refarciendæ studio, in Maurorum

rorum fines impetum facit. bello vastatus ager. multa oppida capta. villæ incen-
 sæ. abactæ prædæ. ad has calamitates domestica pestis accedebat. gentis studia
 diducta. magna pars Lago profugo quamuis, & eiecto fauebat: magnusq; pro-
 pterea æmulum amittendi regni metus incefferat. Ergo Rufus re cum proceri-
 bus communicata Hispalim abire instituit, fide prius incolumitatis impetra-
 ta: alioqui in Castellæ Regis potestate futurus. consilij exitialis auctor Odri-
 cius comes periculi, magna ea tempestate inter Mauros auctoritate, & à multo
 rerum vsu facta prudentia clarissimus. Quadringenti equites sequebantur, pe-
 dites dimidiato numero. argentum aurumq; multum, gemmarum, vestisq; pre-
 tiosæ vis ingens. aduersus iram Regis infensi præsidium in eo ponebat Maurus, 10
 vnde exitium extitit. Hispali intra arcem admissus, factaque conueniendi po-
 ,, testate hanc è comitibus vnus orationem habuit. Adest Granatensis Rex,
 ,, maiores suos, Castellæ beneficiarios, foederatos, subditos, semper exitisse. me-
 ,, mor. Si quid offensum erat, vt sunt variæ & inconstantes res humanæ, vestigali
 ,, imposto, pecuniaque imperata multatis ad redintegrandam gratiam aditus
 ,, erat. Si quid domi controuersæ incidisset, Regum Castellæ arbitrio finire mo-
 ,, ris erat. quod nobis accidisse gaudemus. Sit operæpretium supplices ad Regem
 ,, potentissimum accessisse. Lagos à gente pulsus, cui superbè & auarè dominaba-
 ,, tur: in eius nos locum suffecti sumus propensa omnium ordinum voluntate, re-
 ,, gio genere orti, regniq; hæredes legitimi. A Emuli viribus superiores sumus: 20
 ,, tibi cedimus: neque tuæ potentix & felicitati pares nos fore putamus. A Equi-
 ,, ratis præsidio vallatis iustissimi Principis patrociniū haud defuturum confi-
 ,, dimus: neque nostras, hoc est, regias preces inanes apud Regem futuras. eoque
 ,, amplius, quòd fidei instar publicæ, concepta de tua clementia spes, vt veniremus
 ,, animos fecit: satis magnum præsidium arbitrantibus, innocentiam nostram,
 ,, tui ò Rex inuicte nominis maiestatem. Ad hæc Castellæ Rex fallaci eblandi-
 ,, tus vultu verbisq; gratum aduentum extitisse ait. bono animo esse iubet. Hæc,
 ,, inquit, dies, neque tibi neque tuis quicquam detrahet. omnes causæ necessitu-
 ,, dinis intercedunt. alioqui non cum fortuna hominum, sed aduersus superbiam
 ,, ferociamque bellum gerere consueuimus. Hæc ait: simul à D. Iacobi Magi- 30
 ,, stro Garzia Toletio Rex barbarus ad cœnam deductus est. cœnanti vincula inie-
 ,, cta. sic repente aut mutata, aut detecta sæui Principis voluntate. Neque eatenus
 ,, calamitas constitit. paucis post diebus Rex calamitosus in purpura asino impo-
 ,, situs, & cum eo septem & triginta socij pœnas capite dederunt. Campus, cui ad
 ,, urbem Tablatæ nomen est, supplicio designatus. fama fuit, thesauros quos attu-
 ,, lerat malo fuisse, Regis animo auaritia corrupto. tyranumque ipsum sua manu
 ,, interfecisse addunt. foedum facinus. detestabile carnificis ministerium, cædisq;
 ,, genus morte ipsa grauius. sermones hominum, qui futuri essent, inuidiæ moles
 ,, quanta non cõsiderabat. vulneri verba contumeliosa addita. Nostra, inquit, ma-
 ,, nu cades. Aragonij foederis tua causa importunè ic̄ti, hæc merces esto. ad quæ 40
 ,, patria lingua Maurus: Positis armis supplicem, dedititium, quæ nam gloria, frau-
 ,, de cædis? Ruffi sanè interfecti corpus ad Lagum æmulum missum: qui conti-
 ,, nuò regno recepto Christianos omnes, qui ad Accim capti erant, liberos abi-
 ,, re permisit.

Aragonium

Aragonium bellum repetitur. Cap. VI.

CONFECTO bello Maurico, rebusque in Bætica compo-
 sitis maiori impetu in Aragonios arma mota: dissimulanter tamen
 specieque belli defendendi, quod ex Gallia grauisimum impen-
 dere videbatur, Henrico auctore præcipuo. Angliæ Rex ad sanc-
 ciendum foedus sollicitatus. in Gallo parum spei erat, Blancæ in-
 terfectæ memori, vindicaturoque armis. Sorix, Vaiconum & Castellæ Regum
 colloquium fuit. arcandò vires aduersus Aragonium sociatæ. Vasconi, belli in-
 ferendi nulla causa erat. fingit denunciatque sibi aduersus Gallix Regem pro-
 pinquo & necessario opitulatum non esse: eamque iniuriam armis vindicare,
 velle. ergo ex sua gente copijs contractis, in vicinos Aragoniæ agros irrum-
 pit. Solum municipium diuturna obsidione expugnat. Castellæ Rex viribus
 formidabilis, nam decem millia equitum, peditum triginta millia sub signis
 habebat, Harisam, Atecam Cetinam, Alhamam improviso adortus, capit.
 mense Iunio Calataiubam promotæ castra, validum in Celtiberis munici-
 pium, præstanti erga suos Reges fide. Missus ab Aragonio, qui Perpiniæ &
 Barcinone se tenebat, Aufonæ Comes, Bernardi Cabreræ filius, vt obsessis
 præsidio esset, ad Miedes oppidum interceptus captusque est. & erat Arago-
 nius diuturnæ pacis spe à rebus omnibus imparatus. Henricus Tellusque,
 præterea Gallica auxilia euocata. serius omnia voluntate necessitateque pro-
 cedebant. Itaque Aragonio concedente, quarto Kalend. Septembris obsessi
 deditioem faciunt, incolumitatem, atque vt suis legibus viuerent pacti. Ca-
 pto municipio D. Iacobi Magister cum iusta militari manu præsidio relictus.
 Vasconum & Castellæ copiæ in hiberna deductæ. Castellæ Rex Hispalim sese
 retulit. in ea vrbe prius quàm Aragonium bellum repeteret, in regni conuen-
 tibus Mariam Padilliam legitimis nuptijs iunctam sibi à primis annis fuisse
 affirmavit: eòque Blancæ nuptias irritas extitisse. Procerum ob diuersa studia
 eatenus dissimulatum: nunc conscientiam religione obstrictam, & filiorum
 quos genuerat, causam mouere. mortuæ nomen Reginæ, & inter Regum bu-
 sta tumulus datus. Deinde Alfonso filio, cui regnum destinabat, immatura
 morte sublato quintodecimo Kalend. Nouembris, grauisimo patris luctu,
 testamentum condidit ad quartumdecimum Kalend. Decembris. In eo me-
 dium se inter Padilliam Reginam, filiumque Alfonso, in sacello quod sua
 impensa extruendum curabat, sepeliri mandat, in veste Franciscana. ho-
 mo pius, religiosus, memorque mortalitatis diuinum numen propitiari eo
 ritu volebat. & sanè sensu eum aliquo numinis tangi, tametsi prauæ sæ-
 pe cupiditates in transfuersum rapiabant naturæ vitio, longoque vsu con-
 firmatæ, satis indicant eius testamenti tabulæ, quæ autographæ extant. Re-
 gni hæredes filias deinceps fore sancit, eisque Ioannem substituit, ex Ioan-
 na Castria susceptum: cum vtrique iustis nuptijs procreati esse non pos-
 sent: vanumque commentum extitisse, quod de Padillix coniugio vulga-
 rat, neque iura, sed vim & libidinem dominari, id ipsum indicio est. ta-
 metsi Calatrauæ Magister, Maiorga, Peresius, alijque testes idonei scili-
 40

Ecc 4 cet

cet & præstantes, initum cum Padillia cōiugium, sanctissimo iureiurando, con-
 ta&is sacris confirmarant. Ferdinando Aragonio, Henrico & fratribus filiarum
 aliquam connubio iungi vetat: si secus faxint, iure paterno maledicit, regni que
 successione amouet. Beatrici mandat, vti Ferdinando Lusitanæ iuuentutis
 Principi nubat: dote Castellæ regno. tutor ad idoneam ætatem Garfias Tole-
 tus D. Iacobi Magister designatur. Diegho Padillæ Calatrauæ, Suero Marti-
 no Alcantaræ Magistris honores antea habitos integros esse statuit. Rebus
 domesticis compositis, fundatoque reipublicæ statu, in medijs hyemis frigori-
 ribus, principio anni millesimi trecentissimi sexagesimi tertij, ad arma rursus
 festinatum. tanta erat cupiditas Aragonios vindicandi. exercitui supplemen-
 tum scribit, externa auxilia conquiri: ac nominatim Rex Angliæ, Valliæque
 Princeps ad societatem armorum inuitati. Primus impetus in Maluendam,
 Arandam, Borgiamque factus est. hæc, aliaque minora oppida in potestatem
 venire. Turiaso circumfessa. Alia parte Vasconum Rex ad Excam, Tiermasque
 in hostium fines incurrit, fortunas agrestium agens ferensque paci, agrisque
 infestus, ac vicinis vrbibus formidabilis, Castellæ militum, qui cum eo erant,
 præcipua sæuitia. Ludouicus Vasconis frater cum delecta manu in Castellæ
 castra venit. idem fecere trecenti Lusitani equites, ductore Egidio Garuallio,
 D. Iacobi in Lusitania Magistro. Granatæ Rex ab Aragonio sollicitatus, vt Bæ-
 ticæ arma inferret, facere recusauit, recenti Castellæ beneficio obstricta fide.
 Solicitati etiam Africani Reges ad ferendam opem, nulla famæ memoria. ac
 excusatio erat, sexcentos Granatenses equites, Roduano Duce in Castellæ ca-
 stra venisse. Tantis viribus Aragonius impar erat: tametsi ex Gallia valida au-
 xilia venire nunciabantur, Henrico Duce equitum tria millia. dedita Turia-
 so, capta Magalona, Teruelaque. alia parte Segorbium, Exericaque in potesta-
 tem venerunt. minorum oppidorum arciumque magnus numerus. peruia om-
 nia Castellæ viribus erant. in intumam prouinciam armis victricibus penetra-
 tum. Saguntum circumfessa, deditaque. in Valentia conspectu castra posita, ad
 duodecimum Kalend. Iunij. magnus tota prouincia terror, rerumque despera-
 tio. Erant Castellæ copiæ numero imminutæ, diductæque in plura præsidia, que
 captis oppidis imponi necesse fuit. id vnum saluti fuit Aragonio, Henricoque
 cum iusto exercitu obuiam procedentibus. Castellæ Rex totius certaminis aleam
 subire non ausus, sese Saguntum retulit, loci firmitate bellum defendere pa-
 rans. hostes ea spe depulsi Burrianam redierunt, vicinum in Edetanis oppi-
 dum, firmissimumque: quamuis immixtus Castellæ equitatus intermorari atque
 impedire erat conatus. Obierat Londini Ioannes Gallia Rex ante menses
 duos, cum vt datos ante libertatis suæ obsides liberaret, in Angliam traiecisset.
 Cadauer Lutetiam relatum, conditumque in templo Dionysij, iudicibus se-
 natus Parisiensis in veste lugubri succollantibus. Carolus eo nomine quintus
 Remis more institutoque maiorum, Rex Gallia sacatur, Regi Vasconum ex
 superiori rerum memoria vehementer infensus. Bernardus Clakinus è Britan-
 nia Celtica vetus Regum Gallia miles, multisque bellicis operibus clarus, im-
 petu in Vasconis Gallicam ditionem facto, Meduntam, Mulanchumque in Nort-
 mannia, fraude cepit: Philippum Vasconis fratrem acie deuicit: quem per hæc
 tempora

tempora decessisse comperio: eoque Vasconis animum ad pacem inter Hispa-
 nas gentes constituendam propensum esse cœpisse. Aragonij is propinqui &
 necessarij, periculo & calamitate mouebatur. Regis Castellæ felicitas inuidiosa
 erat, actiones importunæ. Ludouicus Vasconis frater Regum consensu de pace
 legatus, adiunctusque Abbati Fiscari, qui Legati pontificij partes implebat,
 vtrunque Regem adiit. aderant Deniæ Comes, Bernardusque Cabrera ab Ara-
 gonio ad Castellæ Regem, de rerum summa legati. ijs agentibus ferox Castellæ
 Regis animus mitigari visus est. gemini coniugij spes facta. Castellæ Regis &
 Ioannæ Aragonij filia. præterea Ioannis Gerundæ Ducis & Beatricis Castellæ
 Regis filia. Hæc palam iactata. ex arcano Henrico Trastamaræ Comiti, Fer-
 dinandoque Aragonio, dissidiorum in vtroque regno præcipuis auctoribus, exi-
 tium moliebantur. Castellæ Rege id expetente, Aragonio graue id facinus & tur-
 pissimum videbatur, fide publica munitos, nulla noua culpa interim: alienaque
 calamitate pacem redimere. Siue hæc caussa fuit, siue alia, Ferdinandus Arago-
 nius Castellonij ad Burrianam iussu fratris interfectus est. veteris odij semina
 ad maturitatem peruenerunt: & nunc Aragonio fratre deserto, cum Castellæ
 militum multo maxima manu, qui eius auspicia sequebantur, in Galliam disce-
 dere parabat. vxor cum clam in Lusitaniam discederet, in itinere intercepta,
 deinde ad patrem Regem dimissa est. Henricus Trastamaræ Comes vitæ dis-
 crimen ad Vncastellum (oppido. id nomen est, quò Aragonius & Vasco per
 caussam mutui colloquij ad confines conuenerunt) inscius euasit: felix duplici-
 ter, Ferdinando grauissimo æmulo sublato, euitatis insidijs beneficio Arellani
 ei arci Præfecti, per fidem colloquij tantum Principem perimi, suæque familiae
 proditæ fidei perpetuam inuri maculam passurum se negantis. Mirum inter fi-
 dem perfidiamque: ea tempestate fuisse discrimen, cædium frequentia, cunctorum
 animis efferatis. hominem externum, Vasconis cubicularium, tanta cōstantia se-
 se duorum Regum conatibus opposuisse mirum. Henrico cælum, imperium fra-
 ternum destinabat, cui humanæ fraudes sunt impares. Catanæ in Sicilia per
 idem tēpus mense Iulio Constantia Sicilia Regina extincta est, filia relicta, cui
 Mariæ nomen fuit, regni paterni hæredi, Aragonij Regis filio Martino nuptura.

Henricus Rex Castelle proclamatur. Cap. VII.

CONCORDIAE ineundæ conatu speque intermissa, Arago-
 nius in Catalunos belli subsidia conquisiturus, Castellæ Rex op-
 pidis que capta erant munitis, Hispalum abiit, tanta cupiditate bel-
 li instaurandi, vt sine anni per Murcia fines in Valentinos agros
 inuectus Illicim, Muelam, Callosam, Dianium, Gandiam, Oliuam,
 partim vi, partim deditone ceperit. Valentia ipsa prouinciæ caput mense De-
 cembri circumfessa. ingens terror genti vniuersæ, Aragonioque Ilerdæ nata-
 lem Christi diem celebranti, atque de belli euentu sollicito. Ad Solum Aragoniæ
 arcem Vasconis & Aragonij Regum colloquium fuit, septimo Kalen. Martij,
 salutis unno millesimo trecentesimo sexagesimo quarto. affuit Henricus Tra-
 stamaræ Comes, reconciliata gratia, an quòd potius arbitror priorum insidia-
 rum

rum ignarus. Fœdus factum eosdem amicos inimicosque futuros. Castellam si victores euaderent prædæ futuram. Henricus fraternas opes & imperium spe inuaserat. quod oppressus eatenus non esset, victoriæ instar ducebat. Cantabria Vltiorque Castella vniuersa Vasconi: Murcia Toletumque Aragonio pacta sunt. de alieno munificum esse facile erat. Bernardo Cabrera vni maximè ij conatus displicebant, quibus Castellæ vires irritabantur Aragonijs superiores, vti belli euentus indicarat. Bernardi opprimendi consilia inter Principes comunicata. res tanta latere non potuit. Almudeuare se ille in Vascones subduxit. ibi captus, aliquandiuq; in custodia detentus, per conditiones Aragonijs traditus est, quorsum Valentina obsidio euaderet sollicitis: prorsus vt copijs omnibus contractis, Rege ipso ductore, hosti totius pugnae copiam facere non dubitarent. verùm eo certamen detrectante, qua causâ incertum, sed pugnare non auso, sese Valentiam intulerunt, quarto Kalend. Maias, magna Aragonij nominis gloria, hostium dedecore. Castellæ classis numerosa, quippe viginti quatuor triremium, nauium quadraginta sex, vicinis littoribus tentatis Saguntum appulit. Cardonæ Vicecomes cum decem & septem triremibus Aragonijs sese in Culleræ fluuium intulit. eius opprimendi spe Castellæ Rex classe conscensa ostium obsidet, irrito conatu ob exortam repente tempestatem. repetita castra: Rexq; à supremo vitæ periculo seruatus, voti reus vicinum D. Mariæ templum reliquis indumentis detractis in linea tunica adiit, resti etiam collum implici-
 20 tus: ingenio suo neque immitis, neque irreligiosus nisi iniuria prouocasset. sic Reges Aragonius Barcinonem, Castellæ Murciam atque inde Hispalim redierunt in magnis ætatis feruoribus. De Bernardo Cabrera supplicium CæsarAugustæ sumptum est septimo Kalend. Augusti, Aragonio ipso sententiam pronunciantem, Ioanne filio eius iussu exequentem. ablata oppida Cabrera, Aufaque, atque multa alia, quæ Bernardus obtinebat. Magnum nefas, nutritium à quo erat sanctissimis moribus informatus ab alumno interfici. quid innocentem, cuius amplissima merita in Aragoniam regiam extabant? nimirum incorrupta libertas maiori fama celebratur: obsequium Principibus magis probatur: & à Regibus sæpe familiarium inuidia peccatur: qua vir præstantissimus
 30 nulla præterea culpa oppressus est. Regina, Vasco, Henricus præterea Ripagorfa Comes in eius necem conspirarant. Mox repetita arma. in agro Valentino à Castellæ Rege Aiora capta est. Guterrius Toletus, qui in Sueri locum Alcantaræ Magister susceptus erat, vti comitatum Sagunto inferret missus, ab Aragonio in ipso itinere victus interfectusque est. Martinus Corduba regiæ supellectilis præfectus successor. Ea clades noua ignominia & maxima geminata est. Castellæ Rex Illici, Orihuella fines infestos reddebat: veneratque in spem eius vrbis potiundæ. Aragonius omnibus copijs contractis præsidio adesse certus, castra in hostium conspectum promouit: ijsq; certamen eo etiam loco detrectantibus, quippe suorum voluntati Castellæ Rex non fidebat, Orihuella in-
 40 uecto comitatu, impositoque præsidio munita est. Hæc sine anni gerebantur. Quo tempore allatum ex Italia est, Egidium Cardinalem, antea Toletanum Præsulem, diem obiisse. Viterbij ad tertium Kal. Octobris decesserat vir domi militiaeq; clarus. tribus Pontificibus Clementi, Innocentio, & qui per hæc tempora

pora Romanam ecclesiam tenebat Urbano quinto carus. felicibus armis ditio- nem restituit, quam varij reguli occuparant, iniuriaq; abstulerat in Italia. iterq; eorum successoribus aperuit, v. Romam veterem sacri imperij sedem repeteret, quod propediem futurum erat. Cineres Alsisi in Franciscano templo conditi. inde Hispaniæ motibus pacatis Petri Regis cæde, Toletum vti ipse testamento cauit, relati sunt, atque in D. Illesonli templi maximi sacello compositi, tumulo marmoreo dicato. populis baiulis, qui se veniæ peccatorum spe toto itinere obuij cateruatim effudere. proximo salutis anno ineunte millesimo trecento
 10 tesimo sexagesimo quinto, ab Aragonio quidem Saguntum obsessum, ac tandem ex deditioe captum, à Castellæ Rege Orihuella diuturna obsidione in potestatem redacta. Iunij mensis die septimo Alfonso Gusmanius Sancti Luciferi regulus, Henrico cuius is partes sequebatur, eximia opera nauata ad eam urbem occubuit, quamuis in florenti ætate iuuenis, acer consilio, manu strenuus. hæredem habuit fratrem germanum Ioannem Gusmanium. Ad Saguntum Gome- tius Porras Hospitalarius Prior cum sexcentis præsidarijs militibus ad Aragonias partes traductus est: sui Regis metu, an Henrici caritate incertum. ab hoc certè initio, quamuis modico, Castellæ vires debilitari cœperunt, ac planè in præceps ire: adeò ex paruis sæpe magnarum rerum exitus pendent. Accessere
 20 ex Gallia militum numerosæ manus, qui pace cum Anglis facta, tota prouincia vagi palantesque bello viuere affecti, miserorum fortunas prædæ habebant. Urbanus ipse Pontifex ab his prædonibus circumfessus, suam Romanæq; aule libertatem multo auro redimere compulsus est: omnino trecentis florenorum millibus stipendij nomine (ea species præterita est.) tantundem à Gallo Rege repræsentatum eius pestis à suis finibus auertendæ studio. Pontifex sanè eo defunctus periculo in Italiam sedem transferre cogitauit haud stabilem tunc: sed vim numinis sentiens, metuensque indies grauiora ob desertum à maioribus sanctissimum religionis domicilium: & defuncto Egidio Cardinali, partem ab eo veteris patrimonij hæreditatem cernere cupiebat, subditosque populos in fide & officio confirmare. Militum Gallorum colluuiem ex Germanis, Anglis, Armoricis, Vasconibus, alijsq; gentibus conflata, & ex vniuersa Gallia spe lucri præ-
 30 dæq; auiditate, Henrici inuitatu, cui à priori tempore bene velle cœperant, fortissimi viri, genere factisque præstantes venere in Hispaniam. præcipui Duces Bertrandus Clakinus Armoricus, Hugo Carbolaius domo Anglus. Ioannes Borbonius, quem interfectæ sororis dolor stimulabat, bello quamuis delectus Dux mansit in patria, qua causâ incertum, sed in Hispaniam tamen non venit. ad duodecim hominum millia erant equites peditesque. Froffartes historicus Gallus ad triginta millia in eo exercitu fuisse auctor est. Ipsi Kalend. Ianuarij salutis anno millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, harum copiarum pars
 40 Barcinonem appulit. reliqui modicis interuallis sequebantur. præcipui Duces ab Aragonio benignè accepti conuiuio sunt. magnum in præsentis auri pondus numeratum, plura in posterum promissa. Bertrando ipsi Borgiæ principatus ab Aragonio donatus: quo maiori animo bellum suscepit. Tanti apparatus Castellæ Regem Hispali, vbi se tenebat, periculi magnitudine excitarunt: alioqui neque socordem neque cessantem. Burgos abiit, in regni conuentu subsidia belli conqui-

conquisiturus, frustra cælo irritato, auersis omnium hominum voluntatibus, dabat consilium Labretus, qui auxilio ex Gallia venerat, uti venales externosque milites præbito auro sibi conciliaret, ab Henricoque deduceret. fore id promptum tum gentis ingenio, tum ob necessitudines, quæ sibi cum illis maximæ erant. Obcæcantur eorum animi, qui ad exitum nutu numinis destinantur. salutari- bus monitis Regis aures occlusæ erant, natura ferocis, contemptorisque periculi. Interea Cæsaraugustæ, quod externi milites conuenerant, Aragonij, Henricique colloquium habitum est. in eo colloquio priora fœdera mens Martio ineunte confirmata: designataque, rursus Castellæ pars Aragonio victoriæ præmium. patrisque nuptijs Ioannis Eleonoræque, vtriusque Principis filiorum, fides astricta 10 amplius est. Soluta conuentu, Aragonius quidem in ea vrbe substitit, tantarum rerum euentum expectans: Henricus autem omnibus copijs contractis in Castellæ fines irrupit. Alfarum municipium occurrit valido præsidio & operibus firmissimum Horosco Præfeto. eo impugnando tempus terere visum non est, ad maiora nitentibus: & intestinis bellis, celeritate magis quam re alia opus est, cunctatio omnis exitialis. Calagurrim locis finitimis sitam urbem itum est: quam Iberus amnis alluit, in paucis eo tractu nobilissimam. Ferdinandus eius urbis Episcopus, Touarius Præfetus venienti Henrico portas aperit, septimodecimo Kalend. Aprilis, seu munitione diffisi, seu auersis à Castellæ Rege voluntatibus. In ea vrbe concilio coacto de belli ratione consultatur. variæ di- 20 ctæ sententiæ. pars Burgos regni caput festinandum censebat: pars continuo Regis nomen occupandum, ut spe recôiliationis sublata, maiori animo & constantia bellum inuaderent. Clakinus, ut erat magno animo, & propter rei militaris peritiam, primus ei auctoritatis locus deferebatur, ita locutus fertur. Qui- cunque de rebus magnis consilium dat, considerare debet, quid reipublicæ vile sit, quid proprijs viribus consentaneum. nam maiora viribus conari temerarium est: reipublicæ commodis priuatas cupiditates præferre exitiale inhum- numque. Ego te, Henrice Princeps, ad Castellæ regnum voco, salutare reipubli- cæ, tibi magnificentum, nobis omnibus gloriosum. si nostris viribus, tuo ductu au- 30 spicijsque, tyrannus oppressus, monstrumque, tetrum in hominis facie terris incu- bans, eius exitio fuerit procuratum: nobilissimo regno restituta libertas, facultasque, à tantis malis respirandi. An vndatam per domos, agros, oppida, sanguinem populi & nobilitatis non vides? propinquos cæsos: ne feminis quidem & pueris parci? An te patriæ non miseret, pudetque conditionis? tot exilia, bonorum euer- siones, prædas, direptiones? tantam malorum elluuiem, quis etiam si ferreus sit æquis oculis aspiciat? Non aduersus veteres Castellæ Reges Alfonso, Ferdinan- dos pugnabis: qui suorum beneuolentia magis quam armis freti, nullo intestino hoste externa bella profligabant. Hostis offertur vetera odiorum nomina ex- 40 quans, externis exosus, subditis grauis, per seque, casurus, etiã si à nullo impellatur. nullis legionibus munitus: & si qui sunt milites, Principis ijs imitatione, eneruati libidine in aciem prodibunt. Tibi è Gallia, Anglia, Germania, Aragonia, nu- merosæ copię sunt, vsu firmatæ, multisque bellis exercitæ: amici Reges, & tua ante omnia felicitas. tibi tota Castilla boni omnes nauare operam & studium cupiunt: nullusque, erit, qui te Rege renunciato, in nostra se castra non conferat. Ha- benti

benti exercitum imperij nomen alio tempore vile fuerit: hoc sanè mihi neces- sarium videtur, sancienda auctoritate, detegendis hominum studijs. Si cælum coeptis affuerit, ut spero, tibi summum decus paratur, nos honore quem dederis contenti erimus. si secus euenerit, quod horret animus meminisse, nihil accedet, quam quod pateris grauius. par cunctis periculum manet. Eo fidelius consilium videri debet, quod in pari discrimine versamur. Age maeste animo virtuteque Princeps: nomen ad quod te numina è tantis periculis seruarunt continuo arri- pe. præclarum facinus celeritate occupa, quod tibi hostis exitium parat, inferre perdereque, aut perire certus. Fortuna fortes metuit adiuuatque, peruertit ignauos. 10 Post Bertrandi orationem, cæteri Principes audentius circumsistere, hortari du- bitantem repugnantemque, (sic videbatur) vatum responsa proferre, Diuum ho- minumque, opem certo affuturam polliceri. Vexilla inter hæc explicata. Henrici Regis nomen, per vrbis plateas, populi & militum concursu ingeminatum. ea ceteronia gentis instituto regia potestas nomenque, deferri consuevit. a nouo Re- ge pro cuiusque auctoritate dona Principibus data oppida, arces, principatus. & in ea rerum perturbatione nouus Rex quasi de alieno munificus videri vole- bat: quisque id habiturum iudicabat, quod precibus occupasset. Bertrandus Tra- stamara, Hugo Carrione donati sunt: vterque Comitis nomine. Noui Regis fra- tribus, Tellio Viscaix principatus restitutus, Sanctio Alburquium datum. Con- 20 saluus Melsia D. Iacobi: Petrus Munitus & ipse intima familiaritate Henrico coniunctus Calatraux Magister institutus. Alfonso Aragonius Dianij Comes (patruelis is Aragonij Regis erat) Villenæ Marchio renunciatur: cæteraque, ad iuncta, quæ in Ioannis Emanuelis ditioe potestateque fuerant. alijs arces & oppida tota prouincia donantur.

Petrus Rex Hispania pellitur. Cap. VIII.

DVOBVS in Castella Regibus vniuersa prouincia ad nouas spes erecta erat. sæuitia Petri Regis multorum animi erant alienati. in- clinatos tamen ad defectionem cunctos Castellæ populos vnus ti- 30 mor morabatur, ne suo, propinquorumque, sanguine, si coeptis for- tuna obstitisset, defectionis culpa lueretur. Reges ipsi maiori con- tentione conatuque, de principatu certare ceperunt: cuius ea est natura, ut plures vno Rege in prouincia vna esse non possint. magna vtrique, præsidia aderam. pro Henrico externi milites, æmuli odium, rerum nouarum studium pugnabant. subleuabat alterum, quod ante Rex fuisset propemodum, quam natus: quod pa- tre, ac tot maioribus Regibus ortus: quod vna esset reliqua eorum Principum soboles legibus procreata. Maiestas in vtroque, sancta erat. Petrum iniurię impa- tientia stimulabat: Henricum fratrum & propinquorum effusus sanguis, publi- 40 cæque, ærumnæ ad vindictam irritabant: magisque, recentis regij, nominis, quam vitæ memor erat. Rebus sic patrat, Burgos festinare visum est. in itinere Lu- grunium, quoniam voluntate quidquam facturos ciues non sperabat, & vim admouere longum erat, intactum relictum. Nauarretum ijs locis Viruescaque in potestatem redacta. Petrus interea Burgis, amissis amicis, quorum plerosque ipse

ipse necauerat, reliquorum virtuti, an fidei minus crederet in ambiguo erat, va-
 gus incertusq; agitabatur: an hostis aduentum operiretur, prelijq; fortunam ten-
 taret, qua sæpe prosperè vsus erat. vicit tamen discedendi sententia, Hispalimq;
 maturandi metu, ne filij thesauriq; interciperentur in tanta alienatione volun-
 tatum. Burgensibus ciuibus sua illi studia profitentibus remisit, sacramentiq; re-
 ligatione exoluit, vt nulla ignominia nota, si res ita ferret, se suaq; hostis potesta-
 ti permitterent. Deus illi mentem eripuit: atq; eo amplius, quod publicam inui-
 diam, vnde exitium imminebat, Ioãne Touario sub ipsum discessum interfecto
 auxit fraternæ tantum culpæ reo, ob deditam Galagurrim. ad quintum Kalen.
 Aprilis Burgis discessum. ex itinere arcium oppidorumq;, quæ de Aragonio ca-
 pta fuerant, præfectis mandauit, vti præsidio deducto, publicis priuatisq; ædifi-
 cijs incensis, ad se quan primum maturarent, exercitui supplementum. Sic mo-
 mento amissa sunt, quæ pluribus annis, magnaue difficultate parta erant. Ga-
 lata iubæ Martij mensis dies vltimus, quo restituta libertas est, inter factos rela-
 tus: ad D. Mariæ Rupensis peregrinatione, ob eius beneficij memoriam, anni-
 uersaria instituta. Toleti, quo Rex Petrus appulit, ciuium voluntates confirmatæ,
 haud peritura fide. Garsias Toletus D. Jacobi Magister in ea vrbe relictus. Hen-
 ricus à Burgensibus euocatus, metu periculi, an æmuli odio incertum: & Comitis
 quidem illi nomen adscribere, ad regium insigne inuitantes, modò in ea vrbe
 susciperet: cui propter amplitudinem & vetustatem debebatur, vt non aliunde
 imperij principium esset. Ergo inter faustas acclamations nouus Rex in eam
 urbem exceptus, Olgis regni coronam suscepit. Burgensium exemplo pleræq; Le-
 gionis & Castellæ vrbes vltro deditioem fecerunt. omnino intra quinq; & vi-
 ginti dies, ex quo Rex fuerat proclamatus, ditione viribusq; æmulo nihilo infe-
 rior euasit. proceres & populi certatim noui Regis beneuolentiam occupare of-
 ficijs & celeritate cupiebāt. Toletum aduenienti Henrico portas aperuit. reliqua
 prona erant. omnino Petrus rebus omnibus desperatis, lōginquaq; fuga se suaq;
 rueri constituens, thesauris filijsq; in triremem impositis, in Lusitaniam disces-
 sit. Quem cælestis fauor deseruerat, eundem studia hominū destituisse visa sunt.
 Negabat Lusitanus duos Reges vnam prouinciam capere. Ferdināus Lusitani
 filius ad Henrici partes propensus erat, legationibus vltro citroq; missis Henri-
 co fauens, à Petro auersus. qui tamen ne violaretur ius gentium valuit. in Galæ-
 ciam tantum abire permissus, fugæ subsidium cōparaturus classe instructa. Com-
 postellæ Suerus Archiepiscopus, Petrus Toletanus decanus Petri iussu sunt in-
 terfecti. sic ne in periculo quidem sæuus animus compecebatur: vltroq; ruinæ
 causas augere non cessabat. Abeundi certo, si terra discederet, periculum pro-
 ponebatur. duæ & viginti onerariæ ex vicinis littoribus contractæ: minora
 nauigia aliquot. ea classe filias duas (nam Beatrix maior natu extincta iam
 erat, Polydorus Baionæ extinctam ait) Ioannem filium Baionam Aquitaniam
 urbem deduxit: quæ Angli Regis imperio obtinebatur. thesaurorum partem
 secum detulit. pars altera, quæ ab ærarij Præfecto Martino Iuanio triremi im-
 posita vehabatur, Hispali intercepta à ciuibus est, Henrici gratiam promereri
 fatagentibus, qui Corduba dedita, in eam urbem festinabat. Sic Petrus suo tan-
 dem malo didicit res humanas nunquam eodem vestigio consistere: sæpeq; ma-
 gnos

gnos Principes quantacunque felicitate, & viribus, & copijs, inuidia tamen po-
 polari opprimi, meritisque mercedem consentaneam referre. Reges Lusita-
 nus, Granatensisque de ineundo foedere ab Henrico victore appellati. cum ijs
 sancita amicitia, cæteris externis militibus dimissis, retenti ex omni copia sunt
 equites mille & quingenti, Bertrandi Clakini & Bernardi Bearnensis reguli
 ductu. vxor Henrici Regis ad virum fuerat ex Aragonia amandata, adiuncta
 Eleonora pacta nuru, vt paulò ante est demonstratum. Lupus Luna Cæsarau-
 gustanus Episcopus, alijq; viri primarij, comites dati. Regni suscepti rationes
 cōfirmandæ erant: ærariumq; suppleendum, tot antea bellis exhaustum. nam no-
 uam ex Gallia tempestatem imminere nemo dubitabat: neq; Petrus quieturus,
 vt erat ardenti ingenio, priusquam cum regno vita spoliatus esset. Ergo genera-
 les conuentus è tota prouincia Burgis agitati. Omnes ordines in Ioannis Prin-
 cipis verba sacramento adacti, si quid humanitus contigisset paterni regni hære-
 de: n fore. In belli subsidium decima rerum venalium concessa, nullo tempore
 designato. belli ex sententia conficiendi studium, Petriq; odium in fraudem in-
 duxit, ne quam graue id vectigal posteris esset futurum, in præsentis considera-
 rent. improuidas hominum in periculo & cupiditate mentes, cæcam vlciscendi
 doloris cupiditatem. Miranda, quod oppidum Ibero alluitur, Burgensi ciuitati
 donatum abs Rege est. operæ præstitæ ea merces fuit, Viruescæq; ablata, Velas-
 coq; Regis cubiculario datæ cōpensatio. summi templi sacerdotibus, in quorum
 ditione Miranda erat, æris sexaginta millia annua pretium fuit, exigenda è por-
 torijs: distribuendaq; ex asse preces diurnas nocturnasq; frequentantibus. Burgen-
 sis Episcopus Dominicus. De huius inauguratione in vulgus iactatum est, scilicet
 Ferdinandi decessoris obitu, bifariam sacerdotum suffragijs, totius controuersie
 partium voluntate Dominicum delectum arbitrum. eum prætermisissis riuilibus
 se Episcopum nominasse. felicem temeritatem secutus, eorum qui aderant assen-
 sus: insigniaq; pōtificialia delata. Lupus Luna denuo ad Henricum ab Aragonio
 legatur, quæ per icti fœderis condiciones debebantur, mutuaq; pecuniam repe-
 titurus. regni nondum confirmati rationes, Henricum excusare, metumq; maio-
 ris mali, si vrbes & oppida importuna festinatione alienata essent. alioqui para-
 tum se, quem parentis loco duceret, cui vitam, fortunas, regnumq; deberet, cun-
 cta quæ erat pollicitus idoneo tempore præstare. Hæc Aragonio ludificando ex-
 trahendoque tempore dicebantur. de antiqua Regum ditione nihil imminuere
 certum erat: vt solent Principes suis vtilitatibus magis quàm officio & religio-
 ni seruire.

Res Vasconum. Cap. IX.

DVM hæc in Castella gerebantur, inter Vascones & Gallos bellum
 ante tres annos inchoatum ancipiti fortuna in Gallia erat, maiori
 Vasconis damno absentis, regniq; rationibus impediti. Itaq; vrbes
 ei & oppida quædam detracta, tentata alia. præterea Tolosæ in Gal-
 lia Narbonensi inter Reges Galliam Aragoniumq; fœdus ictum missis in eam
 urbem legatis: Ludouicoq; Andegauensi Gallia Regis fratre condiciones feren-
 te conuenit, vti fines Vasconum Aragonius impeteret: Gallicis stipendijs quin-
 genti

genti equites auxilio essent, nullo propinquitatis respectu. Gallus Ieuir, Aragonius sororius Caroli in perniciem coniurabant: penes quos bello aliunde illato, presidium esse æquum erat. Diram dominandi cupiditatem. Importunę Caroli actiones, moresq; asperi apud vicinos Principes, inuidiam illi concitarant: multosq; inimicos adiunxerant. Ea tempestate prouisa Rex ipse Vasco in Hispania quidem substitit, Aragoniorum imperum repressurus: qui Duce Ludouico Cornelio Turiasone vicinos Vasconum fines vastare, prædasque agere non desistebant: vxor autem Regina, quamuis vtero graui in Galliam missa, rebus asperis presidium, Regemq; fratrem placatura. inanis ea opera fuit: cum Gallicam Vasconis ditionem spe vniuersam hostis inuasisset. pridie ea Kal. Aprilis ad Eburouices suæ ditionis urbem in Nortmannia, filium enixa est, cui Petro nomen fuit, Morentania principatus. cum eo adulta ætate ad virum in Hispaniam redijt. Eo conatu irrito, aliunde presidia comparanda erant. optimum fore visum est, cum Petro profugo vires fortunasq; iungere. & erat ab eo ad armorum societatem inuitatus, multorum oppidorum spe facta, vt sunt homines in calamitate municipi, Guipuscoæ, Calagurris, Luginij, Nauarreti, Saluaterræ, Victoriz. Extant pactiois tabule, ipso anno Olisipone datæ, nimirum (nisi confictæ sunt) quo tempore in eam prouinciam fuga abiit. nunc Baionæ in Tarbellis, bello instaurando operam dabat: Richardumq; Vualliz Principem Aquitaniz pro Anglo Præfectum, ad opem ferendam sollicitabat. affuit Carolus Vasco Richardi Principis inuitatu. conuiuio accepti, ad vnã mensam accubuisse hoc ordine, memorantur. dextram Petrus tenebat, iuxtaq; eum Richardus: ad sinistram Carolus solus sedebat. inter tres Principes foedus iureiurando sancitum, Petro Rege restituendo in regnum. Visciaiz principatus Anglo destinatur, operæ præmium. Luginiũ Vasconi. obsides Petri Regis filiz in Aquitania relicte, tum hæc tum datam in stipendium pecuniam præstandi parta victoria. Contra hos conatus inter Gallum & Aragoniũ, fœdus antea iactum, denuo instauratur. Vasconem ea cura sollicitabat: ne quoniam in medio constitutus erat, vtriusq; prædę esset. in uenturos per fines viam, aut ferro facturos Anglos. neq; satis consilium expediebat. Quod pessimum est, medium se gerendo neutri parti satisfacit. dissimulato consilio, an mutata voluntate, ad Campesum Caroli, & Henrici Regum colloquium habitũ est. interfucere Gometius Manricus Præsul Toletanus, in Vasci locum suffectus, Lupus Luna Cæsaraugustanus Episcopus, Dianij Comes Alfonso Aragonius, Bertrãdus Clakinus. fœdus inter eos Principes factum, eosdem amicos inimicosq; futuros. Vasco transitu prohiberet Anglos. Bello, quod futurum erat, cum copijs omnibus Henricum Regem præsens iuuaret. Ita facturum loco obsidum arces & oppida daret. Nauatæ operę Luginium merces esset, municipium à Petro antea eidem Vasconi promissum. Ludouicus Vasconis frater Ioannam duxit Caroli filia Dirrachij (in Macedonia ea vrbs sita est) paterno principatu dotali, eius Caroli patruelem, cui ad regnum Neapolitanum Urbano VI. concedente, gradus est factus annis consequentibus. Stemma horum Principum subiicimus, quoniam passim aberratur. Caroli secundi Neapolitani Regis Ioannes Dirrachij Dux filius fuit. nepotes ex Ioãne Carolus & Ludouicus. pro nepotes è Carolo quidem Ioanna, è Ludouico autẽ Carolus. hic Rex Neapolita

nus fuit, illa Ludouici Vasconis vxor. Caroli, & Henrici colloquium ad Campesum principio anni M. CCC. sexagesimi septimi habitum est. Quo tempore omnino Ianuarij die octauodecimo Petrus Lusit. Rex annos natus quadraginta sex, menses nouem, dies vnum & viginti, ad Stremotium Lusitaniz municipium decessit. regnavit annis nouem, totidem mensibus, diebus viginti octo. coniuncto cum Agnetis Castriæ tumulto in Alcobasæ monasterio compositus est. Funus regio apparatu magnificè factum. sex ipse sacerdotes quotidie sibi & maioribus diuina hostia parentare, optimis retribus designatis constituit. æquitaris laude præstantissimus, incredibile sui desiderium reliquit, cunctis quasi publica lætitia, felicitateq; eodem tumulto condita, mcerentibus. Regijs opsonatoribus, agasonibusque quidquam nisi ad veram æstimationem pretio numerato vetuit accipere. Aduocatorum, iudicumq; avaritiam, fraudes, tergiuersiones, vnde lites immortales extabant, sanctissimis edictis legibus restrinxit. Scelerum omnium vindex acerrimus, præsertim in eos sæuus, qui alieni tori iura violabant. Eius criminis reum Portuensẽ Episcopum ad se vocatum manu sua pulsasse fertur. vulgo opinionem, quę flagellum ipsum cedendis hominibus gestare consueuisse vulgavit, ab hoc, alijsque ea seueritate supplicij ortam esse arbitror. argenti facti, signatiq; magnum pondus quotannis suis, pro cuiusq; merito distribuere consuevit. eiusq; illa vox fertur. Indignum regio nomine Principem videri, quo die nemini beneficium contulisset. Limiz pons, coniunctumque ponti oppidum Petri Regis structura fuit. successorem habuit Ferdinandum filium pari felicitate laudeq;. Aragonij legati ad patrem missi Ferdinandum aduentem cum eo mense Martio prope Scalabim amicitiam iunxerunt, veteris similitatis causis vtraque parte deterfis. Eleonoræ Menesiz nouus Rex amoribus indulgebat, nulla honestatis cura. Laurentio Acunio viro detractæ. vnde in Castellam profugus, consuevit in pileo argentea cornua gestare, regiz intemperantiæ, suæque ignominiz argumentum insigne.

Henricus ad Tritium victus. Cap. X.

ASTELLA vniuersa Galliaque bellici apparatus erant: militares delectus habebantur: arma, equi, pecunia conquisita. par vtrinq; spes, metusq;. hos parti regni fiducia, illos amissi cupiditas inflammabat. Henricus Burgis erat in defendendi belli curam intentus. hostes collectis vndiq; copijs formidabiles Ronceuallis angustijs superatis, Vascone aut Duce, aut nihil curante Pompelonem vsque peruenerunt. Interceptus is est ab Oliuero Manno inter venandum homine Armorico, qui Clakini nomine Borgiam ijs locis obtinebat. fraudem compositam Reges suspicati sunt, vt ea occasione, neutris fauendo, apud vtriosq; aditus ad gratiam relinqueretur. sed ea est natura principatus, vt nihil latere possit eorum quę callidè comparantur: ac sepe homines vero peiora interpretantur. Henricus de belli euentu sollicitus ad Bagnares oppidum, castra promouit. sequebatur Castellæ nobilitas, Gallica, Aragoniaque auxilia. equites erant quatuor millia quingenti. peditum numerus memoriæ proditus non est. Sylua erat latè diffusa pro-

ceris multisque quercibus. ijs in locis, consilio Principum aduocato, de belli summa disceptatur. Regis Galliæ legati, ea causa missi, Bertrandusque prælij fortunam detrectandam disputabant, munienda oppida, extrahendum tempus. eam esse soli Hispanici naturam, ut diu hostes sustentare non possint. Quis victoribus fructus? quid victis, nisi certum exitium? regni que non satis confirmati amissio? Alioqui Anglicæ militiæ florem in hostium castris esse. non armis non arte belli, non scientia pugnandi, aut viribus corporis pares Hispanos futuros. Magnorum Ducum partes esse non magis viribus, quam arte hostes vincere. Contra alij ferociores, quam primum pugna decernendum iudicabant. Hominum opinione res humanas imperiaque constare. quid detrectando certamine, nisi turpissimi timoris significationem, imbecillitatis confessionem contineri? Virium satis esse, nisi desit animus. Optimæ causæ cælestem opem minimè defuturam. Hęc vicit sententia. In Alaua, vbi hostilis manus spe prædę vaga dispersa; erat, ad Saldirianum oppidum castra castris collata, Henrici munitiori loco, a tergo claudentibus montibus. videbaturque; nisi ex insidijs, aut è suo loco minimè pugnaturus. Ergo hostes motis castris Lugrunium, quod oppidum in Petri fide perstabat, paucis diebus peruenerunt: ad pugnam Henricum elicere destinentes, aut si certamen detrectasset, in interiorem prouinciam penetrantibus reliqua prona futura sperantes. Hostium consilio indicato Henricus sese retro conuertit, cum hostibus pugnaturus: quorum ad Nauarretum castra erant. Anagarum ipse tenuit, quę vrbs veteribus Tritium Metallum in Autrigonibus fuisse creditur indicio pagi, duobus inde millibus antiquum nomen retinentis, lætissima soli cæliq; facie, multis rebus, sed & huius belli euentu nobilis. Missæ inter Principes litteræ. vtrique; se neque; belli causam esse, neque; moram si modò equa & honesta conditione liceat, paci facturos. Arma inuitos sumpsisse: misereri claudis, quam futuram prouidebant, si ventum ad pugnam esset. Sed neutri alteris de regno concedebant: eoque; spe concordia sublata, acies ad pugnam instructæ. Henricus ad dextram Gallica auxilia constituit, Sanctiumque; fratrem cum multo maxima nobilitatis parte. Tellius, Dianijque; Comes ad læuam curare iussi sunt. ipse medium agmen ductabat. Contra hostes omnino ad viginti millia equitum, peditumque; exæquato numero, sic agmina distribuerunt. In primo Alencastrius Dux, Hugo Carbolaius, qui se ad Anglos contulerat, collocati. Armeniacus, Labretusque agmen alterum ductabant. in postremo Rex ipse Petrus erat: Vuallia Princeps, Iacobus, Balearis Regis filius: qui è custodia Aragonia elapsus, uxorem duxerat Ioannam Reginam Neapolitanam. trecenti equites Vascones, Duce Martino Henrico Caroli Regis iussu. Inter vtraque castra flumen erat, quo Henricus transmissio, in vicina planicie acies explicuit, qua hostibus iter erat. Eo loco concurrunt agmina. clamor permixtus hortatione: strepitus armorum, tela vtrinque mitti. dextrum cornu, vbi Bertrandus erat, hostium impetum tulit: videbaturque meliora ferre. Sed Tellius parte altera victoriam corrupit. vincente pudorem metu, neque pugnam inuasit: & terga continuo dedit. fuga facta, Sanctius, Bertrandusque; vno tempore a tergo fronteque circumuenti, vincuntur. fit magna cædes. multi proceres capti. in his Duces ipsi præcipui. conatus est Henricus inclinatum suorum aciem restituere,

tuere, semelque & iterum equo in conferta hostium agmina admissio periculum adiit. rebus ad extremum desperatis, se è pugna subduxit. ipse in Aragoniam abiit, comitibus Ioanne Luna, Touarioque; atque Alfonso Gufmanto. his sese ad Aragoniæ fines Petrus Luna adiunxit, cui deinde Pontifici schismatis tempore Benedicto nomen fuit. neque prius Henricus constitit, quam in Galliam fuga abiit, Aragonio diffusus. Reliquæ copiarum fuga dissipatæ per vicina oppida sunt, nulla manu, numero, aut viribus insigni. è captiuis Horoscus, Carrilius, Moscosus, Tenorius peracta pugna interfecti sunt. seruati alij. Malè coercitam Petri Regis sæuitiam Principis Vuallia respectus retardauit, vitia eum continuare victoria parta, per quæ res amiserat accusantis propemodum conuitio. Petrus Lupus Aiala, Henrici partes secutus, eius regium vexillum in hac pugna gestauit: in hostiumque; potestatem venit. partium studium facit, ut minor historiæ ab eo conscriptæ sit fides: ac nonnulla Petri odio sinxisse credatur, à quo fuerat antea lege maiestatis damnatus, Alfari pronunciata sententia. pugnatum est sabbatho tertio nonas Aprilis. Tellius ex fuga, deformis acceptæ cladis nuncius, Burgos abiit. Ioanna Regina, & filij tanto terrore proposito Cæsaraugustam festinarunt: Præsules Toletanus, Cæsaraugustanusque; qui in ea vrbe substitierant fugę comites, Aragonio haud satis equo reperto. ut fert natura hominum, ad victores propensus erat, certusque; sese ad fortunę motum mouere: actumque; continuo cum eo de federe, Hugone Carbolaiio ab Anglo per eam causam in Aragoniam legato. concordia iniri facile non poterat, inducię mēsum aliquot pactę. Victores Burgos appulsi. Cordolacus Bracarensis Episcopus Henrici partes secutus, in ea vrbe captus, in arcta custodia, vsque; ad Petri necem mansit: cum rebus mutatis, loco, libertatiq; redditus est. pecunię colligendę, quam ab Anglo mutuam acceperat, pacta que oppida reddendi cura sollicitabat: nam neque; Catabri gens indomita, feroxque; externi principatus iugum laturo erant: & ærarij rationes superioris temporis difficultate impedite expediri non poterant. Itaque; Valliæ Principe Burgis relicto per speciem colligendæ pecuniæ, Toletum atque Cordubam Petrus maturauit. In ea vrbe sedecim viri primarij noctu sunt interfecti. priores hostem intra mœnia accepisse accusabat. Hispali Buccanigra, Pontius Marchenæ regulus, Vrraca Ioannis Gufmanij mater, alijque; cęsi sunt: ex eoque; aucta vehemēter inuidia, prauum animū ne calamitate quidem & exilio sanari potuisse cōsiderantium, regia licentia à puero eductum, natura praua. contra Henrici come ingenium ob multas calamitates amplius adamare ceperunt: de eoque; reuocando consilia cōmunicare. Rex Vasconum dato obside Petro filio è custodia liberatus: Oliuero, qui Tudelam comitatus erat, vincula iniecit, nec nisi obside restituto reddidit libertati.

Magister D. Bernardi. Cap. XI.

40 **D** I V I Bernardi Magister, ignotum nostra ætate nomen honosque, prælio ad Anagarum commisso interfuit, Henrici partes secutus cum multis. de capto lege perduellionis, capitis supplicium sumptum Behetrijs, vbi latè dominabatur publicatis, fiscoque; additis. quod ab annalium auctoribus prætermisum, vnus opsonator Eleonora Regine

Reginæ, memoriæ prodidit, de quo paulo ante meminimus. Quod Magistro nomen fuerit, quod Magisterio initium, auctoritas ve non explicat, ea ætate notissima tempus caligine obduxit. Virum sacratum fuisse, anathematis ignominia indicio est, eo nomine Petro inulta, & suspicari libet, Behetrias, cum Petrus Rex sui iuris ea oppida facere contenderet impulsore Alburquerqueo, vti superius dictum est, sanè certis dominis adscribere, pecuniæ auidior, quam honestatis obiecta religionis specie, Romanique Pontificis auctoritate, se Diui Bernardi ordini vltro subdidisse, Calatrauæ, & Alcantaræ militum exemplo, capite delecto constitutoq;, cui D. Bernardi Magistro nomen esset, cura cum cæteris belli sacri. Eo temperamento, quantum libertati per multas ætates illibate consultum est ab eorum oppidorum incolis, tantum Regem in nouum Magistrum, atq; ordinem infensus animus esse cepit: eoq; diuersas partes fuisse secutum arbitrator. Hæ coniecturæ sunt, quod sequitur in confesso. Missus ab Urbano quinto Pontifice Archidiaconus, qui Petrum Regem eius cædis reum, & quoniam Episcopos Calagurritanum, Lucensemq; loco mouerat, sacrificijs interdictum esse renunciaret: atque in impiorum numero haberi mandaret. Cum is à sauo Principe periculum vereretur, cui religio & sanctitas vilis esset, ad Hispalim ea parte agri vicini, cui Tablate nomen est, Regi ex vrbe forte egresso, biremi aduerso flumine vectus occurrit: rogatq; num de Oriētis rebus cognoscere cupiat: noua & admiranda renunciaturum: recens se ex ijs regionibus in Hispaniæ littora appulsam accedenti eo studio ad ripam Regi, pontificias litteras legit: caputq; diris defigit: tum se in fugam secundo flumine (& Oceani æstus remittebat) remorum pulsu concitat. Rex furore percitus, & tacentibus cæteris stolidam audacia ferrox, districto gladio in medias vndas adactō equo, insilit. Archidiaconum ferire cupiens, vano ictu biremem percutit. fugientes sequebatur Rex, cum equus nātando fessus in medijs vorticibus deficere coepit. Periculo vix ereptus accursu cymbæ, contenta voce minatur se Pontificis iugum excussurum, violenter & sordide imperantis: atq; vt idem facerent Aragonius, & Vasco, auctorem futurum. præterea bello vindicaturum iniuriam. Hæc flagrans oculis, truci voce, quo latius audiretur cum conuitio effudit. impensa probra, magis ipsi inuidiam, quam sanctissimo Pōtifici ignominiam attulerunt. Classem tamen instrui & magnos delectus haberi, cōtinuō mandat. Veritus Pōtifex impotens hominis ingenium, placare quacunque ratione constituit: quo maior esset auctoritas legato in eam rem fratris filio an sororis, Anglico Cardinali S. Petri. Eo agēte, inducto priori decreto pax his legibus est facta: Vt sublato nomine & munere Magistri D. Bernardi, Behetriæ ea retenta appellatione Regi cederent: eas donandi, vendendi, alienandi ve potestas nulli esset. id religioni datum, quoniam sacre militiæ erant addictæ ne pretio venales essent. Vt tertiam decumarum, quæ Romanis Pontificibus obuenire solita erat è sacerdotijs Castelle, deinde esset Regibus belli sacri subsidium, Mauris extirpandis. Episcopos, militares Magistros, Priorem Hospitalarium instituendi, alia ve maiora sacerdotia donandi, nisi Regum accedente consensu Pontificibus Romanis potestas sublata. Id studio datum publicæ tranquillitatis, quamuis contra quam moribus erat susceptum, & contra omnia vetustatis exempla. & miror Pontificem ad cuiusquam gratiam passum esse, tantum

tum de sua auctoritate in Hispania diminui. sed tanti fuit ea ætate Regis vnus recordiam sanare, malis prius, deinde victoria multo quam antea ferocioris.

Henricus redit in Hispaniam. Cap. XII.

HENRICVS in Galliam appulsus haudquaquam abiicit animum, gnarus variam & cōmutabilem rerum humanarum conditionem: fortes & strenuos tolerare aduersa; atq; contra fortunam nititimidus & ignauos desperatione concidere. Fuxensis Comes, ad quem primo appulit, benignè apud se habuit: tametsi Anglici belli tempestatem vereretur, in suam prouinciam accersere. ad Auenionem cōuento Andegauenſi Duce, omnia faciliora spe, opinioneq; fuerunt. Angli nimia felicitas Gallos Principes conturbabat: & Petri iniuriarum memoria nondum inducta erat. pecunia Henricum & milite iuuare constituunt. Captiui Principes redditi libertati, atq; à Petri sequitia, Anglorum ope conseruati sese ad illum conferebant. Bernardus Bearnensis in primis, cui peracto bello Medina Celina operæ merces fuit, coniux Isabella Gerda Ludouici filia, neptis Alfonsi Exheredis. Medinæ Celinæ Duces ad hos Principes generis originem referunt nunquam intercisa serie. Affuit Aufonæ Comes. hic postquam captiuus in Castella fuit, Petro Regi militauerat parentis calamitate, & domestico dolore commotus: deinde Henrici Regis auspicia secutus erat. id nunc propositum persequi ad extremum cōstituens, sese rursus libertati redditus Henrico Principi adiunxit. Perapertusa in Gallie finibus loco & mœnibus munita arx contributa à Gallo: vbi Henrici vxor, & filij, qui sese Aragonij voluntati diffisi in Galliam cōtulerant, ab iniuria tuti rerum euentum expectarent. Commodum accidit, Vuallie Principem spe Viscaie obtinendæ pecuniæq; repræsentandæ depulsum, Petroq; iratum rediisse in Aquitaniam. & supererant in Castella gentis studia. Guipuscoa, Viscaia, Segobia, Abula, Vallisoletum, Palentia, Salmantica, aliaq; in Carpetanis oppida in fide perstabant. augebatur factio indies: prauisq; æmuli actionibus confirmabatur. Collectis omnibus copijs Henricus per Andorræ vallem in Aragoniam prius, quam vis Aragonio transitum impedire conanti, deinde in Castellæ fines peruenit. Ad Iberi ripam, crucis figura in arena facta, se nisi victorem è prouincia nunquam discessurum iurauit in genua procumbens, crucemq; deosculatus. ad suorum studia inflammanda ea cæremonia pertinebat. D. Michaelis profesto Calagurrim ventū est. ad eam urbem magnus ex tota prouincia concursus est factus exulum, profugorumq; exitij metu. Burgis, cum eò ventum esset, propensa ciuium voluntate acceptus, in arce Philippum Gastrium domo Aragonium, cui Ioanna Principis soror coniuncta erat, & ad Tritium fuerat captus, in libertatem asseruit: Iacobum Balearum Neapolitanum Regem, qui in ea vrbe restiterat, cepit. Regiæ vrbis exemplo, plerq; aliæ defecerunt metu depulso, haud diuturni officij magistro. Legionem parere recusantem castra promota sunt: atq; pridie Kal. Maij, anno M. CCC. sexagesimo octauo in potestatem venit. Toleti ciuium studia & voluntates variabant, consilijs in diuersa diductis. maior pars in Petri fide perstabat, superiori rerum memoria castigata, validiq; præsidij metu omnino sex-

centorum equitum Duce Ferdinando Toletō, eius vr̄bis Prætorē. Henricum mille equites sequebantur, peditum numerus maior cum ijs copijs vr̄bem prævalidam circumfidere non dubitauit, ea capta sperans, propter loci firmitatem, ciuitatisq; amplitudinem, reliqua omnia prona fore. in subiecta planicie castra posita. varię militares manus per vicinos montes distributę. Tagus fluius, quo ferme tota veluti circino ambitur, ligneo ponte iunctus: vt commeandi facultas esset, vbicunq; se periculum ostentasset. Toletani constanti animo obsidionis mala tolerabant: ne defectionis culpa obsidum cęde lueretur, quos secum Petrus abduxerat ciuitatis nobilissimos: alioqui ciues militesq; ad mutandam fidem propensi erant. quod Cordubenses eodem tempore fecerant, tamen si auxilia longinqua erant. tanto ex eo factō Petri Regis dolore: vt iunctis cum Granatensi Rege viribus eam vr̄bem impugnandam susceperit. restitere Cordubenses summo virtutis conatu edito. salutis desperatio, si victi essent, incitabat acer stimulus ad virtutem depromendam. Itaque spe potiundę vr̄bis depulsi Reges, Petrus quidem Hispalim abiit per causam belli comparandi, sed tardius omnia opinione procedebant: Granatensis autem eius permissu Giennium, Vbedamque vicinas vr̄bes, quoniam Cordubę exemplo defecerant, subiecto tectis villisque igne incendit. Bæticię agris vastatis multa millia capitum in seruitutem abducta. planctu omnia tumultuque personabant: neque vllum mali genus deerat, cum per omnes ordines, ætatesque hinc Maurica arma, inde regia sæuitia, ac licentia vastarent,

Petri Regis exitus. Cap. XIII.

PETRVS Rex validis auxilijs nudatus, cæterorum fide suspecta, quod vnum reliquum erat, rem in casum dare, prælioque experiri constituit, fama magis, quam vi regnare stare non ignarus. Vr̄bis regię discrimen sollicitabat, & tuendę auctoritatis cura. repugnabant Hispalenses: & Regem disputabant in exitium festinatione ruere. mora vires confirmandas videri, sociorum & amicorum auxilia expectanda. quod omnino illi faciendum fuit: nisi obcæcasset mentem diuina vrgens vltio, magnitudoque scelerum. Accessit nouum incommodum. Victoria, Saluaterra, Luginium, finitimis armis vexatę præsidio longinquo, Regi Vasconum deditio- nem fecisse nunciabantur. Tellius defectionis auctor vtrique Regi Petro, fratrique germano. ex æquo infensus, atque Viscaię oppidis sese tenens. Toletani in partes scissi. qui Henrico fauebant, turrim Abbatum (sic vulgò vocatur) vnde in hostium castra despectus erat, ei tradere tentarunt: atque ab ea parte in vr̄bem accipere. eo conatu depulsi, ponte cui à D. Martino nomen est, in vr̄bem hostesmittere conabantur. vnde intestini in vr̄be motus, cædesque factę. Eo maiori festinatione Petrus auxilium afferre parat, ne rebus perditis intemptius opitulator veniret. Sanctium, Dieghumque filios regionesque thesauros Carmonę reliquit. firmissimum id & lautissimum Bæticię municipium est. mox raptim delectu habito in Carpetanos proficisci parat. equites tria millia sub signis erant, media ex parte Mauri, cõque minori fide, atque ani-

mo pugnaturi. Ferunt sub ipsum discessum Abenhatinũ Granatensem Maurum, quo multum & familiariter vti consueuerat, consultum mortem denunciaisse ex Merlini monumentis hominis Britanni ante annos circiter quadringentos & quinquaginta: Auem nigram in occiduis partibus fore vaticinantis, auri cunctorum voracem, sicientem sanguinis euomituram prius comesta: geminum deinde interitum profugę abditięque in Syluas imminere. Hoc siue verum vaticinium fuit, siue vanissimi hominis ludibrium, euentu certè non caruit. cum ijs copijs Montielem ventum, oppidum in Oretanis situm, mœnibus, locoque & arce munitum. Henricus obuiam hosti prodire constituens, cum copiarum parte Manricum Toletanum Præsulem obsidionem vrgere mandat. ipse Toletō mouet. Sequebantur equites duo millia quadringenti, peditum nulla cura præ studio festinandi. ventum Orgacium, vigesimo ab vr̄be Toletō lapide. eò Bertrandus Clakinus cum sexcentis externis equitibus appulit, quos ex Gallia ducebatur, firmissimum rebus præsidium, propter virtutem, scientiamque pugnandi. eodem accessere Magistri D. Iacobi, & Galatrauę Mefsias, & Munitius: alij præterea viri principes ad studium iuandę patrię excitati. nocturno itinere fetsi omnes prius in hostium conspectum veniunt, quàm profectio esset nunciata. Quod postquam auditum est, Henricum adesse, tum vero ingens metus hostes inuadit: credere se proditos, insidijsque circumuentos: neque inter se satis fidere, ne oppidanis quidem. Aduocantur ex vicinis pagis, per quos dispersi erant, milites omnes. non pauci periculum veriti signa deserunt. pariter cum ortu Solis acies ad pugnam instructę. Duces pro se quisq; suos ad certamen incitat. Henricus hanc ad milites orationem habet. Hic dies opes, gloriam, imperium, aut dabit nobis omnibus aut auferet, ærumnarum finis, felicitatis ve principium quocunq; euentu futurus. diutius sustentare non possumus. nisi interimus hostem, pereamus ipsi necesse est: morsq; si cruciatus absit in lucri parte ponatur. Mortis quidem necessitatem natura omnibus, quasi vectigal imposuit. crudelitatem mortis, ignominiam, dedecus, virtus veltra propulsabit, si maxime cętera absint. auertite ò superi, & detestamini quęso hoc omen, sed quamnam morte victis calamitosior vita futura non est? Non est cum eo hoste milites certamen, cum quo aliqua pacis conditio, aut qui tolerabili aliqua seruitute contentus esse possit: incredibile crudelitate, fide nulla. Nullus ei ludus iucundior est, quàm cruor, quàm cædes, quàm ante oculos trucidatio. Num cum scelerato homine atque nefario res est, & non cum immani tetraque bellua: quę velut in cauea irritata, deinde emissa nouas cædes, nouum furorem spirat? & quoniam, vt spero in casses incidit, teneatur necesse est: cunctorumque telis obruentur. Succurrite per Deum immortalem patrię in solitudinem redactę. affinium, propinquorum, ciuiumque sanguinem vindicate. Deo freti, cuius ille religiones omnes spreuit, teterrimi tyranni capite, quasi gratissima hostia cęsa, patrata scelera, immane monstrum procurate. His dictis in hostes continuo impetus factus est. turmatim & quam maxime confertis equis pugnam inuadunt. Momento temporis dispalati hostes fugę initium à Mauris factum est. cæteri aliquandiu substiterunt: mox rebus desperatis sese in vicinum oppidum receperunt. cædes Maurorum præsertim in fuga facta. Pugnatum est pridie

13 69 Idus Martij, die Dominico, salutis anno millesimo trecentesimo sexagesimo nono. Victor Henricus Montielem oppidum corona circumdat, nisi Petro capto, inde non discedere certus. formaceis parietibus circumuallata mœnia, ne exitus aliqua parte pateret. Aquæ penuria in oppido laborari cœptum est, frumentique, à militum aliquo industria corrupti. his malis Petrus circumuentus, fugæ consilium capit. Erat Sanabria vir nobilis, Traстамaræ quidem natus, cæterum egregia in Petrum fide. hoc internuncio Clakinus tentatur, multis promissis oppidis, ducentisque aureorum millibus, si mutata fide Petro euadendi potestatem faceret. Excusat ille, sempiternam perfidiæ maculam: eo facto inuri. urgente Sanabria spatium ad deliberandum sumpturum se ait. re cum fidelissimo quoque communicata, visum est, Henricum de re tota monere. ille magnis pollicitis suadet, vt spe fugæ hosti facta, eum in suum hospitium eliciat. factum ita. Petrus noctu aliquot comitibus stipatus, vt conuenerat, venit in castra. spei aliquantum metus amplior, cognitis verbis recens auctus, (sic ferunt) quæ in præcipua eius arcis turri inscripta erant. HAEC EST TVRRIS STELLAE. Acceperat à vatibus, in eius appellationis turri exitium astra portendere. sed eius artis quanta sit vanitas, & post res affingi sæpe rumores non ignoramus. Illud prudentius. ex medico Iudæo, qui noua imperia, multum gloriæ & felicitatis ex natali die ostendi Petro affirmarat, cum rebus asperis ac desperatis rogasset, ec quæ vaticinij fides cõstaret? subdidisse vatem aiunt: 20 cælo rigente, si quis in balneo lauet sudaturum nihilominus: astris studia vitæ, moresque potentiores esse indicans. Ergo Petro Rege in Clakini tentorium ingresso, ac de fuga meditante, accurrit Henricus: primumque attonito similis substitit, facinoris magnitudine credo, an quia inter se diu non viderant. fluctuabant inter spem & timorem, omnium qui aderant animi. monet Gallus intenta in tyrannum manu, eum hostem suum esse. Petrus ego, inquit, ego sum. vulnus in faciem pugione illi ab Henrico est inflictum: mox brachijs inter se eluctantibus, vterque prostratus est ad terram. Henricum, vt fama fert, Clakino iuuante substratumque volente, multis vulneribus confectus est Petrus. tetrum spectaculum, Regem, Regumque progeniem in suomet sanguine volitari, à notho fratre cæsum. sed cuius funesta Hispaniæ vita fuerat, mors exitit salutaris: grauiq; documento monstratum, nullis legionibus, opibus, potentia, tutam esse improbitatem. exemplum editum, quod admirentur posteris, perpetuoq; exhorreant: atque doceantur, Principum scelera non inuidia tantum præsentis & certo exitio vindicari, sed æternis etiam annalium monumentis, execrationeque: à qua improborum manes nullo tempore conquiescent. Vigesimo tertio Martij die interfectus est, in ætatis flore, annos natus quatuor & triginta, menses septem. regnavit annis decem & nouem, tribus minus diebus. Corpus in Alcocero municipio sepultum ad D. Iacobi, vilibus exequijs, plebeio funere. inde Ioanne Rege Castellæ, eo nomine secundo, eiusque iussu Madritum sedes mutata, in D. Dominici regio virginum monasterio tumulto constituto. Fernandus Castrius, Sanabria, & Alcantaræ Magistro Gonsaluo natus Dieghus Ouetus, cæso Petro Rege, capti sunt, eum ad omnem simul ad eundam fortunam ex oppido secuti. In tantis motibus, nonnulli tamen litteris & probitate vt in tanta rerum

rerum perturbatione viri præstantes, hac tempestate extiterunt in Hispania. in hoc numero Martinus Galatrauæ Archidiaconus, patriæ Calagurris, Episcopo patu repudiato nobilis, in templi summi Toletani veteri Regum sacello, sepulcrum cum inscriptione habet.

Castella Henricus potitur. Cap. XIII.

10 **E**TRI casu magna repente rerum immutatio facta est: omnia ad victorem inclinarunt. Montielis continuo dedita: Toletum aliquanto post rei gestæ fama, cum prouinciam peruassisset, percussis ciuibus. accedebat annonæ difficultas, quod malum in dies singulos augebatur: & quasi diminutione capitis sacramenti religione, qua fidem Petro astrinxerant, exoluti esse videbantur. Apud externos Principes ortum de Castellæ possessione certamen, quis potior iure esset. obscuros Henrici natales cuncti accusabant, imperio ineptos. pro se quisque id habiturum putabat, in tanta permissione rerum & voluntatum, quod primus occupasset. sic sæpe novos principatus constitui, augeri veteres: à Rege Vasconum nobilissima Castellæ oppida erant occupata, vti paulò antè dictum est. ab Aragonio Molina, Cagnetum, Requena, præfectorum perfidia in deditiõnem redacta. Lusitanus ad totius imperij possessionem aspirans, se Castellæ Regem ferebat, Sanctij Regis absque controuersia pronepos. Mirobriga, Senticaque in eius potestatem redactæ. Maurus ad nouas spes erectus erat, constanti in Petrum fide (sic videri voluit.) maior belli moles ex Anglia, Aquitaniaq; imminabat. Ioannes Dux Lecestriæ, Principis Valliæ frater, Constantiam occisi Regis filiam in matrimonium acceperat. Comes Cantabrigensium, & ipse Principis frater Isabellam natu minorem. dos vtrique paterni thesauri, & regni Castellæ spes, si armis esset in potestatem redactum. Sic in nobilissimo regno, vno tempore domestica concordia constituebatur, foris noui bellorum motus, terroresque ostentabantur. celeritate prouincialium voluntates confirmandæ erant, hostium conatus occupandi. capto Montiele Henricus Hispalim abiit lætus, onansque victoria. Baticæ vrbes & oppida continuo imperata fecerunt: vna Carmona excepta, vbi occisi Regis filios, thesaurosque relictos esse monstratum est, Martino Corduba Præfecto, præstanti in Petrum fide. Rex Maurus ad in eundem foedus vltro est sollicitatus, non sine sugillatione maiestatis. Regni confirmandi maior, quam decoris cura erat. frustra is conatus fuit. Rebus tamen in Batica compositis, finibusque præsidio militari firmatis, Toletum redijt, quo Regina coniux, filiusque Princeps Burgis venisse nunciatum erat. In ea vrbe pecuniæ conquirendæ rationes excogitatæ sunt: quod externis militibus debita stipendia numerare necesse esset, Bertrandoque in primis præmium nauatæ ad Montielem operæ, hoste interimendo pactum. ex regia pecunia, publicanisque penes quos regionum vectigalium rationes erant, aliquanta summa redacta. modicum tamen id erat subsidium ad explendam auiditatem militum. Ducumque, in manu sua fuisse regnum, datumq; Henrico haud obscure dictitantium: quod erga rempublicam superbum erat, Regi ignominiosum: nihil tamen tunc gra-

ue ducebat præ dulcedine regnandi. Monetæ non probæ duo genera percussa, metallis adulteratis. vnde in præfenti inopiæ subleuandæ magnum compendium est factum: in posterum, rerum venalium auctis pretijs maiori difficultate prouincia est implicata. vt ferè in exitium vertuntur quæcunque ad redigendam pecuniam à populis, prudenter videntur excogitari. Sed vincebat omnia mite Henrici ingenium, suauissimi mores, atque in breui quamuis statura corporis, flaui candidique oris maiestas. Quæ naturæ bona, conciliatamque ex eo ad populum beneuolentiam conferendis muneribus augebat: vnde illi inter Castellæ Reges Munifici cognomen est factum. & erat necesse nouo regno confirmando, periculis socios opibus dititioneque augeri: vnde in prouincia 10 noui multique extitere principatus. De Lusitaniæ, Aragoniæque Regibus, fama indies grauior esse & cura nouo Principi. Petrus Mendozius, Albornociusque ab Henrico cum valida manu præmissi, Requenam pulso Aragonio præsidio receperunt. Rex ipse in Calæciam festinauit, vbi Lusitanos vagari passim per agros, grauesque præda, eoque opportunos iniuriæ fore, erat nunciatum. Sentica obsessa. deinde Calæcos peruadens, in eam Lusitaniæ partem irrumpit, quæ Durio, & Minio fluminibus circumflua, præcipua soli fertilitate est. agris illata vastitas. villæ, oppidaque incensa. Bracara, & Brigantium captæ. sic bellico terrore hostibus ostentato, iniurijsque vindicatis, retro iter flexit. Aderat Sanctius Regis frater, auro redempta libertate. Lusitanus totius certaminis discrimen 20 subire detrectauit, viribus minor, neque scientia militari æquandus. Bæticæ motus rebus Lusitanis præsidio fuerunt: vbi à Granatensi Rege capta Algezi- ra erat, soloque æquata. memor nimirum barbarus erat multarum cladum genti olim causam extitisse. Præterea Bertrando, externisque pacta pecunia numerata erat. ea cura nouum Regem habebat sollicitum, præsertim cum is conuitio prope modum postularet, in Sardiniam trajicere constituens. Aragonijs rebus præsidium, quæ in magno periculo erant Mariani Arboreæ reguli summa perfidia. Is correptis repente armis, vrbes & oppida ceperat, non obscure ad totius insulæ imperium aspirans. Præfectus ei bello fuerat, missusque ex Aragonia cum iusta classe Petrus Luna Almoneciri regulus, cui & si cum Mariano rebelli, affi- 30 nitatis necessitudo erat, breui operæ pretium fecerat, hostibus maiori quamuis numero, acie dimicare non ausis, atque Oristanum compulsis. Ad eam urbem insignis Aragonijs clades est illata. Obsessi ad omnem occasionem intenti, è superiorique loco neglectam castrorum custodiam conspicati, eruptione ex vrbe facta, tam rapidè decurrunt, vt prius penè in castris essent, quam quid nam rei foret, cognosceretur. sublato truci clamore in hostium tentoria inuadunt. desides, inermesque opprimunt. Dux ipse Petrus Luna, & Philippus frater perempti sunt. Secundum eam victoriam Brancaleo Oria eatenus Mariani partes secutus, ob iram aliquam aut spem liberalioris militiæ Aragonio Regi conciliatus est. venia defectionis data. verum quantum præsidij rebus accesserat, tanto 40 viro in partes attracto, tantum detrimenti acceptum, Saffari vrbe amissa totius insulæ principe. Berengarius Carrocus in Petri locum substitutus. Bertrandus Clakinus magnis pollicitis ab Aragonio ad id bellum inuitatus, conditionem non abnuebat. & erat priuato homini honorificum, quasi belli & pacis arbi- trum

trum ea tempestate esse, regnaque dare, & auferre pro voluntate. sed bellum maiori mole coortum in Gallia, ab ea expeditione retinuit, reuocauitque in patriam. Tædebat Aquitanos Anglici imperij: exhausto enim Hispanica expeditione publico ærario, Eduardus grauisimum tributum imperauit: quod è singulis familijs exigere deplorabant illi præsentem rerum statum, magisque auctor, ad quem deficerent, deerat, quam rebellandi voluntas. quod vnum supererat Regi Gallo se dedere constituunt. Cadurcorum ciuitas defectionis initium fecit. Opportuna ea occasio Gallis visa est acceptæ in Pictauiensi prælio iniuriæ vindicandæ. strenuo Duce opus erat. Clakinus ex Hispania euocatus 10 est. præterea Rex Vasconum ad armorum societatem inuitatus in Galliam abiit, tametsi sanciendo cum Aragonijs foedere intentus erat, Crusato Tudelæ Decano ea causa in Aragoniam legato. Verum totius reipublicæ cura Regiæ coniugi demandata, profectus ex Hispania Chireburgum suæ ditionis in Northmannis municipium tenuit Gallo diffusus. ob memoriam veteris simultatis: belli futurus spectator: in eam sine discrimine rerum suarum partem inclinaturus, vnde maior spes ostenderetur. Feroci inquietoque ingenio Principem lenire Gallus studebat, haud ignarus paruis sæpe momentis magnas rerum immutationes existere. legati in eam rem viri primarij. Ad Sequanæ ripam Ver- nonium situm est, in vtriusque principatus finibus. in eo oppido Regum collo- 20 quium fuit. sancita concordia. Mompellerijque permutatione Medunta, Mulanchumque iuris controuersi oppida, Gallo relicta. verum hæc aliquanto post, ad intermissa referenda narratio est.

Tellius decessit. Cap. XV.

HENRICVS quamuis victoria de hoste parua, nouoque in Hispania imperio fundato, clarus lætusque erat: tot tamen circumfusis hostibus in omnes partes cogitationem versare non desistebat, haud ignarus parua sæpe offensione victoriam corrumpi, amitti imperia. In prouincia optimus quisque eius partes, auspiciæque sequebatur. sed omnibus placere non poterat: & vt quisque beneficio aliquo deuinctus erat, occisi Regis causam tuebatur. Lusitanii milites, qui Mirobrigam præsidio obtinebant, in vicinos agros excursiones facientes, agræ stum fortunis, quæ proximæ iniuriæ sunt, magna detrimenta inferebant. Eo cum copijs omnibus salutis anno millesimo trecentesimo septuagesimo incun- 1370 te æcursum est. palatos ad prædâ carpere sperabat, vique aut voluntate nobilem ijs locis urbem in deditioem redigere. hiberni temporis iniquitas eum conatum irritum reddidit. Regni conuentus, Mirobrigæ obsidione soluta, Medinam Campeltrem indicti. pecuniæ conquirendæ cura sollicitabat: nam quæ adulteratis metallis confecta erat, in militaria stipendia, Ducumque præmia 40 impudenti eorum auiditate omnis erat consumpta. Clakino, duodecim aureorum myriades debebantur (more Romano quadragies octies sestertium) Petri Regis proditi pactum pretium, ingens ea tempestate summa. impendebant noui sumptus regni motibus pacandis. Ergo noua pecunia ingens ijs conuen- tibus

tibus imperata. Iacobus Balearis, Rex Neapolitanus Clakino deditus est, pro septuaginta aureorum millibus, quod libertatis pretium Regina coniux locupletissima erat pollicita. reliquum auri pondus repræsentatum. Soria, Almafium, Atienza, Montacutus, Molina, Seronque adiecta. eo principatu, ijs opibus, paraque nominis immortalitate clarissimus ad novas spes in Galliam recessit. Maurellus Fiennus Magister equitum in Gallia erat. eo abdicante imperium militare Clakino delatum. eo Duce Anglorum conatus, Galliam vrentium repressi. res præclare gestæ. hostes nunc ferro, nunc arte, multis locis victi: & quæ superiori tempore erat amissa, Gallicæ genti gloria bellica restituta est. Inter Aragonios & Vascones Dertusæ concordia sancita, armorumque societas aduersus communes hostes: re iunctis viribus Henricum inuadere erat propositum. oppida Saluaterra, Regaleque Aragonijs, in quorum ditione ab antiquo fuerant, à Regina Vasconum sunt restituta. fœderis constituendi præcipui auctores Bernardus Pompelonensis Episcopus, Crusatus Tudelæ Decanus: quos rebus gerendis proficiscens Rex coniugi consultores, adiutoresque adiunxerat, republica gerenda. In Castella cui primùm parti occurreretur suspensis animis consultabatur. Petrus Sarmentus Castellæ Antelatus cum aliquot cohortibus in Galæciam dimissus, vbi recens Lusitanis armis Tude, Compostella, Brigantinusque portus erepta erant. eodem Tellius Regis frater venire iussus, rebus præsidium. cum robore exercitus, Rex Hispalim regni conuentu soluto maturauit: vnde maius periculum ostendebatur, infensis Mauris, Lusitana classe ea littora vexante, Bætisque ostium obsidente, Carmona rebeli. Commodum accidit cum Mauris à D. Iacobi, & Alcantaræ Magistris, qui limiti præfecti fuerant, inducias pactas esse, vsu salutare, bello meliores, Regi gratas, tot vno tempore hostibus impari futuro si per partes bellum esset. Aduersus Lusitanæ classem, in qua sedecim triremes erant, naues alia quatuor & viginti, Hispali viginti triremes Henrici iussu instructæ sunt, armamentorum penuria maxima, quæ à Petro Rege Carmonam illata erant: in eo spem habente, si rebellandi occasio esset Hispalensibus ablata. miseram principatus conditionem ergo ex vltima Cantabria nouæ euocatæ, aduectæque naues: quibus hostium classis impar fuit. amissis tribus triremibus, ne tentata quidem pugna spe dissipata, in Lusitaniamque reiecta est. & erat imminuta numero, quod cum triremium parte Martinus Eborensis, Ioannes Syluensis Episcopi Barcinonem missi erant, de fœdere incundo ad Aragonium legati. fœdus ijs agentibus inter vtranque gentem sancitum aduersus Henricum. Murcia, Choncha, aliaque finitima oppida Aragonio pacta. reliqua Castella Lusitano relinquebatur, se iam eius prouinciæ Regem publicis tabulis adscribenti. additumque vt Eleonora Aragonij filia Lusitano nuberet, dote centum florenorum millibus. Verùm hi omnes conatus effectu caruerunt, Lusitano alienis amoribus distracto, Aragonio de Sardinia bello sollicito. Quo tempore omnino Idibus Octobris Tellius Viscariæ regulus in Calæcis obiit, cunctis vitæ officijs æquabilis, multis exercitus calamitatibus, fratri Regi ad extremum infensus. quæ occasio extitit in vulgus iactandi noxio medicamine infectis visceribus occisum. mendacio habita fides est, sic arbitror. Defuncti principatus Laræ, atque Viscariæ

Ioanni

Ioanni Regis filio à patre datus, in Regum ditione stabili possessione mansit ad nostram ætatem. Corpus Palentiæ in D. Francisci sepultum. inferiæ ex ritu Christiano data, funusque magnificè factum est.

Regis Lusitania nuptia. Cap. XVI.

VLTVM erat profectum factis cum Mauro Rege inducijs, Lusitana classe nostris littoribus prohibita. Carmona supererat: cuius rebellio non ad vnus modo expugnandæ vrbis moram, sed ad totius belli summam pertinebat, perfugium omnibus, quibus præsens rerum status displicebat. magno eos numero esse, necesse fuit, milites veteranos scientia militari præstantes. vis omnis belli in id oppidum conuersa est. Anno eius seculi septuagesimo primo inchoante omnibus copijs circumfessa. diuturna, ac difficilis obsidio fuit. pro mœnibus varia sæpe fortuna pugnatum erumpentibus oppidanis, sæpeque haud impari acie stantibus: tanta animorum confidentia, vt per diem nunquam portas clauderent, nunquam oblatum ab hostibus certamen detrectarent. Die quodam omnia è mœnibus speculari post meridiem, cum Solis ardor vehementissimus esset, neglectis castrorum custodijs improuiso eruptione facta, hostium munitiones inuadunt, perumpuntque. regium tabernaculum petunt, Principis cædè finem bello facturi. Diui indigetes Hispaniæ eo die rempublicam texere. nonnulli periculo permoti Carmonensium impetum sustinere. accessere alij. diu intra munimenta pugnatum. cruenta funestaque illis audacia fuit. Sub hæc regij quoniam vi parum profecerant, ad artes conuersi allatis scalis ad mœnia noctu succedunt. quadraginta milites scandent, turrinque ceperant. trepidatio toto oppido facta, quasi amisso oppido: mox obsessi receptis animis hostes repellunt. desilientium pondere fractæ scalæ. capti alij. de ijs aduentu Martini Cordubæ supplicium sumptum: quod Henrico Regi graue fuit, Martino exitium attulit. fame tandem oppressis omnibus, deditioemque facientibus, quamuis incolumitatem pactus Hispali peremptus est. qua in re violatæ fidei dedecus erat: sed Rex priuatum dolorem, militum cædem nobilissimi viri interitum, qui Calatrauæ Magister fuerat, vltus est. Petri Regis thesauri, filijque innocentes in Henrici potestatem venerunt, paterna scelera diuturna captiuitate luituri. Alfonsi Regis cineres, vt ipse testamento cauerat, Cordubam Henrici filij cura translati sunt. Retro aram templi maximi Alfonsi patris, Ferdinandique aui, tumuli extant sacello dicato, lignei quidem & humiles, non ineleganti tamen opere incisi sculptoris arte. A Petro Velasco Sentica Lusitanis erepta, atque in Henrici Regis potestatem redacta. Calæciæ motus compressi. Ferdinandus Castrius qui se fuga ad Lusitanos contulerat, eorum motuum concitator, acie superatus à Manrico Sarmentoque pro Castellæ Rege copiarum Ducibus. ijs claudibus fractus Lusitanus (molli effœminatoque voluptatibus corpori acer & vehemens animus deuinctus esse non poterat) ad ineundam cum Henrico pacem pronior esse cœpit. Alfonsus Gusmanus Gibræleonis regulus, facta ab vtroque Rege potestate Kalend. Martij ad Alcautinum Lusitanæ oppidam concordia

concordiæ inter vtranque gentem auctor exitit ea lege. Vt oppidis, quæ belli tempore erant amissa Lusitano redditis, Eleonora Henrici filia coniux esset. Mirobriga, Valentiaq; in Turdetanis, in Galæcis Monteregio dotali. Lusitani imperij augendi magna opportunità erat: sed omnia peruertit dira tetri amoris flamma, quo Lusitani animus Eleonoræ Menesæ deuinctus erat, vt est ante demonstratum, eò amplius quod ex ea Beatrix filia nata erat. prorsus nouo quod offerebatur coniugio repudiato, restitutusque per legatos vrbibus, quas ceperat, amicam sibi iustis nuptijs iungere statuit. Auspices Tellius Barcelosij Comes nouæ nuptæ patruus, Mariaque eiusdem soror germana. multarum earum calamitatum exitit causa. ciues Olisiponenses correptis præ dolore armis, in regiam impetum faciunt, fugillari maiestatem eò coniugio distitantes, fœdari Lusitani nominis gloriam. Nihil obiecto periculo obstinatus Lusitani Regis animus mouetur. Portum vrbem se clam subducens, ijs locis publicè nuptias confecit. sic concubinæ nomen Reginæ appellatione mutatum est, addita amplà ditione, iussisque omnibus nouæ nuptæ manum osculo petere. quod regij etiam fratres præstiterunt, vno excepto Dionysio, qui facere palàm recusauit: tanta ex eo Regis iracundia, vt pugione districto vindicare vellet: Dionysius latebras captare cogere, donec se totum ad Henrici Castellæ Regis amicitiam transtulit. Noua Regina ex eo tempore Regis, rerumque potens, quasi veneficio virum dementasset; omnia pro arbitrio gubernabat. Acunij proceres ob memoriam prioris coniugij, & quoniam Olisiponensis tumultus auctores extiterant, solum exilio vertere compulsi sunt Reginæ metu. Eius cognati & necessarij nouis principatibus aucti. Ioannes Tellius patruelis Vianæ Comes, Lupus Sosa, Maria sorore genitus, eius militiæ Magister institutus, cui à Christo nomen est: alijs alia oppida data plurima gratia, potentiaque Ioanni Andeiro. Natione is Galæcus erat, atque Orenij Comes creatus. eo Regina multum & familiariter vsa, remotis sæpe arbitris mutui stupri suspicionem præbuit: vulgòque iactatum, filios ex ea consuetudine Regi suppositos, mendacio an ex fide non satis compertum erat. & sæpe veritas vulgi rumoribus prona in deterius persuasione publica inuidia corrumpi consuevit. Fine huius anni ab Henrico Rege Tauri, regni conuentus habebantur. in ijs conuentibus, restituta à Lusitano vrbibus, quæ priori tempore occuparat, quæ illi res magnam inuidiæ partem ad populum conflauerat: de ijs oppidis deliberatum, quæ Vasconum præsidij in Castellæ finibus tenebantur: sancitumque vt primo tempore armis, si voluntate detrectarent, in potestatem redigerent. Iudæi & Mauri, quorum erat numerosa multitudo nostris confusa, vt insigni nota distincti essent, mandatum est. Pecuniæ non probæ valor imminutus. antiquare non est visum, ob ærarij publici tenuitatem. Sécutum aliud certamen. Behetrias, quarum erat magnus numerus in vltiore prouincia, præter quas D. Bernardi Magistro ablatas fuisse monstratum est, certis Principibus addicere, Regi erat propositum. ex promiscua libertate mutandi dominos magna incommoda extare dictitabat. intercessere proceres priuati compendij causa: tamen alia species obtendebatur. Itaque eo conatu cessatum est. Copiæ militares aduersus Vascones missæ, inito cum Regina Vasconum fœdere, continuere impetum.

conue:

conuenit, vt oppida de quibus controuersia erat, penes Gregorium eo nomine XI. Romanum Pontificem, quasi sequestrum essent. Is principio huius anni, in Vrbanis defuncti locum suffectus erat, patria Lemouicensis, restitutus Romanis Pontificibus in antiquas maiorum sedes, nobilis, clarusque. additum in fœdere, vt pontificius Legatus, quem venturum propediem constabat, de omnibus controuersijs diiudicaret. Ioannes Arellanus domo Vasco, magnis ab Henrico beneficijs obstrictus (nam operæ nauatæ Camerorum principatum præmium acceperat) ea oppida Pontificis nomine obtineret, sacramento adactus, ei reddendum, cui lite disceptata iudicatum esset. sic in præsentia vi, armisque temperatum est. Paulò post Henricus Burgos profectus contra fœderis condiciones, missa militari manu, Saluaterram, Campesumq; Vasconibus abstulit. Victoria, Lugruniumque nullis artibus ad mutandam fidem tunc potuerunt adduci.

Alia inter Reges fœdera. Cap. XVII.

MAIOR ab Aragonio belli metus impendebat, acerrimo, infensoque hoste. multæ simultatis causæ extabant. noua accesserat: Iacobum Bailem e custodia emissum, contra quam Aragonius egerat per legatos: nam paternos principatus armis repetiturum, dubium non erat. Actum de armorum societate inter Aragonios Lecestriæque Ducem constituenda, iunctisque viribus Castellæ Rege impugnando. sed eos conatus bellum in Gallia grauisimum inter Anglos, Francosque renatum, retardabat. Aragonium belli Sardici cura sollicitabat, metusque ne Iacobus Balearis Galliæ viribus, vbi magni delectus habebantur, Ruscinonenses fines inuaderet, quod fore propediem fama erat. Conuenarum Cardinalis, à Gregorio Pontifice, de pace inter eas gentes Legatus, in Aragoniam appulit. Ne armis disceptare esset necesse omnium controuersiarum arbitrium, Romano Pontifici permissum, graui multa indicta, si quis pactas Ianuarij quarto die salutis anno millesimo trecentesimo septuagesimo secundo inducias violaret. Varijs Henrici tergiuersationibus verentis ne Pontifex Aragonio equior esset, concordia sancienda tempus extractum est. Tude, quam vrbem Sannabria, alijque in Lusitaniam profugi occuparant, circumfessâ: atque in Henrici potestatem iisdem diebus redacta est. Duodecim Castellæ triemes Gallo Regi amico, & fœderato, auxilio missæ, ob memoriam accepti beneficij. Ductor Bucanigra, maris Præfectus, gloria belli, sanguinisque nobilitate præstans, adiuncta Gallica classe, sex & triginta Anglicas naues nauali prelio vicit, cepitque ad Rupellæ littus. victoria cum primis ea ætate celebrata. Vrbs Santonum firmissima in Gallia Rupella est, Anglicoq; præsidio tenebatur. quo deiecto in hostium deditionem redacta est. viri nobilissimi capti, ipseque Angliæ classis Dux. Magnus auri pondus, multa pretiosa vestis, victoriæ monumentum, operæ merces, Burgos vbi Henricus erat, allata. Erant Aragonio Regi ex Eleonora Regina Siculi Regis filia, tres filij superstites: Ioannes regni hæres futurus, Martinus, Constantia. Constantiam sanè Friderico Regi Siculo nupsisse monstratum est. Maria Lupi Lunæ proles vnica Barcinone mense Iulio Martino iuncta est, Lunæ;

Lunæ, atque Segorbij principatu dotali. Exerica à patre Rege addita. neque multo post, idem equitum Magister in Aragonia est constitutus. Iisdem diebus, Ioanni maiori eius Regis filio Mata Ioannis Armeniaci soror desponsa est. dos dicta, centum quinquaginta Francorum millia. nata ex eo coniugio Ioanna Matthæi Fuxensis Comitum quondam vxor. Augusti vigesimo secundo die Bernardino nepoti Bernardi Cabrerae ex filio Ausæ Comite per hæc tempora defuncto, auita oppida à Rege restituta, Ausa vrbe tantum excepta, cum subiecto circum ad quartum lapidem agro. misericordia erga nobilissimam familiam successerat: conscientiaque tanti viri iniuria perempti, Regem Reginamque vrebatur. Inter Castellam & Lusitaniam, maiori quam ante mole atque periculo bellum renatum. multæ Cantabricæ naues ferro, calybe, aliisque mercibus, vt soli natura fert, onustæ à Lusitanis erant interceptæ, qua causa incertum: nisi quod transfugis, quorum erat magnus numerus, pacem inter vtrunque gentem constare egrè erat, veritis, ne per conditiones, vt antea erat factum, ad supplicium hosti dederentur. Senticam quo Henricus accessit bello comparando intentus, missi faciales res repetituri, & nisi esset satisfactum, bellum denunciaturi. Ab his initijs ventum ad arma. Alfonsus Henrici filius ex impari matre in Calecia curare iussus. Buccanigræ mandatum, vt in Hispali duodecim triremibus instructis Lusitaniæ littora vexaret. intestina gentis dissidia, præclari facinoris opportunitatem dabant. ad Senticam urbem, quod grauissimum impedimentorum erat relictum. Rex ipse in Lusitaniam irruit. vbi ventum in hosticum est, agros populatur, pecora abigit, villas, vicosque incendit: Almolda, Cilloricum, aliaque oppida capta sunt sine anni. Quo tempore Guidonem Bononiensem Cardinalem à Gregorio Põtifice Legatum venisse in Hispaniam nunciatum est. rogat Henricus vt eius aduentum Caracæ operiretur, vbi Regina morabatur. negat ille cum tantum belli esset excitatum, cuius componendi causa, missus esset in Hispaniam. ergo continuato itinere Mirobrigam appulit, vtrunque Regem adire constituens. Vrebatur Lusitania belli flamma, proximique anni principio millesimi trecentissimi septuagesimi tertij *Viseum*, cui olim oppido *Vico aquario* nomen fuisse creditur, expugnatum est. *Conimbrica* tentata. belli impetus Scalabim versus est: vbi Lusitanus Rex statiuam habebat: & prælio cum eo decernere Henrico erat propositum. detrectat ille certamen, minori copiarum numero, suorumque voluntati non satis credens. nam Dionysius frater hosti se adiunxerat, Dieghi Paciechi opera, cui iam Begiar in Castella principatus erat Henrici dono. is Dionysium anxium aggressus hortatur, vt contumeliarum quæ à fratre extabant pœnas petat, Henricum secutus. facileque, vt ita faceret, persuaserat, in partesque traduxerat. Ergo spe totius certaminis abiecta, Olisiponem itum. suburbia, quæ ea tempestate muro cincta non erant, primo aduentu occupata. pulcherrimis ædificijs iniectus ignis. pars urbis superior, propter mœnium firmitatem propugnantiumque virtutem expugnata non est. multæ tamen naues in portu quâ combustæ, quâ captæ sunt à Castellæ classe. ingens præda fuit, multi captiui. Cardinalis Legatus inter Reges commeari non desisteat, nullum laborem, nullum vitæ periculum recusare. certus pacis reuocandæ causa. Eo annitente ad quintum Kalen. Aprilis fœ-

10 dus ijs conditionibus factum est. Oppida vtrunque redduntor. Castellæ perfugæ omnino ad quingentos equites Lusitaniæ sinibus arcentor. Beatrix Lusitani soror, Sanctio Albarquerquij Comiti, Isabella eiusdem filia furto genita, Alfonso Henrici filio Gegionis Comiti nubunt. Regum & Cardinalis colloquium ad Scalabim in medio flumine fuit. ibi concordia inter Reges sanctissimo iureiurando sancita. obsides à Lusitano dati. nuptiæ, vt conuenerat, in eo oppido celebratæ Sanctij Beatricisque. Isabella octo tantum annos nata, viroque immatura, in Henrici potestatem tradita est. Sic pace constituta è Lusitaniæ sinibus discessum. Vis belli in Vascones versa. ad D. Dominici Cal-

20 sadij fanum, Castellæ copiarum progressæ erant. Legati pontificij opera, priusquam ad manus veniretur, ea etiam parte concordia sancita. Lugrunium, Victoriaque Castellæ Regi restituta. Inter Eleonoram Henrici & Carolum Vasconis filios pactæ nuptiæ. Centum viginti aureorum millia Vasconi certis pensionibus numeranda erant dotis nomine: & propter eos sumptus, quos ijs oppidis muniendis, quæ reddebantur, tolerare necesse fuerat. Ad Briones municipium, in sinibus vtriusque regni, Regum colloquium fuit. ibi Carolo puero Vasconis filio & Eleonoræ sponsalia data. initæ pacis conditiones fore stabiles, Petrus minor Caroli frater obses fuit, in Castellæ regia educandus. Bernardus Pompelonensis Episcopus, Crufatus Tudelæ Decanus, quos rebus gerendis à Vascone adhibitos quo tempore in Galliam abiit dictum est, eo reduce in Hispaniam solum exilio vertere compulsi sunt. rei male gestæ crimen imponebatur. & Præfectorum sæpe periculo peccatur, quamuis nulla propria noxa, præsertim apud feroci animo Principes, atque implacabili, qualis Carolus fuisse memoratur. Crufatus insidijs exceptus peremptusque est. Bernardus fuga felicior Auenionem euasit: deinde in Italiam transcendit Gregorij Pontificis comes.

Pax cum Aragonio Rege. Cap. XVIII.

30

OLVTO Brionensi Principum conuentu, fundataque publicæ in Hispania tranquillitatis spe, Henricus quidem in Carpitanos discessit: Carolus sese in Vascones retulit. sollicitasse eum quosdam persuasisseque, vt Regem Francum veneno perimerent, fama erat. venenarij deprehensi, capite pœnas soluerunt. Regina Vasconum eius criminis auertendi deprecandique studio in Galliam missa. Rex ipse Madritum abiit, vbi Castellæ Rege conuento eum à Gallica amicitia deducere conatus est. discessuros Anglos ab armis, neque de regno amplius cum Lecestriz Duce futurum certamen, si Valliæ Principi ea pecunia repræsentata, quæ a Petro Rege stipendij nomine pacta erat, Gallicæ amicitiz Anglicam præferret. Henrico aduersus Gallum neque votum erat neque animus, superiori beneficij memoria obstricto. itaque se facturum præcisè negauit: non recusare tamen, pace inter eos Principes facta, tertium ad fœdus accedere: pecuniaque, præbita Anglo satisfacere, quantam designati arbitri iudicassent. Sic Vasco inani conatu Pompelonem, Henricus in Bæticam abiit. subsecutum est nouum certamen de regni par-

te. Maria Ferdinandi Cerdæ filia, eadem Ioannis Laræ cognomento Coclitis soror germana Alansonio Comiti in Gallia nupserat, regio ex sanguine nobilissimo. numerosa prole felix, cognatisque ceteris in Hispania extinctis, Viscaie Laræque principatus materno iure repetebat. missus in eam rem legatus apud Henricum Regem, Burgis quò is venerat Bætica obita, causam diligenter egit. graue erat ampliam ditionem ad Gallos proceres redire. legibus resistere & æquitati nefas. arte Gallici conatus delusi sunt. Respondet Rex, se quidem paratum duobus Mariæ filijs, Laram Viscaiamque reddere, modò in Hispaniam reducibus domicilio stabili. detrectant illi conditionem, amplis principatibus, opimisque sacerdotijs in patria aucti, Regum fauore & propinquitate præpotentes. Aragonius ad iungendas cum Anglis vires sollicitatur, legato in eam rem Spinula ciue Genuensi: Murciam, Concham, Soriam, contributaque ijs vrbibus oppida, victoriæ præmium Aragonio futura, si communibus armis Castellæ regnum Henrico esset ablatum. cautior is Henrici amicitiam præferbat, bellica gloria ea tempestate clarissimi, suorum gratia præualidi: præterea rerum potentis, vicinique. & erat si bellum existeret Aragonio formidabilis propter rerum locorumque notitiam: & quoniam exilij tempore magnam sibi Aragoniæ nobilitatis partem adiunxerat. Occulta lege fati ostentis ac responsis Henrico Hispaniæ regnum destinari, Aragoniæ etiam opinio erat: terroresque de cælo multorum mentes conturbabant, horrendo terræ hiatu, motuque multis oppidis ea Aragoniæ parte, vbi Ripagorfa sita est, euersis mense Februario. Superstitioso homines ingenio, ea parte cladem prouinciæ imminere interpretabantur. dictis fides passim adiuncta, quòd multæ cohortes Gallicæ Balearis stipendio conductæ ad fines Ruscinonenses tenderent irrumpere paratæ. Itaque Anglici conatus vani fuerunt: & de Regibus Castellæ atque Aragoniæ inter se conciliandis Ludouici Andegauensis præcipua diligentia agebatur, Carcasone sese tenentis, in eamque causam intenti. metus ne Angli, perpetui Gallorum hostes, rerum potirentur in Hispania sollicitabat. Missi ea de causa ad Aragonium legati. Eleonoram filio suo antea desponsam reddi Henricus postulabat. neque recusabat Aragonius honestissimam conditionem, modò ijs vrbibus redditis, quæ priori tempore pollicitus erat. Excusabat Henricus sibi profugo atque exuli nullam opem allatam: contra cum hoste infensissimo fœdus pepigisse. placuit totius controuersiæ arbitrium Guidoni Cardinali Legato permitti, pace inter Hispaniæ gentes constituenda, quàm antea feliciori. Quo tempore hæc in Aragonia agitabantur Octobris die quintodecimo, Gregorio Pontifici ratio viuendi probata est: quam ij monachi consecretantur in Hispania; quibus à Diuo Hieronymo nomen est, copijs, ædificiorum amplitudine, diuinas laudes concentu suauissimo decantandi studio, clausuræ patientia præcipui præ cæteris atque præstantes. natiuis lanarum coloribus extra veneto intus candido distincti. Quidam viri Itali pietatis studio incensi, non procul Toletò domicilium constituerunt, ab hominum conuentu secretum. Horum vitæ genus, propter excellentem sanctitatis opinionem æmulati alij sese illis adiunxerunt. Viri in eo numero primarij, Fernandus

das Iuanus templi Toletani Canonicus, Pechæ fratres, Alfonso Petrusque hic regius cubicularius, ille Genuensis Episcopus. Primum huic ordini monasterium, legibus institutisque temperatum prope Caracam supra Lupianam pagum. Regum Principumque munificentia deinde multa alia fundata sunt. ab his Isidoriani monachi prodierunt annis consequentibus. Barcinone inter Reges Castellæ Aragoniæque, mense Decembri, cum de pacis conditionibus non conuenirent, pactæ induciæ sunt, vsque ad festum Pentecostis: quo die illapsi in Apostolos diuini Spiritus memoria celebratur. Ioannes Emporitanus Comes Aragonij patruelis, generique, Ioanna vxore Aragonij filia, Ioannesque Arelanus pro Henrico Rege legatus, induciarum auctores. Iccium, qui portus in Morinis est, Galliæ Belgicæ parte, Lecestriæ Dux cum validis copijs transmisserat. adiunctus Ioannes Dux Armoricus, qui eius sororem coniugem habebat: eoque Anglicis partibus fauebat, à Franco alienus. ab his finitimi Atrebares & Veromandui rapinis, ferro, incendijs vexati: verso mox in Aquitaniam itinere, Ligeris traiectus. ventum Burdigalam. Hispaniæ inferre arma cogitabant, atque Castellæ regnum inuadere. Aragonij Vasconesque ad belli societatem, missis identidem legationibus sollicitati. prudentiores illi pro incerta præmiorum spe, in certum exitij periculum incurrere detrectabant: fortunam, ut plerique mortalium, in consilio habituri, alieni periculi spectatores. Henricum eius tempestatis amouendæ cura sollicitabat. Burgos vbi se tenebat, copiarum ex vniuersa ditione contractæ sunt. noui habiti delectus. veterani nominatim ad signa euocati. Affuere proceres periculo permoti, & studio in suum Regem incensi: illi etiam, qui superioribus bellis alieno animo fuerant, promptitudine, diligentia, alacritate, fidem approbare cupientes. disidere antea. solitos commune nunc externi imperij odium iunxit. Noua & inopinata re. omnium animi conturbati sunt. eodem appulsus Sanctius Alburquerque Comes in tumultu nocturno peremptus est: cum eius & Petri Mendozæ milites de hospitij decertarent, ad compescendos tumultuantes famulos, heri essent progressi, ad quartumdecimum Kalend. Aprilis, eius seculi anno septuagesimo quarto. Fratris casu Henricus, pro eo ac par erat, commotus, vindicta tamen abstiniuit culpæ per imprudentiam commissæ. Beatrix Sanctij vxor grauida, Eleonoram deinde peperit, Aragoniæ olim Reginam. Castra regia Bagnares municipium promotæ. ijs locis recensitæ copiarum. equites sex millia ducenti, pedites quinque millia inuenti: virtute quàm numero validior manus: parataque quocunque subita armorum vis aduocasset, eo occurrere: bellicumque terrorem, tum Galliæ, tum Aragoniæ finitimæ intentans. nam pactum induciarum tempus exibat: & Angli imminuto numero belli Hispanici cogitationem intermittere nunciabantur. Philippus Burgundus, Ioannesque Vienna, maris Gallici Præfectus, magni nominis Dux, palantes, vagos, prædaque graues toto itinere magnis cladibus oppresserant. sic ex triginta hominum millibus, vix sex millia Burdigalam peruenerunt. Rei bene gerendæ occasio offerebatur, pellendi Anglos ex vniuersa Gallia: quos belli fortuna destituisse videbatur versa ad Gallos. Ludouicus Andegauensis Henricum monet, vti iunctis viribus Baionam in Tarbellis obsideant. ad tuendam nominis existimatio-

mationem, ea res pertinere visa est: si tantum virium fiduciaque inesse, persuasum hostibus esset, ut non tantum bello propulsando, sed etiam inferendo idonei esse viderentur. Obsessa ea vrbs ab Henrico est extremo mense Iunio. verum continuis imbribus impedita opera, commeatus inopia, finitima Cantabria ob locorum sterilitatem malignè suppeditante, fessis omnibus, re infecta est discessum. & Ludouicus Andegauenlis contra quam erat pollicitus venire non potuit, alijs curis districtus. In reditu Bertrando Gueuaræ eius familiæ principi Ognatij regulo, nauatæ operæ Lenitium eo tractu oppidum præmium fuit Henrici Regis dono, nimia liberalitate profusi: quod posterius retractarent. Augusto mense Iacobus Balearis in Ruscinonensem agrum peruenit. numerosæ validæque copię sequebantur, quibus Aragoniæ vires impares erant futuræ, si vniuerso prælio decertandum esset. vicit tamen eius gentis fortuna. variæ manus vicinis locis dissipatæ exiguo fructu sunt. hominum tantum & pecorum prædæ abactæ. vis mali in Vrgelitanum tractum potissimum incubuit. Alia parte Bearnensis regulus & Gotifredus Recco Armoricus, quibus ampla ditio in Castilla erat, siue Henrici permissu, siue sua sponte Borgiæ agros irruptione facta infestos reddiderunt. tentata oppida. villæ agrique incensi. A Granatensi Franciscus Perellus interceptus, quem Aragonius in Angliam mari legatum miserat, auxilia pacemque expetitum. Catalaunus mercatoribus iniecta vincula. captæ Granatensis naus ad Tunerantum littus à Petro Bernardo Aragonio dolor stimulabat: simul Henrico Regi gratificari cupiebat. In tantis calamitatibus, tantisque periculis, quò se Aragonij verterent? vnde euocarent auxilia? Henricus sanari Aragonium, quàm perire mallebat, memor eius ope, tantum imperium accessisse. Ioannes Arellanus & Salmanticensis Præsul rursus de pace legati, Barcinonem appulere. Ipso tempore Vasconum Regina in Eburouicibus decessit, die tertio Nouembris. eius lacrymis multa marito scelera antea condonata fuerant: nunc fratris Regis aures suis precibus obturatas dolebat. is dolor ægritudinem, & ex ægritudine mortem attulit. Corpus in D. Dionysij ad maiorum busta tumulatum est. exequiæ regio apparatu splendidæ factæ. Noua marito inuidia ad populum concitata, eorum propinquis & necessarijs vindicandis, quos hostium partes in ea temporum calamitate secutos esse constabat. bona publicata. ipsi exilio supplicijsque multati. quæ mala si ipsis auctoribus inflictæ essent, vinctæ dolor excusari potuit: nunc alienam culpam innoxij luebant. Grauius atque atrocius fame, quàm bello Aragonia vniuersa conflabat. aduecto ex Africa frumento, inopia utcunque leuata. id incommodum salutem rebus attulit. hostium copię eo malo compulsæ, in Castellæ fines discessere

1375 principio anni millesimi trecentissimi septuagesimi quinti. ipse Balearis Princeps ex morbo continuo decessit. Corpus Soriæ in D. Francisci sepultum. Isabella, Montis ferrati Marchioni iuncta coniugio fratrem in eam expeditionem secuta erat, spe paternas iniurias vindicandi. ea Duce Gallorum copię in patriam reductæ sunt. Paterna iura Ludouico Andegauensi ea lege data, si armis Aragonios inuaderet. Vnde noua contentionum materia extitit, vix inter Aragoniæ & Castellæ Reges pace conciliata, opera

Ioannæ

Ioannæ Castellæ Reginæ, eo studio Almasanum appulsæ. venerè eò Archiepiscopus Cæsaraugustanus, Ceruelloniusque ab Aragonio legati. ijs agentibus concordia pridie Idus Aprilis confirmata est, his conditionibus. Eleonora Aragonia Ioanni Principi antea pacta, nuptura redderetur. Dos dicta ducenta florenorum millia: quæ Henricus belli ciuilibus initio mutua ab Aragonio acceperat. Molina Castellæ Regi restituta. Aragonio in belli sumptus centum octoginta florenorum millia pacta, certis pensionibus numeranda. Eius concordie lætitia, quam diuturnam fore ominabantur suæ quisque spei indulgentes, in vtraque prouincia conuiujs, ludis, spectaculis, publicæque gratulatione celebrata est. ex tantis motibus, tantisque tempestatibus in vniuersam Hispaniam exoptatam tandiu tranquillitatem reuocari gaudebant scilicet, atque sperabant.

Principum nuptiæ. Cap. XIX.

VIT hic annus non Hispaniæ faustus, sed orbi terrarum vniuerso, quàm latè gens Christiana fusa erat. Gregorius vndecimus Pontifex Maximus pontificium decus in veteres maiorum sedes, & celeberrima sanctitatis domicilia reuocauit Auenione relicta, vbi septuaginta annis hæserat: Romamque delatus est, ut in ea vrbe reliquam vitam exigeret, vir magnus, immortalique laude dignus. res in Italia turbatæ absentiam Pontificum non ferebant. Catharina Senensis virgo sanctissima, cuius ad Gregorium duodecim epistolæ extant, salutaris consilij auctor præcipua extitit, aduersus dissuadentes Cardinales, in re certa propriaque proprio ut arbitrio vteretur, elegantissimis verbis persuadens. Bertrandus Glakinus magnis honoribus in Gallia habitis, auctusque Longæ villæ principatu, Soriæ, Atiensis, Almasanum, aliaque oppida, quæ in Castilla data erant, Henrico Regi vendidit. ducenta septuaginta aureorum millia (centies octies sestertertium) pretium fuit. ingens ea tempestate pecuniæ summa, redditus viginti sex Anglis nobilissimis, qui ad Rupellam capti erant, magna ex parte compensata. pro reliqua pecunia, obses datus Ioannis Arellani filius, patri cognominis. nam regium ærarium bellicis sumptibus exhaustum erat. Conficiendis Principum nuptijs, vrbs Soria delecta est ad Vasconum & Aragoniæ fines pertinens. loci commoditate Rex Henricus inuitatus, vno tempore geminas nuptias celebrare constituit. Eleonora Aragonia deducens Lupo Luna Cæsaraugustano Præsule & Ceruellonio legato, Aragonia nobilitate prosequente Soriæ venit. Eodem Carolus Vasconis filius appulit. prior Eleonora Henrici filia nuptui collocata Maij mensis die vigesimo septimo. is honor hospitibus habitus. Iunij octauodecimo die Ioannis Castellæ Principis & Eleonoræ sponsæ coniugium est initum. plausu, faustisque acclamationibus ac ludis cuncta plena erant, non in ea vrbe modò, sed in reliqua Hispania, ob spem diuturnæ felicitatis hominum animis conceptam. Ferdinandum Castriæ (Ioannæ Castriæ is frater germanus fuit) qui superiori tempore ex Lusitania profugerat, in Angliam decessisse,

dum spei imminet patriæ armis repetendæ nunciatum est: Angliæque littorâ cognitum, à Castellæ classe prædis, direptionibus, incendioque vastata. ductor Ferdinandus Touarius, Dux ea tempestate nobilissimus. Soria sese Henricus Burgos retulit, foris clarissimus, domi felix, Gallicis partibus vnde tantum præsidij extiterat subleuandis intentus. Alfonso Gegionis Comes pactas nuptias auersatus iuuenili leuitate, in Galliam profugit: Rupellamque mari tenuit, vnde patris diligentia aliquanto post reuocatus est. Obierat Manricus Toletanus Præsul. comitia habita successore designando. Sacerdotes Toletani, quorum eæ partes erant studijs scisci, pars Petrum Fernandum Decanum Toletanum præferbat: pars Ioannem Manricum ex Archidiacono Talaueræ Auriensem prius, deinde Seguntinum Præsulem, defuncti propinquum, fratris filium Garliæ Fernandi Manrici. huic Rex impensè fauebat, quippe Arellani affini & necessario. Controuersia ad Gregorium Pontificem reiecta, ijs pulsus, vti vitio creatis, Petrus Tenorius Conimbrica, vbi Episcopum agebat, ad Toletanam ecclesiam translatus est, eruditionis laude præstans: quam Italica peregrinatione obita, maximam ceperat Baldo præceptore vsus, prudentia ex multarum rerum vsu collecta, atque animi magnitudine ea tempestate clarissimus. Nobilissimi viri Vascones extincti: Rodericus Vricius opibus auctoritateque præstans, sui Regis iussu Pompelone captus, trucidatusque est mense Martio extremo, salutis anno millesimo trecentesimo septuagesimo sexto. malè testâ defensionis consilia exitium attulere, cum Henrico Rege, vti fama tulit, communicata, falsis vt ego arbitror rumoribus accommodata fide. nam pacem tam cito turbare voluisse, quis inducat in animum? Bernardus Pompelonensis Episcopus Nonis Iulij Anagninæ in exilio decessit. Grauitas viri, & prompta libertas inuisa Regi erat. in eius locum Martinus cognomento Calua cooptatus est iuris cognitione sacri profaniq; publici atq; privati excellens ea tempestate. prorsus vt Baldo æquali iuris peritorum principi multorum opinione exæquaretur. Fridericus Siciliæ Rex Messanæ obiit ad sextum Kalend. Augusti, Maria regni hærede Athenarum, atque Neopatriæ. vnde nouæ spes, multisque Principibus contentionum materia, puellæ coniugium, Siciliæque regnum ambientibus, nouorum motuum consiliorumque expectatio, Aragonijs imperij amplificandi occasio.

Libri Septimidecimi Finis.

HISTO.

HISTORIAE

DE REBUS HISPANIAE.

LIBER XVIII.

Dissidium de Romano Pontificatu. Caput. I

EQVNTVR tempora bello vacua, præcipua tranquillitate insignia. Hispani Reges quamuis legibus, institutis, lingua, animis, caussaq; discrepantes, bello fessi & tam multis affinitatis vinculis inter se constricti quiescebant: pax diuturna fore videbatur. cum Mauris coniugij commercium esse non poterat ob diuersam religionem: induciæ tamen extabant. Lecestriæ Duci Castellæ armis repetendæ in tanta nostrorum concordia neque facultas erat neque spes: & bellum in Gallia nuper concitatum vigeat maximè. Angli victores passim cædebantur, versa partium fortuna. Henricus Rex tanto imperio parto clarissimus ea tempestate habebatur. in Hispania belli & pacis moderator ad pacis artes conuersus castigare flagitia, quorum maxima licentia fuerat belli tempore: mores pristinos reuocare: vrbes, oppida munire: rempublicam vniuersam modis omnibus augere. Aragonia modò nouis belli suspicionibus fatigata, Ludouico An degauenli pro Baleari Principe, cuius iura persequenda susceperat, vicario substituto, vti paulò ante dictum est. Ea caussa Montione gentis Aragoniæ conuentus habiti sunt. eius belli defendendi agitata consilia. pecunia in stipendium imperata Iudeis atq; Mauris vniuersa prouincia confusis. vt promiscuè indiceretur populi & proceres recusarunt: parati tamen more maiorum suo sumptu, regijs auspicijs pro patriæ incolumitate, libertateq; militare. ergo magni delectus habiti, cæteraq; omnia ex belli vsu comparata grauissimi & omnium quæ extiterant maximi. sic opinio hominum fuit, quadraginta triremibus in Galliæ litto- re instructis, cataphractis equitibus ad quatuor millia. & pace cum Anglis constituta, quod propediem fore videbatur (tanta à Romano Pontifice cõtentio ea caussa adhibita est) vniuersæ Galliæ vires & copiæ ne sese in Aragonios fines infunderent, verebantur. Accessit noui atque inopinati belli metus, leui de caussa excitatus: vti ex paruis sæpe scintillis, nisi tempestiuè occurras, magna incendia concitantur. Ioannes Arellanus Seguntinum Episcopum de Toletano episcopatu coram Romano Pontifice disceptaturum, officij caussa profectus erat. in reditu Barcinone coram Aragonio Rege à Rotæ Vicecomite confidenti animo iuvene ad singulare certamen prouocatur, perduellionis crimine imposito: quasi ab Aragonio multis beneficijs obstrictus Iacobum Balearum superiori tempore in prouinciam euocasset. Vicecomitis partibus fauere Aragonius

visus est, Arellano cum primis infensus, nulla maiori culpa, quam quod eius consilij Castellæ Rex multum & familiariter vteretur, haberetque intimum. diem certamini dicit, ex eo die nonagesimum. Henricus in amici ignominia ipse violari sibi videbatur, per legatos certamen excusatum. & cum non impetraretur, quoniam Aragonius in alteram partem propensus esset, tria equitum millia præsidio affutura renunciatum. haud obscura belli denunciatio ea legatione continebatur. Itaque Aragonius conatu destitit: consilium non ratione prudentius quam eventu salutare est habitum. Brugis, quod ea tempestate nobilissimum Belgij emporium erat, Andegauensis Burgundusque cum Lecestræ, Eboraciq; Ducibus Anglis, data & accepta fide ad colloquium de pace conuenere. 10 Petrus Velascus regio cubiculo Præfectus, & Alfonsus Barrasa Salmatinus Episcopus ab Henrico Rege legati, si qua ratione inito inter Principes foederi tertius accederet. magnus labor irritusque. ne Bononiæ quidem, in quam urbem nempe locis finitimam, proximo salutis anno millesimo trecentesimo septuagesimo septimo, Principes commigrarunt, concordia sancita est. Eduardi Regis Angli, sexto Idus Iulij, defuncti importunus obitus, præclaros Principum conatus, conceptamque omnium animis spem conturbauit. Obierat aliquanto ante Eduardus Valliæ Princeps. Richardus eius filius undecim annos natus auctore Eduardo successit. ita moriens testamento mandarât, nulla a patris clarissimis Ducibus controuersia: quod in ea temporum perturbatione laqueus, insignis pietatis & modestiæ exemplum fuit. Soluta Bononiensi conuentu, Burgundus quidem in Hispaniam venit, voti reus Compostellæ templum aditus D. Iacobi religione, præsentiq; numine celeberrimum. Omnibus officijs & comitate Segobiti, ubi Henricus erat, excultus persoluto voto redijt in patriam. Castellæ Rex Legionem reliquam ætatis exegit. hyeme proxima Hispalim abiit. Gallici belli imperus in Vasconis ditionem versus est Gallis cum primis infensus, ob rerum gestarum memoriam. Erant in Nortmannia Petrus Mariaque, matrem Reginam Vasconum in Galliam secuti: si innocentis ætatis commiseratione Rex auunculus moueretur, iramque temperaret in patrem conceptam. Eadem de causa Carolus maior natus, noua nupta apud patrem relicta, quamuis dolente dehoranteque socero, in Galliam festinauit. dati comites Balduinus artium belli ea tempestate peritissimus, Iacobus Rua patri in paucis carus. huic data abs Rege mandata Anglos conueniendi: si Aquitania redderetur quasi Angliæ beneficiario, Galliæ bellum inferre non recusare. nihil eorum quæ gerebantur Gallum latuit. Rua interceptus in itinere est. de capto quæstiones tormentis habitæ. confesso, capitale supplicium Lutetiæ inflictum. Balduino mandatum arces tradere, quas in Nortmannia Vasconis nomine obtinebat, arcanis notis indicatis, per quas intelligeretur haud dubium ipsius esse mandata. Carolo ipsi Principi veritum è curia pedem efferre. Petrus Mariaque fratres Bretolij capti. auita Vasconis amplissimaque, in Gallia ditio vno impetu occupata. Eburouices, multæque aliæ vrbes & oppida partim expugnata, partim in fidem accepta: Vasco nisque conatus & facinora ea calamitate, qua grauior atque atrocior nulla extiterat, vindicati. Clakinus, Burgundus, Borboniusque belli Duces. vnum & alterum oppidum, qua causa incertum, sed in fide tamen Vasconis perstitere. Chereburgum

reburgum Anglorum præsidio tenebatur, mutue amicitie, pecunieque pignus priori tempore datum. Henricus à Gallo sollicitatur, vt Vasconem præcipitantem, opportunumque iniuriæ, alia parte lacefferet. belli inferendi causa Principi amico & necessario non erat. optimam fors attulit. querebatur ille, pactæ superiori foedere pecunie, partem argenteam oblatam, cum auream deberent. nempe adulterata pecunia, genus etiam monetæ commercijs in eundis paciscebantur. eius iniuriæ vindicandæ studio, Petrus Manricus Castellæ Antelatus precibus, gratia, pretioque inuitatus, vt Lugrunium, quod præsidio obtinebat, Vasconi traderet. præstanti fide heros rem omnem Henrico Regi aperit. Monet ille, vti spem Vasconis alât, atque specie dedendi municipium, attractum intra moenia capiât. Re composita Vasco Lugrunium accessit. quadringenti equites sequebantur. horum pars in oppidum præmissa est, ipso quia fraudem suspicabatur intra moenia se includere recusante. capti ij Vascones atque spoliati, pauci expedito animo, manuque prompti, fuga seruati. in his regij vexilliferi Martini Henrici virtus enituit, qui dillicto ferro oppidanorum imperum tulit: deinde è vicino ponte in Iberum subterfluentem desiliens se, vexillumque conseruauit. Ab hoc initio res ad apertum bellum deducta. Ioannes Henrici filius bello præfectus Dux, in Vasconum fines populabundus irrupit. Guardia Vianaque captæ. Lagarra & Artaxona incensæ. odio implacabili pugnabatur. nulli omnium rerum paritum, in quam ferrum, ignisve sæuire possent, miserabilis rerum status: à duobus potentissimis Regibus vno tempore Vasconibus bellum illatum, vel alteri futuris imparibus. Hæc salutis anno millesimo trecentesimo septuagesimo octauo gerebantur. Qui annus Castellæ quidem priuatim lætus fuit, publicè toti orbi Christiano maximè infestus. Burgis, ubi Castellæ Rex morabatur bello intentus, rei bene gestæ in Vasconibus lætitiâ filijs conubio locandis celebrabat. Alfonsus Gegionis Comes ex fuga reuocatus, Isabelle Lusitanæ sponsæ iunctus est, inconstanti iuuenis ingenio, prauoque. Ioanna Eleonoraque, & ipsæ furto genitæ Henrici filie, Alfonsi Dianij Comitissæ duobus filijs, prior Petro minori nupsit: Eleonora Alfonsi maiori nupta pacta est, ea tempestate apud Anglos obsidi in Gallia, pretij quod pater ad Tritium captus pro libertate erat pollicitus. ea causa dilata nuptiæ, irritæ postmodum extiterunt. Romæ ante sextum Kalend. Aprilis Gregorius Pontifex decessit. inferiæ defuncti manibus datæ. vacuo pontificatu Cardinales ad successorem deligendum euocati. eos Romana nobilitas magistratusque, adeunt: ne Roma deserta, Gallia rursus repeteretur supplices orant, atque obtestantur: Ecclesiæ Romanæ Romanum Pontificem darent: vrbs nobilissimæ, vnde origo religioni, ubi domicilium sanctitatis extitisset misererentur. additæ minæ, metusque intentati: adeo plebem esse commotam, vt verendum esset, ne quod atrox exemplum ederetur. Quatuor Itali Cardinales, tredecim Galli, ad comitia conuenierant, studijs voluntatibusque inter se discrepantes. multitudinis ad arma consternatæ strepitus clamoresque, terrebant. vna vox exaudiebatur. Per Deum crucifixum, Romanum Pontificem date, certè generis Italici. Eo metu proposito, Bartholomæus Butillus patria Neapolitanus Barensum Episcopus Romanæ ecclesiæ præficitur gubernator, ad quintum Idus Aprilis. Vrbanus VI. nomen

Pontifex desumpsit, inter plausum populi atque tumultum diuersi Patres alij molem Hadriani tenuerunt, alij extra urbem elapsi sunt: plerique in ædes quisq; suas, vim illatam accusantes, execrantes factum. vniuersi tamen siue mutata repente voluntate, siue inseruiendum tempori iudicantes, Urbanum pontificijs insignibus, tiaraque exornarunt quartodecimo Kalendas Maias. Id præcipuum causæ fulcimentum fuit. si inuiti cur in urbem reuersi inaugurationis cæremonia interfuerunt? si voluntate, quæ peruersitas cum publico periculo quæ probaueris retractare? Excusabant illi inessas à militibus vias, exitus omnes occupatos: cum noui Pontificis seueritatem ferre non possent: cui vitio temporum impares erant. & sanè debuisset Urbanus temporum meminisse: præsentibus obsecundare, meliora voto expetere: quæ maxima prudentia est. Honorato Gaierano Fundensi Comiti Campaniæ procurationem initio pontificatus abstulit. ea res Cardinalibus malè cogitantibus opportunitatem præbuit publicæ pacis turbandæ. Urbanos æstus, cælique Romani grauitatem caussati fundos diuersi ac dissimulanter concesserunt. In ea vrbe Robertus Gebennensis Cardinalis, Pontifex est renunciatus tertio decimo Kalend. Octobris, Clementis VII. nomine imposito. publicis execrationibus inter se vterque Pontifex certabant. Urbanus collegij supplendi causâ, nouem & viginti Cardinales vnica creatione nominauit, ex omnibus nationibus viros præstantes. Clemens continuò Auenionem abiit. Vter verus Pontifex esset, toto orbe Christiano dubitatum est. Itali, Germani, Angli Urbani partes secuti sunt: Galli Scotique Clementi adhæserunt. Hispani neutris initio, tametsi multis legationibus ea causa sollicitati.

Henrici Regis obitus. Cap. II.

VO tempore orbis Christiani pax funesto Pontificum dissidio turbata est, Lusitania opima diuturnaue tranquillitate fruebatur, sed vt in pace peiore res esse loco non poterant. Regina viri potens, libidinis licentia infamis, Andeiro amasio, suisque propinquis & necessarijs omnia tribuebat: in proceres alios aut vi aperta, aut ex insidijs grassabatur. ea causâ Dionysium Regis fratrem in Castellam aufugisse dictum est. idem aliquanto post Ioannes fecit. Regis hi iusti fratres fuerunt. Ioanni Auilij Magistro ex impari matre iniecta vincula, metusque exitij intentatus. cautior ille assimulatis ad tempus officijs, pœnitentiaque, Regine infensum animum placauit. Olisiponis vrbs primaria pars inferior ad mare pertinens, mœnibus cincta. memoria superioris cladis incitabat: & bellis sicunde existeret pericula, præstare Regi Ferdinando erat propositum. Reges Hispaniæ legationibus Pontificum sollicitati. Aragonius quidem in neutram se partem commouit, quamuis Urbano Pontifici ex priuata re iratus, Sardiniam Siciliamque auferre cogitanti. edicta à Clemente in Urbanum contumeliosa promulgare in ditione vetuit. reditus pontificios penes sequestrum fore, publicèque custodiri, quousque iudicio ecclesiæ controuersia finem acciperet, in prouincia mandauit. Ad Henricum Regem, Cordubæ agentem legati ab Urbano

Urbano Pontifice venerunt, vt eum Pontificem salutarerent, æmulum quasi vitio creatum execrarentur postulatam. vitis primarijs in consilium adhibitis de re tanta Toleti in frequentiori conuentu diiudicare visum est: quo Ioannes Regis filius hyematurus venire decreuerat. In eam urbem noui à Rege Gallo legati venerunt, Clementis causæ affuturi. Episcoporum & procerum concilio aduocato. in re controuersa, sui iudicij non esse responsum in partem alteram inclinare: facturos quod ecclesiæ iudicio decretum esset. quæcunque in prouincia ad Romanos Pontifices pertinerent, integra ei fore qui æmulum superasset. Eo responso legati dimissi sunt principio anni millesimi trecentissimi septuagesimi noni. Rebus ita compositis Henricus Toletus Burgos abiit. bellum in Vascones instaurare parantem, legati ab hoste missi adierunt viri principes cum ampla paciscendi facultate. ijs agentibus concordia sancita. leges dictæ: Vt Angli milites Vasconiæ finibus discederent. Viginti arces, Castellæ præsidio tenerentur ad decimum annum. in his Stella, Tudela, Vianaque. Viginti aureorum millia Vasconi in belli sumptus mutua à Castellæ Rege data firmato fœdere. Regum colloquium ad D. Dominici Calsadij urbem fuit. magnificentia, comitate, atque omnibus officijs inter Reges certatum. sic ab armis cessatum est. Belli impetus ne in Mauros verteret, Rex Granatæ formidabat: ex conscientia eorum quæ Petro Rege fecerat digna metuens: neque satis Henrici animum placatum esse arbitratus. nullam retinendæ potestatis nisi in scelere spem fore, eò omnes cogitationes intendit, vt præualidum hostem ex insidijs occuparet. Maurus quidam eius suafu simulato exilio, accommodatisque temporibus officijs, Henrici gratiam promereri non desistebat. elegantia pretiosaque munera addita, gemmæ, ocreæque habiles, Maurico opere pulcherrimæ: sed præsentia atque efficaciter medicatæ veneno. sic idoneis auctoribus fama vulgauit. fides accommodata mendaciò, quòd quo primùm tempore eas induit, vis morbi lethalis inuasit. neruorum dolore prudentiores extinctum aiunt, die decimo ex quo cœpit ægrotare, in ipsa D. Dominici vrbe, ad tertium Kalend Junij, die Lunæ. Vixit annos sex & quadraginta, menses quinque. regnauit ex quo Calagurri primùm regium insigne desumpsit, annis tredecim, duobus mensibus. vir aduersis æquè ac prosperis admirabilis: constans aduersus fortuita, acer consilio, manu promptus, cibo promiscuo, veste cultuque corporis vix à cæteris distinctus. vindicatis maternis fraternisque manibus æmuli sanguine, regnoque ablato felix: clarissimum exemplum obscuritatem natalium virtuti non officere. si libidinis intemperantia abesset, antiquis Regibus par. nam profusam liberalitatem, qua regni potentiam imminuisse visus est, temporis perturbatio satis excusat, proceribus alliciendis confirmandisque, ingentia munera data. & erat æquum, victoriæ præmiorum participes esse, qui laborum & periculorum fuerant. Sed ea tamen munificentia postremis arcanisque testamenti tabulis restricta est: cognatis à latere ab hæreditate exclusis, ac ijs tantum admissis, qui recta serie succederent, filij, nepotes que. vnde alio tempore magna eorum oppidorum, quæ donata erant, pars ad regiam ditionem redijt. Affluit morienti Ioannes Manricus Seguntinus Episcopus. Eo interprete Ioanni successori hæc missa mandata. In Pontificum dissidio non temere in alterutram partem inclinari-

clinandum. Deum præ oculis & ecclesiæ incolumitatem haberet. Gallicam
amicitiam omnibus officijs tuendam: unde tantum præsidij rebus asperis ex-
titisset. Captiuos omnes Christiani nominis reddendos libertati. Nullum ne-
que maius, neque magis pretiosum, iusti imperij instrumentum, quam bonos
amicos. Prouinciam in tria hominum genera tributam, qui sibi, qui Petro
Regi, qui neutri adhæsisent. primis data beneficia conseruaret: sed ita fidei
eorum innitendum, vt perfidiam leuitatemque vereretur. alteris satis turò res
communes credi posse, constanti hominibus ingenio, offensam officio com-
pensaturis, fidemque diligentia atque industria approbaturis. postremos in of-
ficio contineret iurisdictione, legum cura: regni ne vllam partem attingerent;
quippe priuata commoda publicæ saluti potiora habituri. Defuncti corpus
ex ea vrbe Burgos continuò delatum, Ioanne filio prosequente, funusque re-
gio apparatu curante, in templi maximi sacrario D. Catharinæ extemporario
sepulcro tumulatum est. inde Vallisoleti: postremo Toleti vertente anno, sa-
cello eius sumptibus extructo, ea parte templi maximi, vbi præcipua turris
surgit, Matremque Virginem de cælo delapsam vestigio olim constitisse, du-
cta per manus opinione affirmatur. Verùm id sacellum Carolo quinto Impe-
ratore, in locum alium migravit: vbi Henrici, eiusque filij & nepotis Castel-
læ Regum, atque vxorum sepulcra sex, cum inscriptionibus extant eleganti
opere. sacerdotes sex & triginta sacra quotidie hostia pro eorum manibus pa-
rentare non desistunt. Vestis Dominicanæ ordinis morienti defunctoque indu-
ta. id eius voluntati amorique, quo eum ordinem complectebatur ob D. Do-
minici sui gentilis memoriam datum est: & Regibus solenne erat ex eo nume-
ro & ordine sacerdotes deligere, quibus conscientia vulnera detegerent, pro-
curarentque. Decessit per idem tempus Rex Maurus. successit filius Mahomad,
cognomento ab studio eam vrbe amplificandi exornandique Guidixensis,
regno nullis intestinis motibus turbato, præ cæteris Granatæ Regibus clarus
atque præcipuus. Rex Aragonius in affecta quamuis proeuctaque ætate no-
uis se nuptijs implicabat. Ioannæ Neapolitanæ Reginæ coniugio quod of-
ferebatur repudiato, Sibyliam Fortiam viduam duxit, præstanti formæ ve-
nustate foeminam. id Regem in fraudem impulit. Nati ex eo coniugio duo filij
in tenera ætate defuncti, filia vna Isabella nomine, Iacobi Vrgelitani Comitis
vxor futura.

Joannis Castella Regis initia. Cap. III.

IOANNES Henrici Regis filius paterno funere procurato Bur-
gis in Olgarum templo regni coronam suscepit, annos natus vnum
& viginti, menses tres. centum nobilissimi iuuenes balteo militari
donati. Eleonoræ coniugi etiam regia corona imposita. vrbi no-
bilissimæ pro ijs sumptibus quos tantis apparatibus facere necesse fuit, proque
fide eximie culta, Pancorum oppidum datum est. inaugurationis lætitia tota
ditione celebrata, festi dies agitati: eò maiori studio, quòd haud dissimilem pa-
tri fore filium certa spes erat, ob præstantem indolem, ingenium facile, sedatos
mores,

mores, atque ad omnem pietatis partem compositum animum. Exigua corpo-
ris statura fuit, oris præcipua dignitas: minimè per se præceps festinusve, alie-
nis consilijs faciles aures præbebat. Regni cura suscepta nihil antiquius Gallo-
rum amicitia habuit. Itaque continuò classis instructa, missaque aduersus Ioan-
nem Monfortium Ducem Armoricum, quem quòd Anglicis partibus faueret,
publicum Gallia hostem Lutetiæ regius senatus iudicarat: principatuque publi-
cato bona fisco addixerat. Ea littora Castellæ triremium aduentu longè latèque
vastata: arx capta, cui Gaius nomen erat. ætatis reliquum Burgis extractum est.
Publicam vrbe regnique lætitiæ, duæ res subsecutæ, altera auxit, conturba-
uit altera. Iudæus quidam in ea gente primarius, opibus copiosus, cui Iosepho
Picho nomen fuit, suæ gentis fraude occubuit. vectigalium rationibus præse-
ctus fuerat, magnaque ex ea re, tum gratia, tum auctoritate. Iudæi quidam in
ea natione principes, qua causa non proditur, sed tamen exosi hominem eius
interimendi consilia communicarunt. diploma à Rege inficio, & quid subscri-
beret ignorante, fraude ablatum, vt continuò perimeretur mandans. adiun-
ctus regius apparitor, seu simili deceptus fraude: seu pecunia corruptus, quod
sumptum de eo supplicium arguit. Facto agmine in Iosephi domum inuadi-
tur. venturi securus inopinato obruncatur. fraude cognita, sceleris auctoribus
irrogata supplicia: Iudæorum genti in suæ nationis homines animaduertendi
in posterum potestas ablata: quod temporibus antea datum erat Principum dis-
simulatione, propter ærarij egestatem, genti pecuniæ vias omnes callenti. Quar-
to Nonas Octobris Regi filius, cui Henrico nomen fuit, natus est, in spem pa-
terni auitique regni obtinendi. Finis huius anni, principiumque proximi mil-
lesimi trecentissimi octogesimali, copiosis continentibusque imbribus insignia
fuerunt: foeda agrorum illuuiæ. inflati immensum annes. Iberus ad Cæsaraug-
ustam ruptis obicibus, aluo dimotus est: magnoque demum labore & sumpti-
bus castigatus pristinum cursum tenuit. Burgis Toletum abs Rege itum. In ea
vrbe paterno funere instaurato, magnificèque, vt par erat, corpore tumulato,
Hispalim itum. inde viginti triremes Duce Touario maris Præfecto dimissæ
in gratiam Galli Regis Angliam appulsæ, aduerso Tamesi anse in Londini
conspectum peruenerunt. omnia terrore luctuque completa. vastati agri. de-
licia ciuium, villæ amoenissimæ in eorum oculis incendio vastatæ. Quo tem-
pore dissidium inter Pontifices Romanos concitatum, maiores indies vires
sumebat, numine peccatis Principum & populi irritato. sancti viri, & eorum
quidam diuinitatis signis clarissimi, opinionibus inter se discrepantes, Vrba-
num alij, alij Clementem sequebantur: quo iustior venia populo fuit, malum
grauius atque diuturnius. Reginæ Neapolitanæ, quam eius mali præcipuam
auctorem fuisse constabat vlciendæ, Urbanus Pontifex studio inflammatus,
pace Florentinis, Perusinis, alijsque populis, qui pontificij imperij iugum
detrectauerant, data omnes ingenij industriæque nervos in eam curam inten-
dit. vires tantis molitionibus impares erant. externa auxilia conquesta. Ca-
rolus Dirrachij Princeps (nam alteram Ludouici patris filiam Margaritam
nomine coniugem habebat) ex Hungaria euocatur, odio Reginæ ob Andrea-
sum Hungari fratrem ab ea necatum: & spe iniecta regni Neapolitani, si eius
ductu

ductu impotentis sceminae atque impudicæ libidines & scelera essent procurata. In maxima fortuna, minima licentia esse debet. Principum peccata cunctorum oculis patent, fama atque fortuna paribus. Othonem illa Brunsvicum tertijs nuptijs sibi adiunxerat: ex Gallia modò aduersus ingruentem tempestatem præsidia aduocare constituit. Ludouicus Andegauensis in filium hæredemque adoptatur. Absenti Cantabriæ principatus (viti hæredibus regni erat visitatum) donatur. adoptionis cœremonia Neapoli ad arcem Ovi tertio Kalend. Iulij peracta. Clemens Pontifex quò partes firmaret, eius consilij suator. Hoc Andegauensibus primum initium exitit regnum Neapolitanum ijs armis inuadendi, quibus res Christiana diu ac multum conflictata est. Bertrandus Clakinus in castris, quæ ad Castrum nouum in Armoricis oppidum erant, tertio Idus Iulij decessit: vir magnus, rebusque gestis clarissimus. origo illi ex Britannia Armorica, Reginaldus pater, cognomento Clakinus, vir nobilis, Bronij oppidi regulus, non procul antiqua Rhedonum vrbe. Gallicis Hispanicisque bellis spectata virtus atque industria, ingentes opes, paremque gloriam attulerunt. in eius locum Oliuerius Clifsonius equitum Magister creatur. Carolus Galliarum Rex potentissimus ad saltum Vincennarum sextodecimo Kalend. Octobris defunctus & ipse est. Corpora coniunctis ferme funeribus elata: ad D. Dionysij, iunctis certè sepulcris tumulata sunt. is honos Clakino defuncto habitus. sic Rex ipse moriens faciendum mandarât. Carolus eo nomine V. I. paternum in Gallia imperium cepit. Lusitano Regi ingrauescente ætate de successore cura erat. filia Beatrix è Regina suscepta, (legibus an stupro post euersas fortunas, patrisque obitum dubitatum) Friderico Beneuentano Duci, Henrici Nothi Regis filio ex Beatrice Pontia, fuerat desponsa Henrico patre superstite. nunc mutata voluntate noua consilia inita. redeuntem è Bærica Castellæ Regem Lusitani legati ad eunt: rescisso priori pacto puellam Henrico eius filio coniugem offerunt paucos menses nato. præposteram conditionem, infaustasque nuptias propter imparem ætatem sponsæ maiorem futuras, regni Lusitanæ spe proposita, Rex Castellæ auersatus non est. Soriarum in conuentu regni data sponsalia sunt haudquaquam rata futura. Petro Manrico Antelato vincula iniecta. rerum nouarum consilia cum Alfonso Dianij Comite communicata crimen fuit. defuncto in custodia sine prole, Dieghus Manricus frater successor est datus. rerum præclare bello Vasconum gestarum id præmium fuit. Galliarum procuratio propter imbecillam Regis ætatem, curis maioribus imparem, penes Ludouicum Andegauensem erat: magno periculo metuque Aragonij Regis non defuturum occasione Balearica iura reperendi existimantis. sed maior cura inerat Regine Neapolitanæ, cuius patrocinium susceperat, armis tuendæ. & à Ioanne Rege soceri Principis periculo & litteris prouocantibus, missi in Galliam de pace legati viri principes, iura pretio empta, vt pretio venderet expetitum, oblato etiam de suo ingenti pecuniæ pondere, ne Hispaniarum tranquillitatem pulcherrimè constitutam importunis armis turbaret. Missa etiam legatio ad Sultanum Aegypti, per causam Leonem Armeniarum Regem, qui fortunis euersis captiuus tenebatur, vxore filiaque in custodia amissis calamitosum liberandi. Dedit

dit barbarus Imperator, quod à Rege Castellæ petebatur: misitque litteras de se superbas, in Ioannem honorificas: cuius virtutem & potentiam magnis laudibus celebrabat: expetebat amicitiam. Armenius tertio post anno in Galliam Castellamque delatus, Madritum & Illiturgim à Rege accepit: annuosque redditus vnde vitam sustentaret, patriæque & regni desiderium leniret. & est magnorum Principum propria laus alienam calamitatem, Regum maximè, subleuare: prohibere iniuriam. Is in Galliam cum abiisset tamen & Angliam, inter eos Reges pacem constituere saragens, communiaque arma in communes Christiani nominis hostes maiori fructu gloriaque verti monens, in ipso conatu tantarum molitionum obiit. Extat Lutetiæ in Celestinarum templo ad dextram aræ maximæ, in pariete excauata abside Leonis Regis Armeniarum marmoreus tumulus, haud ineleganti opere.

Castella Clementem Papam agnoscit. Cap. IIII.

ROMANORVM Pontificum dissidio concussus orbis. Christiani Principes missis legationibus fatigati. religiones variæ omnium animis obiectæ, qua re nihil potentius est. Ad Medinam Campestrem Castellæ conuentus ea causa agitati sunt. à legatis pontificijs summa contentio adhibita, quòd ibi decretum esset, ratum in reliqua Hispania fore, minime dubitantibus. Hi Romana, illi Fundana comitia præferrebant. prudentioribus neutri parti fauendum fore videbatur: sed quasi pontificio interregno controuersiam ad arbitrium generalis concilij reijciendam. tempus altercationibus trahebatur. Regina quinto Kalend. Decembris filium peperit, cui Ferdinando nomen, Aragonia alio tempore regnum fuit, nobilissimo omnium ea tempestate atque felicissimo Principi. Assuere Benedictini sodales frequentes, iniurias expolulantes, quæ à proceribus in Vltiori Castella grauissimæ extabant, specie quasi ea monasteria opibus amplitudineque præstantia, haberent ipsi commendata. oppida per vim occupata: noua & insolita vetigalia imperari oppidanis: cognitiones rerum capitalium, iudiciaque, eorum arbitratu fieri contra superiorum temporum morem legesque, querebantur. Dati iudices in causa viri prudentissimi, procerum superbiam auaritiamque restringendam videri pronunciarunt. cœnobiorum diuitias fore sanctas, neque cuiusquam tutelæ præterquam Regibus commendari. id Ioanne Rege decretum valuit. Erat Petrus Luna nobilissimo inter Aragonios loco, à Gregorio Pontifice Cardinalis creatus: secutusque in dissidio Clementis partes, ardenti ingenio vir, legum peritissimus. is in Hispaniam, si ingenij dexteritate eas gentes in partes attraheret, legatus est, ineunte salutis anno millesimo trecentesimo octogesimo primo. & in Aragonia quidem inanis opera fuit, Regis & procerum animis incertis suspensisque. apud Castellæ Regem maius operæ pretium fecit. Viri præstantissimi selecti de re tota iudicaturi. multi dies in cognitione consumpti. Salmanticæ tandem, quo conuentus translati sunt, ad tertiumdecimum Kalend. Iunias Vrbanis causam, vt vitio creati auersati, Clementem Pontificem, quasi liberis comitijs electum salutarunt, Auenione morantem. in quo & loci

loci vicinitatem secuti sunt: & Regis Galli gratiæ magis id datum, quam ad æquitatis regulas expensum. Regiæ matris obitus septimo post die subsecutus, malè ominatam fore sententiam apud plerosque confirmavit sceminæ sanctissimæ, munificæque in pauperes, vnde illi egenorum matris cognomen. vestem in monasticam conformatam viuens, moriensque gestauit. funus Toletum, vbi Henricus maritus sepultus erat, apparatu celebre, sed & populi lacrymis, desiderioque celeberrimum illatum est. Dum Clementis Pontificis opera, Castellæ in partes trahitur, Carolus Dirrachij Dux ab Urbano ex Hungaria euocatus, venit in Italiam: acceptaque à Florentinis ingenti pecunia in stipendium, ne arma Hetruriæ inferret, Romæ Senator à Pontifice creatus, regijsque insignibus exornatus, in Neapolitanos fines irrupit. omnia opinione faciliora fuerunt. vrbes & oppida aduenienti patefacta. Neapolis ipsa vrbs amplissima & nobilissima dedita. Ioanna viribus minus an ciuibus fideret incerta, arcis munitione aliquandiu bellum defendit. vir Otho ad pugnam egressus in acie capitur. Regina amissa iam omni spe deditioem fecit. dedita in custodiam coniecta: ac mox ea parte suspendio necata est, vbi ipsa viro Andreasso gulam fregerat. Otho Brunsvicus in patriam dimissus. multum ea victoria Urbani auctoritas confirmata est. numen ab eo stare visum: oppugnare, damnareq; æmuli conatus. Andegauensis spes irritæ fuere, in Apulia extincti morbo. eius obitu ingens exercitus cum quo venerat dissipatus. Ludouicus Vasco his rebus non interfuit, bello implicitus, quod in Attica gerebat, Athenarum atque Neopatriæ principatus armis occupandi spem vrgens, Neapolitanorum Regum veteri iure repetito. verum prouinciæ proceres è Catalaunis oriundi rebus Aragonijs fauebant: Regemque Aragonium ad id imperium capeffendum litteris & legationibus prouocare non desistebant.

Bellum Lusitanicum. Cap. V.

NOVA ex Lusitania belli tempestas concitata inter Lusitanos & Anglos fœdere facto, in itaq; armorum societate, aduersus Castellæ Regem, propter atatem iniuriæ opportunum (sic illi cogitabant). victoriæ præmium Anglis proponebatur Castellæ imperium, Lecestriæ Duci dotale. Lusitanum interceptæ regnandi spei dolor vrebatur: & Castellæ Regem tanquam impium auersabatur, ipse Urbani Pontificis partes secutus. Alfonsus Gegionis Comes defectionis consilia agitabat. ex modicis sæpe principijs rerum maiorum euentus pendent. fratris sanandi cura Ioannes Rex Ouetum in Astures abijt. Alfonsus in eius se potestate fore dixit ficta voluntate, factione nondum satis confirmata. Senticam itum est, vbi bellici apparatus erant, militesq; ex omni prouincia euocati conuenerant. Almoيدا municipium Lusitaniæ, vicinum Mirobrige corona circūdatur. loci firmitas opponebatur, obsefforumq; virtus. Dum obsidio ducitur, classis Lusitana trium & viginti triremium Duce Alfonso Tello Regiæ fratre Barcelosij Comite à sedecim Castellæ triremibus superata est. captæ viginti triemes, magnaue in ijs Lusitanorum multitudo, præterea Dux ipse classis, ad totius belli summam

magnum

magnum operæpretium erat factum, parto maris imperio, terrore omnibus iniecto: nisi se Touarius Hispalim secundum victoriam retulisset: vnde Angliæ classis opportunitas Ohsiponem appellendi. Castellæ Rex successu elatus, misso feciali ad pugnam prouocat, litteris in hanc sententiã datis. Scire se Emundum Cantabrigensem venisse in Lusitaniã, fratris Lecestriæ Ducis vicarium: adiunctam lectissimã Angliæ pubem. si causa viribusq; considerent, pugna experirentur. se Almoida oppido capto, vltro venientibus occursum, progressumque duorum dierum itinere. numina optimæ causæ affutura non dubitare. Ardebant Angli cupiditate dimicandi: sed equorum penuria, quos nondum Lusitanus contraxerat, certamen detrectarunt. feciali tantum vincula iniecta, in eo iure gentium violato. Castellæ copiæ propter anni tempus in hiberna deductæ, proximo salutis anno millesimo trecentesimo octogesimo secundo maiori conatu bellum repetituræ. Gegionis Comes rursus defectionis consilia agitans, Brigantijq; se tenens, venia tamen a fratre Rege proposita, desertus à suis necessario ad officium redijt, Alfonso Dianij Comite sermonum inter fratres interprete: quem Castellæ Rex Magistrum equitum pridie Nonas Iulij creauit, more ex Gallia, atque Aragonia translato, nouo in Castellã instituto Bini Marefcali adiuncti Ferdinandus Toletus, Petrus Sarmentus Magistro subditi: ac fere ijdem, qui Romana republica Legati vocabantur, aut castrorum præfati. Præclara ingenia gloria ad bellum incitata: sapiensq; Rex ijs institutis honoribus rempublicam iuuare, atq; illustrare cogitabat. Senticã, quo militares copiæ conuenerat, Pacem Augustam festinatum obuiam Lusitanis copijs, ea parte irruere parantibus, Helbesq; duodecim passuum millibus progressis. E Lusitaniã tria equitum millia erant, iustus peditatus Cantabrigensis tria alia equitum millia aduexerat, parumq; sagittariorum numerum. In Castellæ castris equites grauis armaturæ quinque millia erant, quingenti velites, pedites numerosi, quamuis rebus magnis idonei, multis bellis exerciti, vincere assueti, eoque ardentiori pugne cupiditate: profusus vt Castellæ armis Lusitanam amentiam obrui posse considerent. Regi tamen Castellæ, vt erat moderato animo, viam ineundæ concordie tentare visum est, Alvaro Castrio caduceatore. Rerum humanarum inconstantie monet. Innoxie multitudinis sanguini parcere. Victoriã haud multo minus luctuosam, victoribus quam victis fore. magnas inter vtranque gentem, atque vetustas necessitudinis causas extare. Rebus integris arma facile deponi: si ad manus esset ventum, quis exitus futurus esset neminem dubitare. Gloriam, imperium, nominis immortalitatem, concordia parari. Legibus, iudicioque quam martis arbitrio, controuersiam componere, vtrique genti fore salutare. Longinquæ, & diuturnæ expeditionis tædere Anglos coeperat: tametsi Lusitani regni spes, victoriæ præmium proponebatur, Beatrice puella Lusitana, de cuius nuptijs toties licitatum est, Eduardo pacta Emundi Cantabrigensis filio. Ex vtraq; gente viri principes, pacis studio tenebantur. ijs annitentibus conuenit tandem, vti Beatrix Ferdinando Castellæ Regis filio, rescissis prioribus pactis desponderetur. capti prælio nauali Lusitani, triemesque restituerentur. Angli Castellæ nauibus deucherentur in patriam. Graues ex conditiones Castellæ Regi, atque ignominiosæ videri potuerunt: sed quid ancipitem prælij fortunam

H h h ex

experiretur? quid tantum luctum, tantamque cladem victoribus æquè ac victis in Hispaniam attraherent? & est nemo vsqueadè in arma promptus, vt non idem pretium quietis, quàm periculi malit. obsides eas condiciones ratas fore Lusitano Regi dati, viri Castellæ primarij. sic ab armis eo quidem tempore discessum est: atque à pugna temperatum.

Rex Lusitanus decessit. Cap. VI.

REVIS ea lætitia fuit, magnorum Principum funeribus obscu-
rata. Ioanne Rege in Carpetanos delato, Madritique ex morbo de-
cumbente, Eleonora coniux Cuellare municipio in vltiori Ca-
stella decessit, ex partu filix haud diu futuræ superstis, tanto ma-
riti, populariumque dolore, luctu, desiderio, vt tantum non memo-
riam consecrarent foeminx castissimæ, atque sanctissimæ. Corpus Toleti in
Regum sacello sepultum est. Ea res Lusitano Regi nouorum consiliorum occa-
sionem præbuit. missi legati, qui cælibi Regi, quamuis geminæ prolis paren-
ti, florenti tamen ætate iuueni, Beatricem Lusitanam coniugem offerrent. Fer-
dinandi ætas dum expectaretur, multos intercedere casus posse. regni Lusitani
successionem, amicitiamque initam eo vinculo commodius firmari. Re consti-
tuta Helbes municipium, pace nuper constituta faustum, nuptiarum celebritati
designatum. Fine anni hæc in Hispania agitata. Quo tempore Attica Vasco-
num & Aragoniorum armis tumultuabatur, de Athenarum, atque Neopatriæ
principatu contendentium. ductor Aragoniæ classis Dalmatius Rocaberti
Vicecomes, cæsis, pulsisque Vasconum tota prouincia præsijs, eum princi-
patum Aragonio Regi peperit. Raymundus Villanoua Athenis cum iusto
præsidio præfectus, in Sicilia nihilo tranquilliores res erant. Artallus Alauona
Mistretæ Comes pro ea auctoritate quam habebat maximam, Reginæ coniu-
gium ad suum arbitrium reuocabat: regnumque sui beneficij facere satage-
bat: Ioannemque Galeasum nondum Mediolani Ducem ex Insubribus eo
consilio euocarat. Sed classe ab Aragonijs triremibus in ipso Pisano por-
tu oppressa superioribus annis, Galeasi nauigatio impedita est. Siculis pro-
ceribus graue erat, tantum sibi Artallum sumere, vt plus priuatim ipse
posset quàm alij, omnes. Guillelmus Moncada, re cum Aragonio commu-
nicata, Catanam occultè ingressus Reginam Augustam suæ ditionis ar-
cem mari deduxit. accessit Catalaunorum præsidium, Rogerio Moncada
Duce ex Aragonia missum. Artallus furore percitus Augustam mari, ter-
raque obsidione premebat. commodum Dalmatius ex Attica rediens peri-
culo cognito, obsidionem dissipauit: Reginamque periculo exemptam, tri-
remibus in Sardiniam aduexit. Inde in Hispaniam migravit. paternum Si-
ciliæ regnum cum Aragonia, eius nuptijs tempore coniunctum. Carolus
Vasconis filius eatenus in Gallia detentus sublata discedendi libertate, Re-
gis Galli permissu tandem sospes in Hispaniam redijt: Pompelonemque te-
nuit, ineunte salutis anno millesimo trecentesimo octogesimo tertio. Ioan-
nis leuiri Castellæ Regis, id gratiæ atque precibus datum est. beneficij me-
moriam

moriam in iuuenis animo diuturna fuit. in Vasconibus festi celebresque dies
aduentu Principis agitati. Rex ipse Vasconum cum ætate prudentior, prio-
ris temporis errata melioribus actionibus castigabat. extant Pompelone alijs
que locis, pia mutati animi monimenta. nam veluti numine irato piacula quæ-
renda existimabat: benefactis procurabat infamiam, quasi veneno multorum
Principum salutem appetiuisset: Regis Galli, Ducum Burgundi, Bituricen-
sisque, & Fuxensis Comitum. quæ siue vera, siue asimulata, quod magis credere
iuuat, iactata tamen in vulgus, magnam illi apud vtranque gentem inuidiam
conflarunt. Nuptiæ Ioannis & Beatricis mense Maio, quo loco conuenerat,
ingenti vtriusque gentis lætitiâ celebratæ sunt: tamen Rex Lusitanus va-
letudine impeditus interesse non potuit. Alfonso Gegionis Comes eodem
tempore in Calæcis tumultuabatur, inquieto iuuenis ingenio. aduersus eum
copiæ militares missæ. Rex Segobiam festinauit ad regni conuentus, veteri an-
norum computatione per Eras Cæsaris immutata Valentinorum exemplo, à
Christi Dei ortu initio computandi sumpto, magis quàm re alia memorabi-
les. Dum hi conuentus in Castella agitantur, in Lusitania quidem Ferdinandus
Rex diuturna valetudine oppressus Olisipone decessit ad tertiumdecimum
Kalend. Nouembris, ætatis anno quadragesimo tertio. regnavit annos sedecim,
menses nouem, dies duos. egregius Princeps si dempra domestica intemperan-
tia, ignominiaque, aliæ aspiciantur, virtutes. sermone facundus, rerumque ciui-
lium, magis quàm belli peritus diuturna totius prouinciæ tranquillitate. Eius
& Constantiæ matris corpora Scalabi in D. Francisci honestissimo loco tu-
mulata sunt. In Sardinia autem quietæ res non erant. Hugo Arborea Maria-
ni filius, paternas spes persecutus, haud minori ambitione regnandi, suorum
coniuratione ferro occubuit. omnes cruciatus adhibiti, quos ille perimendis
hominibus excogitarat, homo ferus immanisque, neque considerans, quantæ
sint multitudinis vires malis exacerbatæ. Brancaleo Oria, cuius opera fidelis &
præstans proximis bellis exiterat, pacandæ insulæ consilia cum Rege commu-
nicaturus, in Aragoniam delatus quamuis fide publica, custodiæ est mancipa-
tus: quod eius vxor Eleonora Arborea Hugonis perempti soror, virili animo
foemina, atque expedito consilio, correptis armis fraternam necem, paternum-
que imperium vindicatura, insulæ regiones peruaderet: oppida arcesque in de-
ditionem, quæ vi, quæ voluntate redigeret. Missus Brancaleo in Sardiniam, cum
vxorem ad æquas pacis conditiones non perduceret, diu Calari substitit, ere-
pta quoquam discedendi libertate. sic Aragonium imperium in ea insula nuta-
bat, Rege Aragonio alijs curis implicito, neque tempestiuè eius belli defenden-
di cogitationes explicanti.

Castella Rex Lusitaniam adit. Cap. VII.

FERDINANDI Lusitani Regis obitu noua atq; internecina
inter Lusitaniam & Castellam bella extiterunt. plebs Lusitana mu-
tationem Principum non ferebat: odio Castellæ, vt in vicinis re-
gnis ferè consuevit: atq; inter libertatem & licentiâ incerta ex sua
gente

gente dari Regem exoptabat. hæc pro se quisque, hæc in circulis, hæc viri, fœminæ, puerique iactabant. proceres Olisipone suspensis animis de republica consultabant. metus pro Rege Castellæ. contra eum libido suadebat, pessimi consultores. Nullo cōsensu publico proceres quidam priuatim datis litteris Castellæ Regem, ad regnum capessendum inuitant, gratiæ nimirum aditum apud nouum Principem captantes. primus in eo numero fuit, ipse Auifij Magister natura, atq; arte compositus, populi voluntatibus nondum conciliatis. malè cogitantium conatus celeritate occupandi, mora conualuerunt. dum altercationibus consultationibusq; tempus extrahitur, pulcherrima occasio elapsa de manibus est, non reditura amplius. Consultorum pars censebat expectandum, donec communis consensus populi, atque optimatum ad regni coronam vocaret. religio obijciebatur iurisiurandi. superiori fœdere Lusitanię procuracionem, pene Eleonoram viduam fore, quousq; ex Beatrice nata proles ad iustam ætatem perueniret pactum. Prudentioribus in ea rerum perturbatione, armis occupandum regnum videbatur: voluntate nihil facturos Lusitanos. vim adhiberi placebat. mediam viam tenere placuit, inepto atq; incommodo vtriusque sententiæ temperamento: vt Rex inermis præcederet, sequerentur armati. Guardie Episcopus, quæ olim vrbs Idigita fuisse creditur in finibus Lusitaniæ, in Beatricis Regiņę obsequijs erat, comes à patre datus, consiliorum omnium particeps. is sese intra urbem Regem accepturum pollicetur. sed erant in prouincia quorundam prauis conatus occupandi. Ioannes defuncti Regis Lusitani frater, ex iustis nuptijs procreatus, in Castella profugus, metu tempestatis, quam in Lusitaniã viguisse dictum est, custodiæ traditur in arcem Toletanam, neq; arctæ, neq; obscuræ, nullum ob crimen. sed generis nobilitas, iuraq; regnandi notabantur. Gegionis Comiti ad Montalbanum non procul Toletano iniecta vincula: quoniam ad officium toties retractus, turbida consilia agitare, atque datis ad Lusitanos litteris communicasse compertum erat. eius custodia Tenorio Præsuli Toletano commendata: eiusq; iussu diu in Almonaciri arce detentus est. bona omnia fisco addicta. His rebus compositis Placentiam Rex & Regina abierunt. inde in Lusitaniã festinatum. Idigitani sacerdotes cum sacris crucibus, insulisque venientibus obuij occurrere faustis acclamationibus, felix diuturnumque regnum comprecantes. arcis Præfectus restitit, quorsum commotę res euaderent expectans: neque in alterutram partem se commouere certus, antequam Rex aduenteret. Olisipo sacramentum eius acceperat. auctor Henricus Emanuel Ferdinandi Regis auunculus Sintræ Comes: quod oppidum ad Tagrum montem situm est. accessit Eleonoræ Regiņę viduæ consensus: ad compescendas procerum & populi voluntates studiaque, maiori opus esse potentia existimantis. Ex eo principio plebs tumultuari cœpit: grassarique inter se. cædis initium ab Andeiro Comite factum: quem in ipsa regia Auifij Magister obruncavit. nimia Regiņę gratia, quam turpem consuetudinem plerique interpretabantur, exitium attulit. Efferata semel multitudine atque ad arma consternata, nullus modus, nulla reuerentia fuit. Martinus Olisiponensis Præsul intra templi turrim, ad quam confugerat, populi concursu perijt (inijcere viro sacro manus religio non fuit) nullo alio

alio crimine, nisi quod in Castella natus, Ioannis Regis partibus fauere visus est, turbida consilia detestari. Eleonora Regina in tanta rerum perturbatione vim verita, permissu Auifij Magistri vrbe egressa, Scalabim tenuit. præcipitibus vt assolet consilij cuncta administrabantur, mole ciuili belli, tempestatque urgente. Erat Auifij Magister ob multa ingenij bona, elegantiam, liberalitatem, comitatem populo æquè, ac proceribus carus, acceptusq; dignus tantum, qui ex concubina ortus non esset. neq; acceptum imperium in quemquam grauius, aut seuerius, quàm in semetipsum exercuit. Castellę Regi mite & tractabile ingenium, nisi iniuria prouocaret: sed sermo breuis, quo hominum voluntates maximè conciliantur: eoque eius facultatem facillimam homini voluit esse natura. Itaq; simul in Lusitaniã appulit, & quorundam studia restinxit: aliorum animos auertit, gentis natura comis & priorum Regum familiaritate assuetæ. Idigita Scalabim itum est, Regiņę socrus inuitatu, ineunte eius seculi anno octogesimo quarto. Quingenti equites è Castella sequebantur, quantalibet virtute, parua tamen pro tantis molitionibus manus. verum Magister equitum, Toletanus Præsul, Petrus Mendoza Regis vicarij, eiusque iussu, rebus in Carperanis præfecti, magnis delectibus in vtraque prouincia habendis, nouas indies cohortes submittebant. Exhausto erario pecunia in stipendium redacta: ac thesauri Guadalupe templi ea tempestate celeberrimi, quos inde mouere religio erat, signa argentea, atque donaria conflata, ad tria circiter millia argenti pondi. malè ominatum bellum vulgus interpretabatur: suumque templum Virginem tutaturam, grauia à violatoribus piacula fore exigenda credebatur. tametsi Carolus Vasconis filius beneficij propinquitatisque memor, cum valida suorum manu auxilio festinabat. Aragonius annis grauis, & rerum suarum difficultate detentus, belli Lusitani spectator, quàm particeps esse maluit. Eleonora Regina vidua tantæ rerum moli impar viribus & ingenio, Lusitanię procuracione genero cessit: magno dolore prouincialium Castellæ imperij iugum imponi, eo facto existimantium grauisimum seruitutiq; proximum. sic proceres, sic plebes priuatim, palamq; conquerebantur, Magna pars procerum diuersas partes sequebatur. Castellæ Regem Henricus Emanuel, Ioannes Texeda regij antea scrinij Magister, Petrus Pereira Prior Hospitalarius in Lusitania, in Castella deinde Calatrauz Magister institutus, huiusque fratres Dieghus, atque Fernandus. Erant alij tota prouincia dispersi: ac præsertim regio, quæ Tagum inter Miniumque iacet, Castellæ Regis partes secuta erat, Lupi Leire industria, qui quamuis in Calæcia natus, ei prouinciæ cum imperio erat præfectus. Alfonso Pimentelius Brigantium dedit. Ioannes Portocarrerius, Alfonso Sylua arces alias eorum fidei commissas.

Olisipo Obsessa. Cap. VIII.

ACTENVS res Castellę in Lusitania sine offensione processerant: magnaq; spes erat vniuersam prouinciam voluntate in ditionem venturam. si bellum esset viribus impar, quamuis integris nunc populus & proceres in factiones scissi erant, eoq; opportu-

niores iniuriæ breui tamen ea omnis spes euauit, versaq; fortuna partium est: grauique documento sancitum, rebus sæpe maius in vnius hominis prudentia, præsidium esse, quàm in viribus & potentia. Dolebant Lusitani recusantq; externum imperium, Castellæ maximè, insito gentis odio, vt fere fit in vicinis regnis. quæ vna reliqua spes erat, Eleonoræ Reginæ procurationem ablatam: contra quam superiori fœdere erat cautum. Ioannem Ferdinandi Regis legitimum fratrem Toleti victum esse, nulla sua culpa. nimirum hostis cum iure diffideret, vi & dolo opprimere innocentem Principem velle. Quod vnum supererat, ad Auusij Magistrum cunctorum conuersi animi spes, atq; opes Lusitaniæ in eo sitæ videbantur: homine callido, altaque dissimulatione, versare multitudinis voluntates edocto. pollicetur ille suam operam: nullum laborem, nullum periculum pro communi salute recusare profitetur. Ioanni absentis imperium delatum eius imago in vexillis prælata, ferro vincti, quo maior populi commiseratio esset. Eleonoram Reginam imparem genere accusabant: sola corporis forma commendante, Acunij coniugio ablatam, in regiam contra auspicia irrupisse exitium patriæ allaturam. filiam quasi stupro genitam à regni hæreditate excludi legibus. quod in eius verba ante iurassent, id patris Ferdinandi voluntati datum: vnumq; ex omnibus, quæ constituisset seruandum non esse. Olisipone hæc consilia agitata: quæ vrbs à Castellæ Rege maximè auersa erat. accessere proceres: sed principem auctoritatis locum Nunnus Pereira obtinebat, Prioris Hospitalarij filius, Bracarensis Episcopi nepos, ceterum manu promptus, expe-
dito consilio, præstanti vir ingenio, post victoriam Brigantinorum Ducum in Lusitania præpotentium conditor primus. Eo Duce valida Lusitanorum manus ad Castellæ fines euastandos præmissa. quod ad sancendam auctoritatem valere creditum est, si hostes vltro lacefferent. aduersus eos conatus, pars copiarum à Rege obuiam missa. ad Pacem Augustam pugna tumultuaria fuit. Alcantaræ Magister in conflictu cecidit. Ioannes Gusmanus Nieblæ Comes, Touarius maris Præfectus in fugam versi. magna clades, sed maior ignominia accepta. & ab eo initio, Castellæ res præcipitare ceperunt. Conimbrica Gonsalui præsidio tenebatur, Eleonoræ Reginæ fratris. spe eius vrbs potiundæ, Castellæ Rex cum Reginis Eleonora Beatriceque festinauit. conatus inanis fuit, cum Præfectus à Castellæ rebus auersus in fide perstaret: eò maiore Regis desperatione iraque, quòd Petrus Regis ipsius patruelis, Friderico D. Iacobi Magistro natus, se in eam urbem intulisset, conscia vt creditum est, & consilij particeps Eleonora Regina, pridem à genero alienata, rebusque Lusitaniæ fauente. Mitti eam in Castellam, atque ad Tordesillam, honesta custodia detineri mandatum. quæ res popularium voluntates amplius exarcerbauit. De Olisipone obsidenda deliberatio cœpta: cuius diuitiæ reliquam Lusitaniam vincebant, totius prouinciæ opibus in eam urbem auro atque argento congesto. Quibusdam propter vrbs firmitatem & amplitudinem satius fore videbatur, diducto in plures manus exercitu, qui iam numerosus erat, alias arces & oppida carpere. totius prouinciæ consensum, secuturos Olisiponenses: aut si resisterent, tum demum totis viribus impugnandos. vicit tamen ea sententia, quæ urbem nobilissimam, regni que caput petendam differebat. in vnius obsidione vniuersi

uersi belli summam verti. vastatis agris, oppidisque compluribus in potestatem reductis, Olisiponem ventum est. castra ad eam vrbs partem posita, vbi Sanctorum coenobium situm est. classis Hispali instructa, naues longæ tredecim, onerariæ myoparonesque duodecim, in ostium Tagi fluminis inuecta, ad aduersam ripam commeatus ne ad obsessos inueheretur, intenta erat. In vrbe ampla, atque frequenti (& eò plerique quasi ad præsidium confugerant) annonæ difficultate laborari cœptum est, non tantum præsentis penuria, sed futuræ metu, indices ingrauescentis. classis Lusitana, Portu vrbe profecta, in qua triremes sedecim, octo onerariæ erant, per medios hostes inuecta, quamuis tribus nauibus amissis, commeatus affatim intulit. sic repente fortuna conuersa est, & ex cæli insueti intemperie grauis & pestilens autumnus, vires hostium debilitauit. Actum de pace Petro Velasco caduceatore. is Auusij Magistrum facta conueniendi potestate, alloquitur, si malorum quæ futura erant, & periculi commemoratione moueretur. Imperandi dulcedine degustata, regni que spe propinqua, nihil pro sano facturus negat pacis ullam conditionem fore, nisi vni sibi Lusitaniæ procuratione permessa, donec ex Beatrice suscepta proles, ad iustam ætatem perueniret. id populum, id optimates cupere: seque nisi concedatur, ciuibus de se optimè meritis haudquaquam defuturum. regijs plerisque grauis ea & infauita militia videbatur, cum propinquis, necessarijs, denique pijs hominibus: & quacunque ratione pacisci cum hoste cupiebant. Pestis lues non modo in vulgus militum, sed etiam in Principes sæuebat, absumptis duobus D. Iacobi Magistris Petro Fernando, & qui in castris successerat Messia: Touario maris Præfecto, Velasco: Sarmento, Toletorq; Marefcalis. ingrauescenteque in dies malo, ducenta in dies singulos funera in Libitina rationem veniebant: prorsus vt extincta magna exercitus parte discedere ab obsidione necesse fuerit. Itaque Scalabi munita commendataque Diegho Sarmento, qui fratris locum Marefcali honorem acceperat, alijsque præsidijs tota prouincia dispositis vno tempore classis Rexque cum pedeltribus copijs Hispalim discesserunt. grauis clades accipi potuit, si Lusitani discedentes infecuti essent. à pacis modo integris deleri vniuersæ copiæ potuerunt. verum illi cautiore, neque minoribus fracti malis, sese intra urbem continerunt, satis profectum existimantes præsentis periculo ereptos esse, diuino potius beneficio, quàm humano consilio. pro quo ad omnia templa insigni pompa supplicationes habitæ, diuisque immortalibus actæ gratiæ. Quo tempore Rex Aragonius à filijs Ioanne, Martinoque, alienato animo erat, nouercali odio, arteque circumuentus. sic fama ferebat. tamen in Ioannem maiorem natu peculiaris causa suberat: nuptiæ cum Violante Ioannis Biturigum Ducis filia, inuito patre, eoque nullo principali apparatu festinatæ, repudiato Siculo coniugio, quæ honestissima conditio erat. Ioannes Emporitanus Comes Regis patruelis generique iuueni receptum in ditione præbuit. inde irarum causæ. filio ad patrem reducto Aragonijs armis Emporitanus petitus est: ablataque ferme ditione vniuersa, quam amplissimam in Catalaunis obtinebat, ipse vix triremi Auenionem euasit, inde bellum suis & amicorum viribus, ditionis recuperandæ studio reparaturus.

1383

MPORITANI Comitis fuga in annum salutis incidit millesimum trecentessimum octogesimum quintum. Cuius principio magnis delectibus validæ copiarum à Castellæ Rege comparatæ sunt: classis instructa triremium duodecim, nauium viginti. verum omnia tardius opinione, votoque Regis administrabantur. quod ipse ex morbo grauissimo decumberet, salute a medicis desperata. eò maior sollicitudo inerat, maiorque cupido belli instaurandi animum inuasit, quam primum ex morbo confirmari cœpit. nunciatum erat, ab Scalabis præsidio Lusitanæ militiæ Magistrum, eius cui à Christo nomen est, & Priorem Hospitalarium in conflictu captos esse. sed quantum ex eo nuncio voluptatis, tantum incertitudinis, cognito Auisij Magistrum Conimbricæ Lusitanæ Regem fuisse salutatum. Consilio in ea vrbe coacto, de belli exitu deliberatio suscepta erat. Duce impigro opus esse, cunctis videbatur aduersus Castellæ vires, conatusque. sed nominis regij auctoritatem plerique adiungendam disputabant: vt maior iubendi atque vetandi auctoritas esset: vnusque imperio deuincti, cæteri in vnâ defendendæ reipublicæ cogitationem ardentius incumbere. Regiam potestatem à multitudine exortam eius consensu commutari posse. Extare antiquitatis exempla multa atque illustria. Defendendæ libertatis ius, repellendæque feruitutis, omnibus à natura datum. Si legibus hostes fiderent, cur priores arripuissent arma, inita fœdera violassent? Illatam iniuriam viribus repellere, atque armis nulli negatum. Aderant viri eruditi, qui id naturæ legibus concessum, ciuili iure permissum, multis argumentis confirmarent. Pars Beatrici regnum deferebat, iniquumque fore affirmabat paterna hæreditate spoliari. meminisse se temporum quibus nati essent: meliorem rerum statum voto expetere, præsentem conditionem tolerare. Castellæ arma irritare fore temerarium, præsertim irritato conatu, exitio certo. Arma tenentibus æquas pacis condiciones haud denegaturos hostes. id priuatim, id publicè fatius extimare. Nonnulli Ioannem quamuis in Castella detentum, Regem iubebant: eius liberandi consilia agerent. sic paulò ante communi consensu definitum. quid enim aliud illa vexilla designare? euenisse nihil cur recens instituta mutarent. Verum hæc sententia ab alijs explosa est. quid enim rebus præficerent, qui non Rex, neque præsidium in periculo, sed tantum belli causa futurus esset? Eò maiori voluntate Auisij Magister Rex Lusitanæ proclamatur in D. Francisci, Aprilis quinto die, omnium qui aderant communi consensu. etiam qui diuersa fenserant, ardentiori studio simulato in genua procumbere, dextram osculis fatigare, quo fidem nouo Regi approbarent. Responsum vatum & siderum motus referre. Infantem octimestrem Eboræ horum motuum initio, cunis assurrexisse, tertioque Ioannem Lusitanæ Regem proclamasse. quod illi de Auisij Magistro interpretabantur, vt suis votis fauet nimium humana mortalitas. Ex eo die maiori conatu bellum gestum est, certiori præmiorum spe. vulgus ad noui nominis celebritatem erectum, insita à natura mortalium animis, cupidine rerum nouarum, odio præsentium. ea pars Lusitanæ, quæ Durio & Minio fluminibus comprehensa est, à

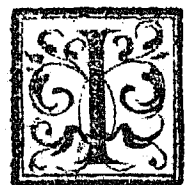
est, à nouo Rege expugnata. pars in fidem accepta. classis ex Bætica & Cantabria ad Olisiponem erat, maris imperio parto. agris illata vastitate, ciuibus timor incussus. ea res Lusitanorum conatus spesque morabatur. Castellæ Rex Cordubæ se tenebat. Ineunte æstate Regina Abulam missa est oneri in bello futura, nulli commodo irritatis Lusitanorum animis, vincente reuerentiam fidemque studio libertatis. dum omnes copiarum conueniunt, Tenorius Toletanus Pontifex Mirobriga iussus in eam Lusitanæ partem, vbi Viseum municipium situm est, validam suorum manum immisit ineunte mense Iulio. ij per agros & oppida spoliare, rapere, vi & stupris cuncta polluere, præda graues, atque impedito agmine procedentes, aggressi Lusitani tumultuaria pugna vicere. Ceciderunt viri primarij. greges, spoliaque ablata. Ex ijs rebus cum spe victoriæ, animus Lusitanis creuit. bellum alternante fortuna, multis vno tempore locis gerebatur. vbiq; direptiones, vastitates, rapinæ, miserabilis rerum facies. æstate præcipiti Mirobrigam Castellæ copiarum contractæ. Carolus Vasconis filius ex patria, quo se retulerat, breui aduenturus nunciabatur, cum valida suorum manu. In ea vrbe concilio aduocato, de belli summa consilium inritum. Pars totius certaminis aleam subire recusabat. Darent gentis furori, darent malorum poenitentiam locum. Præclaros conatus confirmari mora, prauos debilitari. Lenti belli atque diuturni malis Lusitaniam domandam, præsidij, tota prouincia dispositis, agris depopulandis. Superiori anno militiæ florẽ peste ad Olisiponem extinctum. superesse Duces, iuuenes belli inexpertos. pecuniæ instipendium magnam inopiam esse. Omnino Regem à belli periculis eximendum, neque debere in hosticum penetrare, præsertim imbecilla valetudine. in vnus capite publicas & priuatas omnium fortunas, spesque periclitari. Pars quibus ardentior animus erat, pugna decernere cupiebant, suorum vires efferentes, hostium eleuantes. Raptim ab illis delectu habito nomen magis exercitus, quam robur esse contractum: neque permittendum, vt nouum imperium tempore confirmaretur. Arces & oppida, quæ in fide erant, deferri in periculo nefas videri. Hæc vicit sententia, in qua plus dignitatis inerat in altera prudentiæ amplius: vt post fortunam belli intellectum est. Non semel nostri in hac expeditione peccarunt, numine à Castellæ rebus auerso. omnino manus Vasconum propediem affutura, fuerat expectanda. Ergo rebus constitutis, mota Mirobriga castra. Gilloricum oppidum obsessum in ea Lusitanæ parte, cui Veræ nomen est, atque in ditionem redactum. Conimbricæ suburbia combusta. Leiria quæ in Eleonoræ Reginæ fide erat, tentata. Ad Gilloricum testamentum à Rege Castellæ, incertos atque inconstantes humanæ vitæ casus reputanti cõscriptum est, ad duodecimum Kal. Augusti. In eo testamento Viscaræ atque Molinæ principatus Regum Castellæ filijs maioribus addicti sunt. sex tutores Henrico filio instituti, regni procuratores duodecim. de Regina focru, Ioanne, Dionysioque Lusitanis, de filijs Petri Regis, ac Ferdinandi Castrii filio, qui vincti tenebantur, iure decerni mandatum. omisisset offensas, an dissimulasset breuitate vitæ in incerto fuit. multa alia tumultuariè sancita, vnde iurgiorum & contentionum copiosa materia extitit posteris. Lusitanæ copiarum interim ad Tomarium oppidum erant, vniuerso prælio dimicare certæ. mota vtrinque coniuncta; medio ferme itinere

re castra. Lusitani priores loco restiterunt, à fronte quidem plano, cæterum ab utroque latere gemina atque profunda valle muniti: equites duo millia ducti, pedites ad decem millia, hostes multo ampliori numero, ad sex passuum millia, castrametati in planicie æqua atque patenti ex omnibus partibus, ipso per uigilio Assumptæ in cælum Virginis matris, copiæ ad pugnam instructæ. In medio agmine Castellæ Rex erat, cornua ductare præcipui proceres iussi, inutilia pugnae propter interiectas valles. ex omni copia subducta manu præfectus Gonsalvus Gufmanius Alcantaræ Magister occultè circuire hostium tergum iussus est, ut quasi indagine cincti cuncti aut caperentur, aut perirent. tanta inerat fiducia animis, hostiumque contemptus. Lusitani proter locorum angustiam duobus agminibus pugnare decreuerunt. in Priori Nunnus Pereira, in altero Rex ipse Lusitanus curabat. latera utrinque claudebat equitatus. eo ordine acies promotæ ferme ad teli iactum, consistebant Lusitani de suo loco pugnaturi. tunc de pace à Pereira, quem paulò antea Magistrum equitum creauerant, appellati aduersarij. Missis uiris primarijs, dum altercationibus tempus extrahitur (industria ut postea creditum est) nullo fructu: inter Castellæ Duces de pugnae conferendæ ratione, magna sententiarum varietate disceptabatur. Pars iacessendos hostes iudicabat: alij nisi æquo loco detrectabant certamen: neque Ioannis Riæ pro Rege Galliæ legati, Castellæ castra secuti prætermittenda oratio est, propter insignem hominis septuagenarij prudentiam, auctoritatemque. Hospes, inquit, atque externus, cui audire æquius erat, consilium tamen iussus do, si proficuum utimini, si ineptum parcite. Meo in uestram nationem studio, beneuolentiæque uenia danda, atque huic ætati, in qua nulla arrogantia, aut leuitatis suspicio. subesse potest: eaque omnibus bellis, quæ in Gallia gesta sunt exacta, diuturno usu didici: nulla re magis in bello peccari, quàm acie ad pugnam perperam instruenda, locum eligere, tempusque, acies competenti ordine explicare, easque opportunis subsidijs firmare, magnorum imperatorum partes sunt. sæpiusque arte uictoria, quàm uiribus & potentia paratur. Nunc hostes quamuis minori numero, & ut nonnulli ante me uerbosius disputarunt, nulla uirtute, loco tamen muniti sunt: cornua nostrorum nulli usui futura: diei tempus in uesperam extractum: milites in eodem uestigio hærentes, labore itineris, armorumque pondere fatigati: potus cibique nihil sumptum, quòd procul sint castra. Censeo, igitur à pugna abstinendum censeo: perstandumque in acie. si hostes inuaserint, æquo loco pugnabimus: si detrectauerint certamen, noctis superuentu & nostri corpora curabunt, & multos ex hostium castris dilabi necesse erit, comætu in hunc tantum diem parato, collectio exercitu. & sunt tenebræ pudori inimicæ. luce à uirtute secernitur ignauia. Ipse sanè quodcunque tandem consilium Rex ceperis, periculi particeps esse non recuso. sed nisi audaciam frenatis, utinam falsus uates sim, luctum, ignominiam, exitium uobis, nominique uestro sempiternum, haud dubium comparabit. Hæc placebat Regi sententia: sed iuuentæ ardore proceres quidam moræ impatientia, ne dato quidem signo, in hostium agmina incurrunt feroces, formidabilesque. secuti sunt cæteri, uti par erat, ne primos in periculo desererent. Pugnatum, ut de regno acriter Castellæ milites regni iniuria intercepti dolor

dolor stimulabat. Lusitanos libertatis studium incitat, ipsa morte durius extimantes à Castellæ Rege & magistratibus iura petere. Missa inuicem pila: consumptisque telis omnibus, districtis gladijs res geritur. multum effunditur sanguinis. conferti equites, peditesque dimicant. non timidus, non ignauus cessat. in eodem uestigio stant, mori aut interimere contententes. Castellæ Rex sella sublimis propter ualitudinem gestabatur, magnum suis incitamentum. Hostium prima acies loco mota respectare fugam, cum Lusitanus cognito periculo agmen secundum promouit. Ego ego Rex sum, contenta uoce inter phalanges ingeminans. quo ruitis milites? quæ causa trepidationis? Fugæ locus sublatus, circumfusis undique hostibus. nisi in dextra, salutis nulla spes est. An excidit pro patriæ incolumitate, pro libertate, pro liberis, pro coniugibus esse certamen? Castellæ nomen penes hostes est, non vires, robore exercitus proxima peste consumpto. An tyronum primos impetus non feretis, spolia potius ad bellum, quam arma viresque ferentium? Ponite ante oculos luctum, calamitates, ignominiam, quæ uictis accidere necesse est: ac illud prouidete, ne mihi imperium ad ludibrium dedisse uideamini. His hortationibus nutantes milites confirmati. restituti ordines. momentoque temporis, uersa prælij fortuna. Castellæ copiæ suorum præsidio destitutæ, cæduntur magna strage. nobilissimi Duces in oculis sui Regis trucidati aduerso corpore omnes. ipse ueritus, ne uiuus in hostium potestatem ueniret, in paratum equum imponitur: è pugnaque educitur. cæteri in fugam uersi. Cædes magna fuit. decem millia ceciderunt. in hoc numero promptissimi quique, nobilissimiq; uiri. Petrus Magistri equitum filius. Ioannes Tellio genitus, Ferdinandus Sanctio, uterque Regis patruelis, Dieghus Manricus Castellæ Antelatus, Carrillius Marefcalus, Ioannes Touarius maris Præfectus, in patris locum nuper creatus, Petrus Mendoza regiæ Magister. è Lusitanis, Ioannes Tellius Regiæ auunculus, Pereira fratres Petrus Calatraux Magister, Dieghusque Castellæ partes eo bello secuti. præterea Ioannes ipse Riæ pro Rege Gallo legatus, indignus ea calamitate. multi noctis superuentu seruati, pars ad Alcantaræ Magistrum perfugit: qui fusis fugatisque cæteris, loco se aliquanto tempore tenuit. pars ad Carolum Vasconem sese recepit, diuersa parte prædas agentem, quoniam regia castra consequi non sperarat. Alij qua data cuique fugæ uia est, dissipati abiectis plerique armis, in Castellæ fines aufugerunt. Lusitanis incruenta uictoria non fuit. quidam ex eorum numero ad duo millia desiderata ait. Rex Castellæ, continuato tota nocte itinere, uicente ualitudinem metu, quatuor & quadraginta millium confecto itinere Scalabim tenuit. inde proximo die auctarium nauigium nactus Olisiponem secundo flumine abiit: classeque discedere iussa, Hispalim tandem incolumis appulit in atrata lugubrique veste, totius ciuitatis luctu admixto lætitiæ ob Regem è periculo seruatum. Hæc est illa memorabilis pugna inter Castellam & Lusitaniam commissa, cui à vicino pago Aliubarrotæ uulgò nomen est celeberrimæ. Victoriæ memoriam gens Lusitana anniuersarijs sacris Olisipone instaurat, sed per uigilijs, & Bacchanalibus magis, quàm Christianæ disciplinæ simili lætitia. Orator è suggestu declamantis in morem, in Castellæ ignauiam inuehitur. Lusitanorum uirtutem effert, præclaraque facta: ac ne à uerborum obfcenitate

obscenitate nonnunquam abstinet. Consequitur magnus astantium risus, plaususque. turpe dictu: sed danda venia ob partam retentamque, eius prælij euentu, patriæ libertatem. Castellæ homines non virtute hostium, sed suorum lassitudine ignominiam acceptam vulgò aiunt. vim numinis persuadent alij, contra quam nulla potentia satis est. Virginem Matrem à Guadalupci templi spoliatoribus eas habuisse pœnas. Omnia ex eo tempore victori in Lusitania procliuia fuerunt. Scalabis, Brigantium, aliæque arces & oppida, pars vi, pars voluntate in ius, ditionemque venerunt. regium nomen sibi, & posteris stabile, perpetuumque fecit. Rex Aragonius graui ex morbo ad Figueras oppidum decumbebat, ætate grauis, corpore multis laboribus fracto: sed recuperata
10 valetudine Ioannem filium abalienauit. iniectam ab vxore magicis sacris amen-
tiam vulgus interpretabatur. excedit ille curia, militesque ex Gallia euocat, sibi & Emporitani Comitibus rebus præsidium. à patre regni procuratione spoliatur. In Aragonia vti superius est indicatum, magistratus veteri instituto est, quam Iustitiam Aragoniam nominant, legum libertatisque præsidium certissimum, ne à Regibus opprimatur: nam quasi tribunitia intercessione omnem iniuriam prohibere, & plebis atque optimatum commoda tueri consuevit. Hunc Ioannes regni procuratione exclusus adit: paternas iniurias, Regi-
20 nas insidias conqueritur: impetratque, vt eius auctoritate quousque caussa diiudicata esset, in pristinum dignitatis locum reponatur. Verùm hæc hoc ipso anno in-
choata, proximo perfecta sunt. ad Castellæ res referenda est oratio.

Lusitani Castellam inuadunt. Cap. X.

LN ipso acceptæ cladis luctu, Castellæ Regi, atque proceribus nouus exoritur metus, varios atque ancipites rerum humanarum casus considerabant. fortunam vbi semel mota est non vno gradu consistere. Lusitani feroci homines ingenio vrgere victoriam destinantes, primùm legatione missa in Angliam, Lecestriæ Ducem
30 ad belli societatem inuitant: victoriæ præmium Castellæ regnum futurum: hostium gemina clade vires fractas, ignominia debilitatos animos. insistendum spei, neque prætermittendam occasionem proteruiæ gentis domandæ. Deinde correptis armis Rex ipse Lusitaniam omnem peruadit. equitum Magister cum delecta manu in Bæticæ agros populabundus incurrit, antequam Ducibus auctoritas, militi fiducia rediret, denuò hostes opprimi posse confidens. Obuiam missi Munitius D. Iacobi, Gonsaluus Gusmanus Calatrauæ Magister, Nieblæque Comes. ij collectis reliquijs superioris naufragij ad Vallem viridem (pago id nomen est) hostes minori numero quasi indagine claudunt. eo etiam loco auersa à rebus Castellæ fortuna fuit. in supremo discrimine trepidos, foedusque orantes Lusitanos, Munitij Magistri inopinatus casus eripuit, initio
40 confictus confosso equo perempti. quo casu perculsi alij, pugnam quasi malè ominatam exhorrentes destiterunt. Itaq; Lusitani incolumes in patriam recesserunt diuites præda, lætique. merces operæ Nunnio Gonsaluo Pereiræ Barcelosij commiratus fuit. in occisi Munitij locum Villagarfia D. Iacobi Magister est institutus.

tutus. Belli Anglici tempestas supererat. ea Castellæ Regi propior quàm vindicandi iniurias cura erat. Hispali ad regni conuentus Vallisoletum contendit. profequitur Carolus Vasconis filius bello bonus, officio in leuirum Regem pius, gratusque. noui delectus, atq; maiores quàm antea habentur. externa auxilia conquiruntur, pecuniaq; in belli vsus, cuius maxima difficultas erat, in Galliam, vbi præsidium certissimum fore rebus asperis iudicabant, missi legati, viri nobilissimi Lutetiæ dato senatu, ineunte anno M. CCC. octogesimo sexto patriæ calamitatem lugubri oratione exposuerunt. Nouam ex Anglia impendere
10 tempestatem. nisi excitatam flammam oppressissent, ingenti mox incendio vti in coniunctis ædibus arsuram primùm Hispaniam, deinde Galliam. Dolere se quòd oneri toties esse cogentur: cum nulli vsui ante fuissent, certè exiguo, quoniam ita res tulerunt. sed Castellæ regnum Galliæ beneficium Henrico patri collatum, debere ipsos in filio tueri. Non de sociorum iniurijs, de ditionis parte certamen esse: sed de dignitate, libertate, animaque. victis nihil reliqui futurum. Galli proceres qui aderant promptissimis animis Regi amico & foederato opem ferendam decernunt. auxilia destinata, duo equitum millia Duce Ludouico Borbonio, Galli Regis auunculo, centum millia Francorum in prima stipendia. additumque nisi ea præsidia bello defendendo satis essent, Regem ipsum cum Galliæ copijs omnibus & viribus auxilio venturum. Venerunt à Cle-
20 mente Pontifice litteræ, quibus amici Regis casum solabatur ex diuinis libris, atque antiquitate accommodatis exemplis. Petrus Regis patruelis, quem ad Conimbricam defecisse dictum est, & inde exul in Galliam abierat, data delictorum venia redijt in patriam. Exigua hæc præsidia rebus asperis, ac prope modum deploratis erant. sed mora, qua nihil fuit salutaris, cicatrix obducebatur. Lusitanus Rex Gauria in Vectonibus obsidione tentata, nouo inuecto ab hostibus præsidio victoria desperata in patriam cum præda redijt. Ex Anglia Lecestriæ Dux classe vectus in Brigantium Calæciæ portum (quæ hodie Corugnia est) ad octauum Kalend. Augusti, sese intulit. mille quingenti equites erant, parique numero sagittarij. exigua manus, sed multum momenti allatura
30 si sese Lusitanis adiunxissent. primo aduentu sex Castellæ triremes in ipso portu sunt captæ. oppidum expugnari non potuit, eximia Andræ Præfecti virtute, fideque defensum. Ea mora non ad eius modo expugnandi oppidi, sed ad totius belli summam pertinuit. quædam tantum in Calæcis oppida capta, ipsaque Compostella prouinciæ caput dedita: vim verita, an rerum nouarum studio incertum. nonnulli certè viri primarij eo tractu Anglis sese adiunxerunt, rebus mutatis maiora præmia sperantes. Lusitani Regis inuitatu in Lusitaniam Lecestriæ Dux abiit. ad Portum urbem, quo Durus in mare illabitur, Principum colloquium fuit Lecestriæ & Lusitani. Venerant ex Anglia, Constantia Ducis Lecestriæ vxor, Catharina filia Constantiæ, præterea duæ priuignæ ex
40 priori mariti coniugio, Philippa, Isabellaque. De summa belli in eo congressu consultatum, sancitumque, vt iunctis viribus Castellam inuaderent. victoriæ præmium Anglus Castellæ regnum, cuius iam nomen & insignia vsurparat: Lusitanus vrbes quasdam & oppida ferrent, de alieno interse munifici. Concordiæ vinculum nuptiæ Philippam inter & Lusitanum pactæ, cælibatus legis
modò

modò venia ab Urbano Pontifice esset, cuius religione astrictus erat Lusitanus, ad instar Calatrauæ militum homo religiosus. Castellæ res periculo proximas Diui indigetes Hispaniæ tutati sunt magis quàm vlla humana industria. tametsi sese Castellæ Rex Zamoræ tenens, in omnes prospiciebat partes: nouæque indies ex prouincia Galliaque copiæ aduentabant. Legionem in quam primus imperus futurus erat valido præsidio muniendam curauit, Ioanni Manrico Compostellano Episcopo ea cura demandata. sed locis natura grauibus, pestilentique anni tempore morbi inter Anglos vulgati. vnde crebræ mortes, tertiaque copiarum pars extincta est. præterea commeatibus, aut pabuli caussa palantes per agros, vagosque intercipientibus oppidani, (nam pars maxima in fide perstitit) quæ priori peste grauior pestis fuit. ego reliquum ætatis nullo magno operæpretio consumptum, nisi quod legationes inter Principes missæ sunt, fecialis ab Anglo nisi regnum redderetur, bellum denunciaturus: à Castellæ Rege viri primarij, in quibus Serranus erat Guadalupeus Prior, eo templo recens Hieronymianis contributo. ij Auria, vbi se hostis tenebat, causas explicarunt, cur Ioannes iure Rex esset, Constantia paterna hæreditate excluderetur. Sanctij neptis eius cui regnum per vim occupanti Alfonso pater cognomento Sapiens iure paterno maledixerat, & quasi impium erat execratus, Cerdis successionis iure restituito: vnde ipse materni generis originem duceret. de iniustis Padillæ nuptijs mentio nulla. credo vt inter se vitium generis condonarent. Hæc palam consilio aduocato explicata. ex arcano Prior Guadalupeus optimum fore sui Regis verbis denunciauit, Catharinam Constantiæ filiam Henrico iungi, Castellæ iuuentutis Principi. sic vtriusque familiæ iura connubij lege firmari, atque in vnum coalescere. id publicè, id priuatim consilium salutare fore. Gratissimum id Anglo fuit, honestissimaque pacis conditio visa. tametsi, re nondum matura aliud præ se iulit: coramque nisi regnum restitueretur, bello se temperaturum negauit, neque aliam pacis conditionem fore respondit.

Trium Regum obitus. Cap. XI.

IC res in Castilla erant, vt in malis conditione tolerabili. quòd non essent, continuò oppressi in præsens lætitia, in futurum spes, posse inclinata restitui: minusque iam terroris ab hoste erat. Regionibus disiunctissimis continuata ferme trium Principum funera. in Hungaria Caroli Neapolitani pridie nonas Iunij, securi in caput impacta. Pompelone Caroli Vasconis eo nomine II. ipsis Kalend. Ianuarij principio anni millesimi trecentissimi octogesimi septimi. tametsi de anno variant auctores, & nonnulli superiorem adscribunt. sed quoniam die Martis decessit diuersam opinionem sequamur necesse est. Vixit annos quinquaginta quinque, menses quatuor, dies duos & viginti. regnavit annos septem & triginta, menses duos, dies quinque & viginti. Corpus in eius vrbe æde maxima tumulo est compositum. Rex Aragonius Petrus eo nomine III. quarto post die Barcinone decessit, annos natus septuaginta quinque, regni anno quinquagesimo primo expleto, minus diebus decem & nouem, in exiguo & debili corpore

corpore, ardenti vir ingenio, ambitione maxima. omnia ad decorem imperij eo Rege comparata: vnde Cæremoniosi nomen. suis copijs cum opulentis Regibus bella gessit: sæpeque violentiam fortunæ excelsio animo tolerauit. litteras, litteratosque coluit, Astrologiæ impensè deditus, atque chalcymia metallâ commutare arte profitenti: si ars est, & non otiosorum potiùs & vanissimorum hominum præstigiæ. Corpus Barcinone primum sepultum; deinde Populetum, vt ipse testamento mandarât, translatum. Neapolitano Regi amplificandi imperij cupiditas exitio fuit. ab Hungaris proceribus ad regnum capendum Ludouico Rege defuncto, iure propinquitatis euocatus, atque ab Elisabetha Regina vidua beneuolentiæ simulatione splendide acceptus, Budæ in conuiuio atque inter pocula ipsiusmet fraude perimitur, hospitij iure violato, Mariam filiam paterna hæreditate excludi dolentis. Vxorem habuit Margaritam Ioannæ minimam sororem Neapolitanæ Regiæ (Ioannam alteram huius Coroli sororem, Ludouico Vasconis fratri nupsisse dictum est) ex ea liberos suscepit Ladislaum, Ioannamque deinceps Neapolitanos Reges, ætate sexuque inualidos. vnde noui in Italia motus, bellaque internecina extiterunt. Rex Vasco superiori tempore lepræ contagione ira laborare cœperat, vt corpus depasceretur vreretque. iustas cælitum iras vulgò homines interpretabantur, ob ea quæ impiè & crudeliter gesserat feroci, auaro, crudelique ingenio, præterea immensa libidine. Inde fabulam ortam existimo, horrendo vitæ exitu semiuolutum auidè concipientibus flammam: quod sulphureis balneis & fomentis medicorum iussu curaretur. Filia sanè natu minima, cui Ioannæ nomen erat, Ioanni Montfortio Duci Armorico pacta de mense Septembri ad sponsam nauigarat: puella auis, atque atavis nobilissima, prole deinde numerosa felix, Ioannem, Arturum, Guillelmum, Richardum, filias tres viro peperit: eoque defuncto Henrico Angliæ Regi nupsit annis consequentibus. Successit defuncto Vasconi filius cognominis, ea tempestate Castellæ Regi assiduus: vnde paterno obitu nunciato in patriam accurrens, parentis manibus iusta persoluit. mox in procerum conuentu, Clementem eo nomine VII. iustum videri Pontificem pronunciatum. quod eatenus Aragoniæ exemplo factum non erat, incertis suspensisque Principum & populi animis. Regum Galliæ atque Castellæ gratiæ id dari visum est, potiùs quam ad veritatis, atque æquitatis regulam satis expendi. & extabat à Castellæ Rege nouum beneficium, redditus Vasconiaribus, quæ in ditione eius Castellæ præsidij magno numero obtinebantur: pecunia etiam, quam pater magno pondere mutuam acceperat, condonata. Erant etiam à Gallo & Anglo multa oppida & vrbes, quæ in Nortmannia, alijsque locis oocupata erant, recuperanda: eoque honestissimæ legationes ad vtrumque Principem missæ, in magna prouentus spe. sic inter se Principes officijs, & beneuolentia certabant, quæ pulcherrima contentio est. & passim nouo Principi fauebatur, propter morum integritatem, facilitatem ingenij, atque liberalitatem, nihil denegantis quod dono dignum esset. ad cætera quibus nemo ea ætate instructior Princeps fuit, congestis omnibus à natura, fortunaque bonis: eoque patri dissimillimus, vnde Nobilis cognomentum factum est. Ex vxore Eleonora

ra Ioannam, Mariam, Blancam, Beatricem, Isabellam: præterea Carolum, Ludouicumque in minori ætate defunctos genuit, furto Gotifredum Marefcalum Cortesumque Marchionem futurum, Ioannam, quæ Eneco Stunica viro nobilissimo nupsit. Aragoniæ regnum post patris obitum, Ioannes Princeps suscepit; modesto, mitique ingenio, nisi iniuria naturam corrumpere. decubuerat is paulò ante Gerundæ ex morbo grauisimo, desperata propemodum valetudine. ex quo nondum planè confirmatus, neque paterno funeri interesse potuit, neque regni curam suscipere: tamen si respublica commota vehementer erat, Sibylla Regina vidua, fratreque Bernardo alijsque viris primarijs in fuga captis, qui metu noui Regis suæ saluti consuluerant. Magicarum cantionum, ijsque virum 10 contaminasse crimen Reginæ impositum, Iudæi cuiusdam indicio haud satis idoneo (sic visum est.) de conscijs quæstiones tormentis habite, atque sicuti de manifestis rerum capitalium supplicium sumptum. Regina eiusque frater conseruati. tamen si bona eorum nouæ Reginæ addicta sunt, leui compensatione annui vectigalis, vnde Sibylla vitam sustentaret. Rege restituto, nihil prius quam de Pontificum dissidio actum, vti moriens pater testamento sanxerat diris execrationibus, nisi esset obtemperatum. Barcinone in Episcoporum & procerum conuentu agitata causa, diu multumque. Fundana comitia præferenda videri, pronunciatum pridie Nonas Februarij. Ergo Clemens omnium ordinum consensu atque lætitia, Pontifex salutatur. sic Hispaniæ multo maxima pars eius auspicia sequebatur: nouisq; accessionibus factio ea vehementius confirmabatur. 20 Petri Lunæ Cardinalis Aragonij, qui à Clemente Legatus in Hispania agebat, diligentia, & auctoritate res ad exitum perducta. Ioanni Emporitano ob memoriam amicitia, quæ illi cum nouo Rege fuerat, in patriam reduci, melioraque speranti vincula Barcinone iniecta. sæpe apud Reges magna merita leui offensione inducuntur, officiorum obliuione parata. Gallica arma commouisse crimen obtendebatur. De Sardinia motibus pacandis, quod sæpe ante tentatum erat, nouo conatu speque agitatam. & erant Sardi diuturni belli malis domiti: duroque seruitutis iugo oppressi, finem calamitatibus orabant. Semenus Arenosius ea re insulæ pro Aragonijs Præfectus, cum Eleonora Arborea, viroque, Oria 30 foedus ea conditione sanxit: vt Arboreæ principatus illis, Mariano filio, & posteris integer esset. de oppidis controuersi iuris, dati partium consensu iudices disceptarent, atque statuerent. quæ eorum armis & præsijs occupata tenebantur, ad regiam ditionem redirent. sic in præfenti discessum ab armis est.

Pax cum Anglis facta. Cap. XII.

ISDEM diebus bellici apparatus, motusque graues Lusitaniam inter Castellamque erant. Beneuentum Angli equites sexcenti, parique numero sagittarij, reliqua multitudine peste consumpta, è 40 Lusitania duo millia equites, pedites ad sex millia inuadunt: munitibusque prohibiti ab Aluaro Osorio Præfecto, leui pro munitione commisso certamine oppidum obsident. ignobilia circum oppida capiunt. Rex Castellæ superiori clade cautior in proposito totius certaminis detrectandi persta-

di perstabat. Sic nullo magno operæ pretio duo menses exacti sunt. quo spatio pestis lue nondum planè sedata & denuo resumente vires, præterea inopia com meatus, qui in loca tuta collatus erat, reliqua de industria corrupta, cum tantæ vno tempore difficultates premerent, copiæ Anglicæ Lusitanæque, qua parte Mirobriga sita est, sese in Lusitaniam contulerunt. Milites moræ impatientia, quibus in temeritate spes, cædes, & vulnere prædæ auiditate pensantur, iniecta inter Principes pacis mentione, minori studio gerebant arma. metu depulso Gallica auxilia seriùs quam opus fuisset aduentia, à Castellæ Rege dimissa sunt, stipendij parte in pecunia, parte alia in nominibus persoluta. Caduceatores ad 10 Anglum in Lusitaniam, de pace continuò missi, ad Troncosum oppidum mandatis expositis, mite, ac temporali locoque conueniens responsum tulere. tædebat Anglos infaultæ militiæ: patriæque desiderium vrgebat. nuptijs Henrici Catharinæque, quam vnicam Lecestriæ Dux ex Constantia filiam haberet, victoriæ fructum compendio breui redire, nempe Castellæ regnum. Ergo ex nuptiæ in primis pactæ. dos puellæ dicta Soria, Atienza, Almalanum, Molina. matri Caraca in Carpetania: Medina Campestris, Olmedum in vltiori prouincia. Sexcenta francorum millia certis pensionibus numeranda erant. præterea dum Lecestriæ Dux vxorve Constantia viuerent, quadraginta francorum millia annua promissa sunt. Hæc summa foederis fuit Lusitano ingrati. qua causa Portu vrbe 20 soluentes Angli, Baionam in Tarbellis tenuerunt irati Lusitano Regi, quòd festinatis nuptijs, nondum voti religione exolutus desponsam sibi Philippam toro iunxisset. Simul Angli è Lusitania discesserunt, omniaque in Galæcis oppida, quæ fuerant primo aduentu occupata, ad pristinam Castellæ ditionem redierunt. proceribus, qui defecerant, venia data. prouinciæ magna ex parte restituta tranquillitas, metus depulsus. missi denuo Baionam, vt conueniret, legati foederis conditiones retractaturi, sacramentoque inuicem reddito, acceptoque firmaturi. Pecuniæ à popularibus cogendæ præcipua difficultas obijciebatur, multo maioris, quam pro eorum facultatibus. eo studio Viruescæ ineunte salutis anno millesimo trecentesimo octogesimo octauo con- 30 uentus generales ex vniuersa prouincia agitati. locorum propinquitas inuitauit, & quoniam Burgi vrbs, aliaque circum oppida, pestis contagione laborabant. In ijs conuentibus institutum vectigal est, eius summæ redigendæ gratia: à quo neque viri sacriati, neque ingenui immunes essent: neque videbatur iniquum, quoniam de communi omnium libertate agebatur, communi subsidio reipublicæ opitulari. Sed ab eo initio ius libertatis imminui optimates conquerebantur, nihil non ausuri per desperationem. quæ tandem sententia valuit: decretumque inductum. Soluta conuentu ad Calagurrim Regum Castellæ & Vasconis congressus fuit. Rursus Nauarretu, eorum Principum colloquium habitum. Eleonora Vasconum Regina virum comitata 40 affuit: eiusque permisso in Castella permansit, valetudinem qua diu aduersa conflictabatur, natiuo cælo, quod præsentissimum remedium esse consuevit, curatura. Catharina Lecestriæ Ducis filia firmato inter Principes foedere, in Hispaniam missa, Palentiæ propter vrbs amplitudinem, subiectique agri bonitatem, sponsalia regio apparatu celebrata sunt. decimum ætatis

annum Henricus agebat, Catharina annos decem & nouem nata erat. vt Astu-
 rum Principes vocarentur datum, more ex Anglia translato: vbi Regum filij
 maiores, Valliæ Principes nominantur. quod ab hoc initio susceptum ad no-
 stram ætatem conseruatur, vt Castellæ Regum maiores filij, Asturum Prin-
 cipes sint: quibus annis consequentibus Vbeda, Biatia, Illiturgisque sunt ad-
 iectæ. Pace ad hunc modum inter Castellam & Angliam constituta, Con-
 stantia puellæ mater, regio iam nomine abstinens, permissu Castellæ Re-
 gis Medinam Campestrem ad eum mense Augusto venit. benignè acceptæ,
 officijsque omnibus, vt iura propinquitatis, & amicitie nuper initæ po-
 stulabant, cultæ ad pacta oppida Opta vrbs adiecta est, vnde annui redi-
 tus ampliores suppeditarent. præcipua liberalitas, sed regni amissi, compen-
 satio non magna. Inter Regem & Lecestriæ Ducem munificentie certamen
 erat. aurea corona eximij decoris pretijque missa abs Lecestriæ Duce. ad-
 dita muneri verborum gratia: regni iure abdicato, corona etiam quam suo
 capiti pararat, cedere. Pactæ pecunie conquirendæ ratio excogitata. con-
 uenit vt priori decreto rescisso, in quo tantum offensionis erat, summa
 ea per familiarum capita, mutui nomine imperaretur, eorum qui ante ea
 tempora in ærarios relati essent. ingenuis, virginibus, matronis, viris sa-
 cratis immunitas conseruata. Constantia ineunte salutis anno millesimo tre-
 centesimo octogesimo nono possessionem Caracæ vrbs sibi attributæ adiit.
 Rex Madriti restitit. Quo tempore à Lecestriæ Duce de mutuo colloquio,
 ad Cantabriæ Aquitanieque fines, per legatos appellatus, primùm ventu-
 rum se dixit: eaque voluntate Burgos sese retulit: vbi ieiunij tempore, quod
 ritu Christiano obseruatur, ex morbo decubuit. spatio temporis interiecto
 sententia mutata. tamen Victoriæ accessit, vnde Constantia ad virum
 dimissa erat. Legati Petrus Aiala, Vxamæ Episcopus, Fernandus Illesca,
 qui ex ordine Franciscano, Regi à sacris confessionibus erat, Lecestriæ Du-
 ce conuento Regis valetudinem nondum planè confirmatam, annique tem-
 pus excusarunt: Pyrenæi iuga niuibus impedita, gelu rigentia fore supe-
 randa. hæc species obtenta. ex arcano colloquio Rex detrectabat, quod
 Lecestriæ Duci propositum esse cognouerat, eum à Gallica amicitia di-
 strahere. parque periculum offerebatur, siue Principi recens foederato, ali-
 quid coram negaret: siue annueret, iniquissimo postulato, tantis à Gallis
 Regibus beneficijs obstrictus, in quo turpissimam ingrati animi notam
 incurreret. Actum de re tota cum legatis. ij sui muneris esse negant quid-
 quam nisi Rege conscio constituere: remque omnem ad eius arbitrium re-
 uocari integram petunt. sic re infecta Victoriæ ad Regem redeunt, ne facta
 quidem Anglis potestate Compostellam religionis ergo adeundi, quod reli-
 quis nationibus datum erat. Calæcorum animos ne suo aduentu denuò ad stu-
 dium rerum nouarum concitarent, ob belli superioris memoriam provideba-
 tur. Quo tempore omnino quarto Idus Martij Cæsaraugustæ, dum templi pars
 reficitur, cui ab Engratia nomen est, opinione sanctitatis in ea vrbe celeberrimum,
 dumque superstruendo operi fundamenta effodiuntur, gemina sepulcra
 vetustate obruta forte reperta sunt, D. Engratiæ, atque D. Lupertij, consecrata
 publica

publica vniuersæ ciuitatis lætitia & gratulatio, eo pignore Diuos tutelares pro-
 pitios amplius fore existimantis. numini gratiæ actæ, supplicatioque ad omnia
 templa insigni apparatu habita.

Regis Castella obitus. Cap. XIII.

VT VI inter Principes Lecestriæ, Castellæque colloquij men-
 tio intermissa est. Inter Anglos Gallosque triennes induciæ factæ:
 succedenteque æmulatione virtutis ex longo interuallo sacrum
 bellum repetitum. iunctis viribus Genua trajciunt in Africam.
 Aphrodisium, quæ vrbs hac ætate Africæ nomen habet, obsidione
 tentata. prouentus tantis molitionibus impar fuit. Hispania nondum quiesce-
 bat. Castellæ conuentus Segobiæ habiti sunt. inde ad Lusitanum missi legati,
 quoniam in Gallico foedere vtriusque gentis confederati Principes comprehen-
 si erant, quid animi haberet sciscitatum. negat ille ad se rem eam pertinere: re-
 bus secundis insolens feroxque, neque satis reputans rerum humanarum incon-
 stantiam: & nouo bello Calæcos impetere cogitabat. induciæ tantum semestres
 Ferdinandi Illescæ diligentia impetratæ: quem ego ea tempestate probum in-
 dustriumque hominem fuisse comperio. Romæ Urbanus VI. decessit Idibus
 Octobris. in eius locum Petrus Tomacellus patria Neapolitanus paucis post
 diebus cooptatus est. Bonifacij IX. nomen Pontifex desumpsit. Tuda Calæ-
 ciæ vrbs ad Lusitanie fines pertinens, quo primùm tempore induciarum tem-
 pus transactum erat, à Lusitano obsessa, omnique conatu impugnata est. sub-
 iectus ager incendijs, ruina, cæde foedatus. Castellæ Rex belli fortunam, quam
 auersam erat expertus formidabat: & Lusitanos successu feroces laceßere tu-
 tum non erat. ne tamen nihil agere videretur, Tenorium Toletanum Præsu-
 lem, Martinum Iuanium opitulaturos præmittit. seruum auxilium fuit, rebus
 perditis, vrbe capta. Eorum tamen interuentu induciæ in sex annos inter
 vtranque gentem factæ. Tuda restituta, aliaque ab vtraque parte oppida. Pro-
 ximo anno millesimo trecentesimo nonagesimo regni conuentus Caracæ ha-
 biti sunt, rerum gestarum magnitudine, multitudine, varietate omnium cele-
 berrimi. referente Rege de regno abdicando actum: si Castellæ imperium de-
 posuisset, filioque de manu tradidisset, Lusitanos eius & Beatricis vxoris im-
 perium haudquaquam repudiaturos. Decumarum ecclesiasticarum tertiam
 partem Clemens Pontifex concesserat, vt eo blandimento Castellæ Prin-
 cipes deuinctos teneret, exemplo Urbani VI. qui idem Anglis præstiterat. Eas
 se decumas Hispalim, Cordubam, Gienniam, Murciam, atque Cantabriam
 retenturum dixit: cætera cessurum filio. proceres sententiam rogati, sese id
 passuros negant. pessimum exemplum induci. Regem, idonea maxime æta-
 te reipublicæ curam abdicare: tradere puero curis publicis impari. malo
 cogendos Lusitanos, neque quidquam pro sano voluntate facturos. Dein-
 de de factiosis relatum. ijs in commune venia est concessa, modò delicti pœ-
 nitentiam benefactis approbarent. vnus exceptus Gegionis Comes in cultor-
 dia manens: cui infensus Rex omnes ad eum opprimendum occasiones sæpe
 captarat:

captarat: fecissetque, ni Petri Regis calamitatis exemplum, ob similes cædes retardasset. Vectigal militare ordinum consensu maius quam vnquam institutum. Consueuerant milites hostili metu sublato, consenscentibus bellis tota prouincia vagari, res agrestium agere, ferreque. Sancitum, vt eorum multitudo ad competentem numerum redigeretur. grauis armaturæ equites quatuor millia, leuis mille & quingentos, sagittarios mille cum suo iusto comitatu, ordinario stipendio ali: atque in præsijs, quarum videretur vrbium collocati finem licentiæ facerent. Sic militaris disciplina restituta, & ærarij inopiæ prouisum, imminutis stipendijs immunitate veniaque multarum legum concessa. externa stipendia faciendi facultas omnibus sublata. rem haud dubio vtilem, & à bonis postea Principibus perpetuitate disciplinæ firmatam. Externis hominibus sacerdotia in prouincia dari vsu receptum erat, vnde magna incommoda extare necesse erat: templorum cultum negligi sacerdotum absentia: litterarum studia prouinciales non curare, nullis virtuti præmijs. Comuni consensu constitutum, Clementem Pontificem de ea re appellandum. neque enim iustissimis prouinciæ votis repugnaturum putabant. Priorum temporum perturbatione Castellæ Vterioris proceres in iura ecclesiarum inuaserant, patronorum occupato nomine sacerdotes instituere soliti. exiguo stipendio constituto, decumarum multo maximam partem, pro se quisque domum auertere, ecclesiarum iura occupare, dare, & auferre templis mercenarios sacerdotes atque temporarios. Episcopis Burgeni & Calagurritano, vbi vis mali incubuerat maximè, agentibus de ea re in conuentu est relatum. Rege ad æquitatem propenso præclari ij conatus impediti regulorum intercessione, ne noua offensione eorum animi irritarentur. Erat enim subditis paulò ante potestas concessa, à proceribus ad regios iudices prouocandi: quod ægerrimè tulerant. Itaque ecclesiarum libertas sanciri non potuit: & illi morem per multas ætates continuatum, maiorum merita, priorum Pontificum veniam excusabant, ante concilij Lateranensis tempora: Alexandro tertio Pontifice scilicet, cum nouo decreto est cautum, ne decimas profani inuaderent, ne Pontificum quidem permissu. Præterea petentibus, vt Henrici Regis testamentum, qua parte profusas donationes restrinxisse dictum est, nouo decreto rescinderetur, præter speciosa verba: placere Regi dona paterna esse rata, nihil impetratum. Vno tempore à duobus Regibus Vasconæ, atque Granatensi legati Caracam venere, Ramirus Arellanus, Martinus Ayuarus pro Vascone dato senatu postularunt Reginam Eleonoram curata valetudine, qua causâ discesserat impetrata venia, ad virum remitti. æquum non esse integra vtriusque ætate coniugium dirimi. regium insigne, quod catenus dilatum erat, more gentis vtrique imponendum fore. De ea re, Eleonora Regina à fratre Rege appellata: videri æqua virum petere: profectionem continuò maturaret: odium illa gentis excusauit, insidias vitæ suæ comparatas, veneno à medico Iudæo præbito, vnde tandiu aduersa valetudine conflictata esset. vim adhiberi regiæ sceminæ graue erat. legatis tamen postulantibus datum, vt Ioanna maior filia, quoniam virili prole carebant, Roa vbi à matre erat relicta, primo quoque tempore, vti factum est, remitte-

remitteretur ad patrem. Qui reuocandæ vxoris spe depulsus celeberrimo apparatu Pompelone in templo maximo regias infulas suscepit Idibus Februarij. regni libertatem, subditorum commoda iuratus, inunctusque de more, clypeo militari impositus, humerisque sublatus Rex à cunctis ordinibus proclamatur. totius cæremonix Antistes Petrus Martinus Salua Pompelonensis Episcopus. Petrus Luna Clementis Legatus affuit, alijque magno numero nobilissimi proceres. à Rege Mauro Malacæ Præfectus legatus, insignes equos, gemmas, vestemq; pretiosam splendidi muneris loco, Castellæ Regi attulit. petenti induciæ concessa. Petrus Tenorius Archiepiscopus Toletanus insigni ponte Tagum iungendum curabat, eo cui ab Archiepiscopo nomen est, iuxtaque casæ rusticæ in pagi formam. loci commoditate Rex oblectatus, cum belli Lusitani tempore Hispalim peteret, hac tempestate expetenti eidem Præsuli dedit incolis eius oppidi vectigalium omnium immunitatem, Villæ Francæ, hoc est, immunis, ab ea re nomine dato. idem Alcoleæ oppido concessum, in cuius agro pons ædificabatur. Extat diploma regum in ærario sacro inter schedas templi Toletani, Caracæ datum, pridie Idus Martij. Ferdinando minori Regis filio, cui Lara principatus erat, oppidum Pennafielis additum, Ducis nomine. corona capiti imposita, nullis extantibus floribus, quod collatæ dignitatis insigne erat: ramet si nostra ætate non Duces, sed Comites etiam coronam clypeis adiiciunt regiæ haud absimilem. ex vtraque regia Castellæ atque Aragoniæ insignia puero temperata distinctionis causâ, & quoniam vtrisque Regibus satus erat. Sic adulto vere, tantisque rebus, quâ perfectis, quâ constitutis, conuentus Caracenses soluti sunt. mense Iunio cum Lusitano Rege, cuius indies potentia confirmabatur Castellæ formidabilis, induciæ sexennes denuò pactæ. Romæ pontificatum gerebat Bonifacius eo nomine IX. patria Neapolitanus, anni superioris fine, vt paulò ante monstratum est, in Urbani defuncti locum subrogatus. eo concedente Olisiponensis Præsul Archiepiscopi honore auctus est Conimbricensi Episcopo contributo. nostra ætate Portalegritis episcopatus Pauli tertij Pontificis Maximi venia recens institutus accessit. hoc aliaque multa blandimenta Lusitanis in fide confirmandis à nouo Principe Pontificeque per id tempus data. Segobia in aditu Castellæ Vterioris sita est vrbs ampla, ciuium numero frequens, lanarum artificio, vnde magnus ciuibus prouentus, quàm re alia nobilior, montibus ambientibus, qui perpetuis niuibus rigent, eoque per ætatem præcipua cæli temperie. eò se Castellæ Rex Caraca profectus contulit. Vicinis locis ad pagum Rascaffiam Regis impensa structura monasterij surgebat, eius cui Paularij nomen est, inter Carthusianorum domicilia ipso ædificij splendore, copijs, & loci sanctitate in Hispania celeberrimum. Vallisoleti arx vetus in monasterij formam conuersa: vnde Benedictini monachi vniuersa prouincia iura repetere, nostra quidem ætate soliti sunt. Guadalupeum templum alijs sacerdotibus, quibus ab Alfonso auo datum erat, detractum, atque monachis, quibus à D. Hieronymo nomen est, attributum superioribus annis fuerat, regiæ pietatis atque religionis, quæ in Ioanne erat, hæc extant monumenta in Hispania. Aestate circumacta, Reginam quidem Madritum præmisit: Henricum & Catharinam sponsam

Talaueram hyematos, regionis temperie & amœnitate inuitatus. Ipse con-
silio in Bætican festinandi, vbi perturbatione temporum omnium facinorum
licentia erat, inualido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremo pecunia tur-
babantur, fluxa magistratum auctoritate, quæ magna pernicies est, Complu-
tum in primis abiit. Venerant ex Africa quinquaginta milites, profesio-
ne quidem Christiani, atque Farfanes vulgò dicti: cæterum Marrocio Regi
operam nauare soliti, atque Africanæ militiæ assuefacti, vt ferè quibus qui-
que in locis milites versantur, multum earum regionum consuetudine mouean-
tur necesse est. equos magna agilitate incitabant, variosque orbis elegan-
tia quadam implicare explicareque erant edocti. Eo spectaculo cum se Rex 10
& proceres oblectare cuperent, die Dominico, septimo Idus Octobris, sa-
cris procuratis, egressi in vicinum agrum sunt, ea porta, quæ palatio coniun-
cta est, & vulgò Burgensis vocatur. Rex studio incitatus equum quo insi-
gni vehebatur in veruactò cum subditis calcaribus incitasset, loci inæqua-
litate sulcisque offendente equo, concusso afflictoque corpore ad terram præ-
cipitatur: momentoque temporis extinguitur. O nullam constantem felicita-
tem, magnumque rerum humanarum ludibrium, morteque ipsa tristius mortis
genus. Quid regia potentia profuit, opes, comitatus, copiæ? quid ætatis viridæ
decoræque iuuentæ flos, annum agenti trigessimum tertium? regnum tenuit
annis vndecim, mensibus tribus, diebus viginti. Sub vitæ finem Segobiæ 20
ipso D. Iacobi festo die insigne excogitarat, ex aureo torque radijs distin-
cto columbæ effigiem, aulicis, atque nobilibus ad præclara facinora aut exem-
plo honoris specie obiecta incitamentum. verum eius morte res ea priusquam
confirmaretur euanuit.

Res Aragonia. Cap. XIII.

HÆC in Castella. in Aragonia Ioannis Regis mores à paternis
degenerabant institutis. Ille viuido ingenio erat, bellaque ex bel-
lis ferendo imperium amplificare semper studuit: belli & pacis 30
consilia, vtilitate magis metiri, quàm honestate. Ioanni mitis ac
tractabilis animus fuit, nisi naturam fortuna corrumpere, aut gra-
uis aliqua iniuria ad vindictam prouocaret. quietis quàm belli cupidior. cuncta
tamen ad imperij gloriam composita. aucupio, venationi, musices & poetices
studijs deditus in primis fuit, sed cum splendore sumptuq; vt pares imperio di-
uitiæ, ijs oblectationibus vanitatiq; non sufficerent. neque dissimulatæ volupta-
tes aliæ, neque tecta luxuria. Regina iisdem studijs, vt sexus ferebat delectaba-
tur: eoque viri potens erat. regia conuiujs, cantibus, saltationibus personabat.
puellæ que in obsequijs erant, psallere & saltare elegantius & frequētius, quàm
necesse erat ingenuis. omnia instrumenta luxuriæ visabantur. Præcipua præ- 40
mia poetis, qui Lemouicensi lingua aliquid dignum ingenio ijsque mori-
bus consentaneum cuderent: prorsus vt legatione ad Regem Gallum missa id
genus poetas conquiri, atque ad se mitti postularit. Prouocauit eius rei
fama Vvenceslaum Cæsarem pudenda hominem ignauia, vt per legatos noui
Regis

Regis amicitiam expeteret, eiusque filiam Ioannam sibi in coniugium dari.
morum similitudo studia conciliabat: tamen si quod de coniugio petebatur, di-
latum in præsentem, ac postmodum disturbatum est. Proceres Aragonij rerum
perturbationem ex Regis socordia non ferentes, communicatis inter se consi-
lijs, iunctisque viribus Calasancium anno superiori conuenerunt: quo tempore
regni conuentus Montione erant. conspirationis princeps Alfonso Villenæ
Marchio, Iacobusque illius frater Dertusæ Episcopus, præterea Bernardus Ca-
brera, alijque viri principes. Querelæ de scripto propositæ, missæque ad Re-
gem & conuentum. summa erat: Militarem disciplinam labefactatam volu-
10 pratibus. priscos gentis mores indies magis everti. nec libidini, nec sumpti-
bus, neque vestium pretio modum esse. Atque illud intolerandum, ad vnus
scemine arbitrium rempublicam verti: (Carrocia hæc erat, qua multum & fa-
miliariter Regina utebatur) plus in aula posse, quàm grauitas illius ætatis se-
xusque conditio, & imperij maiestas postulare. vulgi & procerum querelas,
atque sermones in eius potissimum nomen erumpere, neque à Rege & Regi-
na tamen temperare. certatum ab vtraque parte minis conuitijsque. & initium
belli ciuilibus proceribus in factiones diductis, quæri videbatur. Regis mite
ingenium præsidio rebus fuit. post multas altercationes Principibus coniu-
ratis datum, quod iuste petebatur. Regia lasciuia voluptatesque restrictæ.
20 repetitæ leges sumptuariæ. & quod caput erat Carrocia, aula exacta est: nul-
lamque vt deinceps reipublicæ regiæve partem attingeret, cautum. Sic iræ
confedere: paxque publica modicè lacescita tandem stetit. Noui tamen ex Gal-
lia belli terrores ostentati. Armorici milites magno numero, Tonichus ad
decem & octo millia equitum fuisse ait, ductore Comite Armeniaco, cui
ægrè erat fraternos conatus frustra fuisse, in Ausetanos, Indigetæque sese
magno impetu infuderunt, nulla belli causâ, vno tantum studio prædan-
di. villæ vicique incensi. direpta oppida. abacta pecora. cædes factæ. in Em-
poritanos Gerundensesque fines vis mali defæuijt. Contractæ raptim pro-
uincialium copiæ. Raymundoque Bagio Duce ad Cabanias oppidum, iusto præ-
30 lio cum hoste cæratum est. victi fusique Galli. Dux ipse earum copiarum Ma-
stinus in potestatem venit. secundum eam victoriam Rex, qui se Gerundæ
continuerat, ad omnem occasionem intentus ex ea vrbe egressus, hostium
copias, quæ ex varijs partibus in vnum corpus conuenerant, delecturus con-
tendit. Gallorum vires impetu valent, môra consenescent: vti tunc accidit.
diuturna enim militia fessi, & superiori elade castigati, certamen deuita-
runt: seque superato Pyrenæo monte in Galliam retulerunt, agro Rusci-
nonensi direpto vexatoque: cum Marigotus Aruernus Regis Aragonij au-
spicijs militaturus, Armeniacum Comitem in patriam retraxisset, ditionis
defendendæ necessitate. Bellum in Aragoniæ finibus gerebatur, & nouorum
40 coniugiorum pacta inibat, Ludouicum inter Andegauensem alterius Lu-
douici filium, qui se Neapolitanum Regem ferebat, & Violantem Regis Ara-
gonij filiam. per legatos, Clemente Pontifice Auenione disceptante coram
& conditiones ferente, pactæ nuptiæ. Maria Siciliæ Regina Martino Exe-
ricæ regulo, Regis ex fratre nato pacta est. sponsalia Perpiniani data: vbi Rex

1391 bello defendendo intentus, veris tempore morabatur. In Sardinia noui motus concitati sunt, principio anni millesimi trecentissimi nonagesimi primi. à Brancaleone Orta nulla memoria icti nuper fœderis, veniæq; impetratæ arma quasi pro communi libertate correpta. fauebant Genuenses insulaniq; rerum nouarum studio, Aragonioque imperio fessi. Saffaris vrbs primaria, aliæq; oppida & arces, pars vi, pars voluntate occupatæ. Aragoniæ vires imminutæ erant. nouæ ergo copiæ conscriptæ: atque Cæsaraugustæ ad quintum Idus Februarij omnes quicunque in ea insula possessiones aut oppida haberent, continuò præsidio accurrere à Rege mandatum est. Quo anno Martinus Salua Pompelonensis Episcopus à Clemente Pontifice honore purpuræ donatus est: eumque primum ea ecclesia Cardinalem habuit, virum omnibus animi & corporis dotibus præstantem ea tempestate.

Henrici tertij Castella Regis initia. Cap. XV.

REGIS Castellæ lateri, quo tempore equi casu afflictus oppressus que est, Tenorius Archiepiscopus adhærebat præstanti vir, expeditoque consilio. Ergo extemporali tentorio ipso loco extructo acres custodias adhibet. exanime Regis corpus vestibus & fomentis tegit. pro Principis incolumitate, quasi eius iussu votis & supplicationibus superari fatigantur, haudquaquam exaudiri extincto iam Rege. sed à prudenti Præfule providebatur, vt extracto tempore extrusi in omnes partes tabellarij vrbes & oppida in fide confirmarent: proceribusque & Episcopis, qui diuisi studijs erant, reipublicæ conturbandæ facultas non esset. Quo consilio interdum nunciij vulgati Regem melius habere: dareque mandata. sed cum vultus non consentiret cum verbis, omniaque timidè ac perturbatè agerentur, multumque ministri inter se arcanò colloquerentur consultarentque, diu res contineri non potuit. Prima Beatrix Regina ad triste spectaculum accurrit, paterno ante spoliata regno, nunc etiam viduata viro, nulla prole, quæ calamitatem leuaret. Henricus eodem percitus nuncio Madritum venit, iter prosequente Ferdinando fratre. Agenteq; Toletano Archiepiscopo, cuius primæ partes erant, in eo municipio, vexillis de more explicatis, Henricus primum in conuentu procerum, deinde per compita Castellæ Rex proclamatur vndecim annos natus, paucis adiectis diebus, publicæ lætitiæ mœror permistus, tanto sublato Principe, corpore noui Regis imbecillo, vnde Valetudinarij cognomen accessit. Conuenere tamen cœratim tota prouincia proceres nouum Regem salutaturi, rebusq; in discrimine opem laturo. nouas nonnulli fingeant spes rebus mutatis turbatisque, augeri ipsos copijs & potentia posse. affuerunt Fridericus Beneuenti Dux, Petrus Trastamaræ Comes, Magistri militum Laurentius Figueroa D. Jacobi, Gonçalvus Gusmanus Calatrauæ, Martinus Iuanus Alcantaræ, Ioannes Manricus Archiepiscopus Compostellanus, idem regij scrinij Magister. Alfonso Villenæ Marchioni, qui priori tempore in Aragoniam discesserat infensus (sic arbitror) Castellæ Regi, nunc expetenti, seseque ea conditione affuturum pollicenti equitum præfectura concessa à Rege Reginaque est, iudicium defuncti Principis

Principis secutis, sub quo eum honorem obtinuerat. nequē venit tamen, alijs in Aragonia rebus implicitis. Extincto Regi postquam iusta magnificè facta sunt, corpusque vt ipse mandauerat Toleti in regio sacello est tumulatum: proceres in vnum conuenere, vt inter se de reipublicæ statu componendo disceptarent. venire vrbiū procuratores studio incitati, patriæ opitulandi. Eleonora Sanctij Alburquerquij Comitissæ filia vnica, & amplissimi principatus hæres, prorsus vt ea tempestate locuples scœmina vulgò diceretur, in aula versabatur. huius nuptias Beneuenti Dux eius patruelis ambire cepit. verum conatus frustra fuit Ferdinando Regis fratre prælato, ea lege, ne prius ratæ nuptiæ essent, quam Rex quatuordecim annos esset natus, vti erat in Anglico fœdere cautum, si quid Henrico ante iustam ætatem humanitus accidisset, Ferdinandum cum regno in Catharinæ nuptias subrogari. Ea causa Eleonora sacramento, nuptiarum pactum confirmauit, lectissima puella forma, regia indole, decem & sex annos nata: Ferdinandus ætate minor, iureiurando abstinuit. Dum de reipublica disceptatur, Petri Aialæ, ad quem Fuenfaldæ Comites genus referunt, indicio cognitum est, à Ioanne Rege testamentum conscriptum superioribus annis fuisse. conquirendum proinde diligenter visum est, priusquam certi aliquid statuerent. regiæ schedæ excussæ omnes, atque testamentum inuentum ante annos aliquot ad Gilloricum oppidum in Lusitania nuncupatum, vt superius dictum est. Recitatæ tabulæ in conuentu. varij animorum consecuti sunt motus. ac illud plerosque offendeat maximè, quod Henrici tutores vsque ad quintumdecimum ætatis annum instituti erant, Alfonso equitum Magister, Archiepiscopi Toletanus, Compostellanusque, Calatrauæ Magister, Nieblæ Comes Alfonso Gusmanus, Petrus Mendoza regiæ procurator. his sex ciues Burgis, Toletis, Legionis, Hispali, Corduba, Murcia, ex singulis vrbius singuli, aliorum ciuium suffragio deligendi, adiungebantur. Res magna controuersia agitata. pauci defuncti Regis voluntatem ratam esse cupiebant. alijs testamentum abrogandum videbatur: quod conditori ipsi displicuisse multis argumentis & testibus confirmabant. Itaque ea sententia valuit: tametsi Archiepiscopus Toletanus comburi tabulas testamenti vetuit: quod in eo templo Toletano multa abs Rege legarentur, quæ rata fore disputabat, vt cætera consulta & decreta rescinderentur. De administrando imperio mox actum. & communi sententia rerum potestas Beneuenti, Villenæ, atque Trastamaræ regulis commendata, Archiepiscopis Toletano, & Compostellano, D. Jacobi & Calatrauæ Magistris. è sedecim regni procuratoribus octo per vices spatio trimestri adiuncti proceribus. collatis omnium sententijs, quod maior pars decreuisset, id ratum fixumque fore placuit. Ea gubernationis ratio vni Toletano Archiepiscopo displicebat, in plures partito principatu, eoque minori singulorum potentia, maiori rerum perturbatione: atque Alfonso Sapientis stari lege mallebat, vnum, tres, quinque, aut septem Rege minori creati procuratores sanciretis. victus tamen aliorum procerum importunitate, minisque consensit. Monetæ genus Agni figura percussæ, quoniam nuper excogitata erat, & temporum vitio adulterata, abrogari placuit: atque ex pristina forma valoreque conlari. Alfonso Gegionis Comes vinctus, in Toletani Archiepiscopi potestate erat. eo

referente contendenteque Almonaciri arce Montem regalem translatus, D. Iacobi Magistro eius custodiendi cura demandata: donec maturo consilio de eius rebus communi consensu deliberatum esset. Fine anni Hispali atque Cordubæ in Iudæorum gentem sæuitum à populo est. illatæ clades. domicilia Synagogæque eorum direptæ. turbæ concitator Ferdinandus Martinus Archidiaconus Astigitanus per plateas concionabundus, in ualidis magistratibus, apud vulgus spe prædæ, magis quam sincero religionis studio. vis mali ex interuallo in alias Hispaniæ regiones diffusa. Toleti, Lugrunij, Valentiaæ atque Barcinone, quasi signo dato ad certam diem Nonis Augusti in miserorum fortunas grassatum est. multi, Christiani hominis officium datis nominibus, simularunt potius, quam impluerunt. metus haud sincera voluntate impellebat. verum hæc aliquanto post. Madriti in templo quodam procuratorum regni conuentus haberi soliti erant. Beneuenti atque Trastamaræ reguli ferro tecti in conuentum irrupere. cohortibus armatis locus circumseptus. ea res in Præsulis Toletani petus altius, quam ut facile euelli posset, descendit. Itaque proxima luce Complutum abiit, suæ ditionis municipium: deinde Talaueram concessit. ex ijs locis sollicitare populos & proceres litteris non desistebat, atque ad arma concitare. Pontificem Clementem, Reges Galliaæ atque Aragoniæ monere: Paucorum vi oppressam Castellæ libertatem. In senatu non argumento & ratione, sed lingue petulantia, de rebus publicis & priuatis disceptari. Non publicum consilium vigere, sed paucorum libidine regnum administrari. In regia signa esse, in oppido ubi curia erat, milites vagari. Senatum nihil decernere, nihil à singulis presentia dici: terrore proposito ad paucorum libidinem circumagi. Defuncti Regis voluntatem, quæ sacrosancta esse deberet, pro nihilo duci. Quod si regij testamenti tabulæ contemnebantur, quasi in procinctu ac perturbatæ factæ, id enim nequitiaæ velamen prætenditur, quid regni leges à sapientissimo Rege promulgatæ? an eum etiam parum animo valuisse, confectum annis & laboribus contendant? Ne ergo senatus iudicio, neque regni publico consensu statutum esse putate, quod paucis collibitum fuit. ac rebus potius perditis Regi minori, cuius ætas ludibrio est, regnum quæstui, opem ferre maturate. quod per omnia numina, & quidquid in terris sanctum est, melior & sanior regni pars oramus, obtestamurque. Beneuentanus Toletani Præsulis exemplum secutus, in salutato Rege Beneuentum discessit, seseque cum Toletano coniunxit. accessit in partes Villenæ Marchio. missi ad omnes legati: ut quoniam regni conuentus futuri erant generales, venire non recusarent. certe pro se vicarios cum potestate mitterent. frustra is conatus fuit. variæ factæ excusationes prætextæ. Dominicus S. Pontij Episcopus ex Prædicatorio ordine, præstanti vir eruditionis opinione à Clemente Pontifice Legatus, geminas litteras attulit, ad Regem, regni que procuratores. summa erat. Dolere eum optimi Principis inopinato tristisque casu: atque ex eo intelligere, quanta sit inconstantia humanæ felicitatis. debere eos æquo animo ferre orbitatem: atque in vnam reipublicæ iuuandæ concordiam pari voluntate incumbere. publicamque regni salutem priuatis doloribus atque cupiditatibus potiore arbitri. quod ut facerent, pro iure paterni imperij mandare. Eo legato vltro citroque

troque commente, de concordia inter proceres actum, nullo fructu. A Regibus Galliaæ atque Aragoniæ legati eadem de causa venerunt. cum ijs fœdus instauratum, ac nouo iureiurando sancitum est. Vasconum Regis legati præterea, Eleonoram Reginam ad virum remitti postularunt eo loco futuram, quo erat consentaneum. De ea re appellata, quæ fratris preces reiecerat, pueri conatus, facile ijsdem excusationibus ludificata est. Interea à Toletano Præsule delictus habitus: conquisita auxilia. species erat reipublicæ liberandæ: sed ut est pro-na vulgi in deterius persuasio, plerique existimabant, occasiones captare vniuersæ administrationis occupandæ, profunda ambitione hominem, personæ quam sustinebat nulla memoria. legationibus ineundæ concordiaæ ratio semel & iterum tentata: & cum nil proficeretur, vim veriti regni procuratores, atque Madriti munitione diffusi, cum Rege Segobiam abierunt. Trastamaræ Comes Magister equitum creari cupiebat: idque Ioanni Regi fuisse propositum dum viueret, disputabat. Villenæ Marchionem eo honore detracto irritari, in ea rerum colluione, sanioribus non placebat. temperamento excogitato, septuaginta millia æris annua in præsentem, ex regio fisco Trastamaræ regulo constituta, quod Magistri equitum stipendium erat: in posterum nisi Villenæ regulus mutaret, à factioneque recederet, honor quem amittebat promissus: quod paulo post factum est. Sequebantur Toletani partes Alcantaræ Magister, & Dieghus Mendoza, is ad quem Infantatus Ducis copijs & ditione hac tempestate præualidi, generis originem referunt. Exercitus conflatus: in quo mille quingenti equites erant, pedites quingenti. cum ijs copijs coniurati Vallisoletum perueniunt, quod Rex se contulerat. ad vicini fluminis ripam posita castra sunt. Vasconum Regina, quæ se Arcuali tenebat, periculo percita, ne pars cum parte confligeret, pari damno siue victoribus siue victis coniuratis regijsve, utrosque adeundo, magno labore, magna contentione impetrauit, ut colloquium de pace esset. Peralio oppido designato conuenire die dicta, ex vtraque parte proceres. affuit Regina ipsa, virili animo fœmina, Clementis Pontificis Legatus. rogat in conuentu Toletanum Præsulem Compostellanus: cuperet ne rata esse omnia quæcunque defuncti Regis testamento sancita erant. ad eam vocem Toletanus cunctatus, dolumque veritus, id agi ut Beneuentanus alienaretur, quoniam in regni procuratoribus eo testamento nominatus non erat: placere sibi respondit, ea tamen lege, si tres alij proceres accederent Beneuenti, & Trastamaræ reguli ex regio nati sanguine, atque D. Iacobi Magister, opibus & clientelis in primis potens. id publicè & priuatim fore salutare, tantos Principes à reipublicæ procuracione non excludi. Assensere aduersarij ante discrimen feroces, in periculo pauidi. cautumque uti eo fœdere confirmando Burgis generales conuentus haberentur. dati obsides virosum principum filij, Ioannis Meridozæ regis procuratoris, ad quem Montis acuti, Almasanique reguli genus referunt, Petri Aialæ, Dieghi Sunicæ, Alfonso Gerdæ. sic in præsentem discessum quidem ab armis est.

Fœderis conditiones mutata.

Cap. XVI.

TOLETANI

TOLETANI Præfulis partes nouo fœdere haud obscure confirmabantur: plusq; vnus auctoritatis & virium habiturus videbatur, quàm omnes aduersarij, & suis opibus validus, & noua trium Principum accessione formidabilis. id intelligentes Compostellanus & locij, omnes ingenij & industriæ neruos ad imminuendam illius potentiam conferunt. Consilio inter se communicato Alfonso Gegionis Comitis liberandi, atq; in pristinam ditionem restituendi auctores existunt. satis ærumnarum pertulisse, satis pœnarum esse datum. sic ille mutatione temporum euasit, ad Regemque deductus est. Burgis vbi conuentus agebantur, de fœdere nuper icto disceptatur. negat Compostellanus assensurum, nisi Gegionis Comes, quartus tribus proceribus accederet, pari nobilitate potentiaq; dolet Toletanus suis se artibus peti. diducti in partes ipsi ciuitatum procuratores. res magna altercatione agebantur. nouorum motuum metus iniectus. partium consensu, delecti iudices controuersia, Gonsaluus Episcopus Segobiensis, atque Aluarus Martinus, vtriusque iuris publici & priuati peritissimi, cæterum & ipsi infecti partibus, eoque consensu nullo. Principio hæc anni millesimi trecentissimi nonagesimi secundi agebantur. multis in ea re diebus & laboribus consumptis conuenit tandem: quatuor proceribus, de quibus controuersia erat, ad reliquos adiunctis regia vectigalia diuidi: tempora imperij singulis constituit: ita vt semestri spatio quini rempublicam procurarent: cessarent alij. ea compositione tranquillitatis spem prouincialium animis conceptam, improuisus casus repente conturbauit. Dieghus Rogius ex Gegionis Comitis familia, è uenatione rediens, à duobus Beneuentani affeclis trucidatur, hero haud ignaro (sic vulgò persuasum est) vnde magna inuidia flagrare cœpit. singulis considerantibus qualis futurus esset accepta potestate, qui id specimen sæui animi ipsis inijtis præbisset. ergo rebus mutatis, retractatoque fœdere defuncti Regis testamento stari placuit: ea modò conditione, vt quoniam Villenæ & Nieblæ reguli aberant, dum euocati denuo regijs litteris venirent, eorum partes Toletanus Præful impleret, quasi vtriusque vicarius, cum iure trini suffragij. Duci Beneuentano, & Gegionis Comiti ex regio sisco, stipendij nomine centum æris myriades annuæ, singulis designatæ. datum præterea Toletano, vt regia vectigalia dimidia ex parte penes ipsum essent: vnde eos sumptus compensaret, qui paulò ante contrahendo, alendoque exercitu facti erant, publicæ utilitatis causa. sic ipse prædicabat, credique cupiebat. & quoniam induciarum tempus exibat, quæ pactæ cum Lusitano erant, neque satis virium ad bellum instaurandum: communi consensu legatio ad Lusitanum missa est. cuius legationis principes fuere Ioannes Serranus Seguntinus Episcopus, atque Dieghus Corduba Castellæ Marefcalus, nobilis in primis potensque. vnde Egabri siue Cabræ Comites, generis stemma perpetua serie deducunt. Nieblæ Comite in curiam euocato, graues Hispali motus extiterunt. Maris præfecturam Aluarus Gusmanus illius propinquus obtinebat. Dieghus Mendozius pro ea gratia & auctoritate qua apud puerum Regem valebat, dari sibi cupiebat. attraxeratque in partes Nieblæ Comitem, aliena calamitate studentem, nouum sibi & potentissimum amicum conciliare. ea irarum causa grauisima. Pe-

trus Pontius Marchenæ regulus, iunctis cum Aluaro Gusmanio viribus Hispaniam occupat. Nieblæ Comitis amici & necessarij ad vnum omnes vrbe exacti. Segobiam propter loci firmitatem ciuiumque fidem abs Rege itum est. eò ex Lusitania allatum: Regem Lusitanum à fœdere aures auersas præbere. Henrici Regis ætas contemptui erat, & ex procerum Castellæ discordia rei bene gerendæ occasio existere videbatur. præterea Beneuentanus Dux, qui publicam inuidiam non ferens, & ne testis deformis acceptæ ignominie in curia videretur, in patriam discesserat, rebus Lusitanis fauere nunciabatur, Beatrice Regis Lusitani filia notha desponsa, ingenti auri pondere dotis nomine promisso. agrè id habuit Regem & proceres reputantes, quantum momenti accessurum Lusitanis esset, Beneuentano in partes attracto, magnis opibus & clientelis, finitimo principatu. Eleonoræ Alburquerquij Comitis nuptias interceptas, accusabat ille, dolebatque. ea causa Rogium interficiendum curasse creditum, cupiditati repugnantem. quod si Ferdinando detracta, sibi redderetur, facile Lusitanam conditionem esse repudiaturum. consilio inter proceres collato, parere necessitati visum est. Areualum in Vltiori Castella nobile municipium, nuptiarum celebritati designatum. quam rem incenso studio ambierat, eius copia fastidium peperit, repenteq; mutata voluntate destitit. siue id fuit, siue insidias & fraudem veritus in fœderis specie, certè ad Lusitanum coniugium denuò animum retulit. Toletanus Præful haud ignarus quantum periculum rebus immineret, pro ea gratia & auctoritate quam penes Beneuentanum obtinebat, ad eum citato itinere profectus est. Villenæ Marchionis filiam coniugem pollicebatur: auri pondus dotis nomine, non minus quàm quod in Lusitania offerebatur. recusat ille conditionem: sibi que, externo præsidio opus esse ait, aduersus inimicorum potentiam: quorum erat magnus numerus in prouincia, opes amplissimæ. ergo nihil profectum. tantum in reditu à Toletano Præfule Senticæ, hoc est, Zamoræ ciues in fide confirmati: Villaisanoque arcis Præfecto suspecto, ne eam Beneuentano traderet, proditoris facultas sublata, præcipua turri templi maximi, cui à Salvatore nomen est, quam occuparat præsidio, detracta. Erat annus in ætatem extractus: cum ex Lusitania, quò legati de pace amandati sunt, intellectum est, nihil ea legatione fuisse profectum. tametsi ad Sabugalam oppidum in vtriusque regni finibus, vbi Prior Hospitalarius pro Rege Lusitano cum ipsis conuenerat, supremus conatus erat adhibitus. res ad bellum respectare: Lusitanos ex memoria rerum gestarum spei imminere ditionis amplificandæ: nec nisi suo commodo fœdus facturos. Beneuentanum quingentos equites sub signis habere: peditum magnum numerum. cum ea manu ad Pedrosam habere castra, quod oppidum prope Taurum in Vaccæis situm est. Magna regni procuratoribus iniecta cura: ingens popularibus metus reputantibus ad intestinas difficultates ma-
laque quantum periculi accederet, nouo bello concitato. Ergo Rex Medinam Campestram abiit. vniuersa ditione militares delectus habiti. bellico strepitu, armorum apparatu cuncta personare. Eo maiori terrore, quòd à Mauris alia parte bellum imminere videbatur Mahomadis Granatensis Regis obitu: cui huius anni principio importunè sanè defuncto, magnoq; rei Christianæ incommo-

incommodo (nam nostrorum amicitiam perpetuò coluerat) Iuzephus filius successit, ingenio haud absimili, moribusque, atque pietate: qui superstiti patre, multis Christianis libertatem restituit, eosque in patriam remisit, nullo redemptionis pretio, sed propensa de nostra gente bene merendi voluntate. quod illi Regi factò malo fuit. Quatuor genuerat filios, Iuzephum, Mahomadem, Halim, Hametum. Mahomad ardenti spiritu iuuenis, nullamque spem regni nisi in fraudibus habens, ætate minor patrem criminando, quasi nomine tantum Maurus esset, re & ex arcano professione Christianus, multos in partes attraxit, vitio humani ingenij rerum nouarum cupiditate concitatos, & prauæ superstitionis studio incensos. Eò res à paruis inijs processerat, vt periculum esset, ne pars cum parte armis certaret, pari vtrinq̃ gentis malo cladeque. aderat Marrocij Regis legatus, vir à multo rerum vsu collecta prudentia, vt in ea gente admirabilis. eo annitente, dissidio sublato inter patrem & filium, pax in præsentem quidem composita est. ne potentia imminuta ciuili bello, gens Maurica prædæ esset hostibus prouidebatur, ad omnem occasionem eius imperij delendi intentis. Moneant, inquit, vos vtriusque temporis documenta: ne cõtumaciam cum pernicie, quàm concordiam cum securitate malitis. Nostris dissidijs, nulla hostium virtute, maximæ clades acceptæ. quid nunc fore putatis, nouo tumultu concitato? Parenti quamuis impio, filium obsequi consentaneum est. in eius vitam conspirare, quid aliud, quàm naturam inuere, & ima summis, summa infimis commutare? Quin potius iunctis viribus, in hostium fines irruitis, iniuriæ opportunos propter infirmam Regis ætatem, dissentientes procerum inter se voluntates, belli Lusitani metum. Ad has voces rebellium studia repente conquieuerunt. Mahomad in patris se potestate fore dixit. mox in Murcia fines impetus factus, ea parte vbi Eliocrota sita est, nostris Lorca vastati agri. actæ prædæ. Septingenti equites erant, peditum tria millia. his obuiam factus Alfonso Fagiardus cum centum & septuaginta equitibus, quadringentis peditibus, magna eos strage cecidit, fuditque, ablata prædæ. magno metu Hispania liberata. quo metu belli etiam Sardinici apparatus classe Barcinone instructa per causam Sardinia repetendæ, vbi Brancaleni armis vrbes & oppida occupabantur, disturbatus est. Accepta Mauri clade castigati, maiorisque mali metu, ad pacatiora consilia animos reuocantes, inducias petierunt, impetraruntque: reputantibus nostris plus gloriæ atque periculi è Lusitania instare: eoque bello, aut composito, aut profligato, Mauros in cætera victoriæ præmia facile accessuros. Augebatur Lusitanus numerosa prole, quatuor filijs continuatis ferme annis ex Philippa vxore susceptis. Alfonso, qui ad iustam ætatem non peruenit, Eduardus cui regnum fata destinabant, prioribus annis nati sunt. hoc anno Septembris nono die Olisipone Petrus in lucem prodijt, Conimbricæ deinde Dux: & sedecim mensibus elapsis Henricus cui Viseum principatus fuit, eius militiæ Magistro, cui à Christo nomen est: rerum cælestium atque conuersionum peritia maxima. Quo præsidio, atque animi magnitudine, Oceano enauigato, intima Africæ littora explorare primus, atque aperire tentauit. vnde posteris occasio in vltimas Orientis oras circumducta Africa nauigandi, magno splendore,

dore, fama, prouentuque gentis Lusitanæ, vt alio loco commodius est explicandum. Caroli Regis Gallia eo nomine VI. mens conuulsa erat, furoreque percita, ex inopinato miserabilique casu. Magistrum equitum Luteriæ ex aula redeuntem noctu, Crao vir nobilis aggressus multis vulneribus inflictis pro mortuo reliquerat, seq; ad Armoricæ Ducem ex fuga recepit. inde iræ in vtrunque Regi, quæ semet vindictæ mora atque difficultate accendit. dedere hominem iussus Dux non parebat: se tamen neque auctore neque conscio facinus factum excusabat. Rex delectu habito vindicare iniuriam parabat. Ex Cenomannorum vrbe, iniquissimo anni tempore, maximis Solis ardoribus sub meridie præceps abiit. vix ad alterum ab vrbe lapidem peruentum erat, cum inuisus eum furor corripuit. stringit repente gladium. vnum & alterum interimit, vulnerat alios: equo tandem delapsus pro mortuo inter manus Cenomanos reportatur. adhibita curatione ita restituitur, vt ex interuallo mente periclitaretur, vacillaretque. vnde magna mala Gallicæ genti extiterunt, Rege curis grauioribus inepto, rerum procurationem multis vno tempore proceribus ambientibus. Ioannes Iuuenalis Bellouacorum Pontifex Carolum in eo furore nihil molestius tulisse ait, quàm si quis Angliæ Anglorumque mentionem faceret. purpureas cruces, quæ Anglis pro militiæ tessera sunt, plurimum execrari solitum. credo quòd insanis & dormientibus eæ potissimum inerrant menti, atque oculis imagines, quibus sani vigilantesve maximè mouebantur.

Inducia cum Lusitanis facta. Cap. XVII.

RIDERICI Beneuentani Ducis pacandi, in partesq; trahendi cura Castellæ proceres sollicitabat. Toletanus Præsul nullum reipublicæ laborem negare fas esse cogitans, & nouis propositis conditionibus eius animum flecti posse confidens, rebus alijs neglectis, ad eum maturare constituit principio anni millesimi trecentissimi nonagesimi tertij. optimi Præsulis precibus & auctoritate id modò datum, ne Lusitanas nuptias maturaret, donec induciæ, de quibus magna contentione agebatur pactæ essent. vt ad Regem veniret, militesque dimitteret, ad duci non potuit, multis inimicis, præpotentibus aulicis: quod erat necesse Rege minore, neque sui penitus arbitrij. turpe autem illis rempublicam gubernantibus se in curia conspici, nulla apud Regem auctoritate. Digresso Toletano, rursus Senticæ vrbs in periculum venit, ne à Beneuentano caperetur: sed conatus eius, Villaisani inconstantiam dedendæ arcis consilia agitantis, Compostellanus, Toletanus, & Calatrauæ Magister magna celeritate occuparunt, ciuibus sua præsentia in fide confirmatis, munita vrbe. Beneuentanus, qui cum copijs in vrbs conspectum venerat, ea spe depulsus, aliò impetum vertit. Maiorgæ arcem Alfonso Cerda obtinebat, Ferdinandi regij fratris nomine. eo dedente, in Beneuentani potestatem venit. acceptæ iniuriæ dolor stimulabat, quòd honore esset spoliatus ex Ioannis Regis testamento, quem in Ferdinandi pueri aula obtinuerat, familiæ procurator. vrebatur etiam Villaisanum, lictoris munus, quo pater erat functus Senticæ, ereptum esse. ea inconstantis fidei causa erat: vt solent

vt solent homines dolori indulgere, magis quàm officio satisfacere, nulla famæ memoria. eo minus fidus fore putabatur, persuasumq; vt annuo vectigali concesso, arcem traderet Gonfaluio Sanabriæ Bletisæ, hoc est, Ledesmiæ ciui, eius Sanabriæ filio, quem ad Montielem captum fuisse monstratum est, Petro Rege interfecto. Henrici Regis curia Senticam migravit, vt locorum vicinitate commodius de Lusitano foedere ageretur. Beneuentani gratia potentiaq; indies minuebatur: multique consilio mutato, eo relicto sese ad Regem conferebant. Retrahandis foederis conditionibus multi menses consumpti sunt. re diu multumq; iactata, conueit tandem, vt Sabugalia, Mirandaq; superiori tempore de Lusitanis captæ redderentur. Castellæ Rex Beatrici nouercæ, Ioanni, Dionysioq; eius patris, quos in Castella detineri dictum est, Lusitano regno recuperando, quo se ferebant iniuria spoliatos, nullam opem communicaret. idem Lusitanus faceret, si qui vellent Castellæ fines inuadere. Captiuus vtraque parte libertas esset. Ijs legibus induciæ annorum quindecim pactæ: cautumque vt duodecim obsides in Lusitani potestatem darentur, procerum Castellæ filij. id vnum mutatum: datiq; Hispali, Corduba, Tolero, Burgis, Legionem, Senticam ex singulis vrbibus bini obsides, primarijs ciuibus nati. sic foedus sancitum: Olisiponeq; & Burgis, vbi Reges erant Castellæ & Lusitanæ, magna vtriusque gentis lætitia voce præconis promulgatum. Maio mense dimidiato: turpe quidem atq; ignominiosum Castellæ Regi. sed est prudentium virorum, malis reipublicæ temporibus obsecundare: meliora in voto habere, quæcunque tolerare.

Archiepiscopus Toletanus captus. Cap. XVIII.

EAE induciæ, quantum prouinciam vniuersam recrearunt, diuturnæ tranquillitatis spe, tantopere conturbavit Toletano Præsuli irrogata iniuria. Externo timore depulso, intestina dissidia confirmata. fauebat Duci Beneuentano Toletanus Præsul: Ioanni Velasco regio cubiculario vtriusque amico & necessario, maiores honores haberi cupiebat, augerique stipendium, quod ex regio testamento magna ex parte erat imminutum: & cum non impetraret, curia abire constituit. veriti alij proceres, ne nouorum motuum ea occasio existeret, propter amplas opes, ditionemque, Toletani excelsum animum, omnisque iniuriæ impatientem: consilio inter se & cum Rege communicato, eum in aula, Ioannem Velascum domi suæ capiunt. erat is opibus & clientelis validus, (nuperque accesserat Villalpandum dotale municipium) eius Velasci filius, quem ad Olisiponem decessisse dictum est, nobilissimæ familiæ conditor: vnde plures Magistri equitum continuato honore, nostra tempestate extiterunt. capti etiam Petrus Vxamensis Episcopus, Ioannes Fusselenis Abbas. iniicere viris sacratis manus, pudori non fuit. publicæ tranquillitatis species obrenta. Senticam, vbi capti sunt, Palentia, atque Salmantica sacris interdictæ. Iraque aliquanto post dimissi omnes sunt: cum Toletanus Talaueram, Complutum, obsidum loco tradidisset, præterea quatuor propinquos. Ioannes Velascus Soris arcem, quam Regis nomine obtinebat. Anathematis religione Rex & proceres ex eo facto erant de-

uincti.

uincti. Eius procurandæ potestas Dominico pontificio Legato, Albienfi tunc Episcopo facta est, ijs litteris, quarum exemplum subiicimus ex Toletani templi schedis. Impleuit amaritudine mentem nostram nunciata nobis nouiter venerabilium fratrum nostrorum Petri Archiepiscopi Toletani, & Petri Episcopi Oxomensis, & dilecti filij Ioannis Abbatis de Fussellis in ecclesia Palentina, captio, seu detentio personarum, per nonnullos, tam ecclesiasticos, quàm laicos, Henrici Regis Castellæ & Legionis illustris, tutores, consiliarios & subditos, ac de mandato & consensu Regis ipsius perpetrata. dolemus siquidem & inconstanter contristamur, ecclesiæ sanctæ Dei, his molestissimis temporibus, tam afflictæ & multifariè desolatæ, necnon schismatico dissidio miserabiliter lacertæ, super tot suorum vulnerum, per dictum Regem ipsius peculiarem filium & præcipuum defensorem superadditum existere tantum vulnus. verum quia sicut pro parte dicti Regis expositum nobis fuit, in captione seu detentione prædicta, quæ ex certis, iustis & rationabilibus causis, personæ Regis eiusdem & regnorum, ac subditorum suorum statum bonum, securitatem, pacem, quietem, & commoditatem concernentibus, maturaq; consiliariorum ac magnatorum suorum super hoc deliberatione præhabita, facta fuit aliàs grauis vel enormis circa personas dictorum sic captorum, seu detentorum, non interuenit excessus: ipsique sic capti siue detenti, postmodum restituti fuerunt, plenariè liberati & ipsa principaliter potiuntur. nos teneritudinem ætatis Regis ipsius, adhuc impuberis, propensius attendentes: & proinde captionem seu detentionem huiusmodi, non tam ex ipsius, quàm sui deliberatione consilij perpetratam fuisse verisimiliter arbitantes: volentesque propter hoc mitius agere cum eodem: suis in hac parte supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ committimus & mandamus, quatenus ipsum Regem ab excommunicationis sententia, quam occasione præmissorum incurrit à iure vel ab homine, quoquomodo, si hoc humiliter petierit, auctoritate nostra absolvas in forma consueta: & iniungas inde sibi pro modo culpæ poenitentiam salutarem: & alia quæ de iure fuerint iniungenda: etiam iuris rigore circa hoc mansuetudine temperato: si & prout ex iustis & rationabilibus causis discretioni tuæ videbitur faciendum: necnon poenas alias, in quas propter præmissa quomodolibet incidit, circa ipsum eadem auctoritate relaxes. Datis Auenione, quarto Kalend. Iunij, pontificatus nostri anno quintodecimo. His acceptis mandatis, in D. Catharinæ templi maximi Burgensis sacratio, Rex in genua procumbens, atq; humillimo corporis habitu veniam precatus, sacramentoque adactus, se in posterum legibus sacris obtemperaturum, satisfacturumque Toletano Præsuli redditis arcibus: anathematis religione exolutus est quarto Nonas Iulij, die Veneris. Affuerunt Dieghus Mendoza maris Præfectus. interdicti decretum inductum, quo tres vrbes strictæ erant. Ad hanc lætitiâ, noua accessit. Compostellano, penes quem rerum arbitrium erat, deprecatore atque annitente, Beneuentano Duci persuasum est, vti dimissis copijs animum ad tranquillitatem referret: atque se Regis permetteret potestati. Lusitanæ induciæ mouebant, amici Præsulis casus, vnde rebus suis præsidium expectabat. Sexaginta millia Francorum pacta,

Kkk

dotis

dotis Lusitanæ compensatio: libertasque concessa ex quavis gente vxorem ducendi, exceptis modo Lusitanis. vt Taurum venit, nullis acceptis obsidibus, quo fidem fide obligaret, Rex cum omni comitate atque officijs omnibus complexus, eo loco apud se habuit, quem eius nobilitas postulabat: minori aulicorum potentia, Regis ætate confirmata. sic magnorum motuum sublato metu, qui sollicitos habebat prouinciales, pax rebus reddita est. Compostellanus magnus haberi: in ore omnium esse: gloria haud diuturna, Rege breui sui iuris facto, Toletano æmulo in pristinum gratiæ & auctoritatis locum restituto. quod illi malo fuit, vti fictis vtriusque Præsulis nominibus vulgatoque pro- uerbio populus ominabatur. quod alio loco explicandum est. Regi Vasconum 10 Chireburgum in Nortmannia ab Anglis redditum est, mutue catenus pecuniæ pignus. impositum præsidium propter circumfusas vndique Gallorum copias, Martino Lacarra Præsecto. Martini Principis. & Regina Siculæ pactæ nuptiæ, superiori tempore confectæ erant, Clementis Pontificis venia: quod ea insula Romanæ ecclesiæ esset vectigalis. Siculi proceres ad spem libertatis arrepti magnam insulæ partem præsidij occupabant. armis ad officium pertrahendi erant: nam voluntate quidquam pro sano facturos non sperabant. eò noui Reges classe comparata trajciunt, Martinusque Momblanci Dux, Regis Siculi pater. Bellum geritur varia alternanteque fortuna. Aragonij, qui- bus initio cuncta prona fuerunt, ij rebus conuersis intra Catanæ arcem com- 20 pulsi, obsessique tenebantur. Bernardus Cabrera (quem ea ætate præstantem virum bello paceque fuisse constat) virtutum indole, suis maioribus æqualis, ad eam expeditionem profectus, classisque præfectura donatus, propter Sardo- rum motus, in Hispaniam redierat: sua nunc sponte, an ab Aragonio euocatus, incertum, sed periculo tamen ex Sicilia nunciato, paternis auitisque oppidis oppigneratis, ex Catalaunis, Aquitanis, & Morinis exercitu raptim conflato, atque in Siciliam trajciens, rebus in extremum discrimen adductis, ac prope- modum desperatis, salutem attulit. versa partium fortuna, victi coniurati pro- ceres, totaque insula rursus Aragonij imperij iugum subire compulsæ est. quod ad nostram ætatem perstitit, propriumque fore auguramur. 30

Libri Octauidecimi Finis.

HISTO:

HISTORIAE

DE REBUS HISPANIAE.

LIBER XIX.

10 *Henricus Rex rerum administrationem cepit. Caput. I.*

RECREATA ex magnis dissidiorum tempestatibus, magnoque timore tantisper Castella est. multorum imperio, vnde magna incommoda extiterant sublato, rerum ad- ministracionem Rex desumpsit quatuordecim annos na- tus (quæ ætas patris testamento legitima erat) duobus tan- tum mensibus minus. sed id specimen sui dederat, vt ma- gni, prudentis, iustique Principis in eo indolem esse appa- reret, si modò vita suppeteret. Proceres vt rempublicam capesseret, conuicio 20 propemodum hortabantur, non vno omnes studio. quidam vt puerili cupidita- ti indulgendo gratiæ aditum sibi & necessarijs patefacerent: pars inuidia præ- sentis status æstuantem, & nouarum rerum studio incitati. Consilio Rex appro- bato, in Olgarum monasterio, quod prope Burgos est, vbi Castellæ Reges regni insulis exornari consueuerunt, congruentia tempori elocutus: Quod superis pla- citum, reipublice salutare, felix faustumque omnibus esset, regni administrationem se suscipere professus orat, ac postulat, vt imbecillam ætatem consilijs suis ipsi sustentent, atque vna secum prouinciam administrent. ceterum tutorum, procu- ratorumque nomine & potestate ab eo die penitus sublato, eius signo, litterarum, 30 diplomatumque fides constaret. Secutus est omnium qui aderant plausus, proce- rum approbatio: pontificij Legati, Ducis Beneuentani, Magistri Calatraue, alio- rum, qui toti cæremoniæ interfuerunt testes spectatoresque. Compostellanus Præ- sul, vti erat à multo rerum vsu exercitatus, & quoniam ei primas cæteri defere- bant, in hunc modum locutus fertur. Non minore religione, neque minore lætitia apud te, inquit, o Rex verba faciemus, quam modò pro tua incolumita- te ad aras superis vota persoluimus: te quoque eadem animi pietate auditorum 35 confidimus. Tertius agitur annus, ex quo tuæ ætati rectores, vniuersæ prouin- ciæ moderatores, patris tui testamēto & voluntate sumus abhibiti. Quantum sit profectum, aliorum iudicium esto. nullum certè laborem, nullum vitæ peri- culum communis salutis causâ subire recusauimus. De nostris laudibus dicere inuidiosum est: sed domestica tamen concordia perstitit, in magna quam- uis voluntatum varietate. Nullus effusus est sanguis: nullæ cædes extiterunt: quæ res comparanda miraculo, & tuæ felicitati accepta feratur necesse est: at- que ad reliqui imperij omen vertatur. Cum Mauris ad spem imperij depellen- di concitatis, perpetuisque hostibus nominis Christiani fœdus instauratum est.

K k k a fero-

ferocientes Lusitanorum animi factis inducijs pacati. Galli, Angli, Arago-
 nij, vt erat opus, omnibus officijs culti, conciliatique. At plebes nostris im-
 perijs exacerbatae, exhaustaeque sunt? quí id cum populis recreandis, decuma-
 rerum venalium, quam pendere soliti erant, ad vigesimam sit redacta? sic po-
 puli inopiæ, atque querelis occursum est. plerique patriæ extorres violentia,
 atque crudelitate publicanorum, atque fortunis omnibus euerfi, domos redie-
 runt. At ærarium est exhaustum, thesauri regij consumpti. esto. sed æs alienum
 nominibus soluere quí poteramus? nobilium, & populi commotas voluntates
 sedare, nisi augendis muneribus? quæ à te tamen, regno confirmato restringi
 pro voluntate possunt. Nullum hactenus oppidum detractum est, ne ignobilis
 quidem pagus. omnia integra sunt. nihil tuæ felicitati deest, nihil nostræ letitiæ.
 quin confecta nauigatione longissima, multis perfuncti periculis, mercibus, ar-
 mamētisque saluis, portu tandem occupato, velisque contractis libenter con-
 quiescimus in tua prudentia & benignitate, certi si quid in tanta rerum varia-
 te peccatum est, te id vltro nullo deprecante cōdonaturum. Hoc quoq; in tuam
 gloriam cedet, eos habuisse tutores, qui, quibus hactenus modestiæ, prudentiæ, di-
 ligentiæ inter se, quibus virtutibus res tantæ perfectæ sunt, & aduersus vitia cer-
 tamen fuit, nunc quoque modica tolerare, & quietem pati possent. Ad hæc Rex:
 Vestra quidem erga me merita, cum perspecta sint omnibus, dum vita suppetet,
 æterna erunt: & vt ante vestris præceptis pueritiam cōformauí, sic deinceps con-
 silio vtí certum est, in omni reipublicæ parte. Hæc ineunte Augusto mense acta
 sunt. mox de regni statu relatum. Sacris Castellæ beneficijs, vt quæque opulen-
 tissima erant, ita maximo studio, spe, conatu externi imminabant, nullo probi-
 tatis respectu, nullo eruditionis honore. tanti mali procurandi causa, Caracæ
 in regni conuentibus, vt superius dictum est, cautum: ne externi in ea beneficia
 inuaderent. nihil esse fordidius, atque crudelius, quàm si ecclesias arroderent,
 ij qui nihil opis contulissent, neque ipsi, neque maiores eorum: nulli deinceps
 vsui futuri essent. Cum id decretum à Romanis Pontificibus negligeretur, à
 regni procuratoribus prioribus annis sacerdotiorum reditus, quæ externi obti-
 nebant, occupati erant. De ea re referente Clementis Legato, in conuentu disce-
 ptatum: consilioque inter proceres communicato responsum. Iniqua videri ex-
 ternos petere: sed aulicis tamen spe imminentibus ea sacerdotia impetrandi
 venia Pontificum, lubrica pueri Regis ætas tentata precibus, ac victa tandem
 est. De ea, alijsque controuersijs communi procerum consensu deliberan-
 dum videbatur. conuentus ergo regni generalis Madritum indicti. Verum
 dum euocati conueniunt, nouus Rex Cantabriam presens cernere volens, vt
 eius prouinciæ homines flagitabant, eò profectus, eius principatus possessio-
 nem iniit: datumque Cantabris ex petentibus Castellæ exemplo (nondum enim
 mos ille sublatus erat) prouocandi ius ad singulare certamen, Marte arbitro
 controuersias, quæ multæ in ea gente erant, diiudicandi. sic tempora erant.
 Fuit hic annus insignis Fortunatis insulis ex interuallo noua nauigatione re-
 petitis. Cantabri ingenti sumptu, classe instructa, circumductisque Hispani-
 æ littoribus ad eas insulas appulsi, earum situ, amoenitate, numero at-
 que nominibus cognitis, ad Lanfarotam (vni earum insularum id nomen est)

excen-

excensione facta, confertaque pugna victores, Regem, Reginam, centum ac
 septuaginta insulanos captos: præterea pelles caprinas, ceræque primitias, qui-
 bus insulæ abundant, nauibus in Hispaniam aduexere, innatæ fertilitatis spe-
 cimen, prouentusque: si repetitis nauigationibus eas insulas Hispanorum im-
 perio subiugarent.

Madriti conuentus habitus. Cap. II.

INTEREA proceres, Episcopi, ciuitatum procuratores, Madri-
 tum, vtí erant iussi, magno numero conuenerunt. Rex rebus in
 Cantabria compositis, atque ad Segobiam ætate transacta, mense
 Nouembri eodem appulit. Vocato concilio, de parentis laudibus,
 de reipublicæ statu pauca præfatus, consilia sibi & exempla capes-
 fendi egregiè imperij atque administrandi, domestica suppetere, multa & præ-
 clara memorauit. Pace cum externis Principibus pulcherrimè stante, se minore
 regnum domesticis discordijs agitatam, ac tantum non oppressam. Quod vi-
 tio temporum, magis quàm hominum culpa, deprauatum erat, affectumque:
 sua cura, eorum, qui aderant, consilio sanandum. Futuri principatus, eam for-
 mam fore, quæ maximè ea declinaret, quorum recens inuidia erat. Curaturum,
 effecturumque, ne ambitioni quidquam peruium, aut pecunia venale esset. Iu-
 dicio, legumque auctoritatem, superiorum temporum licentia euersam,
 cupere restitutam: cum benignitate tamen, ad quam ætatis conditione, ingenio,
 atque natura esset, quam ad seueritatem procliuior. Publici ærarij, cuius erat
 tenuitas maxima, supplendi vnam rationem esse, si aut populis ipsi noua
 tributa imperarent, aut donationes ipse rescinderet, quæ superiori tempo-
 re à tutoribus factæ erant, optimo haud dubium animo; sed magna tamen ca-
 lamitate regionum vectigalium. Regis oratio, grata Patribus fuit: tamen ex
 eorum ore mitti constabat, qui in aula gratiosi adolescentis Principis æta-
 tem haud leui aliorum inuidia pro voluntate, proque arbitrato gubernabant,
 in pari potentia gratiaque concordibus animis, quod miraculi instar erat:
 Ioannes Mendozius regis Magister, Dieghus Stunica, Rodericus Daua-
 lus cubicularius, præstanti omnes fide, magnoque ingenio viri. Certamen
 tribus vnum erat, lubricæ Regis ætatis frænandæ, reipublicæ tuendæ, aduer-
 sus procerum conatus. Rogati patres sententias ad vocem noui tributi, se ex-
 horrescere affirmarunt, populo tantis antea vectigalibus exhausto: vige-
 simam tamen rerum venalium, libenter concedere. Importuna procerum
 auiditate antiqua vectigalia alendis militibus, maiori quàm opus esset nu-
 mero consumi, intolerandum videri. AEs militare ad antiquas priorum Re-
 gum rationes esse reuocandum. Id consilium approbatum: atque ex publicis ra-
 tionarijs inductæ pensiones, quæ Rege minore, aut concessæ denuo aut pluri-
 ma ex parte auctæ erant. Multorum ex ea re offensi animi, publicatum opum
 attacku contaminatorum. sed odium in occulto erat, palam approbatum. Gemi-
 ne nuptiæ publica gentis læticia celebratæ: Regis & Catharinæ sponsæ, quoniam
 ad legitimam ætatem peruenerat: Ferdinandi fratris, & Eleonoræ Alburquer-

K k k 3

quæ

1394 quia. His rebus confectis, Madriti conuentus soluti sunt. Rex Illescās abiit, principio anni millesimi trecentissimi nonagesimi quarti. metum incusserat pestis contagio, quæ Madriti grassari cœperat. Loci opportunitate inuitatus Tolertanus Præsul, quoniam id oppidum in eius ditione erat, sese ad Regem contulit, pristinumque gratiæ & auctoritatis locum facile obtinuit: facetus natura, & consuetudine exercitus, magnorum Principum gratiam promereri officijs ad tempus accommodatis. Grauius ea res perculit Compostellanum Præfulem: prorsus vt simulata valetudine, sese è curia subduxerit, abieritque Hamuseum, suæ ditionis oppidum in Vltiori Castella, Regi, Toletanoque iratus, vindicaturusque, si qua sese occasio daret. Fuere ea tempestate ij duo 10 Præfules diuersis virtutibus, artibus, moribus. quos quoniam res obtulit, visum est, vtriusque naturam, atque ingenium explicare. Nobilitas his, ætas, eloquentia, animi magnitudo, paria ferme fuerunt. ad gloriam non eadem via nitentur. Compostellanus blandicijs, calliditate, munificentia certabat. Toletanus egregijs artibus, vitæ integritate. Officijs ille, & conciliandis procerum voluntatibus præstabat: hic seueritate, dignitate, opibus. In illo flagitiosus perfugium erat: hic bonos tuebatur, malis perniciem comparabat. Compostellanus laborare, contendere, amicis fauere, nihil negare, cuius haberet facultatem. Toletano studium modestiæ, decoris, & probitatis erat. Dolor illum interceptæ ecclesiæ Toletanæ stimulabat, transuersum- 20 que agebat: hunc obtentæ nullo ambitu, nulla cura, gloria decorabat, formidabilemque reddiderat aduersarijs. sæpeque oppressus, euasit tamen: & quasi lucis radijs discussit insidiarum caliginem, quas æmuli offundere conati erant.

Magister Alcantara occisus. Cap. III.

DOLEBAT proceres intercepta vectigalia, annuasque pensiones, quas ex regio ærario auferre consueverant. ea occasio rebus turbandis in Vltiori prouincia extitit. Beneuentanus Madrito digressus, in regia vectigalia ipsosque templorum redditus inuadere non desistebat, Regis ætatem ludibrio habens. missus ad eum Ferrerius Marscalus, vt officij & modestiæ admoneret: non sine periculo occupari, quæ à Principe essent precibus meritisque impetranda. iussus Reginam etiam Vasconum, Gegionis, & Trastamaræ Comites, quos idem dolor urebat, viresque & copias sociarant, iisdem verbis appellare. Respondit Beneuentanus, nouis hominibus apud Regem primum gratiæ & auctoritatis locum esse, ægrè ferre. ea causa discessisse è curia, neque rediturum tamen, vti Rex postulabat, nisi obsidibus datis trium aulicorum potentissimorum filijs. Ad Compostellanum, quoniam ad coniuratos Principes propensus erat, Stunica abs Rege legatus, eius verbis mandauit quamprimum in curiam rediret. Negat ille præsentem Toletano, cum quo ab antiquo inimicitia essent, venturum ad Regem. Reginam Vasconum maritus Rex reuocare satagens, rei que perficiendæ opportunitatem venisse ratus Principum alienatione 40 ob fa-

ob factam cum proceribus conspirationem, noua legatione missa, Henricum Regem de ea re appellare constituit. legati Complutum appulsi, quo se Rex contulerat, quamuis maxima contentione, nihil amplius quam antea impetrarunt. exhorrebat Regina reditum, detrectabatque. principi foeminae & necessariæ vim adhiberi, molestum. ne duæ quidem filia, quas penes se habebat, vt ad patrem redirent datum est. dirempto coniugio, proles diuidi ex æquato numero æquum videri obtendebatur: quarum vterque aspectu, viduitatis, & solitudinis incommoda sustentaret. Noua accessit à Lusitano legatio, quorundam procerum subscriptione, qui eatenus facere recusarant, inducias nuper pactas, ratas esse conuictio exostulanti, Villenæ Marchionis, atque Alfonso Comitis Gegionis. suo ille consensu & approbatione, nihil esse opus excusabat, cum quo rem integram non communicassent. negabat Gegionis Comes scædus in initum antea approbaturum, quàm oppida, quæ dotis nomine in Lusitania promissa erant, à Lusitano redderentur. Ergo Lusitani legati re infecta, dimissi sunt. res ad bellum respectare videbatur. Maior tamen aliunde terror ostentatus est, vnus hominis imprudentia, & temeritate, foederis cum Mauris in ita mota fide. Martinus Barbuda, præcipiti vir ingenio, natione Lusitanus, Ioanni Auisij Magistro infensus, tamen eius ordinis Clauiger erat, an spe liberalioris militiæ, (nam caussæ æquitatem secutum non arbitror) belli superioris tempore Castellæ Regi adhæsit: prælioque ad Aliubarrotam facto interfuit. studij operæque præmium, Alcantaræ Magister creatus est: vnde magna auctoritas, opes amplæ. Ioannes quidam Sagus vir sanctus, (sic vulgò creditum) qui diu secretam ab hominum conuentu vitam in montibus egerat, quasi instinctu, inflatuque numinis (furore percitum euentus docuit) ingentes de Mauris victorias, nominis gloriam, amplissimum imperium pollicetur. hortatur, persuadetque, vt cum Mauris, de Christianæ religionis veritate, præstantiaque armis decertet. Præclarum initium, legibus Christianis violandis earum rueri sanctitatem. Idoneos viros Granatam mittit, Maurorum Regem ad singulare certamen prouocatum. si id recusaret, viceni, triceni, aut centeni dimicarent, Maurorum duplicato numero. eam defendendæ professionis conditionem proponere, quam recusare non deberent. inclementi responso, legati conuictiisque violati. Eo Magister maiore celeritate consilium maturare constituit. nihil potentius ad permouendos multitudinis animos, quàm religionis opinio. qua vbi capta est, impotens, sæua, mutabilis in præceps ruit. Ad rei famam multi mortales conciti. trecenti equites sequebantur, mille pedites. accessere magno numero milites voluntarij, omnino ad quinque peditum milia erant: sed ex omni numero, quora pars militaribus armis instructa: cæteris, spari, fundæ, sudes. Consilio indicato, conatus est Rex hominem ab ea mente deducere. Aquilarij reguli Alfonso, Dieghusque, quibus à Corduba nomen erat, obuij facti: Quo, inquit, Magister ruis? cur te & socios in præceps das? nimirum fata in exitium trahunt. Horum miseret, quos tanquam pedes mactandos, Christiani nominis hostibus obijcis. Per omnia numina, & quicquid in cælo sanctum est, istam mentem exue: compressoque tantisper 40 K k k 4 impetu,

imperu, animi cupiditatem, ad rationem reuoca. si recusas, næ magnum genti
malum, perpetuum luctum, ignominiam religioni certissimam comparas. Ad
has ille voces, neque flectitur animo, neque mouetur, non magis quam durissi-
ma cautes. obcæcat animos diuina vindicta, cum supplicij imminentis aciem
retundi non vult. In hosticum penetratum sexto Kalend. Maij, die Dominico.
Ex ea turris in ipso aditu impugnata. quo tempore Rex Maurus improuisus ad-
uenit, equites quinque millia, pedites ad centum viginti millia infano delectu
trahens, iussis tota ditioe arma capere, quorum esset ætas idonea. re improuisa
perculsi nostri momento temporis superantur: pedites præsertim ab equitatu
disclusi, & ex promiscua colluione conflati, nulla virtute, nulla militari scien- 10
tia. equites restiterunt egregiè pugnantes. Barbuda ipse memor Christiani no-
minis, atque pristinæ dignitatis, supremo virtutis conatu edito, perimitur. ceteri
quem quisque pugnando locum ceperat, eum exanimi corpore texit, aduersis
omnes vulneribus confossi. exiguum id acceptæ calamitatis & ignominia le-
uamen fuit. Sic dies Christi ad vitam reducis memoria octauus, reque & nomi-
ne candidus in atrum versus est. Barbudæ corpus, Maurorum permissu, Alcan-
taram relatum, atque in D. Mariæ tumulo compositum, in inscriptione, quam in-
cidi ipse mandarat: HIC SITVS EST MARTINVS IVANIVS, IN OM-
NI PERICVLO EXPERTI TIMORIS ANIMO. Hanc ferunt inscriptio-
nem referenti cuidam Carolum Augustum eo nomine V. subiecisse. Fauillam 20
ardentem candelæ restinxisse hunc digitis nunquam arbitror. In eius locum Ca-
latraux Clauiger Ferdinandus Villalupus cooptratus est; magna obtreptione
militum, ex alio ordine Magistrum præfici recusantium. sed vicit tamen Regis
voluntas, parereque necessitati compulsi sunt. Barbudæ calamitate, atque Hen-
rici Regis excusatione Mauri mitigati, ne in nostros fines incurrerent, alioqui
parati, armis illatam iniuriam, violatum fœdus vindicare.

Novæ in Castella dissidia. Cap. IIII.

BELLI Maurici suspicio proceribus, qui in Castella veteri tu- 30
multuari cœperant, occasionem suppeditauit factionis opes nouis
delectibus confirmandi; per speciem belli, quod instabat, defen-
dendi: ad Regem que deinde Toletum eius iussu veniendi, vbi
reliqui apparatus bellici erant. Villenæ Marchionem Alfonso
Aragonium regis amicitia, Calatraux Magister restituit, Illescasque perdu-
xit. venientem cum splendido nobilium comitatu, qui ex Aragonia honoris
caussa sequebantur, benignè Rex accepit. adjicit complexum & osculum, co-
mis natura, simulareque benevolentiam, que inter regias artes ponitur, à primis
annis edoctus. secundum salutem se Magistrum equitum, à Ioanne Rege insti-
tutum, iniuria esse spoliatum conqueritur: restitui postulat. Pollicetur Rex, si in 40
Vltiorem Castellam se prosequatur, ad pacandos procerum motus euntem,
qui depulso belli timore, in miserorum fortunas grassabantur. quasi graui ac
diuturna tempestate iactata republica, nondum dissidiorum fluctus compo-
ni potuerant. excusat ille, in patriamque redit, irato similis. Superatis Rex mon-
tibus,

ribus, Vallisoletum abiit. proceres veriti, vt regis potentia pares essent, rebus
suis diffidere: ad meliora consilia reuocare animos. fide incolumitatis accepta,
Compostellanus prior, deinde Beneuentanus in curiam veniunt: factum excu-
sant: inimicorum iniurias conqueruntur: ignosci petunt, fatali propemodum
necessitati, maioribus officijs superiores offensas compensaturis. venia data.
præterea Beneuentano ex publico ærario annum vectigal constitutum, fester-
tij quinquaginta millia, in Beturia Valentia municipium. dotis Lusitanæ ea
compensatio fuit. vtrunque ea lege, vt vectigalium, quæ sua auctoritate à publi-
canis extorserat, rationem redderet. Exoptatæ tranquillitatis affulserat spes, eo
20 diuturnioris, quod Petro Trastamaræ Comiti Henrici fratris opera, Rege con-
ciliato, in curiamque deducto par vectigal datum est: Paredesque municipium,
quod Alfonso Gegionis Comes iniuria occupat, regia auctoritate restitutum.
& est nemo ita turbido ingenio, vt non idem quietis præmium, quam laboris
malit. Gegionis Comes supererat audaci homo ingenio, callidus, inquietus. In
eum quoniam voluntate nihil pro sano facturus videbatur, Rex vires cœuere
parabat, cum à Carolo Rege Vascone oratores venerunt, Episcopus Oscanis ho-
mo Gallus, Martinus Ayuarus. quod toties irrito conatu tentatum erat, Eleono-
ram Reginam ad virum remitti postulant. impetradi, quod petebatur spes erat,
propter æquitatem postulati, Henricique Regis alienatam ab amita volunta-
tem: quam cum cæteris proceribus conspirasse constabat, atque ex Madriti con-
20 uentibus irata discesserat: quod annui redditus, qui ex regio hîco dabantur, ma-
gna ex parte essent detracti. De eius reditu disceptabatur, cum repente Trasta-
maræ Comes sese è curia subduxit, Roamque ad Reginam abiit, præsidio futu-
rus si vis pararetur. Beneuentano conscio, dolum & coitionem suspicatus Rex,
in aulam euocato, vincula iniici mandat sabbatho ad octauum Kalend. Au-
gusti, custodiasque adhibet. mox cum ijs copijs, quas in Gegionis regulum ha-
bebat paratas, magnis itineribus contendit: ne se Petrus & Regina temporis
spatio munirent. Occurrunt ad munimenta venienti Regina & filia atrata,
supplicique habitu veniam precantes. nulla sua culpa Petrum aufugisse, sed fra-
30 tri tamen perfugium, & hospitij iura denegare fas non fuisse. necessario pieta-
tis officio se ad eas contulisse, vt consolando dolore leuaret. excusatio ita ad-
missa, vt Petro in Calæciam elapso, oppidum Rex sui iuris fecerit, vectigalibus
modo Regine relicto, vnde vitam sustentaret. eam Vallisoletum se sequi iu-
bet. custodias circumdat, sublata quoquam discedendi facultate. Gegionem Al-
fonso armis, milite, com meatu munire nunciabatur. eius conatus celeritate oc-
cupandi erant. profectus Rex in Astures est: Ouetoque vrbe recepta, quæ ho-
stis præsidio tenebatur, Gegionem promotæ castra. Vi capi, loci natura prohi-
bebat. obsidionem duci graue erat, frigidissima anni tempestate, regioneque,
morbis in castris vulgatis. Ne nihil profectum esse tantis molitionibus videretur,
40 Trastamaræ Comes effecit Regi conciliatus, veniensque in castra. cum Al-
fonso obfesso fœdus ea lege factum est: vt Gegione tantum retento, reliqua di-
tione regijs præsidij occupata, de perduellionis crimine, quod obijciebatur,
in Gallia præsens disceptaret. quod Rex Gallus consensu delectus arbiter iudi-
casset, id fas iusque esset. Henricus Alfonso filius paternæ fidei obses datus. sic in
K k k s præsen-

præsenti ab armis discessum est: respublicaque ex magno timore, magna-
que sollicitudine recreata.

Benedictus. XII. Pont. creatur. Cap. V.

VM hæc in Hispania geruntur, Auenione Clemens Pontifex de-
cessit, ad sextumdecimum Kalend. Octobris. Principes finitimi
atque longinqui cum Cardinalibus per legatos egerunt, ne comi-
tibus festinatis, quemquam in defuncti locum cooptarent. tollendi
schismatis rationem prius ineundam videri. Differri comitia
non placuit. id modò Principum voluntati concessum, vt pro se quisque Pa-
trum conceptis verbis iuraret pontificatu abiturum, si eligeretur, modò idem fa-
cere Romanus induceret in animum. totius orbis terrarum concordia reuo-
canda eam optimam rationem videri. Iurisiurandi formam hoc loco adscribi
placuit. Nos omnes & singuli sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales congrega-
ti pro electione futura in conclau, ante altare, in quo missa communis celebra-
ri consuevit, pro Dei seruitio, vnitæ ecclesiæ suæ sanctæ, ac salute animarum
fidelium omnium promittimus, & iuramus ad sancta Dei Euangelia corpora-
liter per nos tacta, quòd absq; dolo, fraude, & machinatione, quibusq; ad vni-
onem ecclesiæ, & finem imponendo schismati, proh dolor, in ecclesia nunc vi-
genti, quatenus in nobis erit, laborabimus fideliter & diligenter, quatenus ad
nos pertinet, seu etiam pertinebit: & dabimus pastori nostro, & gregis domini-
ci, ac Vicario Iesu Christi domino nostro futuro, qui erit pro tempore auxilium,
consilium, & fauorem: nec ad impediendum præmissa dabimus consilium, vel
fauorem directè, vel indirectè, publicè, vel occultè. Et ista omnia & singula, &
alia vltra præmissa, omnes vias viles, & acomodas ad vtilitatem ecclesiæ, &
vniõnem prædictam eiusdem sanè & veraciter, sine machinatione, seu excusa-
tione vel dilatione quacunque seruabit: & procurabit posse tenus quilibet no-
strum, etiam si assumptus fuerit ad apostolatam, etiam vsque ad cessionem inclu-
sive, per ipsum de papatu faciendam: si dominis Cardinalibus, qui nunc sunt,
vel erunt in futurum, de ijs, qui sunt nunc, vel maiori parti eorundem hoc, pro
bono ecclesiæ & vniõnis prædictæ videatur expedire. Hac conceptione ver-
borum iurati singuli Cardinales: iurati vniuersi vnus & viginti, omnibus suffra-
gijs Petrum Lunam, Aragonium natione, nobilissima familia ortum, Ponti-
ficem iusserunt, iuris cognitione excellentem, ciuilibus, sacrique, multis obitis le-
gationibus ea tempestate clarissimum. Comitatus inerat, atque naturalis ingenij
dexteritas, quibus studia hominum, conciliantur maximè. Benedictus vocitatus
est. mox de transferendo in Italiam domicilio, consilia agitata. de abdicatione
memoria nulla. Vtraque re Gallica natio, in primis percussa est. Lutetia in con-
uentu Principum suscepta deliberatio est. Ad terrendum nouum Pontificem:
tanta præsertim animi magnitudine, quantum reliqua vita declarauit, maiesta-
te opus erat. tres Duces Burgundus, Aurelianensis, Bituricensis Auenionem le-
gati orare, flagitareque, vt pacem terris redderet, memor iurisiurandi, memor
calamitatum, quas gens Christiana passa erat. Cogendum Patrum concilium,
qui

qui in re præsentis disceptarent. Negat ille, deserturum se Dei viuentis eccle-
siam, Petrique nauem quam in tantis fluctibus susceperat gubernandam. cum
finem obsecrandi non facerent, neque quidquam tamen impetraretur, re infe-
cta abeuntes, Regem & gentem noua impleuerunt ira: ad quam mitigandam,
ius decimæ, de sacerdotibus cogendæ, in annum Regi Gallo concessum. hæc
mense Maio gerebantur salutis anno millesimo trecentesimo nonagesimo
quinto. A milite Franco, regioque Prætoris obsideri nouus Pontifex, oppugnari
que. ne quis ab eo sacra peteret edictum. vnde secessio, ex omni Cardinalium
numero, vno Pompelonensi in Benedicti fide perstante. neque prius constite-
re commotæ semel voluntates, quam in dissimulato habitu sese Auenione sub-
duxit, in Catalaunosque abiit. verum hæc aliquot post annis contigerunt. In-
ter Reges certè ea causa vltro citroque legationes missæ: contendente Rege
Gallo, Reges Hispanos non Vasconem modo, & Aragonium, sed Henricum
etiam ea ætate à Benedicti Pontificis studio, obedientiaque deducere. Ioannes
Conchensis Episcopus ab Henrico in Galliam legatus: si ingenij dexteritate
inter Pontificem & Regem Gallum, reconciliaret gratiam. nullum eo conatu
operæpretium factum. In Aragonia belli suspicio ex Gallia ostentata, militi-
bus magno numero ad fines Ruscinonenses, quasi ad prædam vagantibus. à
Violante Regina, penes quam viri cessatione rerum potestas erat, pulsa tempe-
stas, ad Regem Francum, Ducemque fratrem Coponio legato. Ioannes Rex in
Foxano nemore cum venationi operam darèt, portentosæ magnitudinis lupa
excitata, siue spectrum id fuit, siue verà species, morbo repentino & lethali op-
pressus est. ad quartumdecimum Kalend. Iunij decessit, nulla re præterquam
ignauia, otijque studio nobilis. Corpus ad Populeti sepultum. iuxta funeris re-
gio apparatu facta. prole virili caruit. Ioannam, Violantemque ex duobus con-
iugijs susceptas, illam Fuxensi Comiti Matthæo collocat, Violantem Ludoui-
co Andegauenſi desponderat, vti antea dictum est. Martinus Momblandi Dux,
eius frater ad regni successionem lege, defuncti testamento, & voluntate gentis
vocatur, eo tempore Sicilia motibus pacandis districtus, absensque. Maria eius
vxor, virili animo foemina, regnum pro viro vicaria, regiumque nomen cape-
sit: atque in procerum conuentu Barcinone, quoniam Regina vidua prægnan-
tem se esse relictam simulabat, custodes adhiberi sancit: ne qua esset ludificatio.
illa conatu, simulationeque destitit. Fuxensis Comes de regno litem intendit,
paratus nisi causæ æquitate impetraret, armis disceptare. aduersus defuncti Re-
gis testamentum, Petri eius patris voluntas proferebatur, supremis suis sanxisse
Ioannis filias ad regni successionem vocari, si mascula prole destitueretur. id
mutari nefas fuisse. nouum proinde decretum inducendum rescindendumque
videri. hæc Fuxensis causæ munimenta erant. Cæsar augustæ tamen Iulio men-
se regni conuentus habitus omnino frequentes. communi omnium voluntate
Martino, quamuis absenti, regium insigne, nomen, potestasque decreta sunt. bel-
li, quod ex Gallia instabat, defendendi consilia à proceribus explicata.

Regina Vasconum ad virum redijt. Cap. VI.

IC Aragonia noui belli suspicionibus iactata est: armorum strepitu, & apparatu, vrbes & oppida personare. In Castella tranquilla res erant, reliquis proceribus ad officium pertractis, Gegionis Comite in Galliam, Eleonora Vasconum Regina ad virum abire compulsa, sacramento adactum in eius verba eo loco futuram, qui Regi, regioque ex sanguine prognata esset consentaneus. Abeuntem Castellæ Rex Alfarum & ad fines Vasconum profecurus est. propinquitati id, honorique datum, atque solatio necessitatis impositæ, cui repugnare non licebat. Rex Carolus venientem Tudelæ excepit: vbi eius aduentum morabatur, lætitia ingenti siue vera, siue simulata. pro Regiæ reditu, regioque coniugio instaurato, supplicationes decretæ, festi dies agitati, ludi, spectaculaque commissa. vniuersæ gentis animi recreati. Ioannes Mendoza principem auctoritatis gratiæ que locum apud Castellæ Regem occupabat. Agreda municipio recens abs Rege donatus erat, Ciria, atque Borouia oppidis in Soriæ agro. ea nauatæ operæ, atque industriæ merces fuit, meritis maior. sic vulgi opinio fuit, vt est ad deteriora promptum, & ferme magnos homines obrectatio comitatur. Agredæ incolæ noui principatus iugum subire recusabant, libertatem tueri armis, si opus foret parantes. Quid enim regium imperium, priuato mutarent, initio leni, deinde grauissimo futuro? vti multa documenta vetera recentiaque oppidorum confirmabant. in Vasconum & Aragoniæ finibus sito municipio, ac propterea iniuriæ, direptionibusque opportuno, quid priuatæ opes præsidij allaturæ essent? maiorum certè meritis, fideique eximie cultæ parem gratiam non reddi. Commotas incolarum voluntates, vt præsentia & auctoritate pacaret Castellæ Rex, eò festinandum duxit. vix se incolæ continerunt, quin venienti portas clauderent. vicit tamen sanior pars: periculose à Regibus extorqueri, quod esset precibus & æquitate impetrandum. Id consilium salutare fuit. facile enim Regi persuasum est, vt eius oppidi possessione retenta, Ioanni Mendozio Almasanum, Gormatiumque prioris muneris compensatio esset. sic tumultus populares deuicati. In Galliam legati ab Henrico Rege amandati, Lutetiæ ad diem dictam præsto fuere. Gegionis Comes venire distulit, necessitate, an prudens incertum: sed cum legati de reditu cogitarent, nunciatum est ad Rupellam Sætonum urbem & portum, nauigatione appulsum. lite ergo coram Rege Gallo, vt conuenerat, contestata Gegionis Comes lege maiestatis damnatur, sancitum que est, vt in sui Regis potestate esset. si ita faceret, eorum quæ comissa erant, veniam, principatumque pristinum speraret, ipso Rege Gallo annitente, deprecatoreque: si recusaret, nullam spem præsidij, ac ne tutum quidem perfugium in Gallia fore. De ea re ad Armoricum Ducem, aliosque vicinos proceres, & præfectos litteræ datæ: vetitumque cum pecunia, milite, armis, nauibusve iuuare ad repetendam Hispaniam. Gegionem ex fœdere dedi Castellæ Rex postulabat: & cum Comitissæ vxor recusaret virilis animi fœmina, ne mora vires confirmaret, eò festinatam, haud diuturna obsidio fuit. nulla defensionis spe, deditum oppidum est, soloque abs Rege æquatum. iustissimum obstinationis supplicium, rebellandi facultate priuari. Isabellæ Principi permissum, recepto etiam Henrico filio, qui obsidis loco fuerat, ad virum discedere sese in Santonibus tenen-

tem, neque magna, neque nulla spe principatus recuperandi. Capto euersoque Gegione, Madritum festinatam, consilio Bæticæ vniuersæ inuisendæ: quod ea tenus factum non erat, ex quo Henricus Rex erat renunciatus. mense Nouembri ad Talaueram nobile municipium Mauri Regis legatos obuios habuit, quoniam induciarum tempus exiuerat, postulantes, vti nouo inito fœdere, earum tempus prorogaret: & metus suberat, ne intestinis motibus pacatis, in Granatenses fines impetus fieret vindicandi iniurias studio, quæ Rege minore acceptæ erant. integra totius rei deliberatio, in aliud tempus reiecta: legatique Regem Hispalim sequi iussi. in ea vrbe inter festas populi acclamationes, splendido apparatu receptus est. Archidiacono Astigitano, qui cladis illatæ Iudæorum nationi auctor præcipuus extiterat, iniecta vincula: cæterisque eius supplicio documentum datum, non esse temerè pietatis prætextu tumultus populares concitandos. Noua lux reddita rebus esse videbatur, fontibus compressis, prouincia pacata, cum Mauris expetentibus, instaurato fœdere. In Henrico Rege magna virtutum semina inerant, cum ætate ad maturitatem perducta. breui tamen ea omnis felicitas luxuriauit, inanisque effecta est diuturna principis grauique valetudine, perpetua oris macie, corporis viribus debilitatis, mentis vigore vacillante. vnde curis grauioribus impar, præstare reliqua ætate non potuit, qualem prioribus annis promiserat Principem: vix vt cognosci possit, quid deinceps rerum gesserit. quod non scriptorum incuria magis accidisse arbitror, quam ipsiusmet cessatione Principis. Republica nullis aut leuibus tempestatibus iactata. id diuino magis beneficio, quam hominum industriæ tribuatur necesse est. Dux Beneuentanus ad Montem regalem asseruari iussus, D. Iacobi Magistri cura, fideque, inde Almodouarem translatus est, annis consequentibus. ea iniuria Compostellanum Præsulem maximè vrebat, virum in exiguo corpore, præstanti animi magnitudine, ingenio turbido, neque in adulationes prompto. se agente datam Beneuentano fidem conquerebatur esse violatam. Præterea ex Auenionensibus Pontificibus religiones captatæ, quos vitio creatos disputabat: legibus Romanos. ea siue vera causa fuit, siue prætexta, fuga in Lusitaniam certè dilapsus Episcopus Conimbricensis primum, deinde Bracarensis Lusitani beneficio creatur. abdicatæ Compostellanæ ecclesiæ compensatio fuit, mutata id fidei præmium. in eius locum Lupus Mendoza substitutus est Compostellanus Episcopus. Palentinis iura sacra Ioannes Castrius ea tempestate dicebat: fidei constantia erga Petrum Regem, eiusque posteros quam re alia nobilior, clariorque. Lecestriæ Ducis beneficio Episcopus Aquenlis in Aquitania factus antea, Constantiæ vxoris precibus datum in cuius ille obsequijs erat, pace facta, redux in patriam Giennensi Episcopatu primum, deinde Palentino donatus est. Hunc ferunt, de Petri Regis rebus gestis commentaria scripsisse multo synceriori fide, ijs quæ vulgò circūferuntur, ex fraude & mendacio composita eius, qui perfidiæ maculam eluere, seque ad fortunæ motum mouere induxit in animum. sic fama fert. sic magni auctores testantur. intercidiisse tamen eam historiam constat. non tam iniuria temporis, quam eorum arte, quibus veritatem celari, & rerum memoriam inuerti, commodum erat. Hæc illi. nobis communis hominum sententia, quæ vna famæ vox est, pot-

tior videbatur: neque mentis oculis minus officit amor, quàm odium, vt verum
 syncere dispiciatur, nullo in alterutram partem præiudicio. In Aragonia quie-
 tæ res non erant. Ioanni Emporitano Comiti, quoniam Fuxensis partes seque-
 batur ex memoria acceptæ iniuriæ, an causæ æquitate motus, vincula iniecta,
 ne sese commouere posset. ordinum conuentus Cæsaraugustæ ad sextum No-
 nas Octobris, in D. Francisci habiti sunt, ex vniuersa gente frequentes. com-
 muni consensu tumultus indictus, desumpta saga, habiti tota prouincia dele-
 ctus. Petrus Vrgelitanus Comes, omnibus copijs præfectus imperator. Fuxen-
 sis Comes cum iusto exercitu Pyrænei saltu superato, Ilergetum regionem,
 quam Sicoris amnis interfuit, ferro, igne, direptionibus vastabat: mense No-
 uembri extremo Barbastrum obsedit. habebat sub signis quatuor equitum mil-
 lia: peditum numerosa multitudo sequebatur. in castris regio insigni desum-
 pto, Reges proclamantur Fuxensis ipse vxorque. In Valentino agro mense De-
 cembri dimidiato, terra horrendo fragore mouit, magna ædificiorum strage.
 concidere alia, nonnulla conuulsa sedidus suis inclinata manserunt, magno in-
 tumentum miraculo. vulgus ex ea re religiones captare, futuraque mala suspensis
 animis ominari. breui tamen depulsus metus, Fuxensi propter inopiam com-
 meatus, locis omnibus corrupti, aut in alia loca conuecti, obsidionem soluere
 compulso, atque in Vascones primùm elapso, fugientis instar: quod festinatio
 & impedimenta multis locis relicta indicabant: inde sese per vicinos montes
 in Galliam retulit inglorius, nullo operæ pretio facto, amissa suorum parte: cum
 Vrgelitanus locis omnibus instaret, vrgeretque assiduus infestusque. Sic Ara-
 gonix tranquillitas reddita principio anni millesimi trecentissimi nonagesimi
 sexti. Martinus nouus Rex rei gestæ nuncio recreatus, compositisq; Siculis mo-
 tibus, in Hispaniam redire constituit, classe Messanæ comparata, instructaque.
 ex itinere Sardorum etiam motus ex parte pacati. nouo Regi cuncta esse faci-
 lia videbantur. Ad Prouinciæ oram delatus, aduerso Rhodano Auenionem ve-
 ctus, Pontificem Benedictum omni comitate complexus, ab eoquè tum aurea
 rosa, tum maximè Sardinix, & Corsicæ imperio donatus, data acceptaque fide,
 sospes tandem & tantorum regnorum accessione clarus, triumphantis in mo-
 rem, Barcinonem classe appulsus est. In ea vrbe regnum se iure capeffere pro-
 fessus, fratrisque defuncti testamento: Fuxensem Comitem, eiusq; vxorem, quo-
 niam in regium nomen inuaserant, armatique prouinciam vexarant, lege ma-
 iestatis damnauit: iure, an iniuria quis statuatur? Verùm hæc aliquanto post, ad
 intermissa reuocanda narratio est.

Bellum Lusitanicum repetitur. Cap. VII.

SIC in Hispania reserant, non omnino malè. Orientis imperium
 in præcipiti, importuno Græcorum procerum dissidio, perpetua
 Othomanorum felicitate. Amurates Turcarum Imperator, ab ea
 parte accitus, quæ in ciuili certamine impar erat, aliorum calami-
 tatem suam occasionem fecit: Callipolique ad fauces Hellepontii,
 atque Hadrianopoli vrbe nobilissima occupatis, reliqui imperij obtinendi spe
 immi-

imminebat, finitimis etiam prouincijs infestus formidabilisque, Pannoniæ ma-
 ximè: vbi latè imperabat Sigismundus, pace in ecclesiam consequentibus annis:
 reuocata quàm bello felicitior. Ab eo ad Regem Gallix Carolum VI. legati
 venire, auxilij impetrandi spe aduersus ingruentem tempestatem. Commu-
 nem Christiani nominis causam agi, communibus armis periculum propul-
 sandum: priusquam imperium gentis efferæ & barbaræ in Europa diuturni-
 tate confirmaretur. Missi Ioannes Burgundi filius, Philippus Magister equi-
 tum in Gallia, Henricus Borbonius, alij viri principes genere & factis no-
 bilissimi. iustus equitum numerus adiunctus. In Pannoniam vt ventum est Bu-
 dx consilium belli gerendi cum Sigismundo Rege communicatum. primo
 quoque tempore prælio decernere visum est, priusquam ardor cum quo Galli
 venerant, mora remitteret prædæ ex vicinis locis actæ. ignobilia oppida ex-
 pugnata. Ex re prosperè gesta securitas orta, hostiumque contemptus semper
 in bello exitialis. ad Nicopolim Thraciæ vrbe, nostrorum castra hostium ca-
 stris coniuncta, pugnx mox signum propositum. Galli suarum virium fiducia
 elati, prius in hostes irruunt, quàm è castris Hungari processissent. ea temeri-
 tate victi oppressique nostri. Ioannes Burgundi filius venit in hostium pote-
 statem: paternoque auro redemptus est. Sigismundum fuga seruauit. ipso D.
 Michaelis profesto die insignis ea clades accepta est, anno millesimo trecente-
 simo nonagesimo sexto. Pij toto orbe non præfenti tantum malo, sed etiam fu-
 turi metu solliciti esse: prouinciæ omnes luctu personare, in vota & supplica-
 tiones verti, si cælestem iram placare possent. Granatæ Iuzephus Rex diem
 obiit. Phuthensis Rex specie benevolentix eius vitæ insidias comparauit, splen-
 dida munera mittens, atque in his vestem veneno medicatam, vsque ad eò effica-
 ci, vt cum primùm eius pulchritudine inuitatus induit, morbo lethali oppres-
 sum ferant: atque intra diem trigessimum inter grauissimos cruciatus expirasse,
 laceratis diffluentibusque sanie artubus. regnum ab eius morte Mahomad co-
 gnomento Balua defuncti minor filius armis occupauit obtinuitque: Iuzepho
 maiori fratre, quem ætatis prærogatiua ad regnum meliori iure vocabat, præ-
 termissio, in ordinemque deiecto. Erat nouus Rex ardenti ingenio, promerendi
 hominum studia arte præditus. Henrici Regis conciliandi cura sollicitabat, ne
 fratris patrocinio suscepto imperium eriperet. ergo Toletum eius conueniendi
 causa festinauit. ibi tamen commisisse videbatur, vt hostis loco esset, instaura-
 to foedere pactisque inducijs à congressu discessum. Quo tempore Toleti qui-
 dem regni conuentus agitati de summis reipublicæ rebus, regiumque edictum
 promulgatum, externos homines à sacris Castellæ beneficijs arcens: in quo alia-
 rum prouinciarum exemplum secuti sunt: venia tamen legis, nonnullis priua-
 tim data, ac Lusitani omnes excepti. id blandimentum genti promerendæ, in
 partesque trahendæ datum. Hispali autem die Iouis, tertio Nonas Octobris,
 Ioannes Gusmanus Nieblæ Comes decessit, successore Henrico filio. Henrico
 natus Ioannes Gusmanus aui nomen referens, Assidonix Dux consequentibus
 annis Regum beneficio dictus est. Calatraux militibus vestis nigra, qua pectus
 & humerum tegentes insigni vti consueuerant, rubra cruce quadrata forma
 mutata. Gonfaluus Gusmanus eius militix Magister Benedicto Pontifice con-
 cedente,

cedente sanxit, quod perpetuo usu ad nostram ætatem confirmatum est. Henrici Regis valetudo Lusitanis contemptui esse cœperat. nouo bello laceffendi occasio quærebatur. inducias à Castellæ proceribus non esse opportuno tempore confirmatas accusant. bellum indicitur. repente correptis armis Pax Augusta locis finitima à Lusitanis occupatur. Garsias Ferrerius Marscalus ei vrbi Præfectus capitur. malorum orbis repetitur, quæ superiori foedere procurata erant. bellum toto triennio non minori, quàm ante animorum contentione gestum est. Rodericus Daualus equitum Magister recens creatus erat, Petro Trastamaræ Comite defuncto incertum, an in ordinem redacto. maris Præfectus Dieghus Mendozius erat. his præcipuis Ducibus bellum administratum. Proximo mense Maio, salutis anno millesimo trecentesimo nonagesimo septimo, à Castellæ classe quinque longarum nauium, septem triremes Lusitanæ victæ sunt: quæ Genua veniebant, armis, omnique bellico apparatu onustæ. quatuor captæ, vna ad terram eiecta, duæ tantum fuga euaserunt: homines quadringenti in mare proiecti sunt parua victoria. crudele exemplum: sed eius gentis insolentia, insigni seueritate reprimenda videbatur. Præterea à Diegho Mendozio maris Præfecto, Lusitana littora longè latèque vastata: direpta, incensaque oppida, abactæ prædæ. multi viri nobiles, siue causæ æquitatem secuti, siue Lusitani Regis imperio fessi, in Castellam aufugerunt: Regique Henrico fortem & fidelem operam bello paceque nauarunt. in his Acunij fratres, Martinus, Egidius, Lupus: præterea Ioannes & Lupus Paciechi & ipsi fratres, vnde nobilissimæ familiæ in Castilla propagatæ sunt. Tude vrbs Lusitanis armis in Galæcia occupata. Belli impetus in eam veteris Lusitanæ partem versus, cui Beturiæ, nunc Extremaduræ nomen est. Alcantara nobile ijs locis municipium circumfessum, Magistri equitum occursum periculo est ereptum. præterea vicini hostium fines igne ferroque vexati. ignobilia oppida expugnata. magnus genti terror illatus. Alia parte Miranda vrbs, quam Durus annis alluit, à Calatrauz Magistro Dieghoque Mendoza, atque Stunica regio Prætoze obsidione premebatur. Accurrit eodem Daualus Magister equitum: & cum resisti non posset, ciues deditio-nem facere compulsi sunt. Sic Lusitanorum audacia compressa in præsentia est, in futurum spes concepta animis concordia inter vtranque gentem refarciendæ.

Inducia instaurata. Cap. VIII.

BELLI Lusitani initio, duo Franciscani sodales, quorum nomina memoriæ prodita non sunt, Christianæ pietatis propagandæ studio incensi, gentisque Mauricæ ab stulta persuasione, ad veram religionem reuocandæ, Granatæ in magna populi frequentia conciones habere aggressi sunt. moniti vt desisterent, adduci non potuerunt, ac ne verberibus pulsati. Mauri sacerdotes facto agmine Regem adeunt: iniuriam patriæ religioni fieri exostulant: impetrantque, vti lege maiestatis in eos homines ageretur. capita amputata, corpora vincta in gemonias

in gemonias tracta inter populi conuitia. sed post fata tamen à nostris dicata templis sunt, atque in sanctorum Martyrum numero habiti. Auenione Pontifex Benedictus Rege Gallo infesto à suis desertus, atque intra palatium obsessus, pontificatus retinendi, neque magnam, neque nullam spem habere. terrebat eum popularis inuidia, qua flagrare cœperat. Regum Hispanorum studia adhuc integra faciebant animos. Eos Rex Gallus litteris & legationibus à Benedicti amicitia deducere satagebat. concordia reuocandæ nullam viam esse, nisi Benedicto abdicante, quod sanctissimo iureiurando erat ipse pollicitus. Salmanticæ Episcoporum aliorumque virorum eruditionis opinione præstantium, conuentus habiti sunt ex vniuersa ditione generales. affuere Aragonij legati Vitalis, Raymundusque iureconfulti. nouari tamen nihil placuit: quamuis Rege ad mutandam fidem propenso. sancitum tantum, vt rescisis ab vtraque parte inductisque decretis, quæ in alteros promulgarent: loco communi consensu designando, duo Pontifices consilia pacis constituendæ, serio inter se, & quamprimum communicarent. Pompelone templi maximi præcipua pars prostrata iacebat, ante septimum fortè collapsa annum. eius instaurandæ rationes excogitatæ. impensæ magnitudo terrebat, cui priuatæ opes, pares futuræ non erant. quadragesima regionum vectigalium in annum duodecimum insigni Caroli Regis liberalitate operi faciendæ dicata. extantque de ea re publicæ tabulæ ad nonum Kalendas Iunij, hoc ipso anno datæ oppido, cui à D. Ioanne nomen est, ad radices Pyrenæi montis in ora Galliæ sito. Cura eum ditionis pristinae recuperandæ sollicitabat, quam maiores in Gallia amplissimam obtinuerant, Eburouicum atque partis Nortmanniæ. actum de ea re per legatos: & cum nihil proficeretur, ad Gallum Regem ipse contendit, ex superiori morbo nunquam planè restitutum, sed pectore per interualla temporis titubante, imparique regni curis. ergo nullo operæ pretio facto, mense Septembri anni millesimi trecentissimi nonagesimi octauis, in patriam redijt, filiumque sibi cognominem, quem proximo anno ex vxore susceperat, regni successorem fore sanxit, cunctis ordinibus in eius verba sacramento adactis. tota cæremonia Pompelone peracta, quinto Kalendas Decembris. lætitia haud diuturna fuit puero breui, immatura morte extincto. Lusitanorum ferocia non vna clade castigata, ad pacis consilia animos reuocarunt. Henricus se, neque causam eius belli fuisse respondet, neque moram paci-factorum: si modò æqua & honesta conditione liceat ab armis discedere. pax stabilis constitui non poterat priores modò induciæ instauratæ. De Aragonijs fama indies grauior, ne alienati arriperent arma: & cura crescere Castellæ Regi præsertim Villenæ Marchione, ad vtriusque regni confines amplum principatum obtinente. is in curiam Regis venire recusabat, in quo multum offensæ erat. Accedebat honesta occasio belli inferendi. duobus Alfonso Villenæ Marchionis filijs Alfonso Petroque, duæ Henrici Regis amicitæ connubio iunctæ fuerant. dos dicta triginta aureorum millia singulis. ea Anglis data paternæ libertatis pretium, pro quo Alfonso filius erat obses. Petrus ad Aliubarrotam ceciderat, eius Henrici pater, cui à Villena cognomentum fuit, eruditionis

tantum studium, vt magica etiam sacra, carminaque caluisse fama sit. ex-
 tant ingenij monimenta: in quibus multa reconditaque eruditio est, ele-
 1407 gantia parum quippe affectata, sed horrida, & cum Hispana lingua Lati-
 nam miscens. Alfonsi coniugium diremptum, ob male tectas vxoris libidi-
 nes. Henricus Rex earum sceminarum patrocinijs suscepto, cum dos non re-
 stitueretur in ditionem inuolauit, atque præter Villenam & Almanfam, quæ
 in fide perstiterunt Aragonio præsidio, & locorum firmitate defensæ, cætera
 omnia eius principatus oppida regijs præsidijs occupata. Henrico Villenæ
 ætate eruditioneque æqualis Paulus Carthagena fuit, cognomento Burgen-
 sis à patria vnde ortum habuit, & vbi Episcopum egit, professione antea Iu-
 10 dæus, copijs, nobilitate, doctrinæ laude, in ea gente facile princeps. Is Diu Tho-
 mæ Aquinatis scripta de Theologia peruolutando, facile intellexit, quantum
 Christiana religio Iudaicæ superstitioni præstaret. noster effectus, religionis
 quam suscepit placita litteris illustrauit: librosque edidit in suo genere miran-
 dos. Erat enim ingenio facili, copioso, perspicaci, & diuinarum litterarum co-
 gnitione præstabat. Treuigni Archidiaconus primùm, deinde Carthaginensis
 Præsul, postremo Burgenfis creatus. id probitatis eruditionisq; præmium fuit.
 addita consequentibus annis scrinij regij præfectura perspectæ fidei argumen-
 to, quod rarum in ea gente est. Eiusque illa vox fuit. (sic fama tulit) Ex ea gente
prognatis nullam reipublicæ partem committendam videri, moribus ex frau-
 20 de atque mendacio compositis, simulare mentiri que natis, neque bello bonis,
 neque pace. tres filios ex vnis nuptijs reliquit, priusquam noster esset, susceptos:
 Alfonsum, ex Decano Segobiensi in defuncti patris locum subrogatus Burgen-
 sis Episcopus: cuius extat de Hispaniæ Regibus opus non inelegans, cui Ana-
 cephalcosi nomen fecit. Gonsaluum, virtutum merito Placentinum Episco-
 pum. Aluarum Garsiam familiæ propagatorem, sanguine, vti erant eius tem-
 pestatis mores, cum nobilibus Hispaniæ familijs confuso. cuius extant com-
 mentaria de rebus Ioanne secundo Castellæ Rege gestis, non ineleganter
 conscripta.

Res Aragonia. Cap. IX.

POE DA tempora ecclesiæ disidijs, pestis lues magis insigniuit,
 superiori præsertim anno, ad oram maritimam Barcinone Aue-
 nionem vsque grassata: Iberi & Orbæ inundationes cum magna
 agrorum, ædificiorum, pecorum, hominum strage. Rex Aragonus
 his malis mitigatis, Barcinone vbi se tenuerat, Cæsaraugustam, ad
 eam urbem regni conuentu euocato abiit ad tertium Kalend. Maij. In D. Sal-
 uatoris æde, concio abs Rege ad circumfusos proceres & populum, è folio habi-
 30 ta est: amplissimis verbis gentis Aragoniæ laudes celebratæ. Non ferro, in-
 quit, atque copijs militaribus, sed fide ciuium imperia constare, viri amici,
 35 & necessarij, si alia argumenta deessent, domestica exempla satis decla-
 rant. Sic nostri regni ab humili principio, angustisque finibus opes auctæ
 40 sunt. nominis gloria vniuersum terrarum orbem peruasit. Ab ipso Pyre-
 nari

nari montis saltu, vbi ægrè maiores libertatem tutabantur, locorum magis
 munitione, quam armis confisi, ditionis fines non in Hispania tantum prola-
 ti, sed ad extremas etiam insulas maris Mediterranei. Vestrarum laudum tro-
 phæa in Sardinia, Sicilia, totaque Italia extant nobilissima atque præclara. O
 magnam concordia fideique vim. Non numero, sed virtute Sanctius & Pe-
 trus Sanctij filius Osca expugnata, quasi ex latibulis, vbi se tenuerant, in
 planiciem dilapsi sunt. Hac ipsa vrbe Alfonsus de Mauris capta, regnum
 confirmavit: posteris ad bene sperandum signum sustulit. Ecquid attinet ve-
 tera commemorando, tempus conterere? nos ipsi quingentis Aragonijs equi-
 10 tibus numerosas Siculorum copias fudimus: vniuersamque insulam filij im-
 perio subiicimus, vestra ciues fide atque constantia. quæ seu vincit ferociter
 instat victis, seu victa est, instaurat cum victoribus certamen: neque se opprimi
 sinit. Pro quibus meritis Deum præcor, vt parem gratiam referat: quoniam no-
 bis pro nostro animo, vestrisque erga nos obsequijs satis facultatis non est. cu-
 rabimus tamen, ne ingrato, aut immemori beneficium dedisse videamini.
 Quod præsentis celebratis est, solenni vos cæremonia, vt in nostra, filijque
 nostri verba de more sacramento adigamini conuenistis: id vt præstetis pre-
 camur. Propensa id omnium ordinum voluntate factum est. Publicam ex ea
 re lætitiæ noui belli suspiciones conturbant. equitum peditumque copia
 20 Pyrenæi montibus superatis Tardenfi notho ductore Thermas Vasconum op-
 pidum primo imperu occuparunt. Aragonijs terror illatus. breui tamen ea
 tempestas disiecta est, Lihorio regni Procuratore pro Vascone obuiam hosti
 progresso. Sicilia mollibus noui belli tempestatibus & ipsa iactata: vbi ad quin-
 tumdecimum Kalend. Decembris, Martino filius est natus in spem paterni
 auitique regni, incredibili vtriusque gentis lætitiæ. sed ea tamen breui mœre
 mutata, infante ante legitimam ætatem, matreque, importuna morte sublatis,
 vti competenti loco repetendum est. Cæsaraugustæ Rex & Regina mense Apri-
 30 li, salutis anno millesimo trecentesimo nonagesimo nono, de more inuncti, re-
 gia insignia, atque imperij insulas susceperunt. cæremoniæ Antistes Fernandus
 Heredia Episcopus Cæsaraugustanus. Alfonso Villenæ Marchioni regia in-
 signia, atque Gandiæ ducatus data abs nouo Rege sunt. Interea Auenione
 Benedictus Pontifex desertus à Cardinalibus, obsessus ab hostibus, in ma-
 gno discrimine erat. ad eum ab Aragonio Rege legati viri præstantes Cer-
 uellionus Zaquamus vtriusque iuris priuati & publici peritissimus, Marinus
 ex ordine Franciscano præstanti eruditione vir. ab ijs de concordia reuo-
 canda sublato dissidio appellatus: respondet se in eorum Regum potestate
 futurum, qui ipsius partes secuti erant. Galli præsertim atque Aragonij ar-
 bitrio, controuersiam disceptandam permittere. sibi nihil antiquius pace es-
 se: cauere tamen ne pacis nomine seruitutem inducerent: iusque & æqui-
 40 tatem in re minimè dubia perturbarent. Eo accepto responso legati Ara-
 gonij, vti in mandatis habebant, ad Gallum Regem sunt profecti. Lute-
 tiæ in gentis concilio de concordia reuocanda consultatum. mandata ad Be-
 nedictum missa: quorum hæc summa erat: Vti pro virili parte quamprimum
 pacis constituendæ rationem excogitaret. Ad conuentum Episcoporum ve-
 niret,

niret, quem ex toto orbe Christiano euocare destinabant, in Patrum potestate futurus Galli Regis fide, atque præsidio militari, à vi & iniuria securus. In Castella Petrus Tenorius Toletanus Archiepiscopus decessit in ipso limine anni secularis, die Veneris, ad decimum Kalend. Decembris, (marmoreo tumulo Toleti inscriptus titulus obiisse ait quintodecimo Kalend. Iuni). ipso illapsi in Apostolos diuini Spiritus festo die) vir bello paceque clarus, præstantique animi magnitudine, rebus aduersis æque ac prosperis admirabilis. Tauri in Lusitania natus est. alij Talaueræ in Carpetanis aiunt. iunior iurisprudentiæ studijs operam dedit, in Italia cum fratribus patria extorris, propter turbida reipublicæ tempora Petro Rege. cum ætate Conimbricæ episcopatum obtinuit, deinde Toletanum, nullo ambitu, Pontificis tantum Romani, cui notus erat, beneficio, vti superius dictum est. extant multa & præclara ædificia, tota prouincia Tenorij impensa constituta, munificentissimi animi certissima argumenta. vix vt credas tantis sumptibus priuatas cuiusquam opes pares fuisse. nimirum domi frugalis, parcus in suos, ad publicum splendorem communemque utilitatem cuncta referre solitus erat: quæ magna in Principibus virtus est. Toleti quidem pontem, cui à Diuo Martino nomen est, bellis civilibus quæ Petrum inter & Henricum fratres fuerunt, euersum restituit. Arcem subterfluenti Tago amni imposuit, quibus olim vestigijs Sancti Seruandi cœnobium fuit. Templo maximo coniunctum peristylum amplissimum: vbi ipsius sepulcrum cernitur sacello dicato, prope alterum Vincentij Balboæ Placētini Episcopi, quo multum & familiariter vsus erat. Sedecim in eo sacello sacerdotes perpetuis sacris, ipsi & maioribus quotidie parentant. Ad fines Granatenses, vbi Alcala regia municipium est, turrin extruxit, captiuorum, quorum erat inter Mauros magnus numerus per fugio, perpetuis per noctem ignibus monstrato itinere. Talaueræ D. Catharinæ nomine cœnobium amplissimum templo maximo contiguum, Canonicis illud destinans, abdicatis voluptatum illecebris, communi mensa & domicilio victuris: sed incolarum intercessione conatu impedito, D. Hieronymi monachis attributum est, amplissimis redditibus, ipsoque structuræ genere in paucis insigne. alijs locis alia, munificè omnia, religiosèque Mariam sororem Ferdinando Syluæ collocauerat: vnde Alfonsus Tenorius est natus, cui Casorlæ præfectura ab auunculo data est. Hic ex Isabella Menesia geminam prolem suscepit, Petrum Tudensem Pacisque Augustæ Præsulem: cuius extat sepulcrum Toleti in Dominicanorum æde: atque Ioannem Syluam, qui in Basiliensi olim concilio legatus, rerum gestarum merito Cifontanus Comes abs Rege creatus est.

Annus secularis. Cap. X.

1400

DE publica consequentis anni millesimi quadringentesimi lætitia: quo more & instituto maiorum, venia delictorum concessa est omnibus, qui Romam adirent Christianæ religionis caput arcemque sanctitatis, multum diminutum est, Pontificum dissidio nondum composito. tametsi tanta à Principibus adhibebatur contentio, vt prope

prope res confecta videretur. Henricusque Castellæ Rex à Benedicti auctoritate quoniam auersum se à pacis consilijs præbebat, abdicareque recusabat, contra quam erat pollicitus, publico gentis consensu defecit, faces subdentē Petro Fria Cardinali Hispaniæ. Regis id Galli gratiæ datum, vulgus interpretabatur: Aragonio tamen pro Benedicto annitente, decretum tandem inductum est. Accessit pestis lues, quæ multos mortales vniuersa Hispania consumpsit, ex Gallia Narbonensi & Catalaunis, vbi vis mali primum incubuit, in reliquas Hispaniæ prouincias diffusa. Hispali Castellæ Rex frequens morabatur, vrbis elegantia, & locorum amœnitate oblectatus. mense Iulio, Rege è templi maximi turri despectante, vbi magno populi concursu, primum horologium, magniq; ponderis campana collocanda erat, repente procella exorta, multiq; fulmine exanimati. malorum præsentium indicium, futurorum præfagium esse plerique existimabant. prodigio auerruncando, supplicationes decretæ habitæque sunt. In Vaccæis ad oppidum Nieuam, Virginis Matris signum fortè repertum: vbi constituto Dominicanorum cœnobio, impensa Regiæ Catharinæ, locus religiosus haberi cœpit, plenusque numine: breuique multorum concursu in municipium excreuit, eius templi possessione, atque opinione sanctitatis, quàm re alia nobilior. Violantes Ioannis Aragonij Regis filia, ad virum missa Barcinone est: nam eatenus nuptiæ dilatæ erant, propter immaturam virginis ætatem. dos dicta centum sexaginta florenorum millia, ea lege, vt paterni regni iure publicis tabulis, atque iureiurando decederet. Ioannes Montfortius Dux Armoricus decessit. Ioanna Caroli Regis Vasconum soror eo viduata (cui Ioannem, Richardum, Arturum, Guillelmumque genuerat) Henrico Lecestriæ Duci, Richardo æmulo recens oppresso, iam Angliæ Regi nupsit, & ipsi ex priori coniugio, vnde multiplicem prolem susceperat, cælibi. Blanca Vasconis Regis filia tertia, coniux Martino Regi Siculo pacta est: cuius prior vxor, filiusque ex ea, salutis anno millesimo quadringentesimo primo decesserunt, coniunctis elati funeribus, mater ad octauum Kalend. Iunias, filius paulò ante. eius coniugij paciscendi causa, ad Cortes Vasconum oppidum colloquium Regum fuit, Vasconis Aragonijque: puella que in foceri Regis manum contradita, eximia formæ venustate, lectissimis moribus, præcipua felicitate: nam prioribus sororibus extinctis, fratresque, regni ipsa paterni hæreditatem accepit: sed annis consequentibus. Proximo quidem, de mense Septembri noua nupta Valentia in Siciliam nauigauit ad virum, eius insulæ imperium ex defuncti coniugis testamento retinentem. classis qua vehabatur, ductor Bernardus Cabrera. Henrico Castellæ Regi, Maria filia ex vxore Segobiæ nata est Nouembris quartodecimo die, magna parentum lætitia, gētisque, Alfonsi Aragonij Neapolitaniq; regis vxor futura ventre infœcundo.

Tamerlanes Scythæ. Cap. XI.

40

NICOPOLITANA victoria, fasis fugatisque Hungaris, Francis oppressis, Turcæ Orientis imperium spe vniuersum inuasèrant. finitimis longinquisque maximus terror illatus. Baiacetes eorum Imperator felix sibi esse videbatur: copiisque omnibus Constanti-

nopolim obsidebat Græcorum imperij & fortunarum sedem. Fallax rerum humanarum fides, mirabilis inconstantia, eam tempestatem maior aliunde procella disiecit ad tempus atque discussit. Tamerlanes Scythia magnus corpore, animo magnus, ex gregario milite audendo, moliendo, populares ad arma cōcitando, magnam auctoritatem, paresq; opes consecutus ingentem exercitum conflauerat, equites quadraginta millia, pedites ad sexcenta. vix fidem faceret numerus, ni idoneis id auctoribus confirmaretur. cum his copijs torrentis instar rapidissimi sese in Orientis prouincias infudit, terris vastitatem, cladem, exitium allaturus. Parthi primi imperata fecerunt: Syria, Aegyptusq; ludibrio, cædi, rapinæ fuerunt. In more habuit cum ad urbem aliquam castra poneret, primo die signa candida præferre clementiæ significatione: si continuò portas aperirent facta deditio, neque morarentur spem. die proximo purpurea cædem minitantiā, exilia, bonorum euersiones. tertio atra, quibus excidium, vastitatemq; denunciabat hominibus, agris, vrbi. neque vllis precibus sæuus animus mutabat. sic magnitudine supplicij terrorisque, cuncti certatim imperata fecerunt. Accidit vt Berytenses in diem alterum deditio dilata, barbaro placando, virgines, puerosque ramos gestantes cum infulis & velamentis supplicum habitu præmitterent. ad genua cum procumbere conarentur, voceque flebili patriæ interitum deprecarentur, adacto equitatu conculcandos obtendosque præbuit. crudeli spectaculo commotus quidam Genuensis, qui barbari castra sequebatur, loquebaturque Scythicè, benignitatis admonuit, se hominem ac mortalem esse recordaretur. ad quem ille toruo vultu, contractoque supercilio. Ecquid me hominem esse putas? flagellum ego sum Dei, diræ, pestisq; terrarum. Pro magno Genuensis habuit incolumem euasisse. Baiacetes Asiæ periculo permotus, relicta Constantinopoli, cum omnibus copijs obuiam progreditur. ad Tauri montis eam partem, cui Stellæ nomen est, pugna olim Pompeij & Mithridatis nobilem, totis vtrique viribus & copijs dimicatum. vicere Scythæ. supra ducenta hominum millia cæsa. ipse Baiacetes captus, ludibrio reliqua vita futurus: qui tot gentibus fuerat terrori, aureis catenis vinctus, atque in cauca ferrea per vniuersam Asiam Syriamque ad ostentationem circumductus, cibum capiens, quem tanquam cani de mensa victor proijceret, ascensuroque equum, substernens pedibus tergum. Idem calamitatis & vitæ finis fuit. Sic homines humanaque vertuntur. & est infelicissimum infortunij genus miseris, fuisse aliquando felices. Henricus Castellæ Rex aduersa quamuis valetudine oppressus, omnia ad imperij splendorem conferebat. ad finitimos longinquosque Principes frequentes legationes mittens, quæ apud quamque gentem præcipua essent, sciscitari non desistebat. Ad Orientis prouincias Pelagius Sotomaior, & Fernandus Palasuelus legati, earum gentium vires moresque exploraturi prælio interfuerunt, fortè an prudentes, quod inter Turcas & Scythas commissum est. eos victoria parta Tamerlanes honestè habuit, remisitq; in Hispaniam, nouo ex sua gente oratore adiuncto, Henrici Regis amicitiam expetitur. cum eo Alfonsus Pæz, Rodericus Gonsalvus, atque Gometius Salazarius denuò ad victorem barbarum missi. quorum extat de eo itinere commentarius Itinerarij nomine, ab ipsismet legatis confectum. Tamerlanis poten-

tia, gloriaque diuturna non fuit. in Scythiam reuersus, tantis belli manubijs urbem Mercantium condidit, spolijsque aliarum gentium exornauit, elegantissimamque reddidit. mortuo duo filij succedere, neque fortuna, neque indole eadem: de paterna hæreditate dissidentes, imperium patris virtute partum sua ipsi ignauia amiserunt, corrupere gloriam. Fuit his annus Lusitanis priuatim atque Vasconibus infautus, vtriusque regni hærede morte sublato. Alfonsus Lusitani Regis filius maior cum duodecim annos esset natus, decessit magno gentis luctu. Corpus Bracaræ in templo maximo sepultum est. tamen eam fortunæ iniuriam, numerosa proles Regi superstes supplebat, Eduardus, Petrus, Henricus, Ioannes, Fernandus, duæ filia Blanca, Isabellaque. eo minor genti, atque parentibus mæroris causa fuit. Pompelone Ludouicus semestris, & Carolus quinque natus annos, coniunctis funeribus sublato, sepulti que in æde maxima, ipso Philippi Regis abauis sepulcro. luctus ingens nulla virili prole superstitite, regni que hæreditate necessariò ad fœminas deuoluta. Fine anni, atque consequentis initio millesimi quadringentesimi tertij, magnæ fluuiorum inundationes vniuersa Hispania extiterunt, Hispali præsertim Bætis supergressus ripas, ipsaque vrbs munimenta, magnam vrbs partem cooperuit. ad D. Michaelis, atque ad portam, cui à coniuncto nauali nomen est, inundatio peruenit. fœda rerum facies, metuendaque colluuiæ. prætoris diligentia, cui Alfonso Tauro nomen erat, saluti fuit, noctu atque interdium omnibus partibus occurrentis, ripas statuminantis, portas pice stupaque, vrbs mœnia alia materia stipantis. sic periculum procuratum est, terrorque populi sedatus. Tolletana ecclesia, ex quo Petrus Tenorius decessit, Pontifice vacua erat. iniuria id temporum factum, dissidioque Romanorum Pontificum. in Castella præsertim Benedicto repudiato nullus Pontifex erat, vnde sacra peterentur, magno gentis incommodo. Ergo Vallisoleti in frequenti regni conuentu, Benedicto Pontifici ad quartum Kalend. Maij, imperij ius restitutum, solenni cæremonia cui Rex ipse, proceres, & Episcopi affuerunt. idem ad septimum Kalend. Iunias in Gallia factitatum. conuersæ repente vtriusque gentis voluntates erant. breue tamen obsequium fuit. sed datum tamen Benedicto Pontifici, vt ecclesiam Tolletanam Petro Lunæ fratris filio committeret, quod tertio Kal. Augusti factum est. tamen venire aliquandiu distulit, Dertusanæ ecclesiæ, cui ante præfectus fuerat procuratione, & motu temporum impeditus. Martinus Salua Cardinalis Pompelon. Sellone in ora Prouincia, quò Benedictus pestis vitandæ studio se contulerat, diem obiit sexto Kal. Nouembris. ecclesiam Pompelonensem, post eius obitum Michael Salua gubernandam suscepit. additus aliquanto post purpuræ honos, quod eruditioni est datum (erat enim iuris peritissimus) atque patris defuncti meritis, fideique perpetuæ erga Benedictum Pontificem, alijs Cardinalibus deferentibus. Matthæo Fuxensi Comite in patria sine prole defuncto, Aragonij regni obtinendi nulla spe, Ioanna vxor, nulla ex se edita prole, internuncio Iacobo Scriba Aragonio Regi conciliata rediensque in patriam tria millia florenorum annua, vnde vitam sustentaret, abs Rege pacta est. exiguam regni erepti vilemque compensationem, nimirum necessitati parendum fuit, cuius quam pietatis, honestatis ve maiores sunt vires.

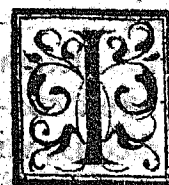
Henrico Regi filius nascitur. Cap. XII.

P I M A festaque pace Hispania florebat. domestici motus compositi. externa armâ silebant. Vasconem tantum interceptæ à Rege Gallo amplissimæ ditionis dolor urebat, Eburouicum, Campaniæ, atque Briæ. missis vltro citroque legationibus, nihil erat profectum. Rex ipse Vasco semel & iterum Gallicam profecti-
 onem ea caussa susceperat, haud magno operæ pretio. nunc extremam spem tentare visum est: si à Rege Gallo amitino, cæterisque Galliæ Principibus, præ-
 sens agendo, moliendoque aliquid impetraret. regni cura Reginæ commen-
 data. Ut ad Regem Gallum ventum est, suprema contentione de re tota disce-
 ptatum. conuenit tandem, vti omni ditione, de qua controuersia erat, Gallis re-
 licta, Chireburgo etiam Vasconum præsidio deducto, Nemorosum Ducis no-
 mine Celticæ urbem acciperet. iniqua permutacione, amplissimorum princi-
 patuum opes abdicatæ: addita tamen annua duodecim Francorum millia: præ-
 terea in præsentem ingens auri pondus. hæc salutis anno millesimo quadringen-
 tesimo quarto, quinto Idus Iunij Lutetiæ gesta sunt. Ex ea pecunia gemina pa-
 latia Oliti atque Tafallæ, quæ oppida quatuor inter se millium interuallo sunt
 disita, constituta à Carolo Rege fuisse, vulgò hominum opinio est, planè ma-
 gnificentissima: prorsus vt nihil artificij, ad pulchritudinem, magnificentiam-
 que ac commoditatem deesset. Et erat is Princeps harum non minus elegan-
 tiarum, quam ciuilium, militariumque rerum peritus. ea oppida inter se perpe-
 tuo porticu committere habuisse, in animo fama fert, si longior vita cõtingeret.
 Ipso tempore Reges Granatæ atque Castellæ munificentia inter se, atque comi-
 tate certabant. Salutaris barbaris erat nostræ gentis amicitia propter angustiam
 ditionis: Castellæ necessarium ob perpetuam Regis imbecillitatem, sua magis
 tueri, quam alienos fines inuadere. missa abs Rege Mauro ad Henricum am-
 plissima munera, aurum, argentum, gemmæ, picta vestis, atque pretiosa: & quo
 maior gratia esset, vxor etiam cum ijs donis legata, nimirum è multis vna: quas
 Mauri singuli, pro opibus quisq; quam plurimas habent, Reges maxime. sic ani-
 mo distracto, nulla in magno pretio est. ijs officijs vtriusque gentis animi no-
 ua beneuolentia deuincti, neque sincera tamen, neq; diuturna, vt rerum euen-
 tus breui declarauit. Romæ Bonifacius IX. decessit Kalend. Octobris. in eius
 locum festinatis comitijs Cosmatus Melioratus, patria Sülmonen. ex presbyte-
 ro Cardinali subrogatur ad sextumdecimum Kalend. Nouembris, Innocentij
 V I I. nomine desumpto. breuis pontificatus fuit, duorum annorum, vnius &
 viginti dierum. Conciliandæ inter Pontifices pacis spes à Principibus tentata.
 cæterum varijs artibus ij conatus ludificati: cum locus vtriusque partis quem
 consensus probaret, conuentui nullus inueniretur: prorsus vt collusio videre-
 tur, & vtrunque Pontificem in sacra caussa præuaricari. Benedictus præsertim
 magna amicorum parte alienata, cæteris ad Romanos respicientibus, vagus, in-
 certusque agebatur. neque illi res vlla, neque consilium, aut quisquam homi-
 num satis placebat. tamen eius caussam multi viri eruditionis & sanctitatis
 opinione præstantes tuebantur. in his ex Dominicano ordine Vincentius Fer-
 reri-
 rius

rerius Valentinus: cuius ea tempestate fama, per ora omnium nationum volita-
 bat; ad quas Euangelij lumen intulit. satis constat patrio sermone concionan-
 tem ab externis gentibus, auditum libenter, atque intellecta quæ diceret: quod
 ab Apostolorum temporibus vni contigit. doctrina miraculis confirmata. cæ-
 corum aperta lûmina. claudis gradiendi facultas data. omne genus morbi de-
 pulsi. mortui ad vitam reuocati. Quo minus mirum sit, eius opera innumeram
 hominum multitudinem, altissimis eatenus ignorantia tenebris oppressam,
 cælesti illustratam lumine Christo nomina dedisse, in vna Hispania Mauri
 octo millia, Iudæi ad triginta quinque millia: ac præsertim Palentiæ in Vaccæis
 multo maxima Iudæorum pars Christiana sacra suscepit, Sanctio Rogio eius
 vrbis Episcopo. Calamitas ex ea re sacrorum vectigalium, cum suscepta religio-
 ne immunitate donarentur, ex regio fisco annuis Episcopo attributis redditibus
 est procurata: vti regium diploma per hæc tempora datum declarat. Publicam
 ex ijs rebus lætitiæ Catharinæ Castellæ Reginæ partus felicissimus auxit.
 Tauri in Franciscanorum cœnobio filium enixa est, cui de aui appellatione
 Ioanni nomen fuit, salutis anno millesimo quadringentesimo quinto, die Ve-
 neris, pridie Nonas Martij. per oppida & vrbes festi dies agitati: ludi, spectacu-
 laque commissa: quo diutius expectata fuerat, ac prope diffidebatur, eò maiori
 vniuersæ gentis lætitia. ab externis Principibus missæ legationes, quæ gaudio
 fungerentur. Ioannes Reginæ auunculus, Petri Regis filius, Soriæ vbi vinctus
 erat, paulò ante decesserat, ex Eluira vxore, quam in vinculis duxerat, custodis
 Bertrandi Erius filiam gemina prole relicta, Petro, Constantiaque. hanc Rex
 continuo nactus Madriti in D. Dominici regij virginem sacraui curauit. Pe-
 trus quem in custodiam tradere cupiebat, subtractus est. Amitini commiseratione
 Regina ad se deductum Regi post partum fortè inuisenti conciliauit, ve-
 nia precibus impetrata: neque erat æquum aliquid denegari puerperæ, quod
 dono dignum esset. repente ergo è latebra, vbi retro Reginæ stratum erat, ad
 Regem deductus in veste sacerdotis genibus nixus, in gratiam acceptus: atque
 vt esset vnde vitam in studijs litterarijs sustentaret, Alarconis Archidiaconatu
 continuo donatus est. deinde Vxamentis Episcopus, ac tandem Palentinus est
 creatus. nobilitas pro virtutibus fuit. Ex duabus concubinis, Isabella dõmo An-
 glica, atque Maria Bernarda numerosam prolem genuit: quatuor filios Alfon-
 sum, Ludouicum, Sanctium, Petrum, pari numero filias, Alfonsam, Isabellam,
 Catharinam, Constantiam. Ab his ac præsertim ab Alfonso maximo filiorum,
 cui ex iustis nuptijs septem proles fuerunt, ea familia deducta perpetua ferie,
 cui à Castella cognomentum est, in paucis nobilissimæ, ad paucos redactæ, mo-
 dicis opibus.

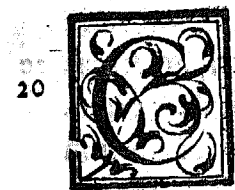
Bellum Mauricum. Cap. XIII.

I N T E R E A Aragonia intestinis tumultibus vexabatur: ac Cæ-
 sarAugustæ cædes passim, bonorumque direptiones factæ: partium
 duces Lupus Nuza, atque Petrus Cerdanus, viri opibus, cliente-
 lis, auctoritateque præpotentes. Ad Maellram municipium con-
 uentus

uentus gentis habitus de ordinando regni statu, deque ijs motibus pacandis ab Rege est relatum. leges aliæ in tempus aliquod, quædam perpetuæ utilitatis causa in æternum promulgatæ. sancitumque Martinum Regis filium primo quoque tempore in Hispaniam euocandum: vt hominibus maximè liberis, ius à natura datum, virtute, meritis, fide, fœdere, ac religione fundatum disceret conseruare: neque rempublicam pro voluntate, arbitratoque vt in cæteris prouincijs, sed legibus æquitateque gubernare. ergo auctore patre Drepano soluens, atque Benedicto Pontifice ex itinere ad Nicæam, quò se is contulerat specie inuendæ pacis, salutato, fœdereque in ea vrbe cum Ludouico Andegauensi, qui se Neapolitanum Regem ferebat, & ad Aragoniæ imperium aspirabat, Pontificis opera constituto, Barcinonem tandem classe appulit, tertio Nonas Aprilis. Pro eius aduentu dies festi per vrbes & oppida agitati: nam diu in Hispania moraturum sperabant, nimirum opinione sua falsi, cum Siciliam relinquere metueret, suspensis antea, & incertis prouincialium animis, & nunc Bernardo Cabrera, in quo præsidium esse debuit, plus eius discessu sibi auctoritatis arrogante, quam quòd reipublicæ rationes, & regia dignitas pati possent. Itaque rebus utcunque in Hispania compositis, ad octauum Idus Augusti, Barcinone classe qua vectus erat, Siciliam repetijt. Bernardus Cabrera, aula primùm deinde tota insula pulsus est. eorum quæ obijciebantur cognitio, ad patrem Aragoniæ Regem integra reiecta. Quatuor argenteæ statuæ gemmis, auroque nitentes, mense Nouembri inuente Barcinonem delatæ, Benedicti Pontificis donum: quibus Valerij, Vincentij, Laurentij, Engratidis cineres, qui Cæsaragustæ seruantur, præcipuis diebus inclusi, in pompa circumferrentur, thesibus impositi, & humeris hominum magna populi religione gestati. In Castella pax erat domesticis factionibus sublatis, externis Principibus aut fœdere aut amicitia deuinctis. quam Granatensis Regis insolentia turbauit, Aiamonte oppido in Turdetanis ad Anæ ostium per vim capto, detractoque Aluaro Gusmano, in cuius ditione erat: præterea annum tributum pendere recusabat. Quibus rebus tametsi commississe constabat, vt hostis loco esset, experiri tamen placuit, si reuocandæ concordie ratio aliqua iniri posset. missi qui iure feicali res re-
 1406 terent. Barbarus metum interpretatus, principio anni millesimi quadringentesimi sexti suorum manum in vicinos Biatæ fines immisit. magnus genti terror, agris, & oppidis vastitas illata. Petrus Manricus limiti præfectus, Dieghus Benauidius, Martinus Rogius tumultuario delectu habito, obuiam progrediuntur Mauris. ad Quesadam oppidum acie dimicatum. pugnantes nox diremit dubia victoria. nisi quòd nostri per medias hostium acies perumpentes, vicinum tumulum occuparunt. id percussi animi, peioresque in pugna tulisse argumentum fuit. cecidere non pauci. in his nobilissimi Martinus Rogius, Alfonso Daualus, Ioannes Ferrerius Marescalus, Gasias Oforius. Henricus Rex Segobiæ se in Vaccæis ea tempestate tenebat, quamuis imbecillo corpore, memor dignitatis, publicæ salutis memor. bellum omni conatu comparare certus, ipse quidem Madritum continuo abiit: regni autem ordines Toletum primo tempore conuenire iubet: vt communi gentis consensu de re tota consilia inuentur. Rex Vasco in Gallia eatenus moratus, rebusque confectis, vt paulò

paulò ante dictum est, alio itinere in Hispaniam redijt, per Narbonem in Catalaunos appulsus. ipsius & Aragonij Regis colloquium ad Ilerdam habitum, mense Martio. in ea vrbe instaurato inter vtrunque Regem fœdere Cæsaragustam itum: Aragonio omnibus officijs & comitate Vasconem toto itinere prosequente. Beatrix Vasconis filia Blanca minor, Iacobo Borbonio Marchiæ Comiti desposita erat, iuueni in procero corpore, eximia formæ dignitate, bellica fortitudine præstanti. eæ nuptiæ Pompelone Septembris die quatuordecimo, principali apparatu celebratæ sunt. Quo mense Michael Salua Pompelonensis Cardinalis Benedictum Pontificem in Liguriam secutus, ad Monæci arcem ex peste decessit: qua contagione ijs locis multi mortales consumpti erant. defuncti corpus Nicææ in D. Francisci tumulatum est. in eius locum Lancelotus Nauarra Pompelonensis Episcopus creatur. Gallia vniuersa à Benedicto Pontifice discedit. quoniam eatenus concordia inita inter Pontifices non erat, fraudem subesse atque præuaricationem vulgò homines, sed & gentis Principes interpretabantur.

Henrici Regis obitus Cap. XIII.

ONVENTVS Toleti agebantur omnino frequentes, rerum de quibus suscepta deliberatio erat, magnitudine, Principum numero, ac tristi tandem Regis exitu nobiles. Ioannes Seguntinus Episcopus, qui Toletani Episcopi partes implebat eius ecclesiæ rector, ex quo Petri Tenorij obitu vacua erat, Sanctius Rogius Palentinus, Paulus Carthaginensis, Fridericus Trastamaræ Comes, Henricus Villena Calatrauæ Magister in locum Nunnij Gusmanij ante biennium substitutus, Rodericus Daualus Magister equitum, Ioannes Velascus, Dieghus Stunica, alijque viri principes interfuerunt. Regem in ipso conatu morbus solito grauior oppressit. Itaque pro Rege vicarius Ferdinandus frater substitutus est. Eo referente de subsidio in bellum Mauricum conferendo, pecuniaque
 30 genti imperanda actum: vnde equitum millia quatuordecim, peditum quinquaginta millia conscribi possent: triginta triremes instrui, quinquaginta onerariæ: præterea sex ignea tormenta maiora, quas nostrates historie Lombardas vocant, fortassis quòd in Longobardia id genus machinæ inuentum primò esset: minora tormenta centum, aliaque instrumenta belli: quod extirpandæ genti Mauricæ supremo conatu gerendum erat. Res per altercationes ducebatur. negabant vrbiū procuratores tantam pecuniæ redigi posse, præsertim Episcopis oneris partem subire recusantibus. centum modò aureorum myriades in belli sumptus concessæ. datumque, vt nisi ea summa sufficeret, aliquanto amplior populis imperaretur, non consultis regni ordinibus, neque conuentu procerum euocato. Equiti stipendium erat in dies singulos sestertij viginti, pediti dimidiatum. Ferdinandi Principis diligentia res ad exitum perducebatur: cuius secundum Regem fratrem prima & maxima rebus omnibus erat auctoritas. Cum Roma allatum est Innocentio Pontifice defuncto ad octauum Idus Nouembris. successorem datum pridie Kalend. Decembris, Angelum

lum Corarium Cardinalem, natione Venetum, Gregorij XII. nomine edno
 Toleti Henricum Regem mors oppressit octauo Kalend. Ianuarias, ineunte
 1407 salutis anno millesimo quadringentesimo septimo, annos natum viginti sep-
 tem, atque omnibus sacris ex ritu Christiano procuratis. regnavit annis sede-
 cim, duobus mensibus, diebus vno & viginti. filios reliquit Ioannem, Ma-
 riam, Catharinam. Corpus in veste Franciscana regio sacello templi maximi
 Toleti tumulatum, verisimilis totius gentis lacrymis, luctuque, immatura mor-
 te præreptum eximia indole Principem lamentantium. rempublicam rur-
 sus quasi rectore spoliata nauim, nouorum motuum fluctibus agitari neces-
 sarium. fuit ingenio facili, miti, atque liberali. vultus satis decorus, nisi perpe- 10
 tua valetudo scedasset. vernacula facundia instructus, omnium quæ diceret at-
 que ageret, arte quadam ostentator. Ad Principes tum Christianos, tum Mau-
 ros finitimos longinquosque legationes mittere solitus, vnde multum prudenti-
 æ rebus gerendis multumque splendoris haustum est. animi magnitudinem,
 atq; consilij, vnius rei argumento notasse sat erit. Superioribus annis cum pri-
 mum regni administrationem suscepit, Burgis accidit, vt ex coturnicum au-
 cupio, quo se oblectare consueuerat, post meridiem redeunti die quadam, ni-
 hil opsonij ad prandium esset paratum, causam sciscitanti, respondit opsona-
 tor, regijs vectigalibus exhaustis, fidem etiam esse consumptam. ne pignora
 quidem superesse cibis regiæ familiæ comparandis. Miratus Rex, arietinas 20
 carnes, pallio oppignerato, emi continuo mandat: ijs & coturnicibus, quas
 ceperat, prandium parari. ministrat brachatus regius ipse opsonator. in serum
 dies erat extractus: proceres, Toletanus Archiepiscopus, Dux Beneuentanus,
 Trastamaræ Comes, Henricus Villena, Medinæ Celinæ Comes, Ioannes Ve-
 lascus, Alfonsus Gusmanus, alijque magno numero, luxu inter se & splen-
 dore mensarum certabant, soliti in orbem conuiujs se mutuo excipere. For-
 tē apud Toletanum cœnabatur. eò Rex nocte tectus, inuolutoque capite abiit.
 opipara fercula illata, delicijs lautitiaque diffluebant. Remotis mensis, varijs
 vt sit sermones additi. quantum quisque copiarum haberet, quantum ex re-
 gijs vectigalibus perciperet, vt in nullo tali periculo commemorare. Noua 30
 ea res Regem impleuit ira. proxima luce fingit grauissima se valetudine op-
 pressi. dare suprema mandata velle. proceres in arcem euocat singulos. ijs ad-
 missis. comites exclusi. Sub meridiem Rex ferro tectus, districtoque gladio, ad
 proceres ingreditur in cœnationem magnam, vbi rei euentum suspensis in-
 certisque animis expectabant. assurgunt illi, Rex assidet, trucique vultu, To-
 letanum rogat. Ecquot Reges antea nosset: idem ex alijs sigillatim sciscita-
 tur. alij tres respondent, quidam quatuor, qui plurimos quinque. Ecquid id
 ,, verum esse ait, cum hac ipsa mea ætate, viginti Reges nihilominus in Castel-
 ,, la nouerim regnasse. Mirantibus dicti causam. Vos, inquit, vos omnes Reges
 ,, estis, magna reipublicæ calamitate, nostri nominis ignominia. sed ne diutius 40
 ,, imperetis, neque Reges ludibrio habeatis, vestris capitibus continuo sanciam.
 Simul contenta voce lictores euocat, militesque sexcentos, quos arcandè para-
 tos habebat. quæ ad supplicium postulabat parari, afferrique iubet. tunc Tole-
 tanus ab insita animi magnitudine præsidium petens, in genua procumbit,
 veniam

veniam supplex rogat: idem eius exemplo cæteri faciunt, passis manibus, la-
 crymis toto ore manantibus. emendaturos atque in eius potestate se suaque
 fore pollicentur. Incepitos atque vltimi supplicij metu percussos, non ante
 dimittit, quàm regijs arcibus traditis omnibus, aurique pondere repræsentato,
 quod occupatis regijs vectigalibus debebatur. Ijs rebus perficiendis duo men-
 ses consumpti, ex quanto tempore in arce seruati sunt. regia auctoritas con-
 firmata: nullo vt tempore obsequentiores proceres fuerint, timore ipsis timo-
 ris causis longiori. Simile seueritatis exemplum Hispali editum est: quo tem-
 pore Nieblæ, Comes & Petrus Pontius intestinis dissidijs tumultuabantur:
 20 nisi quòd grauius supplicium fuit mille fontibus Regis iussu peremptis. Re-
 gia vectigalia liberata, præsertim Ferdinandi fratris diligentia: vnde annis
 singulis magnum auri pondus in regium ærarium illatum. cuius pars maxima
 Madriti seruata ad grauiores reipublicæ casus. Henrici Regis impensa ei arci
 munitissimæ turres sunt additæ. Eius illa vox fuit: Populi se execrationes am-
 plus quàm hostium arma formidare. eòq; thesauros congeffit, innoxios tamen
 & sine subditorum gemitu: cura tantum regionum vectigalium, modestiaque,
 quæ magna Principum laus est.

Joannes Castella Rex renunciatur. Cap. XV.

20 **V**STA funeris Henrico Regi splendide facta: simul de successo-
 re renunciando suscepta à proceribus deliberatio est. non vna om-
 nium mens erat, nec eadem cunctis oratio, graue reputantibus ex-
 pectare dum infans menses duos & viginti natus, ad iustam æta-
 tem perueniret. malorum imagines, quæ passa prouincia erat, Regum priorum
 ætate minori ante oculos versabantur. Defuncti Regis testamentum prola-
 tum: in quo reipublicæ procuratores, Regina vidua, Ferdinandusque Princeps
 scripti erant. Dieghus Stunica, Ioannes Velascus infantis tutores designati:
 Paulus Carthaginensis Episcopus magister institutus, adolescentia litteris &
 30 regijs moribus informanda: ea tamen lege, ne aliquam reipublicæ partem
 attingerent, contenti ea cura, quæ ipsis concredita erat. Verum ea decreta re-
 scindenda omnia nonnulli disputabant: Regem confectum morbo parum men-
 te valuisse. nam pridie obitus testamentum confectum erat, & si cætera essent
 integra, nouarum tempestatum fluctibus rempublicam obijcere recusabant.
 Hæc clam inter se. hæc palam atque in circulis conquerebantur. consilia mali
 vitandi non satis explicabant: quodq; in re tali difficillimum est primus auctor,
 primaque vox expectabatur, dum animis spes, timor, ratio, casus ancipites obuer-
 santur. loquebantur omnes, adijcere consilio periculum suum singuli derecta-
 bant. Vnus erat Fernandus Princeps, qui regno suscepto rebus opem ferre pote-
 40 rat, (sic illi existimabant) sed natura cunctator, mansuetus, modestia singulari:
 quæ vulgus virtutibus affinia vitiorum nomina affingendo, metum, ignauiam,
 angustiam, humilitatemq; animi interpretabatur. Nouorum consiliorum oppor-
 tunitatem Regiæ tum sexus, tum absentia suppeditabat, Segobiæ cum filijs,
 quorsum res euaderent, expectantis, squalore luctuque oppressæ, ob mariti obi-
 tum,

tum, neque magis præfenti calamitate afflictæ, quàm metu imminenti, ne ipsa filiusque ludibrio haberentur. Re inter se communicata proceres, Ferdinandi constantiam tentare decernunt. Daualus Magister equitum post multos secretosque sermones cunctantem dubitantemque hac oratione fringere ac confirmare nititur. Nos te, Ferdinande, ad patrium auitumque regnum vocamus, salutare reipublicæ, tibi magnificum, nobis omnibus faustum. in tua id manu situm est. nemo erit, qui nostro consilio repugnare audeat. Neque speciem adulantium, fraudemque subesse cogita. Ad regni fastigium ambitu & malis artibus niti turpe est: vltro delatam, & quasi ad tuum præsidium confugientem rempublicam deferere in periculo, ne sopor & ignauia videatur, prouidendum est. Post se gentis consensu regna mutari, novosque Reges institui, ipsa regni potestatis natura documento est: quæ populi voluntate exorta, rebus exigentibus transferri potest ad alios. Vagi initio homines, incertis sedibus errabant. in quaque familia tantum, ei à cæteris honos deferabatur, quem ætate prudentiaque cæteris præstare constabat. verum cum vita omnis iniurijs esset obnoxia, ac ne consanguinei inter se satis conuenirent animis: qui à potentioribus premebantur, societates cum alijs inire, & ad vnum aliquem opibus fideque præstantem respicere cœperunt. Hinc vrbanus cœtus primum, regiaque maiestas orta est. non fraude, atque ambitu, sed moderatione, innocentia, virtute obtinebatur: neque hæreditario iure, sed pro multitudinis voluntate, in defuncti Regis locum alius substituebatur. Imperaturus omnibus, eligebatur ex omnibus. Nimia Regum potentia effectum, vt parentibus filij, prauis sæpe moribus, imbecilla ætate succedant. qua peruersitate, quid exitius excogitari potest? exercitus, prouincias, copias ex vxoris sinu dari accipique temere nullo delectu? & quod virtutibus erat datum, nullis iam meritis contra malis artibus obtineri: rempublicamque vnus respectu, grauissimis procellis exagitari? Licet antiqua exempla præferre. Henrico eo nomine primo defuncto, Berengaria soror minor est prælata, Blanca Galliarum Regina prætermissa. quod consilium superis esse probatum, Ferdinandi Regis Berengariæ filij, sanctitas ac perpetua felicitas declarauit. Alfonso Regis cognomento Sapientis minor filius, quia indoles erat, nepotibus ex maiori filio prælatus est. Licet recentia. Henricus auus tuus fratrem Regem imperio evertit, eiusque filias paterna hæreditate spoliavit. quod nisi iure factum est, priores Reges iniuria regnasse, fatearis oportet. Prioribus annis Ioannes Auilijs Magister Lusitania occupata, iure an iniuria non disputamus, sed certè eximia populi voluntate hætenus stetit, quamuis Castellæ armis sæpe lacessitus: & nuper duæ Ioannis Aragonij Regis filiarum à paterno regno depulsæ: Martinusque Ioannis frater ex Sicilia ad imperij sceptrum euocatus est. Nimirum quod publicæ salutis causa, & communi consensu institutum est: eadem multitudinis voluntate rebus exigentibus immutari quid obstat? Quod si externus homo inuitaretur, nulla nobilitate, nulla rerum gestarum gloria, consilium reprehendi posset: nunc Principem nobilissimum, patre atque auiis Regibus natum, ad imperium vocamus, & fratre superstite rerum moderatorem. Vide ne propius cõtumeliæ quàm laudi sit, hanc eximiam nostrum omnium, & populi voluntatem repudiasse: patriæque supplicii, & quasi manus tendenti, periculum si quod esset, certè laborem curamque

curamque denegasse. Nam illud admonere non attinet, vt oblata dignitate, quam modestissimè vtare. Post hanc orationem cæteri proceres circumsistere, hortari, cœlitum voces, & astorum motus referre. Negat ille tantum esse regnum, vt ambitiosi propterea notam velit incurrere, atque inhumanitatis, innocenti puero spoliato, Regina vidua cõtempta, quorum patrociniū suscipere æquius foret: atque nouorum bellorum materiam præscindere, quæ regni mutatione futura necessariò prouidebant animis. Se quidem pro eo studio immortales gratias agere: sed maius beneficium dare non posse, quàm fratris filio, vt ratio & æquitas postularent, Rege renunciato. ipsum rempublicam curaturum, vt frater moriens mandarat: neque vllum laborem, aut vitæ periculum patriæ denegaturum. vt suo nomine imperaret, adduci non posse. Conuentus procerum in templi maximi eo sacello habitus est, quod Tenorij Archiepiscopi impensa extructum erat. Daualus equitum Præfectus, rursus ad Ferdinandum conuersus, si subeunte pœnitentia mutasset, eque Regem renunciari vellet, rogauit. Ille indignantis habitu, contentaque voce, Quem, inquit, nisi fratris mei filium? Continuo ergo Ioannes in conuentu primum, deinde per vrbs plateas explicatis vexillis, Rex est Castellæ præconis voce proclamatus. Ferdinandus omnium confessione, eorum etiam qui maximè institerant, ab eximia moderatione, fideque laudem tulit, cum vltro delatam regiam dignitatem repudiaret: quam alij per ignes & ferrum petunt. dignus cui ad amplissima regna viam numina aperiret, gloriamque eò maiorem, quod varijs antea criminibus apud fratrem fuerat appetitus ab ijs, qui Principum offensas alijs evertendis acriter rimantur. & per se inuidiosi suspectique Principibus sunt, qui proximi ad imperium destinantur. sed sub vitæ tamen finem eius probitate perspecta odium beneuolentia mutarat. Maria etiam filia Alfonso Ferdinandi filio maiori cum spe regni desponsa: quod vtriusque rationibus commodum, reipublicæque, adeò vniuersæ salutare erat. futurum.

Bellum Granatense. Cap. XVI.

NOVVS in alia Hispaniæ parte luctus exortus Aragoniæ genti est, Mariæ Regine funere, præstantissimæ Principis, ad Villam regiam extinctæ prope Valentiam, quarto Kalend. Ianuarij. corpus ad Populeti est tumulatum: exequiarum iusta magnificè facta. tres filios Iacobum, Ioannem, Margaritam in minori ætate amiserat. Martinum sibi superstitem reliquit: verum rebus Siculis implicitum, multisque ex eo periculis obnoxium, & vt erat præstanti animi magnitudine, offerentem sese: quod illi perniciem tandem, maximas genti calamitates attulit. Ferdinandus Princeps rebus Toleti compositis, fraternoque funere procurato, ipsis Ianuarij Kalendis Segobiam abiit: vbi se Regina limine continebat, recenti mœrore oppressa, squaloreque scedata. coram de republica summisque regni rebus consilia communicata. & quò maior esset auctoritas proceres ex vniuersa prouincia, populique ad generales conuentus euocati sunt. pueri Regis educandi cura Regine matri ipsius rogatu permessa. id vnum in Henrici Regis tabulis mutari placuit. Velasco & Strunicæ auri pondus abs Regina datum, duodecim florenorum

norum millia, ablata potestatis non satis æqua compensatio. sed erat temporis
 cedendum: neq; vacabat periculo Ferdinandi Principis voluntati, atque Regi-
 næ votis velle repugnare. Mox de bello Granatensi in conuentu suscepta deli-
 beratio est, eò maiori animorum alacritate, quòd Februario mense nostri, per
 Murciae fines in Maurorum agros inuecti, Veram municipium impugnant:
 & cum obtinere non possent, sine scalis vineisq; ad bellum profecti, cæterisque
 quæ expugnandis oppidis idonea sunt, duodecimo inde lapide ad Xuxenam
 Maurorum manum auxilio obsessis venientem, commissa pugna profligarant.
 minor quàm pro victoria cædes fuit: vicinum oppidum multis perfugio. arx
 defensa. captum direptumq; oppidum. ductores præcipui Ferdinandus Ferre-
 rius Castellæ Marefcalus, Ioannes Fagiardus, Ferdinandus Caluillus, alijque
 viri primarij. Id principium ad totius belli omen spectare visum est: magnum
 que auri pondus referentibus in conuentu Regina, atq; Ferdinando, volentibus
 populis imperatum. vniuersi belli cura Ferdinando Principi, vt par erat, deman-
 data. exortæ inter eum & Reginam nonnullæ suspiciones: cum apud Reginam
 Eleonora Lopides plus posset, quàm imperij maiestas postularer: multique cor-
 ruptores, & vaniloqui, quales in aulis Principum sunt, Ferdinandi potentiam
 Reginae, atque filijs fore formidabilem disputabant. Ijs criminationibus effe-
 ctum, vt procurationis finibus diuisis, Vterior Castella Reginae permitteretur,
 Citerior Ferdinando: cui in Vaccæis nonnullæ vrbes additæ sunt. vxor & filij
 Ferdinandi Medinam Campestem amandati. ipse Idibus Aprilis Segobia ad
 bellum profectus ad Villam regiam in Oretanis restitit, dum copiæ milita-
 res idoneo numero ex omnibus partibus, vti erat iussum, conuenirent. irruptio-
 nestamen in Mauricam ditionem facere interea, e finitimis populis permisti
 pedites, equitesque, non eadem sæpe belli fortuna. vastati agri, direpta oppi-
 da, abactæ prædæ, crebra facta transfugia. Maurus quidam nostræ religionis
 studio incensus, ad Magistrum D. Iacobi, qui sese Astigi tenebat, dilapsus, facta
 „ eum conueniendi potestate: Transfugæ, inquit, nomen, quàm sit omnibus exe-
 „ crabile suspectumq; non ignorans, ad vos tamen venire constitui, numinis im-
 „ pulsu actus, cui repugnare non potui. Transitio apud vos, neq; fraudi, neque ho-
 „ nori sit, nisi insigni aliquo officio prius fidem approbauero. Christianis tantum
 „ me sacris expiate: mox nostra opera vtimini: quam fortem & fidelem fore,
 „ dies & vsus declarabit. Factum vt Maurus postulabat, lotus salutaribus aquis in-
 „ dicat Prunam oppidum opportunum iniuriæ esse. Duce Promagistro D. Iaco-
 „ bi, copiæ militares improuiso sese ad moenia ostendentes, qua parte ille indica-
 „ uit admotis scalis, pridie Nonas Iunij, momento temporis in oppidum transf-
 „ cendunt: magno Christianæ rei commodo, gentisq; lætitia, recordantium Mau-
 „ ros præfidiarios ex eo oppido excursions in finitimos piorum agros facere so-
 „ litos. Ferdinandus Princeps in eius belli curam intentus, Cordubam primum,
 „ deinde Hispalim abiit, decimo Kalendas Iulij. itineris labor, insueti loci ca-
 „ lores morbum importuno tempore conciliauerunt. Marchiæ Comes octo-
 „ ginta equitibus stipatus eodem appulit decora iuuenta florens, studioque inci-
 „ tatus rei Christianæ aduersus Mauros iuuandæ. insigni morum suauitate com-
 „ mitateque omnium voluntates conciliabat sibi. A Mauris Lucena primum
 tentata:

tentata: & cum conatus nõ processisset, incredibili Maurorum multitudine Bia-
 tia circumfessa: pedites centum millia, septem millia equites ipso Granatæ Re-
 ge ductore, in castris esse ferebatur. ingens tota prouincia trepidatio. concla-
 matum ad arma, concursumque in muros, atque portas est. suburbij combu-
 stis, vix hostilis imperus sustentatus. prouinciales eius vrbes periculo permoti,
 ad arma concitantur ingenti multitudine: quod vbi auditum est, hostes præda
 graues, multisque captiuis in patriam discessere. Ab Alfonso Henrico maris
 Præfecto ad Gadeis insulam ingens victoria parta, de quinque & viginti tri-
 remibus, Regum Tunetani, Tremesenijque. octo triremes captæ. aliæ pars sub
 10 mersæ, pars in fugam actæ: eò maiori laude, quòd nostræ triremes tredecim
 tantum erant. Ferdinandus Princeps eo nuncio lætus, confirmataque valetu-
 dine, septimo Idus Septembris Hispali profectus est. incertus tamen qua par-
 te Mauros inuaderet, cum viris principibus deliberatione habita, varijs di-
 ctis sententijs, tandem constituit in Arundæ agros irrumpere. Zahara nobi-
 le ijs locis oppidum, copijs omnibus circumfessum. tribus tormentis igneis, diu
 noctuque verberata moenia: haud magno operæpretio, rudi tum arte, magna
 que imperitia libranti. ducebatur oblidio: obsessique malis omnibus fatiga-
 ti, & maioris mali metu percussi, deditioem fecerunt, pacti libertatem, res
 que efferendi potestatem, exceptis armis & comæatu. Mox minora alia
 20 oppida in potestatem venerunt. Septinilium admota castra, oppidum eo tra-
 ctu viris, arteque munitum. Interea Aiamontem quidem Petrus Stunica ce-
 pit de Mauris, cui ea cura à Ferdinando erat commendata. Rex autem Mau-
 rus virtuti diffusus, atque totius certaminis discrimen subire detrectans, in cuius
 euentu, rei Mauricæ summa vertebatur: nouo conatu Giennium urbem obsi-
 det, octoginta millia peditum, sex equitum sub signis habens. nihil tanta
 multitudine profectum. nostrorum accursu, inglorius reiectus est. vastitas mo-
 do illata agris. sed ea iniuria vindicata, Maurorum finibus depopulatus Ma-
 lacam vsque. nam variæ nostrorum manus e castris in omnes partes ad præ-
 dam egressæ, inferre hostibus clades non desistebant. Capi Septinilium non
 30 potuit. id vnum ad cumulum felicitatis defuit. autumnò præcipiti, continuis
 que imbris nostri fatigati, ab obsidione ad octauum Kalendas Nouembris
 discesserunt. Hispalim reductæ copiæ. Gladius quo Ferdinandus Rex San-
 ctus, clarum ijs locis nomen, in bellis vsus fuerat, eumque Ferdinandus
 Princeps ominis caussa, vti more erat susceptum, commodato detulerat, lo-
 co restitutus. Hispali, Cordubæ, alijsque locis præsidia constituta. ad col-
 ligenda belli subsidia in Citeriorem prouinciam Ferdinandus abiit. Quo
 tempore Calagurri quidem Petrus Aiata, extrema ætate quinque & sep-
 tuaginta annos natus, defunctus est; regij scrinij præfectura, sed & suo-
 rum temporum historia à Petro Rege vsque ad Henricum tertium dedu-
 40 ctæ, clarus in paucis ea tempestate. Tametli factionis studio creditus est, Pe-
 tri virtutes obscurasse, æmuli illustrasse, pari vtrunque vitio, & veritatis in-
 iuria. Corpus in Quixanæ cœnobio tumulatum est. Vniuersa autem Gallia
 mora, diductaque in factiones est, Ludouici Aurelianensis eadē, quem Ioan-
 nes Burgundiæ Dux Lutetiæ, ex aula, multa iam nocte redeuntem; inter-
 M m m ficiendum

ficiendum curauit Otonuilla sicario, decimo Kalendas Decembris. Simultatis causæ in incerto fuerunt, sed Regis imbecilla mente vtrunque ad se rerum potestatem reuocare voluisse fama est. cædis auctore detecto, Burgundus quidem in ditionem abiit, armis paratus immane parricidium defendere. Valentina vidua de facto inquiri lacrymis & querula voce postulabat. venit ille ad causam dicendam. Ioannes Paruus Theologus, hominem venalem, assentationique seruientem, parricidium defendit, defuncti manes insectatus: quasi in regium nomen inuadere cogitasset. tyrannidis depulso rem gratia, honore, diuitijs cumulandum videri. armato venia data Ludouici filijs merito exoptulantibus: unde eius belli flamma concitata est, qua vniuersæ Galliæ opes fortunæque afflictæ sunt. Inter Theologos magno animorum motu iactatum diu: Fas sit opprimere tyrannum priuato. quod aiebat Paruus; Patres Constantienses, negarunt, cum de ea quæstione eoque facto esset in conuentu relatum. Ludouicus Caroli Regis frater erat, Burgundi patruelis.

Inducia Mauris concessa. Cap. XVII.

1408

DO LET I Christi Dei natalis dies principio anni millesimi quadringentesimi octaui à Ferdinando Principe est celebratus: Henriciq; Regis manibus instaurato funere parentatum. Caracæ Rex & Regina erant, locorum amœnitate, cælique salubritate inuitati. eò ad conuentus regni proceres atq; Episcopi euocati, magno numero conuenerunt in commune de belli Maurici summa deliberaturi: quod maiori impetu repetere cogitabant. Summa redigendæ pecuniæ difficultas erat: & ad vocem noui tributi popularium aures obturatæ, metuentium ne in pace manerent, quæ belli necessitas excusare videbatur. Magna Ferdinandi Principis, & aliorum procerum contentione impetratum, vt centum quinquaginta aureorum millia in belli sumptus imperarentur prouincialibus: ita tamen, vt accepti & expensi rationes constarent, ne ad alia conuerterentur, pro voluntate imperantium. Alcaudetem municipium Rex Granatensis Februarij octauo decimo obsederat septem millia equitum, peditum centum & viginti millia sub signis habens. res prope periculum erat. magna vniuersa Bætica trepidatio, modicas vires esse sibi non ignorantibus, auxilia longinqua, tempus importunum: sed virtute tamen obsessorum fracta Maurorum audacia: nostriq; tribus ex partibus in Granatenses fines inuecti, agros depopulati, acta præda hominum pecorumque, præclare iniurias vlti sunt. Quibus malis fracti Mauri, missis Caracam legatis, inducias postularunt. Recusabat Ferdinandus, ac Maurorum rem in præcipiti esse disputabat: sed Regiæ tamen voluntate à bellis abhorrentis, octimestres induciæ concessæ sunt Mauris. neque ideo de pecuniæ conquisitione mutatum: vt esset vnde in proximum annum bellum sustetaretur. populis tantum exigentibus datum, vt eius summæ pars quarta remitteretur. Venit ad hos conuentus inter alios Principes Petrus Luna, quem superiori tēpore Toleranum Præsulem fuisse renunciatum, monstratum est, secum deducens Aluarum Lunam propinquum, decem & octo annos natum. Huic Aluarus Luna Cagneti &

ti & Iuberæ in Aragonia regulus pater fuit: mater Maria Cagneti: in qua præter formam, nihil laudares, libidine sic accensa, vt quatuor filios, totidem viris furtò genuerit: hunc, & Ioannem Ceresolam Cagneti præfecto, Martinum Ioanni cuidam opilioni, quartum eodem nomine agricolæ Cagnetensi. sed duobus postremis Lunæ cognomen ab Aluaro fratre fuit. vsque ad eò ab humili ducta Aluari potentia creuit, inopi iuuenta cum ætate non modò cæteris proceribus, sed Regi etiam formidabilis, quod illi exitium attulit. Petri nomen quod à prima ætate habuit, Benedictus Pontifex pueri ingenio, & venustate oblectatus, Aluari appellatione mutauit. nunc inter regij cubiculi affectas annumeratus est. aderat facundia, mulcendique homines artes, formæ dignitas, atque auctoritas. Mahomadis Regis Mauri subsecutus interitus, diuturnæ pacis spem confirmauit. Granatæ in arce extinctus est, interula veneno medicata: sanè ad quintum Idus Maij. Iuzephus eius frater è vinculis, quibus constrictus Salobrennæ, iussu Mahomadis Regis tenebatur, ad regnum eductus est. sic rerum humanarum vices mutantur. silentio, & celeritate res vniuersa administrata, ne Christianorum viribus ij conatus impedirentur. suscepto regno, legatis vltro citroque missis, induciæ confirmatæ. magnificentia munerum vtrinque certatum: Maurique legati e quos, gladios, telas bombycinas, vuam passam, caricas, amigdala, quibus ea gens oblectatur, ad Castellæ Regem attulere: neque ijs donis tamen, vt longiores induciæ concederentur, impetrarunt.

Benedictus Pont. venit in Hispaniam. Cap. XVIII.

INTER EA Benedictus Pontifex, prouincijs diuturnitate dissidij fessis, amissis amicis, quorum plerosque ipse importunis actionibus alienarat, anceps incertusque agebatur: neque illi res vlla aut consilium satis placebat. Auenione vitata Gallorum vim veritus, sese Massiliæ ad D. Victoris tenebat. inde ad Gregorium æmulum de pace litteræ datæ: à qua nunquam abhorruisse dicebat: neque modò facturum moram, modò æquis conditionibus locoque idoneo delecto: ad quem vterque conueniret, coram disceptaturi de re tota. longo itineris spatium, cum per alios conditiones ferantur, idem perfici non posse. Conuenit vt Gregorij legati Massiliam venirent: interim à noua creatione Cardinalium abstinere. Saona in ora Liguriæ consensu legatorum delecta, Pontificum colloquio. eò Benedictus, quo se promptiorem ostenderet, continuo nauigauit. recusat Gregorius conditionem, locumque in Benedicti potestate esse, sibi minimè tutum causatur. Lucam tamen Hetruriæ urbem ipse, Benedictus portum Veneris accedunt huius anni principio, ex propinquis locis, de omnibus conditionibus disceptaturi. modica concordie spes erat: colludereque inter se Pontifices credebantur. confirmata opinio, cum contra pacta, tres Gregorius vna creatione Cardinales renunciaisset. ea re alij collegæ alienati, sese facto agmine Pisas contulerunt. eorum alienationem Benedictus suam occasionem facturus, eodem quatuor Cardinales, tres Archiepiscopos mittit. Libur-

ni medio itinere mora facta, dum Florentinorum fides expectatur. mentio de concilio generali facta: rumoresque sparsi, de Benedicto capiendis consilia agitata. quæ fama, siue vera fuit, siue de industria conficta, Benedictus Italiam timens tam incertis & suspensis omnium animis, & Ladislai Neapolitani Regis, quem Gregorius imperij Vicarium dixerat, Romanum Senatorem, vim veritus in Hispaniam nauigare constituit concilio Perpiniarum indicto. Illiberim appulit, Iulij mensis secundo die. inde Helenam, atque Perpiniarum abiit. Quo tempore Vasconum Rex, Galliarum motibus sperans pristinae ditionis partem posse recuperari, eò festinans Cæsaraugustam tenuit: Regeque Aragonio Barcinone, Benedicto Pontifice Perpiniarum salutatis, Lutetiam contendit. 10 nihil felicius ea profectio fuit. nullo operæpretio rediit in patriam. A Benedicto Pontifice, ut erat institutum, concilium Episcoporum centum & viginti ex Hispania ferme atque Gallia, Perpiniarum inchoatum, ipsis Kalend. Nouembris. Concordiæ in ecclesiam reuocandæ prima cura erat. non eadem mens omnibus. sententijs variantibus, plerique e conuentu dilapsi sunt. Decem & octo Patres qui supererant, oblato codicillo, suadent, hortanturque in eam vnam curam incumberet, pontificatuque si sit opus abiret: atque in eo, orbis potius terrarum consensum sequi verius, quàm prauis quorundam adulationibus moueri. Luctu, & squalore oppressam ecclesiam, ac penè confectam, cum lacrymis supplices manus tendere. Communi saluti nihil esse denegandum: neque aliter diuturno morbo posse succurri. Parum spei erat, quidquam Benedictum voluntate facturum: qui se in extremam Hispaniam, quasi ad præsidium subduxisset. septem tamen viri primarij ab eo Pisas legati, simulatione incundæ concordiæ, re ut Patrum conatus cognoscerent, explorataque renunciarent. Erant in ea vrbe præter alios Episcopos, qui magno numero confluerant, tres & viginti Cardinales. in hoc numero ex Benedicti asecclis sex, hoc est maior pars collegij ipsius. Ab his vterque Pontifex ad dicendam causam vocatur: & cum non obtemperarent, tempusque altercationibus duceretur, ad 20 sextum Kalend. Iulij, salutis anno millesimo quadringentesimo nono Petrus Philargus Cretensis ex Minorum ordine Mediolanensis Præsul Presbyter Cardinalis, Pontifex renunciatur, Alexandri V. nomine imposito. breuis pontificatus fuit. non toto vertente anno decessit. & vnde melioris fortunæ spes affluerat, amplius exacerbatae res sunt, ad priores Pontifices tertio adiuncto, qui se legibus creatum diceret: alij vitio contenderent: orbisque terrarum, nullo vno consensu, in tres factiones distractus est. sic sæpè in peius vertuntur, quæ prudenter videbantur esse in salutem destinata.

Martini Regis Siculi obitus. Cap. XIX.

MELIORE fato, fideque, res Castellæ à Ferdinando Principe gerantur. potentiam, opesque, familiæ, bonis artibus quæsitæ, tempore confirmabat: tamen nonnulli occultis apud Reginam criminationibus eum in suspicionem vocare non desistebant, quasi regiæ malo cresceret: neque vnquam satis fida potentia, vbi nimia est. Regum animo

animo nihil suspicius, incertius nihil ea gratia. præcipui impulsores Velasus, & Stunica, siue inuidiæ stimulis incitati, siue quia ita iudicabant. Fridericus Trastamaræ Comes, eius Petri filius, quem equitum Magistrum fuisse dictum est, auctor Ferdinando erat, ijs manus & vincula iniiciendi. euaserunt illi fuga, periculo indicato. Reginæ animus exulceratus, quasi ijs pellendis maiestas violata esset, rebus suis præsidium sublatum. Erat Ferdinandus ad cætera naturæ bona, numerosa prole felix. ex vnis nuptijs susceperat Alphonsum, Ioannem, Henricum, Sanctium, Petrum, quos vulgi consuetudine Aragoniæ Infantes vocarunt, præterea Mariam, & Eleonoram. Accidit, ut Alcantaræ Magister Ferdinandus Villalobus diem obiret. in eius locum Sanctius Ferdinandi filius, patre annitente substitutus est, ætatis legem Benedicto Pontifice solvente. idem factum, Laurentio Figueroa intra paucos menses sublato, Henricus D. Iacobi Magister cooptatus est. vtrunque Ferdinandi gratiæ est datum, non sine aliorum procerum obtrectatione motuque: cum ad regni procurationem amplissimas præfecturas adiecisset: vnusque suo, & filiorum nomine, omnes reipublicæ partes velle complecti videretur. A Carolo Aurelianensi missi in Castellam legati, operam pollicenti, milleque equites auxiliares, si bellum Mauricum instauraretur. idem Luxemburgius Comes obtulit, Duxque Austriacus. præterea Beatricem Reginam Ioanni Regi Castellæ antea iunctam, coniugem 20 Carolus postulabat. Vtrunque repudiatum: cum Regina à nouis nuptijs abhorreret, neque specie coniugij Hispaniam veller longinquo exilio mutare: & Iuzepho Regi Mauro induciæ pactæ, in alios quinque menses prorogatae essent: & si Prieghò municipio Mauri tentato commississe videbantur, ut hostium loco essent. quod Rex barbarus se conscio factum negabat, paratus satisfacere, quantum delecti arbitri iudicassent. Fuit hic annus insignis, Virginis Matris signo reperto, Salmanticam inter & Mirobrigam, religiosissimo: cui à Franciæ rupe nomen est. Dominicanorum id cœnobio instituto, hominumque concursu ex vicinis longinquisque locis celebre est. infaustus autem Aragoniis, Martino Rege Siculo Calari in Sardinia extincto, ad octauum Kalend. Augusti, in ipso iuenturis flore, cursuque, rerum gerendarum. Venerat in eam insulam Brancaloni Orizæ, & Aimerici Narbonensis Vicecomitis armis prouocatus: qui duabus Mariani Arboreæ reguli filiabus matrimonio iunctis, ad imperium insulæ non obscure nitebantur: ac penè res confecta erat. nam modicæ vires Aragoniis supererant: & præsentibus magis à populo fauebatur. Regis aduentu, versa belli fortuna. nam ad oppidum Lurim coniunctis castris, commissoque prælio, de Sardorum copijs victor euaserat, capto etiam ipso Brancalone, hostium Duce. verum eius importuno obitu, cum cætera prona essent, corrupta omnis spes est: tamen Petro Torellio amicorum principe, copijs præfecto, aliquandiu est sustentatum. Corpus Calari in æde maxima tumulatum est. ex duobus Siculis pellicibus, ex Therasia Fridericum, ex Agathusa Violantem filiam reliquit 40 Nieblæ Comitissæ coniugem. famaue vulgatum, cum non satis confirmata valetudine, puellæ pulcherrimæ, in Sardinia natae, complexibus indulgeret, sibi exitum attulisse. Tabulis testamenti patrem regni Siculi heredem scripsit: vxori Blancae reipublicæ procurationem, quod discedens instituerat, demandauit,

Infantes Aragoniæ

Nra S^a de la Pena Francia

uit, adiunctis viris primarijs, quorum consilijs auspicijsque regeretur. Eius Principis obitu, grauis luctus Aragoniam gentem occupauit: multa excepere de successione certamina. Rex pater quantam lacrymarum vim fuderit, de suo sensu quibus æstimare potest. sed filij tamen funere procurato, ad stabiliendas regni rationes animum retulit. persuasum ab intimis, ut uxorem duceret. procreandæ sobolis spem integram esse. eam vnam rationem esse, sœuæ tempestatis depellendæ, quæ rebus communibus imminere videbatur. Margaritam Pratensem eximia formæ venustate, regia stirpe ortam, sibi toro iunxit. nuptiæ celebratæ Barcinone, ad quintumdecimum Kalendas Octobris. ætate Rex idonea erat. vnum & quinquaginta annos natus, cæterum fracto valetudine corpore, & à multa sagina grauis, libidinis auidus, magisquam potens: cuius facultas dum exquisitis medicamentis excitatur, vitalia labefactata, fatalisque hora accelerata est. Conseranus Episcopus ex Gallia continuò à Ludouico Andegauensi legatus est, postulante, uti filium cognominem ex Violante Ioannis Aragonij Regis filia susceptum, iure propinquitatis successorem renunciaret: matremque concederet in Aragoniam venire: filiumque Aragonijs moribus educari. funesti id ominis loco acceptum: in ipsa nuptiarum lætitia, Regem de successione appellari. Potiori iure Iacobus Vrgelitanus Comes niti, videbatur provincialibus: aderatque multorum fauor, pro ingenio hominum, insito externum imperium exhorrentium, & quacunque conditione domesticum Regem dari exoptantium. eratque Alfonso Regis cognomento Pij, ex filio Iacobo, atque Petro nepote pronepos. præterea Isabellam Regis sororem connubio iunctam habebat. Similes spes sed longo proximo interuallo, Alfonso Dianij Comes, Villenæque Marchio necessebat, extrema ætate, suorum importunitate ambitiosus, atque à Iacobo Rege generis stemma deducens.

De iure successionis coram Rege Aragonio disputatur.

Caput. XX.

DE horum Principum iure, audita Galli Episcopi oratione, exclusaque multitudine, coram Rege, cum se è conuentu recepisset in conclaue, noua disceptatio inter aulicos suscepta est: quam ut hoc loco insererem, in pauca collatam, quoniam omnia causæ fundamenta continet, operæpretium me facturum putabam. Orsus Guillelmus Moncada: Utinam, inquit, Rex, ex te prolem videamus, viuo solamen, defuncto hæredem. alioqui quis Ludouico Andegauensi præferatur iure, Ioannis fratris tui ex filia nepoti? Non dubitabo animi mei sensum aperire in suo quisque negotio quàm in alieno minus est peritus, obstat metus, cupiditas, amor. sed nisi tu extitisses, an non patri Regi Violans filia substituta esset? te (quod absit) sine prole sublato, cur non eadem in pristinum iuris locum repnatur? Quod si sexus impedimento est: en filium pro se offert materno genere Aragonium, idoneum gentis imperio. Dicenti plerique aulici assentiebantur, ac vera prædicare mussantes confirmabant. Tum Bernardus Centellia. Di-

uersa

uersa nostra sententia est. Comiti Vrgelitano successio potius debetur, cuius pater Ioannes eodem quo tu est auo prognatus, in quem Aragonia sceptrata translata, post Alfonso Regem fuissent, nisi Petrum patrem tuum, Iacobo Vrgelitani auo excluso, ætatis prærogatiua subleuasset. Fœmina à regia hæreditate exclusa, uti superiori tempore est iudicatum, quum in filium transferat ius, quod ipsa nunquam habuit? quod si fœminis noua censura locum datus, Vrgelitani vxor præferatur necesse est, tuo patre Petro Rege ex Sibiria nata, eoque tibi propinquior gradu filia fratris. Commouerat assensionem Centelliæ disputatio. Sed Bernardus Villalicus. Recte, tu, inquit, & acutè, nisi Alfonso Villenæ Marchionis Gandiæ Ducis, pares ac verò superiores partes essent, patre Petro, auo Iacobo Rege, qui fuit proauus tuus, patruo Alfonso auo tuo. sic cum proauus tuus idem Gandiæ Ducis auus, sicut è contrario proauus Vrgelitani auus tuus fuerit, eodem te, ille fraterque Comes Pratenfis profocer tuus gradu contingunt, quo tu Vrgelitanum, eo digniores quo propiores ijs Regibus sunt, unde quali ex fonte regni potestas deriuauit. de Vrgelitani vxore non attinet commemorare, neque Sibiriam matrem qualis fuerit priusquam Regina esset, explicare. Suspensis animis auditus est Villalicus, nulla admurmuratione subsecuta. probabilia dicere visus est: sed erat ingratum confecta senem ætate ad regnum vocari, iura obsoleta vetustate moueri. Ergo disputationem Villalici magis nolebant. quàm non probabant. Rex, eleganter, inquit, de tribus disputatum cum sit, plura adiungi de illis possent: sed est quartus causa potior, nisi me animus fallit (eum vos infecti partibus videre non potuistis) Ferdinandus Castellæ Regis patruus, Eleonora natus sorore nostra germana, in quo Sibiria filia est potior. Villenæ Marchio, Vrgelitanusque procul à nobis remoti sunt: idem de Ludouico iudicium esto. sororis filius fratris nepote propinquior est, arctiorque coniunctus gradu. vnus omnibus præferatur oportet. Exemplo res aperienda est: sicut intercisa fontis vena, atque alio deriuata, riuus priores omnes, quibus antea deducebatur, exarescunt: neque aqua recurrit in canalem pristinum, nisi irrigatis completisq; omnibus posterioribus, aut riuus aut areis: ita progenies eius, quem semel à successione contigit dimoueri, excludatur necesse est in perpetuum: neq; adeat hæreditatem, nisi sublata alterius successoris progenie. Nam cum res sint in iure, atq; mancipio vltimi possessoris, nõ autem superiorum, quorum ius est in alios transfusum: ut quisq; ei maxime coniunctus erit, ita optimo iure nitetur: sibiq; ius succedendi vindicabit. Erratis ergo cum priores Reges Petrum, Alfonso, Ioannem consideratis: indeque quasi è latere successionis iura deducitis, me prætermisso: cui nemo Eleonora sorore propinquior sanguine est: ipsa omnibus, & secundum eam, eius proles Ferdinandus. Cui in dubia causa fauere æquum tamen esset, omnium optimo Regi futuro. blanditur sua cuique spes, & votis nostris fauimus: sed id tamen specimen virtutum dedit, ut iusti & moderati Principis in eo indolem esse appareat. Hæc est nostra sententia, hoc iudicium, utinam tam felix, quàm reipublicæ & vobis omnibus salutare. de fœminis disputare non est necesse, cum inter mares lis omnis sit. non unde sint geniti, sed quo gradu nos ipsi attingant con-

M m m 4

sidera

siderandos puto. Hoc Regis testimonium per urbem Barcinonem, in cuius suburbio hæc gesta sunt, sed & per omnes nationes euulgatum fama, nunciisque, magnam Ferdinando auctoritatis partem conciliauit, qua aduersarios vicit. hæc palam iactata: sæpeq; de successionis iure, coram in aula, & in circulis disputabatur Rege non inuito. cum præiudicatum haberet, cæteris exclusis, imperium Friderico nepoti, qui Lunæ Comes erat, astruere, à Benedicto Pontifice vitiosi ortus venia impetrata: si non succederet, in Ferdinandum Castellæ Regis patrum non obscure propensus: quem eximie virtutes, bellica gloria, regnumque contemptum, ad noua imperia vrgentibus superis destinabant. tametsi Vrgelitano expetenti, regni procuratio data est: quod est gentis instituto successionis insigne, magno æmulorum præiudicio: nisi esset à Rege occultè prouisum, vt ab Vrreis, Herediisque regulis, CæsarAugustæ vrbis aditu, acceptæ potestatis administratione prohiberetur. quod magno Vrgelitani dolore factum est.

Martinus Rex Aragonius defunctus. Cap. XXI.

INTEREA induciarum tempus abierat cum Mauris pactum: nouæque iniuriæ ad arma vocabant, Zahara oppido vi capto, direptoque, vicinis agris vastatis, præcipua agrestium calamitate. Ergo Ferdinandus Princeps non amplius cunctandum ratus, maximos delectus habet. nauium, militum, armorum apparatu, vrbes & oppida strepere. Mense Februario salutis anno millesimo quadringentesimo decimo collectis omnibus copijs, Cordubam itum est. arx Zaharæ expugnari à Mauris non potuit: oppidi mœnia instaurata sunt. Castra mox Antequeram, quæ veteribus Syngilia fuit, promotæ. decem millia peditum erant, equites tria millia quingenti, Castellæ robur. Aderant Sanctius Rogius Palentinus Episcopus, Aluarus Gusmanus, Ioannes Mendozius, Daualus, Velascus, alijque viri principes. ad sextum Kalend. Maij oppidum circumfessum, omnique diligentia impugnatum. obsidio ducebatur, missisque à Rege Mauro equites quinque millia, pedites octoginta millia, oppidi liberandi causa: & si recusaretur, vniuerso certamine dimicaturi. castra collata castris, pridieque Nonas Maij signa collata sunt. victi Mauri. ad quindecim millia in pugna, fugaque cecidere. vno impetu capta direptaque castra. victoriæ fructus eo syncerior, quod è nostris centum viginti non amplius desiderati sunt. Ferdinandus secundum actas numini gratias, missasque in omnes partes litteras, nouam munitionem instituit: fossam competentis latitudine circum oppidi mœnia duxit. additur agger ex for maceis parietibus, qui ascensum hostium tardarent. præterea propugnacula adhibita, competentis inter se interuallo distantia. id hoc consilio factum, ne com meatus inferri ad obsessos possent: neve de improviso irruptiones illi, vt antea consueuerant, facerent, diminutis nostris copijs: quæ longius à castris progrediebantur, spe prædæ agrum omnem Malacam vsque vastantes. ingens apud Mauros trepidatio: nullumq; erat genus mali, quod non experirentur. Rex barbarus collectis omnibus copijs, omnibus qui arma ferre possent, conuocatis, vicinis

cinis locis se ostentat. vt rursus totius certaminis sortem experiretur, adduci non potuit. At ij, qui in oppido obsidebantur, consumpto frumento de exitu fortunarum suarum consultabant: & abiecta quamuis defensionis spe, obstinatis tamen animis perstabant, vti fortunam posse cogitantes. & recens trecenti equites ex Giennensi præsidio, in Maurorum fines imprudenter inuecti, circumuenti ab hostibus, oppressique erant. Ipsi diebus, quibus ad syngiliam dimicatum est, omnino quinto Nonas Maij nouus Pontifex Alexander Bononiæ in Gallia Cisalpina decessit. Corpus in D. Francisci sepultum. festinatis comitijs in eius locum Baltassar Cossa, patria Neapolitanus, Diaconus Cardinalis, eiusq; vrbis pro Pontifice gubernator, ad sextumdecimum Kalend. Iunij subrogatus est, Ioannis XXIII. nomine edito. audax, callidus, promptus, & prout animum intendisset, prauus aut industrius: alieno tamen pontificatu felicior, quàm suo. Subsecutum est Martini Aragonij Regis funus, Barcinone in virginum collegio, quod vrbis muro coniunctum est, veterno oppressus diem obiit, pridie Kalend. Iunij. Corpus ad Populeti sepultum. funeris apparatus exiguus, luctu præsentis, metuque futuri, cunctorum animis occupatis. Generales conuentus Barcinone habebantur, non sine animorum motu. ex omnibus ordinibus viri delecti sunt, qui Regem agentem animam, officij admonerent, rogarentque: vti contentionibus vitandis successorem ipse regni declararet. Ergo præeunte Ferrerio vrbis Senatore: cui is honos à cæteris est delatus, rogantique vellet ne eum Regem præfici, qui iure propinquitatis potior esset? cupere vero capite annuiti neque aliud verbum exprimi potuit. Ex eo tempore Aragoniæ felicitas obscurata, in Martino Rege virili Barcinonensium Comitum profapia intercisa, quæ eatenus in sexcentiesimum annum propagata erat. Aragonij obitus in omnes partes fama, & frequentibus litteris euulgatus, multorum studia, spesque inflamauit. celeritate opus erat ad gentis studia præoccupanda: sed Ferdinandum Principem, cui numina viam ad regnum parabant, bellum Mauricum distinebat. itaq; in præsentis satis habuit, publicis litteris regni hæreditatem accipere, nullo quamuis offerente: mittereque de re tota in Aragoniam legatos, Vegam & Aceuedum viros industrios, atque primarios. neque toto tamen obsidionis tempore ab oppidi impugnatione cessatum. Et erat ad Archidonam in tumultuaria pugna cum Maurorum manu prosperè à nostris dimicatum. De huius pugna occasione, euentuque paulò plura dicenda sunt, sed ex Vallæ historia, quam de rebus Ferdinandi confecit non inelegantem.

Petra amantium. Cap. XXII.

VICINA oppida in nostrorum potestatem venerant, pars vi, metu alia, Coza, Sebar, Alzana, Mara. Mauri de Archidona valido ijs locis municipio solliciti (ab Antequera abest octo tantum millibus passuum) collecta valida manu, com meatu, & milite instruunt. quoniam prima ex sententia successerant, elati animis, & studio, in vicinos agros excursionem faciunt, vt pabulatione, & com meatu hostes prohibeantur. id esse facile, quoniam equitatu ipsi abundant, hostium iumenta ma-

gno numero procul à castris ad præterfluentem amnem nomine Gorzam, quotidie modico præsidio producebantur. in hæc illos & custodes impetum dantes, è vicina rupe, quæ Amantium Petra vulgò dicitur, animaduertens noster speculator, imminens periculum fumo significat. Correptis, vt in re tali nostri armis, è castris prouolant. vrgent barbaros: compelluntque sese in oppidum vnde venerant recipere. nostris à tergo vrgentibus, carpentibusque postremos, distinctur iter. ad Archidonæ muros pugna fit, magno animorum ardore. vincuntur barbari, cædunturque ad duo millia: capiuntur multi. recepta nostri præda incolumes reuertuntur, duobus modò desideratis, paucis vulneratis, lætiouantesque. De Petræ illius appellatione, quoniam nobilissima est inter Archi-
 10 donam & Antequeram medio spatio, pauca dicenda arbitror. Iuuenis quidam professione noster, nomen & patria non traditur, sed Granatæ tamen captiuus duobus, tribusve annis, quo multum dominus rebus vrbis, & domesticis vtebatur, morum elegantia, vultusque, heri filiam in suum amorem allexit. Libera consuetudo futura diu non erat, altero seruo, puella nubili: & ne deprehensi capite pœnas darent, verebantur. fugæ consilium capiunt, adolescenti honestius, quoniam ad suos fugiebat, à suis illa abibat: nisi veræ religionis amor impulit, quod non puto. Profecti cum ad Petram peruenissent, fessaque puella requiesceret: en patrem & comites omnes equis vectos, contento cursu insequentes vident. quid facerent? quò se verterent? quid consilij caperent? fallaces
 20 hominum spes, miseram conditionem, exanimati metu, quod vnum erat reliquum, per petræ cautes rependo in cacumen euadunt. inane præsidium. Flagrans oculis pater, trucique voce descendere iubet: nisi morem gerant, continuo extrema exempla editurum minatur. cæteri admonere, hortari, vnam salutis spem in patris misericordia superesse: se ad pedes abijcerent, precarentur veniam. parere recusantibus in pedes dilapsi omnes, rursus ascendere tentant. Iuuenis obmoliri saxa, glebas, stipites, quæcunque desperatio dabat, arma facere. è vicino vico sagittarij aduocantur. Eorum aduentu fracti animis iuuenis & puella, certo exitio, quod reliquum erat, ignominiam, probra, cruciatus maiores euadere parantes (quæ fuerint extrema duorum verba commemorare non est
 30 necesse) sanè arcto complexu innexi, ab ea parte, qua sæuus pater operi intentus erat, sese præcipites deuoluunt. In eo complexu perlatis, extinctique sunt, fortunam miserantibus omnibus qui aderant præter patrem, illacrymantibus nonnullis dolentibus casum eorum, quos non prius amor quam vita defecit. In eodem habitu, quamuis inuito patre, eo loci sepulti sunt: & Petræ ab ea re nomen inditum. animorum constantia meliori exitu digna, nobileque certamen: si pro religione vera, non vafano amore fuisset susceptum. Ad Antequeræ impugnationem redire oportet. secundum pugnam ad Archidonam commissam, aditus in urbem tormentis non vno loco est patefactus, casto labore cum noctu instaretur, quod per diem erat deiectum. Supremum conatum adhiberi pla-
 40 cuit. ad turrim, cuius superior pars deiecta erat, admotis repente scalis, agrè quidem, sed in oppidum tamen virtute penetratum. Mauri amisso oppido, sese in arcem receperunt. eò minor cædes fuit. De murali corona die postero disceptatum. multi profitebantur, non tam ipsi inter se acriter contendentes,
 quam

quàm studia excitantes, suæ quisque nationis hominum, ea contentio cum prope seditionem esset, recuperatores dati cognita causa, auditisque testibus, pronunciarunt, Turrianum, Seruam, Cherinum, Biatiam, primos turrim aggressos esse: conscendisse Ioannem Cantabrum, qui in ipsa turri occisus est, alterumque Ioannem à S. Vincentio. quos Ferdinandus laudibus, præmijsque cumulauit: quòd eorum virtute, non tantum lautissimi municipij compos factus erat, sed eo capto, Mauris in omne tempus, cæterisque, qui fortunam belli expectauerant, animi fracti essent. Ad sextumdecimum Kalendas Octobris captum oppidum: octauo post die, qui in arcem confugerant, deditioem fecerunt, incolumitatem pacti, vt sine fraude dimitterentur, resque efferendi facultatem. agmine facto Archidonam, locis vicinum oppidum, vti conuenerat, dilapsi sunt. Superis actæ gratiæ, pro diuino dono: temploque, quod in arce erat, cum ex ritu Christiano sacratum esset, habita supplicatione, diuina in
 eo hostia sacrificatum. Rodericus Naruaes archiepiscopus, sacramento in verba Castellæ Regis adactus. Ferdinandus his rebus confectis, vicinisque alijs oppidis & arcibus
 captis, agris illata vastitate, Hispaniam autumnò præcipiti
 maturauit.

(?)

Libri Nonidecimi Finis.

HISTO.

HISTORIAE

DE REBUS HISPANIAE.

LIBER XX.

Rerum status. Caput, I.

TEMPORA subsequuntur varijs casibus, bellis, dissidijsque obnoxia, ipsa etiam pace, saeva non in Hispania tantum, sed in toto terrarum orbe, quam late Christiani imperij fines pertinebant. sublato metu, qui haud diuturnus officij, sed necessarius magister est, nouis cladibus affectae prouinciae: vrbes incendijs vastatae: pollutae caeremoniae; domestica dissidia: & quasi permisione terrarum cunctae reipublicae partes concussae; incertum maligni sideris vi, numinum ira certissima. Italia tricipiti ambitione Pontificum, Germaniae Imperatorum aut ignauia, aut imbecillitate vna est maxime vexata, hinc Ladislai Neapolitani Regis armis, qui Gregorij Pontificis partes sequebatur: impugnabat Ludouicus Andegauensis, a noua Pontificum stirpe patronus aduocatus. In Gallia Cisalpina Ioannes Galeacius Vicecomes imperium late propagabat. Bononia recens occupata, vrbiu aliarum oppressa libertas. In Germania imperij interregnum erat, Alberto Augusto defuncto ipsis Kalend. Iunij. Venceslai antea Imperatoris, & nunc Regis Bohemi ignauia in ea prouincia vetustae de religione opiniones mutabantur, conuellebanturque passim. Ioannes Husius, & Hieronymus Praga concitatae multitudini se duces praebuerunt. metus suberat, ne incendium ab ijs inijs ad caeteras prouincias manaret. Orientis prouincijs quies tantisper post Tamerlanis expeditionem data erat. caeterum noua trepidatio sollicitos habebat, a Turcarum gente Bosphoro transmissa, spe vniuersae Europae occupandae. Emanuel Palaeologus Graecus Augustus. prouisa tempestate, Venetias mari appulsus, pedestri inde itinere in Franciam supplex abiit, spe noui aduersus communes hostes subsidij. frustra susceptus labor. praeter speciosa verba, nihil relatum. & ardebat Gallia ipsa domesticis malis post Aurelianiensis caedem. varij rerum motus. multiplices hominum conatus. temporum conditio misera. plebs in plebem armata. Lanij etiam crudele hominum genus Lutetiae in partes recepti Burgundioni fauebant. Rex mente per interualla vacillante, impar tantis curis, bellique magis causa, quam rebus profligatis praesidium erat. Anglorum arma volitabant, post longam seculorum seriem maiori conatu, speque repetita. In Aragonia Martini Regis obitu, varij motus animorum erant, de successore deligendo sententijs in omnes partes distractis. res spectabat ad arma. tametsi legibus disceptabatur, inter amplissimas familias

lias multiplici causa cognationis, agnationis, propinquitatis, stirpis, capitum iure controuerso. Conuentus de ea re frequentes habiti, nullo initio successu. Petrus Torellius res Sardiniae extrema spe sustentabat, modicis viribus, nullis ex Aragonia auxilijs. Siciliam Cabreræ arma vrebant. Regina etiam Blanca intra Syracusanam arcem obsessa nulla maiestatis reuerentia. filiae periculo permotus Vasconum Rex, confecta Gallica expeditione, rediens in patriam, Barcinonem tenuit, quarto Kalend. Ianuarij, principio anni millesimi quadringentesimi vndecimi. Reginae liberandae consilia communicata, in patriam que reuocandae: quando nulla prole suscepta, alieno nomine proprio periculo Siculorum rempublicam procurabat. Castellae prouinciae Rege minori Catharinae matris, & Ferdinandi patris auspicijs regebantur, partito tamen imperio. quae res exitialis esse potuit: & multi corruptores aderant, Reginae insidiantes auribus. Ferdinandi prudentia, & dexteritas in bonum vertit: cui tantum omnes ea tempestate, quantum suis quisque parentibus, debere profitebantur. bello Maurico ex sententia confecto, illustrior euaserat, inducijsque mensium septendecim Hispali concessis, rebus in Baetica constitutis, in interiorem prouinciam maturabat. Cum nouorum motuum suspiciones exortae sunt. Fridericus Beneuentanus Dux, quem in costodiam missum superioribus annis dictum est, Ioanne Apontio Montis regalis praefecto interfecto euaserat. magnam ea res Ferdinando sollicitudinem inculsit, ne pacem pulcherrime stantem turbaret homo praepotens, nobilitate regia. itinera versus Lusitaniam obsessa, exitusque omnes interclusi. ille forte an consilio ad Vascones aufugit Regis sororij opibus, amicitiaque fretus. contra res accidit. nam a Rege Vasconum in patriam reuerso, Ferdinando per legatos expetenti datus ad Almodouaris arcem in agro Cordubensi repetito carcere, eundem captiuitatis, & vitae finem habuit. Vni Lusitani opima pace florebant: nouusque Rex vitium natalium optimis actionibus compensare non desistebat, regnumque nouis operibus illustrare. cenobium Praedicatorio ordini ad Aliubarrotam constituit, partem de Castellae Rege victoriae monumentum, vnde & loco Victoriae nomen. Almerinum oppidum ad Tagi ripam. Sintrae regiam, alijsque locis magnifica & pulcherrima aedificia constituit. iustitiae cultor eximius, summos cum infimis, atque cum ijs medios in officio continebat. Illud paulo seuerius quod Ferdinandum cubiculo praefectum, e templo, ad quod confugerat, quasi ad asylum per vim extractum igne combussit. vitium Beatricae Castrae, quae in obsequio Reginae erat, illatum obiciebatur. illa etiam aula exacta. sic res Lusitaniae erant, vt pace publica fundata in Africam arma transferre, aduersus Maurorum gentem, non dubitarent: quod ei nationi principium magnae felicitatis aditusque ad gloriam fuit. Hic erat rerum status, in vniuersis prouincijs. Pontificum dissidium, quem exitum esset habiturum, suspensis animis mortales expectabant. maiori animorum aestu, recens de Aragonio regno controuersia in Hispania agitabatur.

Nouem in Aragonia iudices designati. Cap. I I.

ATALAVNI, Aragonij, Valentini, quæ nationes Aragonijs Regibus parent, suos quique conuentus habere, de summa rerum solliciti, & quem potissimum Regem dicerent deliberaturi, studijs in partes scissi, neque in vnam sententiam conspirantes. suas singuli candidati clientelas habebant, propriosque fautores.

quisque sui beneficij regnum facere cupiebat: nouumque Regem officio obstrictum habere. Vrgelitano Catalauni ferme fauebant, atque in ea gente nobilissimæ familiæ Cardonæ atque Moncadæ: in Aragonijs Alagonæ Lunæque, non minori potentia atque nobilitate. prorsus vt Antonius Luna studio incensus, Garciam Herediam Cæsaraugustanum Præsulem, vnum maxime repugnantem Vrgelitano, ad Almuniam oppidum, insidijs exceptum, simulata beneuolentia ferro peremerit. Graue id scelus visum est: caputque sacrilegam diris execrationeque ritu Christiano defixum. ab Vrgelitano multorum studia, facti atrocitate alienata: infaustum fore principatum, atque iniustum ominantium, cuius tale specimen extaret. Inter proceres Aragonios tumultus concitati, ad armaque concursus, alijs vlscisci scelus, alijs defendere parantibus. celeritate opus erat: grauioreque indies metus proponebantur. Ex Gallia, atque Castella sese militares copię ostentare, ferro regnum, nisi vltro daretur, paratæ vindicare. Missis inter prouincias legationibus, reque diu & multum agitata, conuenit, vt controuersia finiendæ ea forma esset. nouem iudices darentur, ex singulis nationibus terni. ij in arce Caspe, quæ in Aragonijs finibus est, conuenientes, auditis partium rationibus, in causâ pronunciarent. quod sex saltem eorum decreuissent, id ius, fasque esset, modò in eo numero ex singulis gentibus singuli. Secundum id decretum, hi delecti. Dominicus Oscensis Episcopus, Franciscus Aranda, Berengarius Bardaxius, Aragonij omnes. è Catalaunis Sagariga Tarraconensis Archiepiscopus, Valseca, atq; Bernardus Gualbius. præterea è Valentinis, Vincentius Ferrerius, cuius ea tempestate insignis erat opinio sanctitatis, ex Prædicatorio ordine, ex Carthusiano eius frater Bonifacius Ferrerius, atque cum his Petrus Bertrandus. rem inauditam, atque mirabilem paucorum hominum iudicio, amplissima regna dari, auferrique. Euocati candidati. affluere nonnulli, alij misere legatos. Ferdinandi partes Sanctius Rogius Palentinus Episcopus, & Dieghus Stunica Begiaris regulus implebant. pro Vrgelitano aderat Semen ex Franciscano ordine Melitensis Episcopus, quo multum is Princeps & familiariter utebatur. singuli sacramento adacti, id ratum habituros, quod iudicum sententia staret. vnus Ludouicus Andegauensis venire assentiri que iudicio recusauit, causæ diffidens an armis certare malens. certè quatuor iudices, sibi suspectos esse accusauit. Friderici Lunæ Comitis nulla fermè à iudicibus ratio habita. minor ipsius ætas, nulli fautores erant: iustus ex nuptijs procreatum non esse opponebatur: neque nouum inducendum exemplum, obscurandamque Aragoniam successionem vitio natalium disputabant. Alfonsus Gandiæ Dux, eoque in ipso ardore controuersia defuncto, filius, fraterque facile exclusi: quòd remotiori agnationis gradu proximos Aragoniæ Reges attingerent. Vrgelitanus, Ferdinandusque relinquebantur, non vna via ad victoriam contendentes. Afferebat Vrgelitani legatus, foeminas à regia

regia hæreditate maiorum instituto semper exclusas. tumultus concitatos Petro Rege, quòd filiam Constantiam, regni hæredem renunciare voluisset. Ioanne Rege defuncto, vtranque filiam exclusam, Ioannam, Violantemq;: neque esse quod ante præiudicata nouis contentionibus retractarent. neque exoletis vetustate exemplis stare ius, sed recentissimæ cuiusque consuetudinis vi, atq; auctoritate. exclusis foeminis, earum filios admitti iniquum videri; neq; transmittere ad posteros posse, quod habituræ nunquam essent, si maximè superuierent. Vrgelitanum à Martino Rege Aragoniæ Procuratorem, Magistrum equitum sub mortem creatum, voluntatis atque iudicij argumento certissimo. Hæc Vrgelitani causæ fundamenta. Ferdinandi autem legati, à Vincentio Aria Placentino Episcopo, qui magnam sibi laudem ex iuris peritia professioneque quaesierat in Hispania instituti foemineæ successionis ius tanquam imbecillum prætermittens, regnum iure sanguinis dari confirmabant, descendentesque & ascendentes recta serie sublatis, agnatos è latere succedere propinquitatis gradu, eorum sexu & ætate consideratis, neque in stirpem vocandos. id iure communi rectum esse, proprio obseruatum. sic Alfonsum Ramiri Regis nepotem auitum regnum suscepisse. sic ipsius Alfonsi voluntatem, filiam ad regnum euocantis, si alia proles deesset, à magnis iuris peritis irritam fuisse iudicatam. quid enim an in regni successionem, vbi tam graues curæ sunt, non is potior iudicabitur, qui ex regia familia ortus, propinquiorq; gradu nixus, sexum, ætatem, regiasque virtutes afferat: quàm qui minori propinquitate regias attingunt, quàmuis per viros ducta prosapia? Sed quoniam hæc controuersia sæpe agitata, sæpe recurret, locus admonet, vt de iure regie successionis, & quibus modis paretur, pauca in commune repetantur.

De iure regia successionis. Cap. III.

GRAVIS disputatio suscipitur, varia, multiplex, spinosa, tantaq; difficultate impedita, quantam hæcenus explicare pro dignitate nemo potuit, quàmuis multis ingenijs & temporibus in eius inquisitione consumptis. Cæteris principatum generibus, regium esse præstantius in confesso est, naturæ legibus consentaneum, vniuersitatis cælique rectionem ad vnum caput reuocantis. Quod primi homines prouidentes, qui propius aberant ab ortu, prima & meliori progenie, eoq; facilius rerum naturam intuebantur, amplexi sunt. alias regiminum formas tempus inuexit. inde illæ voces natæ. Multos esse Principes non est bonum: Rex vnicus esto. Initio quidem cum nulli Principes essent, voluntate eos ac suffragijs populorum in rerum fastigio collocari necesse fuit: quorum ætas, prudentia, spectataque virtus præ cæteris emicabat. Dubitatum deinde, vtrum commodius foret, & salutaris rebus humanis, vno Principe defuncto, filios, propinquosve ex eadem familia successores dari, an eligi ex omni multitudine, qui omnibus esset imperaturus. quod diu institutum in plerisque gentibus tenuit, prouidentibus, ne regia potestas data ad salutem, diuturnitate imperandi, certa que successionem degeneraret in tyrannidem. & filios sæpe paterna indulgentia, aut copia

copia voluptatum corrumpi, & parentibus esse dissimiles non ignorabant. Is mos in Hispania tandiu vixit, quandiu Gotthorum in ea imperium stetit. Imperio & legibus commutatis, hæreditariam successionem, vt fere in alijs prouincijs, tempus inuexit: populis Principum voluntati blandientibus, & contra experimenta suæ nimium spei indulgente multitudine: Principumque filios ex nobilissimo sanguine procreatos, & in plena sanctitatis atque pudicitie domo educatos, similes fore maioribus augurante. Fefellit eos opinio, spesque concepta, non parum sæpe: Principesque reipublicæ dati, vitijs & prauitate foedi. sed id incommodum atque periculum considerabant multis bonis compensari. Maiorem Regibus reuerentiam exhiberi, ex Regibus auis atq; atavis natis. Res hominum opinione maximè gubernari. pereunte obsequio etiã imperium intercidere. & ferant æquiore homines animo quem Princeps infeliciter genuit, quam qui electus est non malè. Perpetuæ reipublicæ perpetuos quodammodo Principes dari. Res communes diligentius quasi proprias curari ab eo qui posteris esset, quam acceperat relicturus potestatem. Interregni turbulenta tempestates auferri, quasi continuato principatu. Graues de successione contentiones simultatesque vitari. Legibus tantum circumscripcta constrictaq; successio est: quas Principibus mutare non liceret, populi voluntate, suffragioq; regnum adeptis, certis conditionibus, legibusque munitum. Ex leges pars in æs incisæ, in tabulasque relata, pars moribus institutisque singularum prouinciarum conseruatæ. sed de scriptis legibus quomodo intelligendæ sint, dubitatum sæpe est: consuetudines sæpe pro rerum conditione mutantur. Inde totius controuersie difficultas extitit, quam scribentium diuersitas magis etiam obscurauit. Filios patribus in regno succedere receptum est, ac ferme virili sexu, natuque maximos: sed vbi superstite patre, è pluribus filijs maior natu decersit prole relicta, nepos auo defuncto an eius patruus præferri debeant, dubitatum sæpe est, illustriq; in vtranq; partem exempla extant, tum in Hispania, tum in cæteris prouincijs patris aliquando, nepotibus prætermisissis, regnum adeptis, non nunquam è contrario nepotes ad regnum vocati sunt. Quod æquitati esse, atque legibus magis consentaneum, plerisq; visum est. in auiti regni spem natos, atq; educatos, non esse ea spe, eoque iure spoliandos: acerbumque videri patris obitum, noua filiorum calamitate cumulari. Illud maiori sententiarum varietate disputatur. Omnibus liberis sublatis, aut nulla prole suscepta, ex agnatis qui succedere debeant, Rege defuncto. sive illi fratres, sororesq; fuisse. an nati ex fororibus, an ex fratribus: an stirps consideranda, an singulorum agnatorum capita inter se, non secus ac si filij essent, comparanda, sexus atq; ætatis discrimine perspecto. præterea an gradu remotiori præferendus sit, vt nepos maioris fratris patruo, aut amitæ. Sanè in cæteris bonis, quæ hæreditario iure proueniunt, vtroque modo contingit: legeque imperatoria, quæ lex est De hæreditate ab intestato proueniente, scitum est: auo cum patris nepotes ex filio defuncto succedere, in stirpem tamen reatos: vt nihil amplius obuenerat omnibus, quam patri si superstes esset. idem sancitum, cum defuncto fratri intestato que frater succedit: nam si contingat, alterius fratris ante extincti filios superesse, ad communionem hæreditatis vocandi sunt, in vnam omnes stirpem relati.

Nam

Nam si cum patruo nepotes, aut filij fratrum non succedunt, sed aut hi inter se comparati aui, patruve hæreditatem adeunt, aut qui remotiori gradu propinquitatis defunctum attingunt: in capita vt referantur, & æquas singuli portiones obtineant, necesse erit. ergo in priori hæredum genere repræsentatio suscipitur: excluditur in posteriori. vtrum horum in regno obseruari debeat, cum descendantibus sublatis, propinqui à latere ad sceptrum vocantur, magna quæstio est, incredibili sententiarum varietate, exagitata inter iuris peritos. Numero tamen & eruditione potiores, capitum rationem haberi iubent, negant stirpis. Omnia argumenta colligere nostri instituti non est. fontes designare satis habeam. Quod iure sanguinis regnum obuenerit. Dicuntur autem sanguini dari, quæ more, instituto, lege, aut priuata cuiuspiam voluntate, vni cuiuspiam familie destinata capiuntur, non iudicio & voluntate vltimi possessoris: vti alia quæ hæreditario iure prouenientia, pro voluntate mutantur. eoque in pari propinquitate iubent, præstantissimum ex ea familia ad regni successionem vocandum. Quod foeminis, quas ipsa natura ab imperio seiunctas voluit, puerisque ætate minoribus, & curis grauioribus impari aditum ad regnum, diuersa sententia patefaciat: quæ magna perniciosa est, omnibusque piaculis procuranda. Reijcienda repræsentatio, quasi iuris figmentum, neque extendenda ad ea, quæ expressè legibus sancita non sunt. quid enim, an commentis fictionibusque susceptis rempublicam præstanti gubernatore spoliabimus? atque in manifesta pericula incommodaque scientes prudentesque præcipitabimus? vanasque cogitationes & argumenta, multorum salute periora iudicabimus? At parentes in posteros omnia sua cum generatione transfundunt. verum in iure quæsitum: in futuro, si superstites essent, non item. At in minoribus principatibus hæredes reuocantur ad stirpem. negant id quidam. deinde si concedatur, non continuo verum est in regni id successione seruari debere: vbi multa propria sunt ab alijs omnibus hæreditatibus discreta. sed vt in pauca disputationem conferamus, sint ex iustis nuptijs, modò iusti filij, imperijque sanctitas, cum coniugij sanctitate iungatur, in pari propinquitate è latere succedentium in regno, qui ætate, sexu, virtutibus præstantior est, ei regnum deferatur. tamen si iure successionis controuerso eam sequi partem rempublicam posse non negamus, modò voluntate, certoque iudicio, quæ rebus & tempori erit maximè accommodata. vnde varia in vtranque partem, illustriæque exempla manarunt. Quod si priuatis Prouinciæ legibus aut more secus est sancitum, illis standum putamus. nostra disputatio ex ipsis naturæ principijs procedebat, & iure communi. Constat etiam iura regnandi in armis plerunque homines ferre, malis artibus ambitiosos, atque vácordes: & qui minus iure, plus viribus nonnunquam potest. silent autem inter arma leges: nemoque est, qui oblatam facultatem regnandi, iudicum arbitrio permittat. prorsus vt miraculi instar fuerit, Aragonia comitia sine offensione, sine sanguine, prosperum cursum ad exitum tenuisse. vt proxima narratione est explicandum.

Ferdinandus, Rex Aragonius renunciat.

Caput. III.

N n n

REBUS

E B V S maturis, collatisque inter se iudicum suffragijs, pro op-
 pidi templo, amplum suggestum constitutum est aureis peristro-
 matis contextum, vnde esset in omnes partes despectus. In nobi-
 liori parte iudices confidebant: in alia Principum legati. Aderat
 Benedictus Pontifex, magna consilij suscepti pars. Oscensi Episco-
 po sacris de more operato, Vincentius Ferrerius, cuius sanctitati à cæteris pri-
 mæ partes deferebantur, luculentam orationem habuit, à diuinis verbis exor-
 10 sus: Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ agni.
 20 Post turbidas tempestates, serenum consequitur: nostraque nauis sæuis pelagi
 30 fluctibus tandiu exagitata, naucleroque destituta, exoptatum tandem portum
 40 occupat. E templis quasi è colloquio Dei Opt. Max. venientes, non minore
 50 religione apud vos verba faciemus, quàm modò ante aras vota pro communi
 60 salute suscepta sunt. vos quoque pari animi pietate audituros confidimus.
 70 Quid autem in Rege deligendo antiquius opportuniusque, quàm de regni di-
 80 gnitate sanctitateque disputatio? sed eam tempus intercludit. Reges sanè in-
 90 tituti, qui Dei summi Regis vice munereque fungerentur in terris. debet er-
 100 go is probitate proximè ad diuinas virtutes accedere: debet quidquid in cæ-
 110 teris pulchri honestique est, id omne solus ipse præstare: quem maiorem
 120 conditione mortali, & quasi de cælo dilapsum heroem subditi populi in-
 130 tueantur, admirentur, colant. non suæ, sed reipublicæ saluti, commodisque, 20
 140 dies noctesque prospicere. Verùm hæc pluribus explicare Rege absente, non
 150 attinet. Quæ tamen Rege deligendo considerata fuisse diligenter putate quot-
 160 quot adestis omnes. vobis obsequium persuadere necessarium, sine quo frustra
 170 tantus labor susceptus esset, vanaque esset auctoritas imperandi. Politis priua-
 180 tis cupiditatibus, vniuersi Deum præ oculis habentes, in commune consulite: at
 190 que eum optimum Principem fore vobis persuadete, qui tanta consensione ani-
 200 morum, quod diuinæ voluntatis certum argumentum est, fuerit datus: hunc
 210 que diem festum lætumque agere. tantumque optimo Pontifici & Maximo,
 220 qui præsens est, tantum sapientissimis iudicibus, quorum labore, industria,
 230 diligentia, res tanta ad exitum perducta est, omnes debere, quantum suis 30
 240 quisque parentibus existimate. Secundùm hæc verba, suspensis animis, quem
 250 res exitum esset habitura, cuncti expectabant. Iudicum sententia de scripto
 260 eiusdem voce pronunciata. Vbi ad Ferdinandi nomen ventum est, tum Vin-
 270 centius ipse, tum cæteri præ lætitia vix se animis continere: vitam, victo-
 280 riam, felixque regnum nouo Regi ingeminare: alij alios intueri mirabun-
 290 di, velut somnij vanam speciem: suarum aurium fidei minimum creden-
 300 tes, rogare proximos: vix inter se intelligere præ clamore, & quoniam vnum
 310 gaudium omnium aliorum sensuum officium occupat, cunctorum ferè qui
 320 aderant animos. Pro diuino munere laudes continuò numini decantatæ. Ge-
 330 sta hæc sunt pridie Kalendas Iulij. Soluta conuentu legati ad Ferdinandum 40
 340 missi, qui ad regnum capeffendum inuitarent. Conchæ is in Celtiberis erat,
 350 quorsum comitia euaderent expectans. missæ ex omnibus partibus legationes,
 360 quæ gaudium afferrent, aut simularent: ac nominatim à Sigismundo, qui su-
 370 periori mense Maio in Germania fuerat Imperator salutatus, pace quàm
 380 bello

bello. felicior, dissidioque inter Pontifices sublato, clarissimus breui futurus.
 Ferdinandus rebus compositis CæsarAugustam abiit: vbi Aragoniæ Rex à
 cunctis ordinibus ad tertium Nonas Septembris proclamatur. In eius & Al-
 fonsi filij, quasi successoris futuri verba iuratur. Alfonso Castellæ imitatio-
 ne Gerundæ Princeps vocatur. Affuere cæteri candidati. Fridericus Lunæ
 Comes, Alfonso Aragonius iunior Gandiæ Dux. vnus Vrgelitanus Comes
 non interfuit, excusata valetudine: re ablatum iniuria regnum (sic existima-
 bat) armis obtinere cogitabat. & quoniam modicæ factionis vires erant,
 Anglica auxilia euocare parabat, Clarentiæ Duce in fœdus attracto. Nouum
 10 Regem ea sollicitabat cura. scintilla sæpe contempta excitauit incendium. sed
 20 ad Sardinia Siciliæque motus compescendos, primùm omnium animum re-
 30 tulit. Genuenses, qui ad Sardinia imperium aspirabant, tanti Regis ad fa-
 40 mam excitati, missis legatis Cigala, Perseoque inducias quinquennes impe-
 50 trarunt. In Sicilia Bernardus Cabrera ad Panormum hostium improviso
 60 concursu captus erat, atque ad Tauromenium in arce Mota in custodiam
 70 erat traditus, seueriorem quàm grauitas personæ, & res olim præclare ge-
 80 stæ postularent. sed vāsano amor congruens supplicium, quo Regiæ nu-
 90 ptias expetierat, modestiæ immemor, ætatisque. Lihorius maris Siculi Præ-
 100 fectus ex priuata similitudine Cabreræ infensus, auctor præcipuus eius calami-
 110 tatis exitit. Noui Regis importuna efflagitatione, vix tandem è custodia
 120 dimissus est, è Sicilia discedere, seque quamprimum ad Regem conferre causi-
 130 fam dicturus in Aragonia iuratus. pax rebus Siculis reddita ex longo inter-
 140 uallo. Vniuersa verò Sardinia sub Aragoniam ditionem reuocata Guillel-
 150 mo Narbonensi Vicecomite conciliato, atque pro vrbe Sassari, quam occu-
 160 parat, aliisque ea insula hæreditarijs principatibus, æqua abs Rege com-
 170 pensatione facta. sic res Aragoniæ erant. In Gallia Archimbaudus Fuxensis
 180 Comes diem obiit, quinque filijs relictis, Ioanne principatus hærede, Ga-
 190 stone, Archimbaudo, Petro olim Fuxensi Cardinali, præterea Matthæo Con-
 200 uenarum Comite. Ioanni, Vasconum Regis filia Ioanna nomine, connubio
 210 iuncta est: eaque sine prole defuncta, ex Maria secunda coniuge Caroli La-
 220 breti filia, filios suscepit, Gastonem natu maiorem, & Petrum Lautrechij Vi-
 230 cecomitem, Lautrechij familiæ conditorem, rebus bello paceque gestis ad no-
 240 stram memoriam in Gallia clarissimæ.

Vrgelitanus capitur. Cap. V.

40 R E S Aragoniæ foris quidem quietæ erant, domi turbatæ, Vrgeli-
 50 tani Comitibus importuna ambitione. in Castella induciæ Mauris
 60 expetentibus superiori mense Aprili fuerant in mensem septimum
 70 decimum prorogatæ. Pecunia in bellum Mauricum à populis antea
 80 redacta ad centum aureorum millia, Ferdinando nouo Regi concessa est, pro-
 90 pensissima totius prouinciæ voluntate. morum comitas, atq; naturalis ingenij
 100 dexteritas cunctorum conciliabat animos. equites, peditesq; magno numero se-
 110 cuti. opportunum vtrunq; motibus pacandis subsidium. Graue Aragonijs custo-
 120 diam

diam corporis sui, regni, quod vltro delatum erat, firmandi spem in peregrino milite poni, damnata prouincialium fide, quam à cōdito regno inuiolatam suis Regibus præstitissent. Vrgelitanus Comes ad Regem cum copijs Ilerdam progressum, legatis viris primarijs, se in eius potestate fore professus est. ad quinquagesimum Kalendas Nouembris mandata à legatis exposita, Vrgelitanique nomine in Ferdinandi Regis verba iuratum, fictè, vti rerum euentus declarauit. sed tanti erat Castellæ copias, quacunque ratione ex Aragonia depellere. A Rege & Benedicto Pontifice colloquium Dertusæ habitum: iusque Aragonijs in eo congressu imperij Siciliæ atque Corsicæ venia Pontificis confirmatum est. Barcinone Catalaunicæ gentis conuentus agitati sine huius anni & principio proximi millesimi quadringentesimi tertijdecimi. In his conuentibus Vrgelitano pacando omnia concessa sunt, quæcunque eius nomine legari postularunt. verùm ijs blandimentis ferox animus nihil placatur. collectis suorum copijs, atque Gallicis auxilijs euocatis, regnum armis occupare cogitabat. Rex periculum veritus, ne modica negligendo, magnæ inclinationes fierent, delectus militares vniuersa prouincia habet. quadringenti equites à Catharina Regina à Castella opportunè missi. Regi Vasconum suæ gentis auxilia mittere profertenti remisit, odij vitandi causa. Gotifredus tantum Cortesius Comes, Vasconis filius nothus, cum equitum ala auxilio venit. Iusto exercitu conflato in Vrgelitani ditionem impetus factus est: ipsamque urbem Balaguerim principatus caput, copiæ promotæ: quò se propter loci firmitatem Vrgelitanus contulerat. obsidio diuturna fuit. interim eo tractu oppida in Regis potestatem redacta. Vno tempore à Gallo & Neapolitano Regibus legationes venerunt. Gallus renunciabat, Burgundionis insolentia, Parisiensis populi tumultu, res in extremo sitas. ipsum, & filium, aliosque Principes captiuorum instar esse. rebus profligatis ferret opem memor humanitatis atque amicitiae, quæ inter vtranque regiam ab antiquis temporibus extitisset. Ladislaus Rex de belli societate aduersus Andegauensem appellabat. Aragonia regna repetiturum bello, nisi communibus armis repulsus esset. respondit Ferdinandus: Gallis quidem, dolere se nobilissimi regni calamitate. quod peterent curæ fore. Ladislao autem, se amicitiam non repudiare oblatam. Cum Andegauensi omnia necessitudinis iura intercedere: competitorem extitisse, hostem nunquam. Pacis se potius auctorem, quàm belli socium fore. sic dimissi legati. Obsessi omnibus malis oppressi, ad deditiōem procliuēs erant. Isabella Vrgelitani coniux ad Regem egressa est: si viro veniam impetraret. fides tantum data inuiolatam, si venisset fore. Res in extremo erat. Ergo conditione accepta, pridie Kalendas Nouembris ad Regem egresso, atque in genua procumbenti, infimisque precibus, vt iuuenili errori ignosceret deprecanti: tametsi commisisse videbatur, vt capite plecteretur, vitam tamen dare dixit. De libertate atque principatu nulla mentio. Ilerdam in arce custodiendus mittitur. Mox vrbe Balagueri dedita, rebusque alijs eo tractu compositis, lege maiestatis postulatus, bonis publicatis, perpetuo carceri mancipatur. & ne tumultus causa in Aragonia existeret, propter vigentia partium studia, in Castellam missus est, Vrenia arce ad custodiam designata. vbi primum,

primum, deinde Moræ, Setabi tandem ad vitæ finem retentus fuit, miser non magis amissi regni memoria, quàm patriæ desiderio. Antonius Luna, qui Loharrim arcem præsidio obtinebat, ea dedita ex Aragonijs finibus fugatus est, ditione omni in regiam potestatem redacta. Hunc intestini Vrgelitani motus exitum habuere, expectatione hominum, metuque prouinciæ faciliorem.

Concilium Constantiense indictum. Cap. VI.

10 **C**ONCVRSVS oratorum ex toto orbe Christiano ad Cæsarem Sigismundum fiebat, rebus ecclesiæ turbatis in eo præsidium fore, cunctis nationibus sperantibus. Consensu tribus Pontificibus denunciatum, vt sine frustratione concilium generale haberi sinerent: ipsi abdicato pontificatu, in Patrum essent potestate. eatenus simulationem prorsus & imaginem deponendi imperij tantum fuisse, distindendis ea spe mortalium animis, nullam synceram voluntatem. Ioannes & Gregorius æquas aures ijs postulatis præbere videbantur: Benedictus præfractor. Eius flectendi cura Aragonio Regi commendata, legatis ad eum à Cæsare, atque Rege Gallo, viris primarijs. Qui pace publica fundata domi, forisque, quasi ad triumphum nullis hostibus, Cæsaraugustam abiit. in ea vrbe regium insigne 20 desumpsit tertio Idus Februarij, salutis anno millesimo quadringentesimo quartodecimo. I 4 1 4
Tarraconensis Episcopus coronam capiti imposuit, quam Catharina Castellæ Regina dono misit, magni ponderis, aurum distinguentibus gemmis: materiam vincente operis pulchritudine. affuere legati Principum: proceres magno numero: Bernardus Cabrera Aufæ Modicæque Comes cum nouo Rege reconciliata gratia, Henricus Villena, Calatrauæ magisterio nuper ablato deformis: quod Maria Albornocia prædiuite foemina, Alcocerio, Salmeronio, Valdoliua, alijsque Infantatus oppidis dotalibus quasi irritò coniugio repudiata, Henrico Castellæ Rege obtinuerat. ne maiorum opes ei militiæ cederent prouidendum erat. ergo Tineum, Canicam, & 30 Villenæ principatus iura Regi donauit: tanta erat cupiditas eius honoris impetrandi, haud diuturni futuri. Milites eo coniugio soluendo fraudem subesse existimantes, instauratis comitijs, Ludouicum Gusmanium, amoto Henrico cooptarunt: vnde dissidia in sextum annum tenuerunt, militibus in vtranque partem distractis. donec Pontificis consensu in Cisterciensi conuentu hoc ipso tempore secundum iura & merita Ludouici emuli est pronunciatum. Henricus in tantis litteris, tantaque eruditione, parum sibi sapuisse visus est: repetitoque coniugio egenus, vitæ reliquum exegit. Solutò Cæsaraugustano conuentu ad res ecclesiæ componendas conuersi animi. Morella oppidum in ditione Valentina, Catalaunis, & Aragonijs finitimum Benedicti Ferdinandiq; 40 colloquio designatur. ad quintumdecimum Kalend. Augusti eo loco congressi sunt. Magni Pontifici honores sunt habiti. venientem Rex ipse pedes sub umbella in templum vsq; equitem deduxit. inde ad hospitium vestis caudam gestauit. prandenti die proximo, cum splendidum conuiuium parasset, ministravit ipse, Henricus filius pincernæ partes impicuit, aureis argenteisq; vasis & lancibus
N n n 3 subiti.

Substitutis pro stanneis, quibus Pontifex utebatur incineris argumento propter
 dissidium de pontificatu summo. Quæ blandimenta non magis maiestati data
 sunt, quam promerendo peruicaci hominis animo. Itaque crebris sermonibus,
 de pace, ponendoq; per conditiones pontificatu actum est. difficilem se Benedi-
 ctus præbebat, difficiliore aulici discrimen ac dedecus, si ita fieret, ostentantes,
 & fidem in libidine victoris. Quinquaginta dies magnis altercationibus exi-
 guo fructu consumpti. Quo tempore ex Italia renunciatur, Ladislaum Regem
 Neapolitanum diem obiisse. Augusti sexto die Neapoli defunctus est, veneno,
 ut vulgò opinio fuit, in ipso certè felicitatis cursu, quo ad totius Italiæ impe-
 rium aspirare videbatur. Ioanna soror ex Guillelmo Duce Austriaco, cui iunior 10
 nupserat vidua, supra triginta annos nata, Regina est salutata, nihilo sanctius
 honestiusque superiore Ioanna Regina habitura regnum, pudicitiamque. No-
 uæ tamen spes excitatæ initio, multis Principibus eius nuptias ambientibus: ac
 nominatim missis legatis in matrimonium pacta est Ioanni Ferdinandi Re-
 gis minori filio. lætus adolescens, quasi ad certas nuptias in Siciliam nauiga-
 uit. Iacobo illa Borbonio Marchiæ Comiti, præstanti corpore formaque nup-
 sit. Pandolfus Alopus conspicua forma iuuenis maiorem apud Reginam gratiæ
 locum obtinebat, quàm imperij grauitas, muliebrisque pudicitia postulabant,
 non sine aliorum procerum obtrectatione atque inuidia. spes certè Arago-
 nia frustrata est. Concilio celebrando delecta Constantia, magno Sigismun- 20
 di gaudio, in cuius ditone ea ciuitas erat. Itali atque Galli Patres. conue-
 niunt. Gregorius Pontifex cum liberis mandatis mittit legatos. Ioannes æmu-
 lus etiam accedit, gratia Cæsaris, & ingenij dexteritate confusus. Benedicti
 peruicacem animum, ut idem faceret, flectere Ferdinandus non poterat. mul-
 tiplices animorum motus erant, varij conatus, rerum conditio misera. Con-
 uenit uti ad Sigismundum missa legatione locum colloquio peterent: ventu-
 ros Benedictum atque Ferdinandum. in eam rem Ioannes Ixarius delectus,
 omnibus corporis & animi, litterarum prudentiæque ornamentis, ea tem-
 pestate clarissimus: adiuncti alij viri præstantes. à Castellæ Regina Die-
 gus Anaia Conchensis Episcopus, & Martinus Corduba regiæ cohortis 30
 præfectus, Constantiam legati sunt. Ex omnibus nationibus Patres frequen-
 tes conuenere, omnino trecenti. faciendæ concordiæ studium, tædium præ-
 sentium malorum incitabat. Concilium Nonis Nouembris inchoatur. In Ara-
 gonia Iudæi magno numero Christiana sacra populariter susceperunt. Vin-
 centius Ferrerius suasor præcipuus: Benedictique Pontificis consensu, ha-
 bitæ de religione disputationes, peruicacem alioqui gentem traduxerunt
 ad sanitatem. resistentes malo compelli visum est. graues in Iudæorum
 gentem leges promulgatæ. Extatque Benedicti edictum Valentia in Ede-
 tanis quinto Idus Maij datum, pontificatus anno vigesimo primo, cuius
 hæc præcipua sunt capita. Thalmuditici libri vetantur. Conuitia in nostra 40
 sacra puniuntur. Nulla Iudæis permittitur potestas iudicandi, aut quem-
 uis alium honorem in republica obtinendi. Synagogæ nullæ denuò ædifican-
 tor: vnaque tantum esto in singulis ciuitatibus. Medici, pharmacopolæ, proxe-
 netæ ex ea gente nulli sunt. Nullus Christianus Iudæis ministrato. Rubro, cro-
 ceo

ceo signo à cæteris distinguntor: viri in pectore, in frõte scemina. Usurarum
 libertas præcinditor, etiam venditionis specie prætentæ. Qui Christiana sacra
 susceperint, ijs ius esto, in propinquorum bonis succedendi nihilominus. Ter
 annis singulis ad Christianam concionem audiendam, de præcipuis religio-
 nis capitibus congregantor. Huius edicti exemplar in omnes Hispaniæ pro-
 uincias missum est: vnum in templi Toletani scrinijs seruatur. Ipsa nocte, qua
 Christi Dei nati memoria celebratur, ineunte salutis anno millesimo quadrin- 1415
 gentesimo quintodecimo, nocturnis precibus Ioannes Pontifex, Imperatorque
 Constantiæ interfuere coniunctis sedibus, aliquanto humiliori Imperator: lo-
 10 cis alijs Augusta, Patresque. Proximis diebus de pace agitatum. nulla neque
 commodior, neque tutior via sese dabat, quam si insignibus pontificatus, nomi-
 neque se volentes exuerent, Gregorius, Ioannes, Benedictus. Ioanni præsen-
 ti ægrè quidem, sed persuasum tamen, ut morem gereret. Quarto Nonas Mar-
 tij in infulis, sacraque veste cum diuina hostia sacrificasset, se pontificatu de-
 cessurum palam renunciauit. consecutus est magnus omnium qui aderant plau-
 sus. Simulatio visa est: cum post paucos dies concubia nocte se Constantia sub-
 duxisset, nouas captaturus spes, veteres repetiturus. ex fuga retractus, abdic-
 reque coactus pridie Kalend. Iunij, carceri mancipatur. eius custodiendi cura
 Palatino Comiti demandata: vnde post tertium annum euasit honoreque pur-
 20 puræ recepto, Florentiæ, quæ caput Heturriæ est, decessit. Corpus in D.
 Ioannis baptisterio sepultum. thesauris, quos pontificatus tempore congesse-
 rat maximos, Cosmus Medices potitus est: qui illi gradus & posteris ad am-
 plissimas diuitias fuit, vrbisque suæ principatum. sic vulgò persuasum. Ioanne
 in ordinem redacto, aucta Patrum lætitia est, cum Carolus Malatesta Grego-
 rij Legatus cum amplissimis mandatis, sese post quintum diem eius nomine
 pontificatu exuisset. Vnus Benedictus multiplicem Patribus iniiciebat curam,
 ne eo prætermisso, veterum malorum orbis repeteretur, nouo Pontifice creato.
 Ad ea ergo consilia, quæ paulò ante repudiata erant, auidissimè est recursum:
 30 ut loco commodo designato, cum Aragonio, Benedictoque Sigismundus Cæ-
 sar colloqueretur. neque deerat spes totius orbis terrarum consensum Benedi-
 ctum secuturum. Nicæa, in ora Liguriæ ciuitas, colloquio est delecta: missique
 de ea re ad Regem & Pontificem honestissimi legati.

Colloquium Perpiniati habitum. Cap. VII.

40 NTEREA Valentia Rex Aragonius Alfonsi maioris filij
 nuptias insigni celebrabat apparatu. affuit Benedictus, atque ex
 vniuersa gente principum virorum concursus est factus. spon-
 sam è Castella Sanctius Rogius deduxit: qui ipso tempore Pa-
 lentinum episcopatum Toletano mutauit, in Petri Lunæ de-
 functi locum, Rege Aragonio annitente cooptatus: vir domi, militiæque
 clarus, præcipua ingenij dexteritate, atque animi magnitudine. Nuptiæ con-
 sectæ pridie Idus Iunij. Villenæ principatus puellæ dos à patre designa-
 ta, ducentis aureorum millibus mutatus est. cum esset graue noue ditonis

accessione, Aragonias opes in Castella confirmari. Rex Lusitanus numerosa classe comparanda, ab altero anno districtus erat, non sine finitimorum suspitione, ut nulla est Principibus fides inter se. Aragonium præsertim sollicitabat, ne Vrgelitani patrociniū suscipiens, quod fama ferebat, noui regni rationes importuna ambitione turbaret. longè alia mente erat Lusitanus. arma in Africam transferre cogitabat, confirmato regno, sed & numerosa prole felix: quippe ex vnīs nuptijs, Eduardum, Petrum, Henricum, Ioannem, Ferdinandum, Isabellam susceperat, furto genitum Alfonso Barcelosij Comitem. his propter angustiam ditionis, nouos in Africa principatus parare cogitabat. Triginta onerariæ erant, septem & viginti triremes, biremes triginta, minora nauigia 10 centum & viginti. In ipso belli apparatu Philippa Regina extincta est. Corpus in cœnobio, quod ad Aliubarrotam recens exstructum erat, sepulturæ mandatum. Cum ijs copijs traiectum in Africam. Septa vrbs freto adiacens, primo impetu capta ad vndecimum Kal. Septembris. Satis constat Corterealem primum in murum ascendisse, Albergueriam porta irrupisse. ambo, virtutis causa præmijs donati, coronisque: tum reliqui, prout cuiusque meritum virtusque erat. Maurorum cædes facta. pars deserto oppido, qua quemque metus agebat. diffugerunt. Africæ sub iugum Hispanorum reuocandæ ab hoc principio spes animis concepra. & quod in alijs Hispaniæ prouincijs factum erat, computandi annos ratio per Eras Cæsaris, in Lusitania hoc ipso anno antiquata est: com- 20 modiorque inducta à Christi ortu, principio numerandi facta: quod commercio aliarum gentium orbisque Christiani consensui datum est. Ad Pontifices redeamus. continenti valetudine impeditus Ferdinandus, Nicæam accedere non potuit, in affecto corpore, quamuis leuis causa timebatur. quod proximum erat, Cæsar Perpinianum, agri Ruscinonensis oppidum in extrema Hispania, accedit. strenuum hominem dignumque immortalī laude, ob perpetuam in adiuuanda republica voluntatem. Benedictus & Ferdinandus, nempe ex vicinis locis priores venerunt. consecutus est Imperator ad tertiumdecimum Kal. Octobris, armatis equitibus quadringentis stipatus, vili tamen cultu, remotoque 30 & ipse auro & argento, mensarum instrumēto omni ex stanno utens. Venerunt à Regibus Galliæ, Castellæ, & Vasconum legati. In eius colloquij euentu salus publica vertebatur. summa omnium expectatio erat. par cupiditati metus. Rex lecto affixus, tantis molitionibus impar, monere tamen, hortari, obtestarique Benedictum, ut pacem terris ecclesiæque redderet, memor publicæ salutis, memor iurisiurandi. Coactum Patrum concilium: quid amplius totius orbis spes irritas faceret? accedendum, aut abdicandum. clarissima duorum æmulorum exempla prouocare. quantum vitæ superesset ad extremam ætatem perducto? Abire pontificatu cum gloria poterat, si libido dominandi ratione regeretur, tetra cupiditas ceteris affectibus flagrantior. & ille præiudicatum habebat, nihil pro sano facere, nisi malo coactus: diem tantum de die trahere, varijsque 40 excusationibus tergiuersari. Cum duo Principes vrgerent: neque finem obseruandi facerent, multa de iure causæ suæ locutus, si quid ante controuersia esset, capitis diminutione sublatum ait: duobus æmulis in ordinem reductis, se vnum superesse totius ecclesiæ rectorem. neque deserturum Dei viuētis ecclesi-
siam,

siam, nauemque, ad cuius clauum gubernator sedeat. Quo maior ætas, eo prouidendum magis, ne consilij imbecillitate superos offendat, nomini suo ignominia notam sempiternam inurat. Die quodam septem horis disputationem continuauit, defatigatisque audiendo omnibus ac plerisque abeuntibus dicere perseuerauit, citra vllum defatigationis signum, maior septem & septuaginta annis. Se verum esse Pontificem contendebat: aut ad se noui Pontificis electionem deuolutam, vnicum ab indubitato Pontifice Cardinalem creatum. Cum tempus altercationibus duceretur, Sigismundus quidem Perpiniano iratus discedit: minabundusque vi facturum, quod recusaret voluntate. Narbone tamen 10 restitit, si Ferdinandi precibus, qui eam curam desumpserat, peruicax Benedicti animus flecteretur. nihil impetratum, quin citato se Peninsulam proripuit, oppidi firmitate, quod ad maris oram rupi impositum esse demonstratum ante est, pontificiam dignitatem tueri parans. Quod reliquum erat: à Ferdinando, agitatum, de eius imperio abdicando. consilij præcipuus auctor Vincentius Ferrerius, qui eius ante auctoritatem constanter erat secutus. Ad octauum Nonas Ianuarij, principio anni millesimi quadringentesimi sextidecimi, regium 1416 edictum in eam sententiam promulgatum est. longa consuetudine obtemperandi, religio paucorum animis infixā manebat: populus vacuus curis, sine falsi, verique discrimine, regiæ se voluntati facile audientem præbebat. Perculit ea 20 res Benedicti animum, vnde officia omnia deberentur, inde initium præcipiendi extitisse: palamque Regi ingrato, regnum quod dederat, ablaturum minabatur. sed vanæ sine viribus eæ voces erant. Elenora Vasconum Regina Pompelone per eosdem dies decessit, omnino tertio Nonas Martij. sepulcrum ex alabastrite in templo eius vrbs maximo cum inscriptione extat, de-
functæ constitutum.

Obitus Ferdinandi Regis. Cap. VIII.

30

ERDINANDI animum ardens cupido inceserat, in Castellam migrandi, nauis cæli mutatione, melius habiturum confidens, speique, ut solent ægri, nimium indulgens. Cura vtrunque regnum complectebatur: nouaque ex arcano suberat, Castellæ prouincias, vbi studia vigeant, Benedicto subtrahere. eo consilio 40 Barcinone, quò se Perpiniano contulerat, ineunte vere, itineri se dat. corporis agitatione morbus inualuit. in ægro corpore quamlibet leuis causa grauior existit. ad Igualadam, quod oppidum vigesimo quarto lapide abest, restitit: vbi desperata valetudine, sacris Christiano ritu procuratus, extinctus est Aprilis secundo die. regnauit annis tribus, nouem mensibus, diebus octo & viginti. dignus longiori vita, eximijs animi & corporis dotibus, forma egregia, & cui non minus auctoritatis inesset, quam gratiæ. multum ingenij, multum artis, vel fortunæ fuit, ad promouendam omnium voluntatem, non suo tantum, sed quod difficilimum est, alieno imperio. Vulgi vituperatione non caruit: quasi Benedictum deseruisset: Castellæ vectigalia, domum auerteret, largus priuatim, quod ex publico auidius suppleret. Corpus ad Populeri humili sepulcro est
N n n 5 condi-

conditum. Laræ principatum, Medinam Campestrum, Balaguerim Ioanni filio legauit, Henrico Alburquerqueum, Sanctio Montalbanum. Alfonso natu maximum regni hæredem nuncupauit. Sublatis sine prole fratribus, sororum Mariæ, atque Eleonoræ filios nepotesque, hæredes regni substituit, ipsas exclusit. quod ad memoriam insigne visum est. Ferdinandi obitu Castella in fide Benedicti perstitit aliquandiu: vbi multi erant eius beneficio deuincti. ac Archiepiscopi Toletanus, & Hispalensis Exca nomine, eius in primis partes sequebantur.

Martinus V. Pont. Max. Cap. IX.

10

IN Castella noui motus animorum subsequuti sunt, maiorum initia. vnde intellectum, quantum in Ferdinandi virtute præsidij rebus esset. Catharina Castellæ Regina iustis Vallisoleti defuncto persolutis, vniuersam regni procurationem ad se reuocauit. Regis tuendi cura Toletano Præsuli, Velasco, & Stunica concedita. Alfonso Henricus maris Præfectus, Daualus Magister equitum factum palam vituperare: seque contemptos fuisse iniquis animis ferre. vnde intestini belli metus. Cum Mauro Rege biennes induciæ denuo pactæ, ineunte salutis anno millesimo quadragesimo septimodecimo: ea tamen lege, vt centum singulis annis captiuos libertati redderet. Constantiæ patres vigilare, cogitare, adesse animo, atque in omnes reipublicæ partes prospicere. Noua hæresis reprobara. auctores Hieronymus Praga, & Ioannes Hussius ex fuga ad supplicium retracti, quamuis noxij, iure an iniuria dubitatum, quod fide Imperatoris venissent: sed commississe tamen constabat, vt hostium loco essent. Ad ecclesiæ dissidia conuersi animi: Benedictumque ante septimum Kalend. Augusti diris omnibus deuotum, pontificatu spoliarunt. De nouo Pontifice creando discipatum. duo & viginti Cardinales aderant, quorum erat ius suffragij. ex aliorum Patrum numero triginta Episcopi, ijs adiuncti sunt. Quibus in comitia conuenientibus, Othoni Columnæ Romano ciui, atque Cardinali, innoxius, atque inemptus pontificatus datus est, tertio Idus Nouembris, Martini quinti nomine, magna gratulatione, tum vrbs Romæ, tum totius orbis Christiani, quasi post densas dissidiorum tenebras luce succedente. eò syncerior læticia, quod omnia in vnum suffragia conspirarunt, linguis, institutis, moribus, studijs, discrepantium, rei gestæ fama cum peruasisset, omnia repente ad nouum Pontificem inclinauere. cum Benedicto pauci modò Cardinales perstiterent, fugæ socij, neque ij constanti fide. prouinciæ omnes deseruerunt, Principesque, Regè Scoto, & Armeniaco Comite tantum exceptis. sic Patrum conuentus solutus est. Sancitum tamen communi consensu, vt ex ea die, quinto post anno concilium haberetur, alterum septimo, tertium decimo. exin proprium id legitimumque esset, vt decimo quoque anno, generales Patrum conuentus haberentur. Duo Cistercienses monachi à nouo Pontifice ad Benedictum legati, vt orbis potius consensum quam priuatum iudicium sequeretur, monuerunt ipsum, monuerunt etiam Cardinales. Benedictus nihil ijs monitionibus mouetur. quatuor Cardina-

1417

ASA TRES AGITANT
I, CONSTANTIA SCHIS
ATTERIT HVSSITAS
L FEROS QVE NE CAT.

Mateus in summa
ut. Apostol. pag. 76.
icbo 520 omnia cum a
n numero desinunt.

40

Cardinales Hispani omnes purpuræ honore retento, nouisque honoribus aucti sese Florentiam ad Martinum contulere. in quibus principem auctoritatis locum tenebat Cardinalis sancti Eustachij, Seguntinus Episcopus Alfonso Carrillius, Egidij Carrillij Cardinalis propinquus, Alfonso Carrillij auunculus Toletani olim Præsulis. Fuit hic annus Galliæ infestus, Hispanis lætus. Castellæ Regina concedente, Fortunatarum insularum nauigatio repetita est. Ioannes Bentacurrius homo Gallus, instructa classe, quatuor insulas subegit. maiorem Canariam obtinere non potuit. in ipso rerum cursu defuncto, Menautes propinquus successit, Regi nuncupato Rex. Martinus quintus Mendum monachum ijs insulis Episcopum dedit. inter hunc & Menaute nata dissidia, Episcopo suscipiente gentis barbaræ patrociniū, Menaute ad quæstum abutente, arrepta potestate. Insulanos quamuis Christianos effectos in seruitutem vendebat, nullo religionis respectu. Petrus Barua cum noua trium nauium classe, à Regina missus rebus præsidium, insulas redemptas auro, Petro Perasæ Hispalensi ciui vendidit. Perasæ posteri vsque ad Ferdinandi Regis cognomento Catholici tempora earum insularum obtinere principatum. Henricus quintus Rex Anglus Catharinam Galli Regis filiam in coniugium expecebat. repulsæ ignominia accensus, in Nortmanniam classe transmisit. inde funesti belli initium, quo Gallicæ opes attritæ sunt. ingens de Francis victoria parta. Duces Aurelianus Borboniusque capti. Rhotomagum Princeps Nortmanniæ vrbs longa obsidione capta. Accessit noua calamitas. Isabella Galliæ Regina viro relicto, abducta Catharina filia Turonum secessit. Burgundio in auxilium euocatus, non modò Reginam, sed & Regem, urbemque Lutetiam regni sedem in potestatem redegit. in Carolo Delphino spes erat, contractis vndique copijs Anglorum conatibus obsistenti. Inter eum & Burgundionem pacis spes tentata. colloquij dies dicta. ad ostium Icaunæ amnis in Sequanam influentis, in medio ponte clatra lignea extructa, exigua ianua relicta, qua commeandi facultas esset. deni armati vtraque ex parte conueniunt. Burgundionem procul Carolus conspectum compellat, vultu lætitiæ speciem præferente: atque post mutuam salutationem ad complexum inuitat. referata ianua, rixæ initium fortè an consilio exortum. Burgundio interemptus: cuius vita non magis funesta Galliæ, quam mors fuit. Philippus filius Regem, Reginam, Catharinamque, atque urbem regiam Anglo dedit, tanta erat vindictæ cupiditas. inde innumera mala cladesque extiterunt. Sed hæc aliquanto post. neque erat animus externa persequi, satis oneris sustinentibus, nostrarum rerum commemoratione.

Coniugia Principum. Cap. X.

40

MEDINAE Campeltri sese Eleonora Aragoniæ Regina tenebat, numerosæ proles comitatu, atque solatijs honestis mariti desiderium tolerans. actum de ineundo coniugio Mariam inter eius filiam, & Ioannem Castellæ Regem. excusabat Catharina Regina minorem filij ætatem, ex arcano in Lusitanum coniugium propala:

penſa: vbi Eleonora offerebatur Luſitani Regis filia, diuturnæ concordiæ vinculum. ſic illa purabat, ſic aulici augurabantur. accidit, vt ad quartum Nonas Iunij Catharina Valliſoleti decederet anno milleſimo quadringentefimo octauo decimo, quinquaginta annos nata. procero atque obefſo corpore fuit, in potu largior gentis vitio, ingenio ſimplici & liberali. quæ virtutes in fraudem ab illis vertebantur, qui eius auribus inſidiabantur, obicuro loco homines: quorum conſilijs ferè regebatur: quæ magna Principum pernicies eſt. in regium Toletani templi ſacellum funus illatum: vbi quindecim ſacerdotes perpetuis ſacris ſuis. & Henrici viri manibus quotidie parentare conſtituit. Regiæ obitu magna rerum immutatio conſecuta eſt. Rex quamuis ætate minor, ad regni curam vocatus è tenebris educitur. adiuncti viri proceres, quorum conſilijs reſpublica regeretur. Toletanus Archiepiſcopus vti erat vaſto animo, honorisq; quàm ſatis eſſet audior, cæteris contemptis, ad ſe rerum ſummam reuocabat: ſolusq; alieno nomine regnare cupiebat, non ſine aliorum inuidia, obſtinationeq;. Gallis legatis auxilia expetentibus, nihil datum. Regis ætas, rei publicæ motus excuſati. De regijs nuptijs repetita mentio: auctoreque Toletano, qui omnia ſe Aragonijs Regibus debere profitebatur, inter Regem & Mariam Aragoniam nuptiæ pactæ ſunt. Octobris diè vigefimo primo, principali apparatu Medinæ Campetri ſponſalia data. ſancitum præterea, vt Catharina minor Caſtellæ Regis ſoror, vni ex Aragonijs fratribus connubio iungeretur, nullo eo quidem tempore designato. Ioannes enim inter fratres cælibes ætate maior, Iſabellam Vaſconis Regis filiam deſponſam habuerat: verùm eius coniugij ſpes repudiata, Neapolitani cupiditate. vanus is conatus fuit, vti ſuperius dictum eſt: Iſabella tamen Armeniaco Comiti coniux eſt data. Ioannes aliquandiu in Sicilia reſtitit, rebus præfectus in Blanca Regiæ locum, quem pater regni futuram hæredem reuocauit in patriam. viduæ nuptiæ certatim à Principibus ambiabantur. Ioannes Aragonius ob eximias virtutes, & ſpem fraterni regni, cæteris prælatus eſt. dos dicta quadringenta & viginti florenorum millia: cautumque, vt Blanca ante virum deſuncta, quamuis ſine prole, ille nihilominus reliquo vitæ tempore, regnum Vaſconum poſt ſoceros obtineret. Sponſalia Oliti in Vaſconibus celebrata ſunt. Dieghus Sandoualius Caſtellæ Antelatus intima familiaritate Ioanni coniunctus, qui illi gradus ad magnam potentiam fuit, paresq; opes, pro abſente Principe vicarius rebus omnibus interfuit. Hæc ſalutis anno milleſimo quadringentefimo nonodecimo geſta ſunt. Quo anno Nonis Aprilis Vincentius Ferrerius Venetiæ in Gallia Armorica obiit, vir eximie præſtans magnis virtutibus, multisque editis miraculis clariffimus, ante & poſt mortem obitam. Corpus in templo eius vrbiſ maximo eſt ſepulturæ datum.

Caſtella motus. Cap. XI.

MOVEBANTVR Caſtellæ regna, quaſi reſtore deſtituta nauis. inter diſcordes proceres Regi puero parum auctoritatis erat: imperij cura penes Toletanum, dolentibus cæteris, plus vnum ſacerdotem poſſe reliqua nobilitate. conſilium Regi datum, vt integram libe-

liberamque regni curam ipſe deſumeret. quatuordecim annorum ætatem, ad quam peruenerat, maiorum inſtituto, patrisq; teſtamento, iuſtam legitimamque eiſe capeſſenda reſpublica. Cõuentus Madriti ex omnibus prouincijs habitus. Rex quid ſuæ voluntatis eſſet, oſtendit. conſecutus eſt aſſenſus plauſusq; omnium qui aderant, iuſtum, diuturnum, fauſtumq; imperium acclamantium. Hæc huius anni principio geſta ſunt. Conſilio opus erat. quatuor abs Rege delecti, Toletanus Archiepiſcopus, maris Præfectus, Magiſter equitum, & cum his Legionis Antelatus Petrus Manricus, quem ea ætate virum ſtrenuum in paucis & prudentem fuiſſe conſidero. additus Guterrius Toletus, qui regias tabulas dictaret, magno Toletani dolore, qui ad ſe eam curam reuocabat (quippe ſcrinij Magiſter) intempeſtiue ambitioſus. Aderant Aragonij fratres, præcipua iuuenes auctoritate potentiaq; præfertim Ioannes, atq; Henricus D. Iacobi Magiſter. Hos ſibi Toletanus ingenij dexteritate, accommodatiſq; ad tempus officijs conciliat. Segobie, quò Madrito ad æſtium itum eſt, tumultus repente cõcitur aduerſus regios. parum affuit, quin pars cum parte conſligeret. ne inter fratres quidem ſatis ſida potentia, vbi nimia eſt. Ioannes, Henricusq; in partes diducti. vterque penes ſe rerum ſummam eſſe cupiebat conſortis impatiens. diſtracti proceres. Henrico Daualus Magiſter equitum atque Petrus Manricus fauebant: Ioanni Fridericus Traſtamaræ Comes, Toletanusque. Regis ætas imbecilla ſubitis offeniſis, aut intempeſtiuis blanditijs murabilis, cõtemptui magis, quàm timori erat. Corpus vt in ea ætate procerum & candidum: cæterum roboris parum, facies parum venuſta: ingenium mite, tractabile venatione & ludicris certaminibus oblectabatur: neq; à litteris abhorruit: eruditis ſermonibus libenter intererat, verſus ipſe ſermone vulgari non ineptè pangens. Hæc virtutes in puero inchoatæ, ætate ad maturitatem peruenerunt: quas vna incuria, & rerum neglectus corrupiebant. breui auditu, quamuis magna negotia tranſigere ſolitus, curis grauioribus impar: vnde aulicis ad magnam potentiam aditus, præfertim Aluaro Lunæ, quo multum & familiariter præ cæteris utebatur. Aluarum Regina mater, quod futurum erat verita, ab aula pulſum in Aragoniam amandauit. hoc rectè. illud imprudenter. quòd Regem puerum vſq; ad ſuum obitum Valliſoleti D. Pauli vicinis ædibus, ſex amplius annis limine continuit, erepta libertate exeundi, quæquamve præter miniſtros aulae ad ſe admittendi. Ne à proceribus ſubtraheretur, materiaq; exiſteret rerum nouandarum prouidebatur. miſeram regni dixerim, an Regis conditionem: reſtorem omnium publico carere, vt ne proceres quidem agnoſceret ſe adeuntes. loquendi audiendiq; commercium auferri Principi, & quaſi in cauea efferari. extingui humanitatis indolem. Indignum facinus: quaſi altilem in auario pullum, mihi ſagineſ, qui ad ſudorem & puluerem natus eſt: in vmbra & inter mulieres creſcat puellæ inſtar educatus: cui corpus debet eſſe potiùs labore & victu moderato duratum, cõtra morborum cauſas, & vt in bello frigus æſtumq; iuxta patiatur? voluptatibus frangas animum, qui dies noctesq; quaſi in ſpecula præſidere, & in omnes rei publicæ partes debet proſpicere? Næ ea mollities magno ſubditorum damno conſtabit. pueritiæ & adoleſcẽtiæ maior ætas ſimilis erit, imbecilla, lubrica, dedita libidini, ac cæteris voluptatibus. quod in hoc Principe perſpicimus. deſuncta enim matre, quaſi è tenebris

è tenebris, & ex materno utero in hanc lucem rursus egressus perpetuò hallucinatus est. magnitudine negotij obruebatur animus, aulicorum semper obnoxius imperio: quæ maxima pernicies est: vnde continui motus extiterunt & graues. Sed hæc vitia accusare facile est, emendare quis possit? quis quod verissimum est mulieribus munditias, Principibus laborem cōuenire etiam in etate tenera, affirmare audeat, apud eos qui imperij maiestatem mollitie, libidine, voluptatibusq; definiunt: ventri & turpissime corporis parti seruire, vitæ fructum vel maximum arbitrantur: Principum cupiditatibus indulgere obsequij gratissimum genus putant. ergo hæc mittantur. Principio proximi anni millesimi quadringentesimi vigesimi, Tordesillam in Vaccæis itum est. Henricus D. Jacobi Magister, siue Catharinæ Principis nuptias ambiens, siue vt aduersarios opprimeret, cum suorum manu in id oppidum irrumperens, Ioanne Mendoza regiæ Magistro, alijsq; aulicis captis, Regem etiam in suam potestatem, pridie Idus Iunij redegit, ablata libera quoquam eundi, aut decernendi facultate. magnum dedecus, grauem reipublicæ ignominiam, Rex obsessus, captus, inclusus. Sed ea indignitate, cæteri per prouinciam proceres ad arma sunt excitati, Ioanne Aragonio Duce: qui nuptijs Pompelone celebratis atque confectis in Castellam post diem quartum sese retulerat, eorum quæ acciderant fama, & multorum litteris euocatus. Abulæ regiæ nuptiæ celebratæ, modico apparatu, exigua lætitia: cum magna pars procerum abesset, Rex captiui instar teneretur. Henricus se muniendi cura, tria millia equites in eam urbem inuexerat: Ioannes frater sese Olmedi tenebat, vicinis locis parem equitum numerum sub signis habens. ad eum ex vniuersa prouincia concursus facti. infimi, medij, supremi regiæ iniuriæ vlciscendæ cōsilia communicabant. colloquij inter Principes tentata spes. Cæterum Regis conueniendi potestas, Ioanni Principi facta non est. Henricus rerum arbiter in præsentem, de futuro sollicitus, regni conuentus in ea vrbe agitari curat. libera suffragia non erant, vrbe à militibus occupata, circumsesso armis senatu. paucis repugnantibus Henricus, quæ gesta erant, omni noxa liberatus est: quin vt facinoris premium esset Rege concedente, à Martino Pontifice impetratum, vt Magistri D. Jacobi principatus, ditioq; vniuersa Henrici posteris hæreditaria esset. nouum reipublicæ vulnus atq; grauissimum, nisi maiori ætate id decretum à Rege esset rescissum. Quod vnum supererat, Catharina Princeps vna maximè, Henrici cupiditati obstitabat, negans eum virum passuram, qui armis & immanitate extorqueret, quod officijs & beneuolentia erat impetrandum. victa tamen siue imbecillitas, siue inconstantia. nuptiæ Talaueræ in Carpetanis, quo abs Rege Abula itum est, principali apparatu celebratæ sunt. dos dicta Villenæ principatus Ducis nomine. Alvaro Lunæ aulicorum principi pro nauata opera Gormatium oppidum dono datum: qui illi gradus ad supremam potentiam fuit, paresq; opes. Salmanticæ D. Bartholomæi collegium extruebatur, impensa Dieghi Anaiæ, (qui ipso Constantiensis concilij tempore Conchensem ecclesiam Hispalensi mutarat) amplis vectigalibus attributis, vnde collegæ idoneo numero vitam sustentarent. ad exemplar Bononiensis collegij, quod ab Egidio Cardinali, Hispanis iuuenibus litteris informandis constitutum, Italica peregrinatione præfens erat contemplatus. Anaiæ exemplum æmulati viri principes

tota

rota Hispania multa domicilia litteris ædificauit, annis consequentibus (vnde veluti ex arce sapientiæ viri magno numero prodierunt in omni litterarum genere excellentes) maiora in ea vrbe tria, Vallisoleti quartum, quintum Compluti: minorum numerus iniri vix potest. Vno tempore Aragonijs & Lusitanis ad noua imperia aditum superi aperiebant. Henricus Lusitani filius ex astrorum cognitione, in qua magnam vitæ partem cōsumpserat, suspicatus est in Oceani maris vastitate ad nouas insulas nouasq; gentes cursum patere. missis classibus tentatum, si quod operæ pretium existeret. Olisponem inter & Fortunatas insulas, medio propemodum interuallo, insula hoc anno reperta, angusta quidem spatijs, cæterum eximia cæli soliq; bonitate: vt condensæ syluæ indicio erant, cædua; materia: vnde insulæ Maderæ nomen est factum. Ab hoc principio extrema Africæ littora lecta: atq; ad vltimas orientis Solis oras, Asiam, Indos, Sinas, inuicta virtute à posteris penetratum est, ingenti gloria nominis Lusitani, pari prouentu. Ioannam Reginam Neapolitanam Ludouicus Andegauensis intra Neapolim obsidebat. belli causæ, ducta ex antiquo cum ea regia inimicitia, Reginæ ipsius non satis tectæ libidines. quas Iacobus vir cum sanare non posset, in Galliam abierat: vbi aliquanto post tempore, principali vita abdicata, atq; in cucullati sacerdotis morem detonsus, Franciscanis monachis sese adiunxit. Ludouici adiutor præcipuus Sfortia, magni nominis ea tempestate Dux, Braccij obtrectatione in quem erat Regina propensior. prope res erat cōfecta, cum Alfonso Aragonius Rex eo nomine V. excellenti virtutum indole, recensq; Sardinia domita, pacataque clarissimus, in auxilium est euocatus, regni Neapolitani spe obiecta, ex adoptione Reginæ, quoniam alia prole carebat. occasionem ille amplificandi imperij, quæ vltro offerebatur, non prætermisit. Aragonia classe è Sardinia missa, Neapolitana obsidio dissipata est. operæ premium fuit, in conuentu Principum adoptionis tabulæ recitatæ ad sextumdecimum Kal. Octobræ, quam Romanus Pontifex aliquanto post tempore ratam habuit. nihil disputo de iure. magis disputatio facilis est, quàm necessaria. Ab hoc certè principio diuturna bella atq; internecina Gallis & Hispanis nata sunt, alia ex alijs ad nostram ætatem nexa. Alfonso Sardinia subdita, Corsicaq; Genuensibus occupanda relicta, in Siciliam maturauit: Panormumq; tenuit, sublata mora, speiq; insistens no ui regni confirmandi. eò ardentiori cura, quod ante quintum annum inspectis altris, aut occultiore arte Mathematicus: Cælum, dixerat, Alfonso Rex magna & mirabilia portendit. ad imperium Neapolitanum te fata vocat, breue primum, ne terrearis, neu dimittas animum. Datur tibi certa sedes, ingentes opes, multum hominum. Ad regnum reuocato, tantum copiarum accedet, vt vel venatoribus, etiam opimi principatus obuenturi sint. Deo fretus perge, quæ tua te fortuna vocat, certus omnia prosperè casura, atq; ex animi sententia præclare.

40

Henricus Aragonius captus. Cap. XII.

NON resistere in vno gradu Castellæ motus, calamitatesque graues, à paruis quamuis iraitijs concitatæ, Regi super insitam animo ignauiam ablata libertate, ciuili ex ea re discordia. Talaueræ curia erat,

erat,

erat, uti ante dictum est. Rex quasi animo curis vacuo, sese venatione oblectabat. ea specie ad tertium Kalend. Decembris oppido egressus, Montalbani fuga abiit: arcem tumulo terreo impositam, Talaueram inter & Toletum, medio ferme spatio, Tago amne præterfluente, subiecti agri præcipua bonitate. fugæ suæ, comesque Aluarus Luna, iam tunc Regis potens. ægrè id tulit Henricus, memor patrati facinoris, atque ex conscientia digna metuens. noua audacia raptim contractis copijs Montalbani obsessa: ab impugnatione tamen cessatum. id vnum Regis circumsessi quamuis, reuerentiæ datum est. fiebat concursus procerum, ad eam iniuriam vindicandam, Toletani Præsulis, Ioannis Aragonij, Henrici maris Præfecti. sed par periculum proponebatur, utraque parte victrice. interim in arce annonæ angustia erat, iumenta, equique profana foedaque in cibos versa. decimo Idus Decembris soluta obsidio est. Henricus Occaniam abiit, suæ ditionis validum municipium, armis defendere bellum paratus. Regi Talaueram repetenti Ioannes, Petrusque Aragonij fratres occurrunt. salutant inter se. Henrici audaciam accusant. ad arcem Villalbam Montalbano vicinam, conuiuio regio excepti. fallacibus blanditijs vtrique certatum. retro inde redire iussi. Aluarus Luna etiam consilij auctor, solus ad summam potentiam euadere satagens: vnde maiori impetu præcipitaret. Versus ex eo reipublicæ status, fortunaque partium immutata. Talaueram se Rex contulit, in eo municipio natalem Christi diem celebraturus, ineunte anno millesimo quadringentesimo vigesimo primo. mox in Vltiorem Castellam itum est, ubi maiora præsidia erant, magisque synceræ prouincialium voluntates. Henrico Aragonio Villenæ principatus attributus erat, dotis nomine, uti paulò ante dictum est, magna tamen obreptatione, inuidiaque incolarum, negantium rata fore, quæ vi extorta essent. Contra leges & instituta priorum Regum eum principatum alienari nefas esse, recens pecunia redemptum, ne in Aragonij Regis potestatem veniret. Quid aliud esset nobilem principatum in regni confinibus Henrico tradere, quam publicam salutem prodere, Aragonijs aditum in Castellam patefacere? A verborum disceptatione, ventum ad arma. Henricus præceps natura, cui audacia potius consilia, quam moderata place- rent, missa militari manu, omnia oppida occupauit, vno excepto Alarconio, quod loci firmitate defensum est. nunc iusso discedere ab armis, copiasque dimittere, neque obtemperanti, is principatus regio edicto, viribusque detractus. abrogatum præterea, quod de D. Iacobi ditione erat concessum, ut hæreditaria esset. hæc initia magna rerum moles est inseguta. Henricus enim iniuriæ dolore percitus, Ocania discedens, ad Regem festinare constituit, mille & quingentos equites secum ducens, præsidij causa. Guadarramam ventum. montes superati: atque in ipsum Regis conspectum, qui sese Areuali tenebat, penetratum. periculum erat, ne ad pugnam procederetur. Eleonora Regina, de Henrici filij salute sollicita, vltro citroque comendo, impendentem tempestatem depellere conata est. idem facit Lupus Mendoza Compostellanus Episcopus. Persuasum Henrico uti copias dimitteret. pessimi exempli rem esse dictitantibus armis extorquere velle, quod legibus & æquitate posset. Arma tenenti, quid dari posset? cum potius maiestatis crimine teneretur, deponenti omnia ex sententia obuentera.

rura. Regum patientiam exacerbare, paucis impune fuisse. tardos impetus habere, sed vehementes, exitialesque. sic in præsentis discessum ab armis. Blanca Vasconis Regis filia, ad quartum Kalend. Iunij, filium viro peperit, cui Carolo, de cui appellacione, nomen fuit. Castellæ eum Rex de sacro fonte suscepit, socio adhibito Aluaro Luna, cui eum honorem haberi voluit. nihil tunc immodicum videbatur, crescente hominis gratia. Regni conuentus Toletum prius deinde Madritum indicti. eo consilio in Citeriorem Castellam profecti Rex & Regina Toletum peruenerunt, ad decimum Kalend. Nouembris. Henricus Aragonius, Daualus Magister equitum, Petrus Manricus Antelatus ad eos conuentus euocati similitates excusabant, quæ illis cum viris principibus erant. Inter Alfonso Aragonium, & Ludouicum Andegauensem de regno Neapolitano graue certamen erat. Alfonso sese Neapoli tenebat: Auerfam locis vicinam obtinebant Galli: vtrique in alteros excursiones factæ. Cerra quarto ab vrbe Neapoli lapide Aragonijs copijs circumfessa, loci munitione, præsidijque virtute defensa diu, dedita tandem Alfonso est. Petrus Aragonius, & fratris litteris, & sua sponte incitatus, Rege Castellæ concedente, ad id bellum profectus abiit, principio anni millesimi quadringentesimi vigesimi secundi. Quo tempore Madriti generales conuentus agebantur. aderat Ioannes Aragonius, alijque viri principes magno numero. Toletanus Præsul valetudine impeditus, adesse non potuit. Henricus & socij, cum vis a Rege pararetur, nisi ad conuentus accederent, consilio inter se communicato, ut Henricus & Gasias Manricus irent: Daualus, atque Petrus Manricus resisterent, seseque locis tutis tenerent, inter se decreuerunt. Idibus Iunij, Henricus, Gasiasque Madriti præsto fuerunt. exceptis hospitio, atque liberaliter habitis, proxima luce cum Regem salutaturi in arcem eius accitu accessissent, vincula iniecta sunt. Henrici custodiendi cura Gasias Toletum Oropesias regulo demandata. Moræ arx custodia designata. Virgelitanus Comes, qui à superioribus annis in ea arce seruabatur, Madritum translatus est. In conuentu maiestatis lege postulati sunt, quasi consilia prodenda reipublicæ cum Mauris perpetuis Christiani nominis hostibus communicassent. quatuordecim epistolæ Magistri equitum ad Iuzephum Regem in eam sententiam productæ, recitataeque. Atrox id crimen visum est. Henrici, Gasiasque bona iudicium sententia publicata. idem sancitum de Petro Manrico, qui ad eius rei famam Turiasonem abierat, atque de Daualo Magistro equitum, qui rebus desperatis cum Catharina Henrici vxore, Seguram prius locis præruptis in Contestanis situm oppidum, arduumque ascensu, se contulit: deinde in Valentinos fines dilapsus fuga est, ampla ditione relicta, quam in Castella obtinebat, Arcobriga, Ariona, Osorno, & Ribadeo, Candaleda, Arenis, aliisque oppidis magno numero. vnde Daualorum familia ex magnis diuitijs, magnaue potentia, in præceps abire cœpit. ex aliena ruina, ut fit, creuere alij, Fagiardi, Henricij, Sandoualij, Pimentelij, Stunica. Suspicio fuit eas epistolas confictas fuisse: & magni auctores restantur, Ioannem Gasiam, qui Daualo à commentarijs erat, quæstione tormentis habita, eas se composuisse confessum: sed id suppressum, quoniam Regis intererat, & procerum aliorum. & de confesso tamen, tanquam de conuicto rerum capitalium,

talium, vti alio loco monstrabimus, supplicium sumptum. certè Aluarus Luna Magister equitum in Dauali locum suffectus est. Gonsaluus Messias D. Iacobi militiæ pro Magistro moderator, cum libera decernendi potestate creatus. Tantis rebus vno tempore perfectis, Complutum Rex abiit. quo tempore filia illi Illescis nata est ex vxore, tertio Nonas Octobris, cui Catharinæ nomen est inditum. explorata Reginæ fecunditas, spes masculæ prolis, puellæque ortus vniuersam prouinciam lætitia, & gratulatione compleuit. quam Toletani Præfulis obitus breui consecutus, nonnihil conturbauit. Compluti ad duodecimum Kalend. Nouembris ex diuturno morbo consumptus est. sepulcrum marmoreum in D. Petri templi maximi Toletani sacello, quod eius impensa erat ex-
10 tructum, eleganti opere cernitur. In defuncti locum Ioannes Contrerius Toletanus Decanus, patria Riaccensis cooptatus à collegio, Romam continuò abiit, vt electionem Martino Pontifici probaret, vti erat more susceptum. biennium ferme cundo, redeundoque consumptum.

Rex Maurus obiit. Cap. XIII.

TOLETI, quo Rex Castellæ soluto procerum conuentu quam primum abiit, reipublicæ forma immutata est, perturbatæ antea, & partium disidijs obnoxia. sex AEdiles biennes creari consue-
20 uerant, ex plebe terni, totidem ex nobilitate. hi duobus prætoribus & licitorum duci coniuncti, quadam senatus imagine res communes gubernabant, admittebantur è Patricijs alij quicunq; interesse vellent, cum iure suffragij: quæ magna peruersio erat, senatoribus partim incertis, partim temporarijs. vtrunq; nouo Regis edicto procuratum: sancitumque vt quod Burgen-
30 sibus datum erat ab Alfonso Regis tritauo, sedecim senatores, pari è nobilitate atque populo numero, Toleti essent, proprij dum vita maneret. quod eorum maior pars decreuisset, id ius fasq; esset. in defunctorum locum Regis nominatione succederent alij. Vnde is magistratus venalis esse cœpit. sic plerunq; in
40 contrarium vertuntur, quæ à sano principio suscepta erant. Maiori causa aliquanto post Pompelone regiminis ratio correctæ est, in tres prætores antea diuisi, qui totidem vrbis partibus iura dabant: suburbio, ciuitati, atque illi vrbis regioni cui Nauarreriæ nomen erat, magna sæpe partium contentione, qualem in
multiplici imperio fuisse fides est. annuus prætor iuridicundo à Carolo Vasconum Rege constitutus est, adiunctis senatoribus decem, cōmoda publica iuratis, vniuersisq; ciuibus reuocatis in vnum reipublicæ corpus. Ioanni Comiti Fuxensi, Gasto filius ex vxore natus est: cui cum ætate mirabili rerum humanarum varietate ad regnum Vasconum aditus est patefactus consequentibus annis Carolo extincto, quem in auiti imperij spem ex Blanca Ioannes Aragonius susceperat: miseratque cum matre ad Regem auum. Vianæ is Princeps continuò
40 est renunciatus, multis alijs municipijs adiunctis, ac nominatim Corella, Peraltaq; nouo in Vasconibus exemplo, ex imitatione tamen finitimarum gentium, vt is principatus Regum maioribus filijs legitimus esset sancitum, lege in perpetuum lata ad tertiumdecimum Kal. Februa. eius seculi anno vigesimo tertio.
quinto

quinto post mense agente auro, in infantis verba à cunctis regni ordinibus iuratum Oliti, vbi se Rex ingrauescente extremaque ad eò ætate multus tenere consueuerat, locorum amœnitate palatijque, quod extruxerat, elegantia & magnificentia inuitatus. Rex Castellæ identidem in minori etiam ætate, à Lusitano fuerat per legatos de fœdere, paceque appellatus. diuturnis calamitatibus vtrunque gentem vexatam, finem malis, aut modum esse debere. nunc hæcenus Lusitani postulatæ datum, vt induciæ nouem & viginti annorum essent: cautumque ne alterutri in alteros eo decurso tempore arma sumerent, nisi bello per feciales ante annum & dimidium denunciato. Eæ induciæ voce præconis Abulæ, vbi Castellæ Rex erat, promulgatæ magnam genti lætitiã pepere-
10 runt. pro diuino munere ad omnia templa supplicationes habitæ. inter processus ludis, conuiujs, comitateque certatum. ludicrum militare commissum. Ferdinandus Castrius Lusitani legatus, equo regio, & paludamento insignis, dum cæteros ad certamen prouocat, plerisque experiri detrectantibus, à Roderico Mendoza, Ioannis Mendoza filio, primo ictu ad terram prostratus, magnum vitæ periculum adiit. afflicto Rex omnem humanitatem exhibuit: restitutumque, atque magnificè donatum, remisit in patriam. Inter Castellæ, & Aragoniæ Reges legationes repetitæ. Mendoza Almafani regulus Neapoli Henrici Principis capti causas explicatæ: Catharinam eius coniugem, Daualum Magistrum equitum, perfugas alios reddi postularat. noui de vtraque re legati ab Aragonio, ad Castellæ Regem missi. legationis princeps Dalmarius Tarraconensis Præful. Leges Aragoniæ excusatæ, nefasque vlli esse, ad eius gentis præsidium confugientibus patrociniū denegare: fidem publicam, qua consisi venerant, violare contra ius gentium fore. Præterea explicatum, quo in statu res Neapolitanæ essent. suspiciones inter Reginam & filium multiplices exortas. vrbes & oppida in partes scissa. ex summo conuerti fortunam Aragoniorum cœpisse. periculum esse, ne veniretur ad manus. Alfonso Regina querebatur, plus
20 tibi auctoritatis rebus gerendis arrogare, quam pro concessa potestate. dare præfecturas, mutare præsidia, milites in ipsius verba sacramento adigere. leges, gentis instituta, moresque immutare, atque peruertere. Hæc illa in Alfonso accusabat, vario & mutabili ingenio scœmina: cui tædium præsentia fecerat, in timore benigna, post victoriam ingrata, vitio prauitatis humanæ. Alfonso Regina imbecillitatem animi verebatur, & malè cautos amores non ferebat. eam procul ab vrbe Neapoli in Catalaunos submouere cogitabat. eo consilio classem in Hispania instrui mandauit. id non fessellit mulierem, seu per se suspicacem: seu quia in domestico dissidio occulti quicquam esse non poterat. Ex eo tempore parum sancta societas inter vtrunque gentem esse. vtrinque querimonias iactari, vtrosque se insidijs petitos accusare, neutros falso. Rex se in arce noua tenere, Regina ad portam Capuanam, loco, arcis instar firmissimæ, munito. Dux factiones Neapoli exortæ, Aragoniorum & Andegauenium, nomina genti inuidiosa nostra etiam & parentum ætate. Simulat Rex valetudinem. Ioannes Caracciolus Senescalus maiori apud Reginam gratia, & auctoritate, quam honestum esset, inuisendi causa accedens
40 capitur: mox ad portam Capuanam aduolatur. portis clausis ponteque sublato,
O o o a vita

vitatum periculum, Alfonsusque repulsus est. sagittis, & missilibus pugnatum, non absque Regis periculo: ab ijs initijs ventum ad manus, diuisaque studijs ciuitate, in ipsis plateis acie dimicatum est. melior initio fortuna partis Aragoniæ fuit. urbem in potestatem redacta, direptaque, atque incensa magna ex parte, arx vbi Regina erat circumfessa: supremoque conatu impugnata, loci firmitate, præsidijque fide stetit. præsto tum Regiæ affuit Sfortia e propinquo, vbi castra habebat, auxilio euocatus, tum Alfonso e Sicilia Bernardus Cabrera, e Catalaunis classis, in qua duæ & viginti rostratæ naues, octo onerariæ erant. Ea classis ad quartum Idus Iunias Neapolim appulsa Aragonias vires, quæ labare cœperant, confirmavit. denuò intra urbem dimicatum. nouæ cedes, nouæ direptiones factæ. Regina Auerfam deducta, proferebatur Sfortia cum præsidio militari, ad quinque milia ciues sua studia professi. captiuorum permutatio facta: Caracciolusque redditus libertati: Ventum ad extremum. Regina Alfonsi adoptionem, vt ingrati animi rescindit Nolæ ad vndecimum Kalend. Iulij. Ludouicum Andegauensem tertium eo nomine, secundi filium, Roma euocatum, in eius locum substituit, ac Calabriae Ducem renunciat: qui principatus regni destinatis hereditibus dari consuevit. auctores consilij, Sfortia Caracciolusque. paruis momentis magnæ inclinationes fiunt, in omni reipublicæ parte, in bello ciuili maximæ, quod opinione hominum, fama; gubernatur. fortuna Aragoniæ partis ex eo conuersa, immutataque; Braccius quem Sfortiæ opponeret, ab Alfonso accersitur e Vestinis vbi Aquilam obsidebat. venire ille recusauit, seu diffidētia victoriæ, seu spe eius urbis occupandæ, totiusque vicini tractus. ergo Alfonsus necessariò in Hispaniam nauigare constituit, æger mora, impatiensque, ad noua belli subsidia colligenda: tamen alia species erat, Henrici fratris a vinculis eximendi. Petrus alter Alfonsi frater, rebus, bello, paceque præfectus, ad quem summa imperij rediret. Iacobus Caldora, alijque ex vtraque gente Duces adiuncti. Caietæ priuatim Antonius Luna Præpositus, filius Artaldi Lunæ Calatabelotæ Comitæ. Quo tempore Regi Castellæ Placentiæ, Talaueræ, atque Madriti agros, & oppida obeunti, filia altera ex vxore nata est, ad quartum Idus Septembris, cui Eleonoræ nomen est inditum. Rex Maurus Iuzephus Granatæ decessit, anno Arabum octingentesimo vigesimo sexto. successit Mahomad filius regno tertium ablato, & perpetuis calamitatibus, quàm alia re gesta nobilior futurus. Regis Castellæ amicitiam publicè coluit initio: Muleium Tunetanum Regem magnis officijs deuinxit. prouidus barbarus aduersus externam vim, si ab alterutra gente ingrueret, perfugium apud alteros parare satagebat. præsidium, quod in ciuium beneuolentia firmissimum est, parare non potuit; læuus manu, vnde illi cognomen, læuus consilio, sinistra fortuna.

Henricus Aragonius liberatur. Cap. XIII.

ETRVS Luna, cui in Pontificum dissidio, Benedicto tertio decimo nomen fuit, Peninsulæ, vbi se tenebat loci munitione pontificum nomen retinens decesserat ad decimum Kalend. Iunias, ipso Pentecostis festo die, etate grauis, atque ad eò nonagenarius. quod mira-

miraculi instar fuit, in tanta rerum varietate, tantisque procellis, tandiu produxisse vitam. corpus in eius arcis templo compositum funere translatio. Ludouicus Panfanus ciuis Hispalensis, atque e familia Alfonsi Carrillij Cardinalis sancti Eustachij, pro certo affirmat in proprio commentario, Benedictum veneno fuisse peremptum, infectis nebulis dulciarijs, quibus in secundis mensis libenter vescebatur, a Thoma monacho, quo is multum & familiariter utebatur. de confesso, atque conuicto sumptum supplicium, corpore in quatuor conscripto partes. Consilij auctorem Cardinalem Pisanum ad capiendum Benedictum in Aragoniam legatum, Dertusa vbi se tenebat operi intentus, aufugisse metu Roderici, Aluarique, patruum Benedicti indignam cædem vlsceri parantium, Legati haud dubium capite: nisi celeriter Hispaniæ finibus discessisset, re ex sententia patrata, neque dissidio tamen composito. Nam duorum, qui supererant, Cardinalium nominatione Egidius Munotius Barcinonensis Canonicus, in defuncti locum susceptus est. Vile erat ac nihili, quod ad eas sordes abijciebatur. & ipsum nutantem, atque aduersus consensum orbis terrarum oblatum honorem, suscipere recusantem, Alfonsus Aragonius Rex confirmasse fertur, ineundi; Pontificatus auctorem extitisse, Clementis VIII. nomine. nimirum Martino Pontifici ægrè facere cupiebat, ad Andegauenses propenso, ab Aragonijs rebus auerso: qui Ludouicum Andegauensem antea Regem Neapolitanum, Romanæque ecclesiæ beneficiarum nuncuparat: & nuper abdicatam a Ioanna Regina Alfonsi adoptionem probasse videbatur, viresque contra illum, & consilia participasse. Ex decreto concilij Constantiensis conuentus Papiæ Episcoporum haberi cœptus Senas Hetruriæ nobilem ciuitatem, propter vim pestis grassantem translatus. eò vndique Episcopi & oratores missi. suos etiam misit Alfonsus: mandauitque, vt Benedicti causam diligenter agerent: ereptique per iniuriam pontificatus, litem intenderent. absterruit ea mentio Martinum: studiaque restinxit in Andegauenses concitata. festinanterque, soluto conuentu, atque in tempus aliud reiecto, Episcopos, & oratores discedere iussit, veritus ne renascente dissidio, nouis difficultatibus orbis Christianus implicaretur. Interfuit conuentui Ioannes Contrerius Toletanus, Primatis nomine Archiepiscoporum primus Martini Pontifici. concessu, vt gemina eius diplomata indicio sunt: quorum exempla adscribimus, inter Toletani templi schedas forte ab amico reperta. Cum Patriarchæ & Primates vnum sint, & solum nomine differant, dignum censemus & debitum vt eisdem honoribus etiam potiantur. Hinc est quod nos de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, cuiusuis ambiguitatis super hoc ortæ, vel orituræ dubium tollere volentes auctoritate apostolica tenore presentium declaramus, venerabilem fratrem nostrum Ioannem Archiepiscopum Toletanum, qui Hispaniarum Primas est, eiusque successores Archiepiscopos Toletanos, in Capella nostra, concilij generalibus, sessionibus, consistorijs, & locis alijs quibuslibet tam publicis, quam priuatis, quoscunque, sedis Apostolicæ notarios & alios Archiepiscopos non Primates, etiam si ætate & promotio ne priores fuerint, præcedere debere, quæadmodum venerabiles fratres nostri Patriarchæ illos hactenus præcesserunt & præcedunt. volentes & eadem auctoritate statuentes, vt idem Ioannes Archiepiscopus & successores sui, ac quicumque, alij pri-

,, mates, Notarijs, & alijs Archiepiscopis nõ Primatibus, prædictis in Capella, con-
 ,, cilijs, selsionibus, cõsistorijs & locis huiusmodi de cætero perpetuis futuris tem-
 ,, poribus ad instar Patriarcharum prædictorum præponatur & præferantur æta-
 ,, te & primæuis promotionibus Archiepiscoporum non Primatum huiusmodi,
 ,, cæterisq; contrarijs non obstantibus quibuscunq;. Hoc primi diplomatis exem-
 ,, plum est. alterius subiicimus. Quãquam venerabiles fratres nostri Archiepisco-
 ,, pi & Prælati in generali concilio constituti, pro statu prospero vniuersalis ec-
 ,, clesiæ atque nostro & conseruatione libertatis ecclesiasticæ, curis, vigilijs labo-
 ,, rare, & diligenter intendere teneantur: tu tamen quem Hispaniarum Primatem
 ,, esse tenemus & asserimus: & propterea quemadmodum iam pridem in nostra
 ,, curia experientia docuit: delectis filijs nostris & Apostolicæ sedis notarijs, qui
 ,, prælati alijs præferuntur, præferendis: sicut in concilio eiusque selsionibus
 ,, & alijs locis publicis præferaris: eò debes feruentius animari & vigilantius in-
 ,, tendere ad omnia concernentia statum catholicæ ecclesiæ atque nostrum: quò
 ,, propter huiusmodi primatiam excellentiori titulo dignitatis fore dignosceris
 ,, insignitus. Quocirca fraternitatem tuam, quam fide feruentem & in bene ge-
 ,, rendis rebus dicti concilij circumspectam esse non dubitamus, requirimus &
 ,, hortamur: vt cum Hispaniarum Primas existas, sicut prudenter agis iuxta da-
 ,, tam tibi a Domino sapientiam, illa omnia in eodem concilio circumspectas,
 ,, consulas & prouideas: quæ pro felice statu Romanæ ecclesiæ honoreq; nostro
 ,, & Apostolicæ sedis tibi necessaria, vel vtilia videbuntur: & quæ ad laudem
 ,, Dei & pacem Christi fidelium noueris pertinere. Datum Romæ apud sanctum
 ,, Petrum Nonis Ianuarij, pontificatus nostri anno septimo. Hæc ante. Nunc Al-
 ,, fonsus in consilio perstans in Hispaniam nauigandi, conscensa classe, in qua
 ,, triremes decem & octo erant, onerariæ duodecim, Neapoli soluit Octobri
 ,, mense dimidiato. Iniquum anni tempus erat. Itaque coortis tempestatibus dis-
 ,, iectæ in varia loca naues, correcto tandem cursu, Mafiliam tenuerunt, vr-
 ,, bem in ora Phocænsis Prouinciæ nobilem, celebrem portu, & Andegauen-
 ,, sium imperio parentem ea tempestate. ruptis catenis penetratum in portum
 ,, est. pugnatum acriter mari, terraque ad multam diem. noctis superuentu. Car-
 ,, donæ Comes Folchius abstinentum certamine iudicabat. certa pericula esse,
 ,, ignotas vrbes plateas, intus hostes, & cuncta insidijs opportuna: ne si pateant
 ,, quidem portæ, nisi exploratò, nisi luce intrandum negare. Contra Ioannes
 ,, Corbera instandum percussis disputabat: neque dandum spatium, quo vires,
 ,, animosque colligerent. Hæc placuit Regi sententia. certamen instauratum.
 ,, magno impetu in vrbem irrupitur. multum audaciæ per tenebras irrupen-
 ,, tibus fuit: magna rapiendi scelerumque licentiã. Illud religiosè: sceminæ inco-
 ,, lumes conseruatæ, quæ ad Diuorum templâ confugerant: ac ne res quidem quas
 ,, detulerant ablata. vtrunque Regis edicto. Vrbe relicta, prædaque in naues im-
 ,, posita, sine anni discessum. D. Ludouici Episcopi Tolosani Carolo secundo
 ,, Rege Neapolitano geniti ossa Valentiam in Edetanis delata: quo se Rex con-
 ,, fecta nauigatione retulit, alijs vitatis ciuitatibus: quo vicinior Castellæ, de
 ,, Henrici fratris liberatione ageret. Cognito eius aduentu Castellæ Rex le-
 ,, gatos mittit, principio anni millesimi quadringentesimi vigesimi quarti, qui
 ,, reddi-

redditum patriæ, partasque victorias gratularentur: deinde restitui perfu-
 gas atque ad iudicium dedi, de quo tandiu fuerat contentio, nouo conatu
 postularent. hi legati Valentiaë auditi ad tertium Nonas Aprilis. Quo tempore
 res Aragoniæ Neapoli quidem vehementer inclinauerant: ac penitus
 oppressæ erant, Sfortia quamuis tanti nominis Duce, dum Aquilæ obsidionem
 dissipare contendit, à Braccio circumsessæ Aterni fluminis hibernis imbribus
 inflati, in transitu extincto ipsis Ianuarij Nonis. Tenue id leuamen erat Fran-
 cisco Sfortia idonea iam ætate paternas partes implenti. Accessere externæ vi-
 res. Martinus Romanus Pontifex atque Philippus Mediol. Dux Pontificis
 10 opera partibus conciliatus. ab eo Genuæ idonea classis instructa, missaq; Duce
 Guidone Taurello. affuere copiæ terrestres. Caieta momento temporis capta,
 missa per conditiones Aragonio præsidio. vis admota Neapolim. venientibus
 Iacobus Caldora vrbis præsidio Præfectus, cum ijs consilio communicato,
 pactusque stipendium, quod ab Aragonijs debebatur, vltro portas aperuit.
 insidias vitæ suæ à Petro Principe comparatas factò prætendebat: cum pro in-
 genio, infidus esset, mobili animo, auidus rerum nouarum. Pridie Idus Apri-
 lis amissa Neapolis, duabus tantum arcibus retentis, Noua atque ea, cui ab
 Quo nomen est mari circumfusæ, exiguæ quidem angustæque spatijs, firmis-
 mæ tamen. Neapoli capta, cætera victori prona erant. vrbes & oppida certa-
 20 tum diditionem facere. Id ægrè Aragonium Regem habuit, importunis Cas-
 tellæ Regis actionibus, grauissimam plagam acceptam. flagrabat vindictæ cu-
 piditate: sed omnia tamen tentare constituit, priusquam bellum attingeret. rur-
 sus Dalmatius Præful legatus Ocaniæ dato senatu sui Regis mandata coram
 Castellæ Rege explicuit. Debere eum æquitate postulari tandem, sin minus
 Henrici propinquitate, fraternisq; precibus moueri. Si quid peccatum erat, satis
 pœnarum diuturnis vinculis datum. Sibi præiudicatum esse, nisi fratre libera-
 30 to, causam non deserere. Tibi, inquit, Rex maxime considerandum, ne priuatis
 tuorum cupiditatibus indulgendo, vtrunque gentem nouis obijcias calamitati-
 bus, si ventum erit ad manus. Erant in Castellæ regia plerique gratia, auaritia,
 timoreq; de prauatione Henrico liberato, suscepti eo capiendo cõsiliij pœnas lue-
 rent, bonaq; exulum eriperentur, contactu alienæ ditionis contaminati. horum
 studijs fauebant alij. ante omnes Aluarus Luna nimia gratia potentiaq; ferox,
 satis magnum fructum ratus, si præsentibus frueretur, neq; longius conspectum
 intendens. his impediens nihil effectum: ac ne impetratum quidem, vt in-
 ter se Reges colloquerentur. Dimissis Aragonijs legatis, Castellæ Rex Burgos
 abiit: quo tempore Augusti die decimo, Catharina eius filia Madrigale extin-
 cta in Vaccæis est. Corpus Olgis sepultum. is mœror breui noua lætitia & ma-
 xima mutatus est. Vallisoleti Henricus infans ex Regina natus est, ipsis Ianua-
 rij Nonis, inchoante eius seculi anno vigesimo quinto. infanti de sacro fonte
 40 susceptores à patre Rege adhibiti, Henricus maris Præfectus, Aluarus Luna,
 Dieghus Sandoualuis Antelatus Castellæ cum vxoribus. Mense Aprili in infan-
 tis verba cuncti ordines sacramento adacti, post patrem Regem futurum. Ara-
 gonius Cæsaraugustæ bellum omni conatu comparare: militum, equorum, armo-
 rum apparatu prouinciæ strepere. de eo bello defendèdo Vallisoleti deliberatio
 suscepta

suscepta est. variæ dictæ sententiæ. pars continuo decernebat bellum, pro-
 ci ore, in ipso conflictu ignavi. alij cautiore omni ratione tempestatem eam
 procurandam iudicabant: ac nisi necessariò ad manus venire recusabant. Regis
 sententia anceps erat, neque quid optimum factu foret, satis providebat animo.
 Carolus Rex Vasconum de eius controuersia euentu sollicitus, in quo salus pu-
 blica vertebatur, legatis ad Castellæ Regem Petro Peralta regiæ Procuratore,
 & Falce, qui erat ipsi à commentarijs, contentione pacanda suam operam polli-
 ceretur. Magna legatorum diligentia rem propemodum confectam, litteræ ab
 Aragonio allatæ disturbarunt, Ioannem fratrem ad se euocantis imperio, quasi
 de rebus magnis deliberaturi. discedit ille inuitus (sic videri voluit) impetra- 10
 taque abs Rege Castellæ venia, dataque potestate de tota controuersia, quæ in-
 ter patruales Reges erat, paciscendi, in Aragoniam abiit. Erant ad Turiasonem
 Aragonij Regis castra in Castellæ fines irrumpere parantis, nisi satisfactum
 esset, vsq; adeo in vindictam præcipitis, vt præ eo res Neapolitanas negligere
 videretur, vbi nouam plagam acceptam nuper esse nunciabatur: Braccio ad
 Aquilam prælio insigni victo cæsoque ad octauum Kalend. Iunias, Duce in
 paucis ea ætate nobili. Confidentia animi, hostiumque contemptus exitium at-
 tulit. ad Aquilam, quam urbem Braccius obsidebat, ancipiti pugna dimicatum
 est, ductore pontificij exercitus Iacobo Caldora. Garrillij Cardinalis propin- 20
 qui duo Ioannes, Sanctiusque victoriæ præcipuam laudem tulerunt, præstanti
 virtutum indole iuuenes. Picenum etiam copijs pontificijs præfecti, à Brac-
 cio ante occupatum, mox eripuerunt. Interfecti Braccij corpus Romam dela-
 tum, quoniam à piorum numero exemptus erat, ad D. Laurentij pro foribus in
 loco profano sepultum est. Inde Eugenio quarto Romano Pontifice Perusiam
 translatum, in nobilissimo sepulcro ritè condidit Nicolaus Fortebrachus: qui
 Roma capta eum honorem auunculi defuncti manibus habendum curauit. Flo-
 rentiæ in Hetruria Petrus Frias Hispaniæ Cardinalis decessit. corpus in His-
 paniam relatum, Burgis in templo maximo tumuli honorem habet. ex obscu-
 ro genere tenuique fortuna, conspicua forma, industria, atque dexteritas, Re-
 gum gratia Henrici Ioannisque ad amplissimos honores euexit. mediocris sta- 30
 tura fuit: turpis vita auaritiæ sordibus atque libidine. accidit vt Burgis cum Se-
 gobiensi Episcopo Ioanne Tordesilla rixaretur. eum Cardinalis è familia qui-
 dam fuste eodem die dolauit. atrocis facinoris inuidia penes herum stetit,
 quamuis inscium: vti is postmodum est confessus, qui tetri facinoris patrator
 fuit. sed exoptulantibus tamen proceribus superbiam hominis immodici &
 pristinæ sortis obliti edomandam, in Italiam Cardinalis abscedere fuit com-
 pulsus. Pecunia cuius vim magnam struxerat, abs Rege occupata. quæ præci-
 pua causa exitit exilij maturandi. sic pereunt malè, perduntque thesauri prauis
 studijs quæsit. viris sacratis nullum certius quàm in pietate præsidium. an in
 exilio in quo vitæ reliquum exegit mutarit, nil compertum habebamus. Huius 40
 opus est Spegiæ monasterium D. Hieronymi ordini constitutum, magna iam
 incrementa in Hispania sument. Ioannes Aragonius Turiasone à Rege fratre
 benignè atque splendide acceptus est. eo auctore dum de conditionibus disce-
 ptatur, & plenior à Castellæ Rege, atque proceribus decernendi potestas de-
 manda-

mandatur, flexo itinere in Vasconum fines sine maleficio penetratum: & ad Mi-
 raculum oppidum Aragonia castra posita sunt ætate iam exacta. Carolus Rex
 Vasconum cognomento Nobilis Olici extinctus est, repentina vi morbi defi-
 ciente anima, sabbatho, sexto Idus Septembris, qui dies Virginis matris natali
 sacer est. Corpus Pompelone in templum maximum illatum. iusta exequiarum
 regio apparatu facta. Morienti patri Blanca eius accitu affuit, haud multo an-
 tea filiam sibi cognominem enixa. ea continuo ad virum successionis insigne,
 vexillum regium misit. quo prælato in castris, Rex Vasconum proclamatus est,
 festinatò vt quidam disputabant: cum Pompelone debuisset regni prius iura &
 10 immunitates iurare. sed nimirum Regum voluntas pro iure sepe est: proceribus
 dissimulantibus, multitudo curis vacua, & sine falsi, verique discrimine adula-
 tionibus certat palam, neque vltra verba quamuis offensa progreditur. defuncti
 Regis manibus cum esset in castris parentatum, ad Regum controuersiam con-
 uersi animi: reque diu & multum deliberata in amplissimo procerum è tribus
 gentibus conuentu sententia pronunciata est: cuius hæc summa fuit. Henricum
 Principem vinculis continuo eximendum. Honores atque ditionem omnem
 restituendam videri: adiuciosos etiam decursi temporis reditus, qui penes se-
 questrum erant. tantundem de Petro Manrico exule mandatum: Regi Castellæ
 & proceribus grauis ea sententia visa est. & nimirum natura cogebat, vt se
 20 Ioannes fratribus æquiore præberet, neq; ineundæ concordæ vlla spes erat,
 nisi liberato Henrico. quæ res Castellæ Regem & proceres mouit, vt sententiæ
 morem gererent. Henrici liberati nuncius intra diem & dimidium ad fratres
 perlatus est, vt conuenerat, fumo è turribus, atque speculis, quarum erat magnus
 numerus significatione facta. Ergo Aragoniæ copiæ Turiasonem reductæ,
 mox dimissæ in hiberna sunt mense Nouembri. Ioannes Aragonius Agredam
 est progressus, vt fratri obuius complexum ferret: atque ad Aragonium Regem
 Turiasonem deduceret. nullus dies tribus fratribus iucundior illuxit, non mo-
 dò Henrici libertate lætantibus, sed etiam Castellæ proceribus terrore perdo-
 mitis: quod pulcherrimum victoriæ genus est. Valentia per idem tempus Al-
 30 fonso Iuniore Gandiæ Duce sine liberis defuncto ad tertium Kalend. Decem-
 bris, Ripagorsæ principatus Ioanni Aragonio, Regi Vasconum datus est. id
 præmium nauatæ operæ fuit, promissum antea, nunc præstitum. A Ioanne
 Gusmano Nieblæ Comite vxor Violantes Martini Regis Siculi filia, post
 diuturna dissidia repudiata est: magno dolore Friderici Lunæ Comitis, soro-
 rem regio sanguine prognatam, nulla sua culpa væsanos tantum ob mariti
 amores ludibrio haberi non ferentis. inde simultates graues exortæ sunt inter
 vtranque familiam. Castellæ proceres quoscunq; Fridericus tentando oppor-
 tunos inuenit, in partes attraxit.

40

Aluarius Luna è curia ablegatur. Cap. XV.

ENRICO Principe liberato, res Castellæ amplius exacerba-
 tæ sunt, tricipiti antea ambitione conuulsæ Aluari Lunæ, Ioan-
 nis, Henricique Aragoniorum fratrum. hos proceres alij seque-
 ban-

Ooo 5

bantur, vt quemque spes variæ, aut beneficiorum memoria incitabat. nunc Aragonijs fratribus inter se conciliatis è tribus factionibus geminæ factæ, reipublicæ nihilominus exitiales. Maxima procerum pars in perniciem Aluari conspirauit, quem in aula cum paucis, iisque nouis hominibus, atque eius beneficio obligatis superbè, & auarè dominari dolebant. nulla militari laude; nullis virtutibus, vna ingenij dexteritate, & assimulatis ad tempus officijs ad eum gratiæ & potentiæ gradum euectum querebantur scilicet, solumque alieno nomine regnare: recentem eius felicitatem ægris oculis aspicientes, & fortunæ modum in homine alioqui humili & obscuro requirentes maximè. ipse fauore Principis ferox, cui à puero in omnia iura familiaritatis assueuerat, venturique securus cæteros omnes præ se viles existimare: nimiumque præsentis potentia fidere. prorsus vt Reginam de turpi amore appellasse, rumor esset, & magni viri affirmarent: verò, an falsò, compertum ne tum quidem fuit: & multa ex inuidia crimina afficta, creditaque putamus fuisse. Eius conspirationis semina Turiafone, quo Aragonios fratres conuenisse dictum est, iacta, vertente proximo salutis anno millesimo quadringentesimo vigesimo sexto ad maturitatem peruenunt. Cuius principio Castellæ Rex Segobiæ Christi Dei natalem diem celebravit: Vasconum Rex Medinæ Campestri cum matre: paulò ante Rege Castellæ ad Roam municipium conuenit. Henricus Ocaniam abierat, sublata facultate curiam accedendi: attingendi ve aliquam reipublicæ partem. Valentia Rex Aragonius se tenuit: vbi Constantia Dauali Magistri equitum filia Ludouico Masæ nobili in primis iuueni, & copioso pacta est. dos magna ex parte abs Rege dicta. Ea enim fuit animi magnitudo, vt non modò senis & profugi patris vnam ob iniquitatem fortunæ euersi egestatem subleuarit: sed filium etiam Enecum Daualum, atque ex Bertrando filio nepotem Enecum Gueuarum amplis opibus donarit, rerum potitus Neapoli. Aragoniæ Regina vidua cum filia Eleonora filij Regis Aragonij hortatu Valentiam abiit: breuique sese Medinam Campestrem retulit, ne diuturna absentia ægrè faceret Castellæ Regi. Quo annuente Vrgeliæ Comes Castro Taraffio, quo Moræ ex arce translatus fuerat, Setabim migravit hac tempestate. id Aragonijs rationibus propter impendentes Castellæ motus commodius fore prouidebatur. vnus diuturnæ calamitatis & vitæ terminus fuit. Tauri Castellæ conuentus agitati sunt. De restringendis aulae sumptibus disputatum: cui pares amplitudini regni opes non sufficerent. Cohors prætoriana in qua mille equites inerant, ad centum redacta. Aluarus ei cohorti præfectus. nouæ auctoritati inuidia par. Fuere ij conuentus insignes duobus claris funeribus, Ioannis Mendozæ, in cuius locum Rodericus filius regiæ Magister est factus. Ioannes minor filius Viscaie Præstamæ. Henricus etiam decessit regio sanguine & suis virtutibus clarus. maris præfectura Friderico defuncti filio data est abs Rege. Castellæ proceres inter se consilia atque dolores communicant, per litteras & nuncios, quo tectior res esset. Magistri militares, Calatrauæ Ludouicus Gusmanus, Alcantaræ Ioannes Sotomaior, Velascus regio cubiculo præfectus, Rex Vasconum, Henricus frater, alij foedus inter se sanctissimo iureiurando, atque omnibus execrationibus sanciant eosdem amicos inimicosque habituros: Regisque auctoritate incolu-

mi daturus operam, ne quid detrimenti respublica caperet, pessimis quorundam consilijs, atque actionibus perturbata. Id foedus mense Nouembri auspicante Orcillæ in Medinæ Campestris agro est ictum, totius actionis ministro Petro Manrico: quem inquieto & ardenti hominem ingenio fuisse, eius ætatis monumenta docent. Rei perficiendæ opportunitas quærebatur. Tauro Zamoram Castellæ Rex abiit, principio anni millesimi quadringentesimi vigesimi septimi. Henricus Aragonius impetrata prius, deinde denegata curiam accedendi facultate, Ocania in Vltiorem Castellam mouet splendido comitatu stipatus, & cum armis ad omnem casum paratus. Rex Septimancas sese retulerat. Aragonij fratres, coniurati proceres Vallisoleti se tenent. Principes studijs diuisi, quique separati ab alijs suos agitare conuentus. pauci quibus orium reipublica carius erat, mediam personam gerere: alienæ controuersie spectatores malle quàm participes esse. inter discordes Regi parum auctoritatis erat præter insitam ignauiam, quasi beneficijs vix animi compoti. Offertur à coniuratis libellus aulae vitia, & Aluari criminationes continens. rationem aliquam inuestigandam videri publicæ calamitatis procurandæ. Re deliberata dati iudices in causa ferme è coniuratis, maris Præfectus, Calatrauæ Magister, Petrus Manricus, Ferdinandus Roboreus, obscurus quidem homo, pecuniosus tamèn, & fisci rationibus, ærarioque regio præfectus. His cognoscendi facultas concessa est, de criminibus quæ Aluaro obijciebantur. si sententijs variarent, Benedictini cœnobij Præfectus adiunctus. quod maior pars decerneret, id fixum ratumque fore. consilio illi communicato pronunciant primùm Videri, relicto Aluaro, Regi concedendum Cigales: faciendamque potestatem Aragonijs fratribus ipsum conueniendi. deinde adiiciunt. Aluarum è curia submouendum. annum & semestrem exilium fore. Proh dedecus atq; ignominiam Regis dixerim, an prouinciæ, an ætatis. Ereptum Principi, quod est in principatu beatissimum, nihil cogi imperatum à subditis, Regem obtemperasse. Cigales Rex abiit: coniurati, salutatum accessere. Henricus aliquãdiu in genua procumbens, lacrymas etiam pœnitentiæ indices profudit, adeò humanis ingenijs parata simulatio est. Aluarus Ayllonem suæ ditionis oppidum abiit, magna nobilitate prosequente, honoris & præsidij causa. in his Garfias Toletus Oropefiæ, Mendozius Almasani regulus, vterque Aluari ære obstricti, à quo accipiebant annua salaria. Exceptit procerum contentio ad Regis familiaritatem nitentium varijs artibus: apud quem tantum gratia posset, vt se, & sua alieno arbitrio manciparet. Ferdinandus Roboreus ceteros auctoritate anteibat, ante proximus Aluaro, & nunc sublato æmulo validior: prorsus vt simulata valetudine sæpe ad eum Rex & proceres senatu habendo ventitarent. quod nouo & ignobili homini inuidiosum erat: vt sæpe in contrarium vertitur aulae fauor, nisi modum adhibeas. Cœperat Rex iratus esse Ferdinando, quod festinatione præcipite in eum à quo magnis beneficijs esset obstrictus, sententiam exilij in Aluarum protulisset. Vbi exacerbatum Regem, & posse Ferdinandum eueri satis patuit, ijs qui occasionem rei maturandæ acriter speculabantur, à Rege Vasconum de multis criminibus coram Castellæ Rege postulatus est. factiosum hominem esse: perfida cum proceribus cum externis consilia agitasse: sermonis etiam

etiam accusauit frequenter aduersus maiestatem habiti. Re deliberata, in vincula duci iussus, Segobiæque seruari. Vzedæ in custodia obiit, haud leui exemplo nihil incertius aura aulica esse, quæ leui momento in diuersa circumagitur. Granatæ Rex ciuium coniuratione hoc anno, regno, & patria pulsus in Africam ad Tunesani Regis præsidium nauigauit, profugus, egenusque. Mahomad cognomento Paruus in eius locum subrogatus, in diuersæ factionis homines grassari cœpit: morte, exilio, bonorum spoliatione mulctare, quæ effunderet in alios. Ac nominatim Iuzephus ex Abensarraxia familia inter Mauros nobilissima Prætor urbanus antea iuridicundo creatus, rebus desperatis Murciam abiit se tuendi consilio, armaque Castellæ in nouum Regem, priusquam se confirmaret, concitandi. Eodem tempore Hieronymiani monachi in duas factiones scissi sunt, uti est antea demonstratum. Lupus Olmedius Martini Romani Pontificis gratia pollens, cum quo Lutetiæ studiorum tempore eodem contubernio usus erat, dissidij auctor extitit, nouæ sectæ capite Diui Isidori nomine monasterio ad Hispalim constituto. vnde vniuersæ familiæ appellatio facta est. Nostra ætate refarcita concordia, ij monachi veteribus Hieronymianis vade prodierant contributi sunt, cura Philippi secundi Regis Hispaniæ. verum ad Castellæ motus reuocetur oratio.

Aluarus Luna in aulam reuocatur. Cap. XVI.

AETERN A constitutione nexuq; caussarum latentium (quod fatum vocant) quemque hominem suum cursum peragere, neque esse aliquid in nostris consilijs, ad euitandum quod est immutabili lege destinatum, Stoici persuadere conati sunt, genus alioqui philosophorum cum primis seuerum & graue. Stultè, inquis, & inaniter. quis id neget? an maior esse furor possit, quam homini, per quod homo est, consiliorum suorum & vitæ arbitrium detrahere? Sed causam tamen extitisse aliquam fateri necesse est, quæ Regem Castellæ, & Aluarum Lunam ita constrinxit, ac conglutinavit animis, ita deuinxit voluntates, ut diuelli vix possent: quamuis publica ex ea re inuidia flagrarent ambo, maiori Aluarus. prorsus ut Seianos, Patrobios, Polycletos, Asiaticos Romanorum Principum libertos, vetera odiorum nomina superaret. quæ factum, ut neque Rex infamia moueretur, quæ ex ea familiaritate orta erat: neque Aluarus exitium priuideret, ad quod magnis itineribus festinabat? nempe moderata durant, violenta in præceps ruunt: quoque magis humanus fauor extulit, hoc se magis deprimere homines debent, variosq; casus metuere, memores humanæ inconstantiae. Nimirum est in altris potestas aliqua, conditioneque nascendi: inde Principum inclinationes, offensionesque ortum plerunque habent. aut perstringit mentem diuinæ vindictæ gladius, cum aciem suam retundi non vult. uti in præsentia accidit. Nullus Regi dies iucundus illuxit. nunquam nisi tristi vultu, lugubri animo visus est, ex quo ab eo Aluarus fuerat distractus. de eo loqui per diem, de eo cogitare noctibus: mentisque oculis absentis speciem identidem representari. Quod necesse erat, prouidentes ij qui in aula Regis erant, Aluarum propediem

diem reuocandum, maiori in gratia futurum suspicantes, quasi inimicis, fortunaque superatis, maiori conatu ad eius amicitiam niti. Ipse etiam Vasconum Rex Henrico inuidens fratri, quem in magna apud Castellæ Regem gratia esse, & priorem auctoritatis locum obtinere dolebat, Aluaro fauere cœpit: eiusque reuocandi consilia agitate. & opportuna occasio sese dabat, Roderico Daualo extincto ad octauum Idus Ianuarias, anno millesimo quadringentesimo vigesimo octauo Valentia vbi Aragonius Rex erat. Prole Daualus quam aulae gratia felicior fuit. ex tribus coniugijs septem filios, duas filias genuit: vnde Potentia & Bouini Comitibus, Vasti & Piscariæ Marchionibus in Italia, multis in Hispania familijs stemmata texuntur. Corpus Valentia, vbi temporario tumulo conditum est, Toletum in D. Augustini annis consequentibus migravit. Astrologorum prædictionibus credulas aures præbere solitus (nam erat cum multis ea superstitione non intactus) casum præuidere non potuit: is nondum spem posuerat pristini honoris recuperandi: & magna in eam rem contentio ab Henrico Aragonio adhiberi cœpta erat. sed amicis deserentibus factum non est. ut ferè miseros studia hominum destituunt. Vnus Aluarus Nunnius Ferrerius Cordubensis cuius eximia atque perpetua Daualum fide coluit, familiæ ante magister & deinde in vincula traditus, quasi obiecti criminis participes, non prius quieuit, quàm mendacij auctore Ioanne Garzia de crimine falsi conuicto, supplicijque subiecto. Ad heri etiam egestatem subleuandam, bonis, quæ eius dono acceperat ampla, diuenditis, octo florenorum millia, textrinæ lignis excauatis, quo res occultior esset, atque asino impositis, filio pedibus sequente, in dissimulato habitu subsidio misit. egregiam viri fidem, atq; maiori copia laudeq; celebrandam. Sublato æmulo Aluari potentia confirmabatur. Castellæ Rex Segobiæ dissoluendis procerum inter se fœderibus operam dabat. edictoq; sanxit: uti inter se iurisiurandi gratiam facerent, quo deuincti inter se erant. criminum atque injuriarum perpetuam obliuionem edixit. præterea Catharinæ Henrici coniugi Villenæ permutatione, Castra Iulia & Alcarassum data sunt. in Carpetanis oppida ad Caracam, ignobilia aliquot. adiecta ducenta florenorum millia. ampla ac verè regia dos. Agente eodem Henrico Aragonio Daualus crimine maiestatis absolutus est. quod consequens erat, honores, bonaque defuncti, filijs restituta non sunt. sic Regi placitum. sic proceribus expediebat, alieni casus præda ditatis. His rebus confectis Turueganum Castellæ Rex abiit. eò Aluarus eius accitu venit, comitatu splendido & numerofo, quasi triumpho nobilissimo de aduersarijs parto, lætus superbusque. crescere indies gratia. maioriq; auctoritate, rebus omnibus esse. reliquis Principibus ac nobilitate vniuersa plus vnum priuatim posse. Eleonora Aragonij soror, desponsa erat Eduardo Lusitaniæ Principi, regni hæredi designato, annos nato sex & triginta. sponsalia in Darocæ agro pago, cui Oculis nigris nomen, data abs Rege Aragonio sunt. affuit Petrus Olisiponensis Præsul pro Lusitano legatus, natusq; Alfonso Gegionis Comite. dos dicta virgini ducenta florenorum millia. adiunctaque Constantia Touaria, quæ cubiculo præfret, Dauali defuncti vidua. Valentia puella per Castellæ fines deducta, Vallisoletum venit: vbi à Castellæ Rege & fratribus eximiè culta est. ludi militares dies aliquot continuati. magnis

gnis inde muneribus ornata in Lusitaniam ad sponsum abiit. nuptiæ eo maiori gentis læticia celebratæ, quò diutius erant desideratæ, ac penè futuras desperant, Eduardo Principe cælibe ad eam ætatem. Accidit per idem tempus, vt Petrus Eduardi frater, obita longa peregrinatione, inuisq; Sigismundo Cæsare, ipsoque ad eò Tamerlane Scythæ (vulgus septem orbis partes adiuisse fabulatur) rediret in Hispaniam. is Iulio mense Valentiam appulsus, Septembri Isabellam duxit Vrgelitani Comitæ vincti filiam maiorem natu. ex hoc coniugio Isabella quondam Lusitanicæ Regina, Philippa virgo sacra, Petrus in Lusitania Magister equitum nati sunt, Iacobus Cardinalis Olisiponensis Episcopus, qui Florentiæ extinctus est, Ioannes Cyprius Rex, atque Beatrix, Adolphi Cleuentis vxor. Ergo Petrus ijs nuptijs perfectis, Valentia profectus, Castellæque Rege Arandæ salutato, in Lusitaniam tandem redijt. Venienti sese obuia multitudo portis effudit, quasi lapsum de cælo hominem, supraque mortalem conditionem, qui remotissimas prouincias peragrasset, admirantes rudi agrestique homines ingenio. Castellæ Rex rebus in vltiori prouincia compositis, & Garcia Manrico, quem cum Henrico Aragonio captum diximus, reddito libertati atque dignitati pristinæ, in Carpetanos abiit sine anni: & Compluti aliquandiu moratus, Illescas contendit. Iuzephus Abensarraxius Granata profugus eodem delatus, benignè à Rege acceptus atque habitus cum Alfonso Lorca, qui eius iter Murcia erat profectus, ad Regem Tunetanum cum litteris ablegatur: quibus barbarum horribatur, vt profugi Regis cõmiseratione eum suis copijs in regnam restitueret. præclare conantibus suam opem non defuturam: pecunia, armis, milite, comiteatu iuuaturum. Erectus ea legatione Tunetanus, Regem Mahomadem cum classe & equitibus trecentis in Hispaniam remisit. Eò ad Veram seu Baram oppidum delato, magnæ animorum inclinationes factæ sunt, eorum qui veteri imperio studebant, nouum auersabatur, mobili homines ingenio. vrbes & oppida cupidissimè deditioem facere. ipsaque Granata vrbs in potestatem venit, principio anni millesimi quadringentesimi vigesimi noni. tyrannus intra Alhambræ arcem inclusus, ac breui in potestatem redactus, occisusq; quod iniuria occupat, fauentibus superis, tota prouincia plaudente, reliquit imperium iusto Regi, Regibus aus, atque a trauis. Galliæ res peiori loco esse non poterant. Lutetia cum multo maxima eius prouinciæ parte ab Anglis occupata, perpetuis Gallici nominis hostibus. Carolus eo nomine septimus Galliæ Rex in periculo tum ad alios Principes auxilia petitem, tum ad Aragonium Regem preces propemodum supplices mittit. Mathias Rexachus Barcinonem appulit mense Aprili, ea causa ex Gallia legatus. Erat Aragonius gemino bello districtus, Neapolitano in primis, vnde rebus propè desperatis sese Petrus frater in Hispaniam cum classe retulerat, rerum summæ præfecto Dalmatio Sarsera, qui ægram spem sustentaret: deinde Castellæ bellum inferre cogitabat, atque in eius apparatu totus erat. nihil ergo impetratum. Sed rem tamen Gallicam sine viribus, sine præsidio, sine Duce, numina recrearunt. septimum mensem Aurelia obsidebatur ad Ligerim nobilissima ciuitas. obsessi rerum omnium inopia laborabant, ac vix mœnibus hostilem vim propulsabant. Ioanna puella annorum non amplius octodecim rebus saluti fuit. Remigij nata, qui pagus in agro

agro Tullensi apud Leucos est, patre Iacobo Durcio, matre Isabella, atque à prima ætate paternas oues pascere solita, veniens in castra Gallica, diuino se monitu missam ait, ad Aureliam periculo, Galliam liberandam Anglico imperio. Varijs & multis interrogationibus versata, vbi fides abs Rege & proceribus est habita, per hostium munitiones impetu facto, auxilia & comiteatum in urbem infert. ciuibus cum spe defensionis creuit animus. crebrisque ex vrbe eruptionibus obsidio dissipata est ad sextum Kalend. Iunias. circumiecta oppida recepta: leuia tantummodo prælia facta, neque vniuersi certaminis fortuna tentata, dum vincendi consuetudine Gallorum vires & animi confirmarentur. Rex Gallus per medios hostes Remos (quod factum non erat) ad sacrum chrisma, regni que insigne suscipiendum abiit. auctor consilij puella. sic auctior suis, hosti formidolosior est factus. Multis receptis urbibus, Lutetia tentata capi non potuit: quin ad D. Honorati portam, puellæ vulnus inflictum est. belli impetus versus aliò. Compendium obsidebatur ab Anglis. puella successu fidentior animo, suorum cuneo facto in urbem irrumpit. sed fortuna tamen in medio cursu deferente eruptione facta in hostium potestatem redacta, Rhomagi Magicæ superstitionis rea causa dicta igne combusta est. Petrus Cauchonius Bellouacorum Pontifex præcipuus concitator, nemine pro captiua contra hircere auso. tamen plerisq; persuasum erat, virginem eam iniuria fuisse damnatam. æternum Galliæ decus, omnibus seculis nobile. vti dati in causa iudices à Calixto Romano Pontifice pronunciarunt. quæ acta in scrinio summi templi Lutetiæ cum fide seruantur. A Erea virginis statua armati militis habitu in medio Aureliæ ponte cernitur, accepti beneficij monumentum. Verum hæc aliquanto post, Tarracone in Catalaunis à Petro Fuxensi Cardinali Martini Romani Pontificis Legato, Episcopi Tarraconensis prouinciæ ad concilium euocati sunt. in eo concilio quid fuerit sancitum compertum non habeo. Quod erat præcipuum, Egidius Munotius pontificatus nomen abdicauit: insignia deposuit. Cardinales quos penes se habebat, loco moti, de graduque deiecti, quem inauspicatò occupant. auctor Aragonius Rex in Martini Pontificis gratiam. quem vt antea metu continere, ita nouo nunc officio conciliare, in partesque traducere erat propositum. Peninsula Hospitalarijs militibus detracta, quorum in ditioe ab antiquo fuerat, Regi celsit. Egidius nonnulla compensatione Balearis Episcopus factus est. Alfonso Borgia Valentia Pontifex renunciatur. ea merces nauatæ operæ fuit Egidio & focijs sanandis, ad summos & maximos honores aditus. Augusto mense hæc Dertusæ sunt gesta. sic diuturno, & post hominum memoriam maximo Pontificum dissidio finis tandem est allatus. Pro diuino beneficio ad omnia altaria supplicationes habitæ: piaculæque instaurata superis propitiandis: vt quæ erant collata conseruarent: & tantis muneribus adderent perpetuitatem permixto lacrymis gaudio precantium. Verum ad res Castellæ intermissas, nouique inter Hispanos Reges belli causas explicandas referenda narratio est.

Libri Vigésimi Finis.

INDEX.

Prior numerus paginam : posterior indicat lineam.

A

- ¶ *Abbatibus subscribitur in concilio Toletano.* 257. 24.
Abtalasius Dux. 297. 34. *mons.* 301. 4.
Abderrahmanus Cordubæ Rex. 333. 22.
Abderrahmanus alter Cordubæ Rex patris prælati. 351. 38.
Abenabetus Rex Hispalis. 450. 42.
Abenhatinus Maurus. 823. 1.
Abidis Rex. 22. 13.
Abomelicus Algezira Rex. 748. 16.
Abulenses fideles dicti. 519. 35.
Adeodatus Pontifex. 262. 37.
Adoptandi Vetus ritus in Hispania. 283. 44.
Adosinda Silonis Regis Vidua. 325. 33.
AEmilianus cucullatus. 216. 40.
Aetius Dux. 199. 6.
Africa descriptio. 747. 12.
Agaliense monasterium. 259. 23. 271. 19.
Agathocles Siculus. 51. 34.
Agila Rex. 214. 11.
Agnes Castris. 770. 4.
Agricole Termestini constantia. 137. 4.
Aiub Calataiubæ conditor. 309. 40. 480. 1.
Alanorum mores & regnum. 185. 41. 188. 11.
Alarcus oppidum. 533. 13. 542. 40.
Alaricus Romam capit. 184. 11.
Alaricus alter. 203. 36.
Alauecini & Benhumeiz. 318. 1.
Albarracinum olim Lobetum. 461. 15. 527. 17.
Albigenses. 563. 14.
Albohacenus ad Tariffam victus. 757. 39.
Alcantare militia. 569. 10.
Alcaualæ initium. 763. 13. *confirmatio.* 815. 14.
Alchama à Pelagio victus. 307. 11.
Alcobase monasterium. 498. 44.
Alexander V. pontifex. 916. 31.
Alexander Senerus. 153. 2.
Alfonsus sextus Castellæ Rex Toletum fugit. 418. 27. *succedit fratri.* 424. 2.
Alfonsus Peresius S. Luciferi regulus. 693. 30.
Alfonsus Aragonius dictus Imperator. 473. 11. 491. 10.
Alfonsus Aragonius alter. 521. 22.
Alfonsus Borgia fit Episcopus Valentinus. 959. 33.
Alfonsus octavus Castellæ Rex. 510. 20. 522. 10. 559. 1.
Alfonsus Rex cognomento Catholicus. 315. 1.
- Alfonsus decimus.* 621. 10. *Imperator Germaniæ fit.* 631. 38.
Alfonsus Aragonius Rex in Italiam evocatur. 943. 21.
Alfonsus Iordanus, filius Raymundi Tolosatis. 478. 13.
Alfonsus primus Portugaliæ Rex. 487. 25.
Alfonsus Rex Legionensis pater Ferdinandi Regis sancti. 529. 22.
Alfonsus Lusitaniæ Rex, Sanctij Capelli frater. 618. 34.
Alfonsus XI. Castellæ Rex. 722. 30. *Vincit Manros ad Tariffam.* 761. 11.
Alhambra Granatæ edificatur. 664. 43.
Alubarrotæ prelium. 856. 1.
Almeria capta à nostris. 503. 5.
Almogavaues. 604. 33.
Almohades veniunt in Hispaniam. 508. 10.
Almoravides. 450. 14.
Alvarus Garfia, Pauli Burgensis filius, historicus. 898. 26.
Alvarus Luna. 914. 43. *Magister equitum.* 946. 2. *aula pellitur.* 955. 30.
Alvarus Osorius primus in Castella Comes. 741. 24.
Alvarus D. Eulogij vitam scribit. 340. 12.
Amalaricus Rex. 209. 8.
Amalasiuntha Theodorici Ostrogothi filia. 207. 35.
Amilcar Barchinus. 54. 28.
Amilcar Cistronis. 51. 44.
Annibal ubi natus. 53. 34. *Venit in Hispaniam.* 55. 11.
Anacephaleosis. 898. 24.
Anagaram, Nagera, Tritium Metallum, idem. 818. 20.
Andrea Apostoli acta conficta. 197. 30.
Annales Hispalenses. 488. 22. *Toletani.* 602. 39.
Annorum ratio ab ortu Christi capta Valentia. 799. 25. *Segubiæ in Castella.* 851. 14. *in Lusitania.* 936. 20.
Annorum varia ratio. 298. 18.
Annunciationis festum mense Decembri. 257. 36.
D. Antonius Patavinus. 583. 25.
Apollonius Tyaneus. 140. 15.
Aprigius in Apocalypsim. 211. 16.
Aragoniæ Comites. 315. 20. *insignia.* 403. 43. *Iustitia Tribunalium instar.* 359. 5.
Argentarius Rex. 29. 32.

Index.

Ariminenſe concilium. 174. 2.
Arnaldus Villanova medicus. 681. 17.
Arij duo. 171. 8. 17.
Aſagra. 677. 16.
Aſdrubal. 57. 6.
Aſidonie Duces. 693. 36.
Athaulfus Compoſtellanus Episcopus. 341. 13.
Athaulfus Rex. 189. 36.
Athanagildus Rex. 215. 7.
Atlas Rex. 16. 34. mons. 41. 25.
Atrila victus. 196. 1.
D. Auguſtinus obiit. 193. 26.
Aurificis filius ſe pro patre morti offert. 791. 27.
Auſene montis ſpelunca. 307. 38.

B

Bachi tres. 20. 4.
Batica nomen. 12. 10. eadem *Vandalofia.* 8. 18.
Baiacetes captus à Tamerlane. 902. 28.
Baleares captae. 595. 16.
Banda militia. 747. 37.
Barbuda Alcantara Magiſter. 888. 11.
Barcinonenſis principatus origo. 357. 30.
Baſtulorum fines. 32. 7.
Baucius Capetus. 32. 27.
Beata vocabantur virgines ſacrae. 247. 42.
Behetriae. 781. 3. addicte *Petro Regi.* 820. 36.
Belifarius. 212. 20.
Benedictus XIII. Pontifex fit. 890. 4. ſpoliatur. 939. 1. obiit. 948. 43.
Berengaria, minor erat Blanca ſorore. 579. 18.
D. Bernardi Magiſter. 819. 38.
D. Bernardus venit in Hiſpaniam. 484. 33.
Bernardus Archiepiſcopus Toletanus. 439. 8.
Bernardus gloſſator Decretalium. 627. 35.
Beroſi liber fabuloſus. 10. 38.
Bertrandus Clachinus. 811. 31. Magiſter equitum in *Gallia.* 828. 6.
Biblia ſacra in maternam linguam verſa. 675. 7.
Bilbaum conditum. 705. 17.
Blanca Petri Caſtelle Regis vxor. 781. 21. occiditur. 804. 3.
Blafius Toletanus Praeſul. 784. 16. idem *Vaſcus.* 803. 3.
Bletifa, nunc Ledefma. 317. 1.
Bombarda primus uſus. 766. 28. vocantur *Lombarda.* 907. 32.
Boniſacius octauus. 696. 17.
Bonomienſe collegium. 755. 2.

Bouaticum vectigal. 577. 23.
Bracavenſe concilium primum. 216. 15. ſecundum. 220. 22. tertium. 271. 29.
Braccius Dux. 948. 20. occiditur. 952. 15.
Braulius Caſarauguſtanus Episcopus. 250. 33.
Briga qui eſſent. 11. 35.
Bryantinus portus, hodie Corugnia. 4. 9.
Brimius mons. 11. 30.
Bromienſes monachi. 506. 11.
Brunechildis à calumnia liberatur. 217. 10.
Bucar Merinorum conditor. 639. 18.
Burdini ſchiſma. 480. 20.
Burgi vrbs extruitur. 351. 33.
Burgenſes primum locum in conuentu regio petunt. 775. 9.
Burgundia nomen. 185. 40.

C

Cacus. 19. 9.
Caſarauguſta capitur, multaq; alia oppida. 478. 23. quando facta eſt metropolis. 729. 21. quando fundata. 132. 38.
Caeſares dicti Imperatorum ſucceſſores. 147. 44.
Caeſarianum captum (nunc Xerez.) 32. 40.
C. Iulius Caſar venit in Hiſpaniam. 116. 40.
Calacia episcopatus diuiſi. 216. 24.
Calataubae conditor. 309. 40.
Calatrae militia. 515. 28.
Cale oppidum, nunc Caia. 6. 24.
Calixtus ſecundus patruus Alſonſi Imperatoris. 480. 22.
Campi Gotthorum in Vaccæis. 351. 8.
Canaria inſulae quando reperta. 773. 33. 884. 42.
Cancellarij munus datur Toletanis Praeſulibus. 568. 33.
Canice vallem, hodie Cangas dicimus. 305. 7.
Cantabriae fines. 7. 37.
Cantabricum bellum. 130. 1.
Capella, veteribus Mirobriga. 590. 2. 40.
Caraca conuentus celeberrimi Ioanne primo. 867. 30.
Caruualij fratres de rupe praecipitati. 721. 30.
Carolus quintus Galliae Rex. 808. 39. ſextus. 879. 2. ſeptimus. 958. 33.
Carolus Magnus venit in Hiſpaniam. 329. 20.
Carteia, Tarieſſus, idem. 37. 4. nunc *Tariffa.*
Carthaginis iura Toletum translata. 192. 16.
Carthago

Index.

Carthago condita in Africa. 26. 26. noua in *Hiſpania.* 57. 7.
Cuſilda Almenonis Mauri filia. 406. 9.
Caſtella Comites occiduntur. 362. 12.
Caſtulo conditur. 20. 16.
Cathelauni campi in Gallia. 194. 40.
Catalauni Graecum imperium vexant. 716. 9.
D. Catharinae monaſterium Talaueræ. 167. 28.
Catharina vxor Henrici tertij Caſtelle Regis. 865. 42. 940. 3.
Catholici cognomen Regibus Hiſpaniae datum. 310. 10.
Cato Conſul venit in Hiſpaniam. 83. 25.
Caua Iuliani Comitis filia. 286. 18.
Caunus mons, nempe Moncaio. 4. 35.
Cerebrunus Toletanus Praeſul. 323. 19. 526. 12.
Celenis concilium. 197. 20.
Celeſtinus quintus. 696. 27.
Celtiberiae fines proprie. 479. 37.
Cerdae fratres. 664. 16. 685. 37.
Cerna Sertorij. 111. 10.
Chalcedonenſis ſynodus. 198. 7.
Chindaſuinthus Rex. 253. 27.
Chintila Rex. 248. 35.
Chriſtus Dominus natus. 135. 33. an ex tribus ſubſtantijs. 278. 31.
Chriſti militia in Portugalia. 731. 10.
Ciceronis ortus. 108. 13.
Cidi auus. 363. 31. victorie. 426. 40. 434. 12. filia. 462. 15.
Cingulo, militaris honor continebatur. 269. 21.
Ciuitas regia edificatur. 641. 28.
Ciuitates ad regni conuentus venientes. 775. 36.
Claramontanum concilium. 498. 21.
Claudius Emeritenſis Dux. 232. 1.
Clemens quintus. 713. 15. ſeptimus. 842. 15.
Collegia multa litteraria. 942. 39.
Columba Iudaea. 784. 32.
Coloniae in Hiſpania conuentusq; iuridicundo. 145. 1.
Coma nobilitatis ſignum. 628. 29.
Comites creandi ritus. 741. 26.
Comes ſtabuli, Condeſtable. 238. 42.
Complutum captum. 488. 21.
Conſtantia filia Petri Regis nubit Leceſtria Duci. 825. 24.
Conſtantinopolitana ſynodus prima. 178. 39. ſecunda à multis non recipiebatur. 278. 14. tertia, ibidem.
Corduba a Mauris capta. 293. 5. de Mauris capta. 502. 27. 615. 32. fundata à Marcello. 87. 43. ſedes imperij Maurici. 319. 23.

Cordubenses martyres. 337. 36.
Crucis forma Conſtantino oſtenſa. 170. 16.

D

Davianus totius Hiſpaniae praefes. 160. 34.
Dalmachius Compoſtellanus Episcopus. 465. 7.
Damaſus Pontifex. 176. 14.
Darcae Corporalia. 614. 34.
Daualus hortatur Ferdinandum, ut regnam Caſtelle accipiat. 910. 5.
Decuma Regi Caſtelle data. 717. 23. 730. 20.
Delphinus vocatur Galli Regis primogenitus. 780. 10.
Deſiderij Vienneniſis Episcopi vita. 219. 5. 241. 36.
Deucalion dictus Noe. 20. 5.
Didacus Gelmerius Compoſt. Episcopus. 468. 30.
Dieghus Mendoza à quo Infantatus Duces. 875. 20.
Diocletiani edicta in Chriſtianos. 160. 12.
Dionyſius tyrannus. 45. 30.
Diploma in Hiſpania omnium inter regia antiquiſſimum. 322. 19.
Diuinitio per gallum. 177. 30.
Dobbius Athaulſi interfecto. 190. 29.
D. Dominicus Calſadius. 471. 22.
D. Dominicus multa miracula contra Albigenſes. 566. 27.
D. Dominicus Exilienſis. 424. 39.
Donati ſecta in Africa. 162. 42.
Donatus monaſtica vita fundator in Hiſpania. 220. 36.
Dumiense monaſterium. 215. 38.
Ducum corona. 869. 18.
Duriſ curſus. 5. 21.

E

Eba & Sifebutus Vitige filij. 284. 29.
Ebura in Carpetanis. 164. 15.
Ecditius Comes Auiti Auguſti filius. 202. 43.
Educandi Principes ratio. 491. 30.
Egas Alſonſi primi Luſitani Regis educator. 487. 41.
Egica Rex. 279. 10.
Egidius Carrillius Toletanus Praeſul. 754. 32.
Egidius Munotius electus Pontifex. 949. 13. abſcat. 959. 27.
Egira anni, id eſt Arabum. 298. 1.
Elbora Vincentij patria, Talaueræ. 162. 8.
Eleonora Guſmania. 744. 28. occiditur. 779. 26.
Eleonora

Index.

Eleonora Siciliae Regina uxor Petri Aragonij Regis. 774. 20.
 Eliberrinum concilium. 171. 33.
 Elipandus Toletanus Episcopus. 324. 43.
 Elisabetha Lusitaniae Regina sancta. 738. 36.
 Emeritense concilium. 261. 22.
 Episcopatum diuisio in Hispania. 172. 3. 273. 30. 275. 32.
 Era ratio. 127. 10.
 Ermenigildus Rex Hispali. 221. 17.
 Ervigius Rex. 272. 48.
 Eudo Aquitaniae Dux. 303. 18. eius filij. 315. 17.
 Eugenij martyris corpus repertum. 505. 22. refer-
 tur Toletum. 512. 30. 145. 39.
 Eugenius secundus Toletanus Episcopus. 250. 14. tertius. 256. 12.
 Euricus Gothorum Rex. 201. 18.
 Eusebij Casarienses duo. 177. 19.
 Eurychianus Pontifex. 158. 12.
 Externis sacerdotia dari vetatur in Castella 888. 12. 895. 34.
 Extremaduræ nomen unde. 6. 39. 402. 10.

F

Facundus & Primitius. 150. 43.
 Fausta & uxor Froleua ubi sepulti. 314. 33.
 Felix Toletanus Episcopus. 281. 10.
 Felix Romanus Pontifex. 203. 32.
 Ferdinandi Regis sancti gladius ad bellam defertur. 913. 32.
 Ferdinandus Balearis Regis filius. 715. 43.
 Ferdinandus primus Castellæ Rex. 401. 25. quartus. 698. 21.
 Ferdinandus Gonsaluus Castellæ Comes. 373. 40.
 Ferdinandus Ioannis primi filius. 847. 25. fit Rex Aragonius. 929. 43.
 Ferdinandus Rex sanctus. 559. 11.
 Flavius Clemens consularius & uxor Domicilla marty-
 res. 145. 18.
 Flauij prænominis utuntur Gothorum Reges. 239. 2.
 Floctius Conimbricæ Prefectus pro Sanctio Capello. 619. 24.
 Forum iudicum. 248. 10. Suprarbis. 358. 44.
 Franci, Salij aut Salici dicti. 186. 8.
 D. Franciscus Assinus venit in Hispaniam. 582. 22.
 Franta Suenorum Rex. 199. 24.
 Frater in bello Sertorij a fratre occisus. 113. 44.
 Fredegundis. 217. 27.

Fridericus frater Petri Castella Regis ab eo occidi-
 tur. 798. 20. Magister Dni Jacobi erat. 764. 31.
 Fridericus I. Siciliae Rex. 697. 19. alter dictus Sim-
 plex. 792. 8.
 Froila Alfonsi Catholici frater. 317. 41. filius. 319. 43.
 Froila secundus. 362. 44.
 Fructuosi Vita. 255. 4. fit Bracarenfis Episcopus. 258. 5.
 Fulgentius Dni Isidori frater. 227. 26. 237. 15.
 Fulminatrix legio. 149. 19

G

Gadeis insula, Erythrea dicta. 14. 38.
 Gaditanum fretum. 3. 33.
 Galli condiderunt Portugaliae regnum. 6. 20.
 Galsuinda & Brunehildis sorores. 217. 10.
 Gargoris Rex. 22. 10.
 Garsias Reginae matri adulterij crimen imponit. 395. 27.
 Garsias Fernandus Castellæ Comes. 377. 22.
 Garsias Hispanus scribit in Epistolas decretales. 696. 11.
 Garsias Loaysa Cardinalis. 157. 39.
 Garsias postremus Castellæ Comes occiditur. 393. 35.
 Garsias Semenus primus Rex Nauarra. 357. 7.
 Garsias Vargas Toletanus. 624. 22.
 Gausfredus monachus historicus. 431. 20.
 Gennadius Episcopus Asturicensis. 255. 23.
 Gensericus Vandalus. 193. 8.
 Genuensibus datur vas smaragdeum. 503. 18.
 Geryones. 12. 20.
 Gesaleicus Rex. 206. 33.
 Giennium, Aurigis olim. 70. 16.
 Gilimeris postremus Vandalorum Rex. 212. 23.
 Gonsaluus eo nomine primus Toletanus Episcopus. 536. 6.
 Gosiunda Regina. 219. 37.
 Gotthi an sint Getæ. 186. 16. eorum mores & ori-
 go. 186. 13.
 Gothica precandi ratio. 413. 30. 443. 18.
 Gotthici characteres mutati. 444. 16.
 Granata olim Eliberris. 8. 19.
 Granatensis regni initium. 613. 40.
 Gregorius septimus. 424. 36. nonus. 583. 35. decimus. 655. 17. undecimus. 831. 1. duo-
 decimus. 908. 1.

Gregorij

Index.

Gregorij Magni & Leandri amicitia. 223. 44.
 Guadaxoz flumen falsum olim. 126. 37.
 Guimaranes antiquus Araduca. 487. 21.
 Gundericus Vandalus. 185. 12. Toletanus Episco-
 pus. 283. 31.
 Gustius Gonsaluus. 362. 25.

H

Hadrianus Imperator Hispaniam diuidit in sex pro-
 uincias. 147. 27.
 Hannonis nauigatio. 41. 1.
 Harum fundatur. 5. 4. 40.
 Helladius Toletanus Episcopus. 245. 34.
 Henricus primus Castellæ Rex. 576. 4. secundus. 813. 10. tertius. 872. 14.
 Henricus Ferdinandi Aragonij Regis filius. 917. 12.
 Henricus Lusitani filius Africa littora explorat. 943. 5.
 Henricus Lotaringius Portugaliae Comes. 449. 10.
 Henricus Villenius. 897. 40.
 Heraclea, id est, Gibraltar capitur à Mauris. 748. 20.
 Heraclius Imperator Sisebuto suadet, ut Iudæos His-
 pania pellat. 242. 40.
 Hercules Amphurionis. 20. 35. Libyus. 14. 37.
 Hermenericus Suenorum Rex. 193. 29.
 Hesperus Rex. 16. 26.
 Heterius Vxamensis. 325. 37.
 Hieronymiani monachi. 844. 36. 956. 11.
 Hilarus Pontifex. 200. 21.
 Hispalis descriptio. 623. 8. capitur. 626. 27.
 Hispalense concilium contra Acephalos. 243. 29.
 Hispalus Rex. 15. 4.
 Hispania Pania olim dicta. 20. 20. ab imperio Germanico eximitur. 409. 20. eius siccitas ge-
 neralis. 22. 8.
 Honorij imperium. 182. 40. socordia. 189. 31.
 Hugo Candidus Cardinalis. 413. 19.
 Hugo Cardinalis componit Concordantias. 616. 5.
 Hunnericus Vandalus. 194. 19.
 Hybrida qui dicti. 87. 37.

I

Iacca concilium. 413. 3.
 Iacinti Cardinalis legatio. 512. 21.
 Iacobus primus Aragonius Rex. 568. 8. Gerunden-
 si Episcopo linguam prescindit. 621. 31. obiit. 661. 24. secundus. 692. 12. 702. 11.

Iacobus Balearis Rex. 662. 10.
 Iacobus Porcellus Roderici filius. 361. 25.
 D. Iacobi aduentus. 138. 41. corpus inuentum. 328. 5.
 D. Iacobi militia. 529. 9.
 Idania vetus, olim Igeditania. 263. 31.
 Ilerda situs (hodie Lerida.) 119. 29. schola publi-
 ca. 705. 21.
 Ilerdense concilium. 208. 19.
 D. Illelonsi vita. 258. 33. corpus repertum. 485. 1.
 Illicis, vulgò Alicante. 799. 43.
 Illiberis. 3. 10. hodie Colibre.
 Indictiones quando cœperunt. 171. 26.
 Ingundis Ermenigildi uxor. 221. 35. obiit. 227. 19.
 Innocentius tertius. 576. 19. septimus. 904. 35.
 Ioanna Neapolitana Regina. 934. 14. 943. 14.
 Ioanna puella rebus Gallicis opem fert. 958. 43.
 Ioanna Regina Nauarra edificat Parisijs collegium Nauarricum. 713. 15.
 Ioannes Aragonius Toletanus Episcopus. 734. 33. abdicat. 738. 3.
 Ioannes Biclarenfis. 228. 6. 235. 28.
 Ioannes Castrinus Episcopus scribit de Petri Regis re-
 bus. 893. 33.
 Ioannes Contrerius Toletanus Episcopus. 945. 19.
 Ioannes & Petrus Principes ad Granatam occisi si-
 mul. 732. 11.
 Ioannes Hispalensis libros sacros vertit in Arabicam linguam. 314. 40.
 Ioannes Husius & Hieronymus Praga. 924. 28. 938. 23.
 Ioannes Lusitani Regis frater fugit in Castellam. 842. 33. eius imago in vexillis. 854. 13.
 Ioannes Mendoza, unde Almasani reguli. 875. 38.
 Ioannes Padillia Magister D. Iacobi coniugatus. 789. 19.
 Ioannes Paruus Theologus. 914. 6.
 Ioannes Pontifex obiit in carcere. 208. 27. Ioannes vigesimus primus Pontifex. 660. 23. vigesimus secundus. 728. 33. vigesimus tertius. 921. 10. 935. 18.
 Ioannes Toletanus Episcopus. 520. 4. quidam abdi-
 casse dicunt. 323. 24.
 Ioannes secundus Toletanus Episcopus. 620. 26.
 Ioannes secundus Castellæ Rex. 911. 17.
 Ioannis octauis Pontificis gemine litteræ. 347. 27.

† 3 Ioannes

Index.

Ioannes Auisij Magister fit Rex Lusitaniæ. 856. 24.
vincit hostes. 859. 17.
Ioannis primi Castellæ Regis filij. 845. 22. 847. 24.
Iornandes Gothorum Episcopus. 214. 44.
Irene Virgo Lusitana. 258. 23.
Irienses Episcopi. 328. 19. transferuntur Compo-
stellam. 329. 8.
D. Isidorus Hispalensis 247. 16. 251. 6. eius epi-
stola. 248. 40.
Isidori tres in Hispania. 253. 1.
Isidoriani monachi. 956. 11.
Iubilai institutio varia. 704. 43.
Iudei per vim facti Christiani. 243. 1. petunt ne
cogantur comedere carnes porcinas. 246. 42.
conuersi donantur nobilitate. 280. 41. seruituti
mancipantur. 281. 20.
Iudei & Mauri insigni nota distincti. 830. 35.
934. 38.
Iulianus Conchensis Episcopus. 535. 14.
Iulianus Toletanus Præsul. 273. 22. apologia eius.
278. 27.
Iuliani Comitiss vxor. 284. 28. filia. 286. 28. exi-
tus. 301. 12.
Iulius & Augustus ieiunij lege soluuntur. 171. 42.
Iulius Cæsar annum corrigit. 299. 10.

L

Labarum crucis forma. 170. 16.
Ladislauus & Ioanna Neapolitani Reges. 863. 15.
Laræ Infantes occisi. 383. 30.
Laredi portus sine Lauetanus. 4. 10.
Lateranense concilium ne decumæ dentur profanis.
868. 24.
Latronianus seu Matronianus poeta. 180. 17.
D. Laurentius martyr. 157. 1.
Leandri cum Gregorio amicitia. 223. 44. eius
concio. 234. 29.
Legio condita. 147. 6. vrbs regia facta. 353. 7.
D. Leocadia vita. 161. 40. 42.
Leuigildus Rex. 219. 30. veste discreta à populo
primus est vsus. 230. 10.
Lex Toletana, & lex Romana. 417. 18.
Libellatici qui essent. 156. 28.
Liberata & Quiteria martyres. 168. 33.
Litaniarum vsus in Hispania. 208. 4. 249. 38.
Liua primus Rex. 219. 25. secundus. 239. 18.
Lolliani declamationes, quæ tribuuntur Quintiliano.
156. 15.
Lucas Tudensis. 593. 19. 243. 23. 664. 6.
Lucense concilium. 216. 30.
Lucius Pontifex. 156. 21.

Ludovicus Gallia Rex venit in Hispaniam. 511. 13.
Ludovicus Hutinus Nauarra Rex. 713. 8.
Ludouici Sancti Regis litteræ ad Teletanos. 627. 2.
Lumen inferentes pæri, Vincamus, dicunt. 174. 37.
Lusitanorum Regum insignia. 498. 17.

M

Machabeorum mentio. 88. 7.
Magister equitum, nempe Condestable, qui primus in
Castella. 849. 16.
Magistratus vendere. 153. 5.
Mahumetes non venit in Hispaniam. 244. 12. eius
filia. 238. 23.
Malaca edificatur. 27. Taura dicta.
287. 20.
Mancini foedus cum Numantinis. 101. 21.
Manfredus Sicilia Rex. 637. 32.
Mantius primus Eboræ Episcopus. 147. 17.
Marchia Aragonis, nunc Manchia. 630. 40.
M. Aurelius pluiam impetrat Christianorum preci-
bus. 149. 14.
Marescalus castrorum magister. 849. 19.
Maria Coronelia libidinem igne extinguit. 782. 6.
Maria Padillia. 782. 17. obiit. 804. 35.
Mariae Honorij vxoris sepulcrum Romæ repertum.
189. 19.
Mariani montes Sierra morena. 5. 11.
Marrani vox inde. 322. 27.
Martialis poeta. 146. 19.
Martinus & Nunnus idem. 756. 33.
Martinus Martini Regis Aragonij filius. 882. 13.
obiit. 917. 28.
Martinus Momblanci Dux succedit fratri in regno.
891. 27. obiit. 921. 13.
Martinus quintus Pont. Max. 938. 29.
Martinus presbyter multa scribit. 539. 11.
D. Martino Turonensi templum in Calacia edificatur.
216. 10. miraculum ibi factum. 220. 25.
Martini Dymiensis scripta. 215. 30.
Martis dies male ominatus dicitur. 661. 15.
Martyres a bestijs non tanguntur. 168. 40.
Martyrum reliquiæ ferantur in hensis. 271. 30.
Masdra Sueuorum Rex. 199. 23.
Massa candida. 161. 21.
Masilia condita. 31. 15. diripitur ab Alfonso Re-
ge Aragonio. 950. 27.
Masinisa. 71. 32. 72. 29. amicus fit Scipioni.
81. 27.
Maurogatus Rex centum virgines dat Mauris quotam
nis. 323. 1.
Mauri inde annos auspiciantur. 300. 3.

Mauorum

Index.

Mauorum multa regna in Hispania. 569. 29.
Mausona Emeritensis. 227. 28. 231. 30.
Matildis litteræ ad Alfonso Lusitanum Regem.
635. 39.
Matrimonia inter Græcos & Latinos iusta non habe-
bantur. 725. 14.
Mathematici prædictio de Alfonso Aragonio Rege.
943. 33.
Maximus & socij martyres. 154. 13.
Medinae Celinae Duces inde genus deducant. 821. 17.
Mediolanensis synodus. 173. 41.
Melaria oppidum. 39. 17.
Melchisedes Pontifex. 69. 44.
Melchonis, id est Saturni sacra. 29. 4.
Mellicola Rex. 19. 12.
Mendoziæ gentis prima mentio. 557. 36.
Meniquentia, Cæsari Octogesa. 490. 12.
Mercenarij monachi. 583. 5. confirmati. 598. 40.
Merini gens Maurica. 638. 39.
Metropolitani aliquando vocantur Primates. 445. 21.
Metropolitanorum prima mentio. 172. 1.
Milicus potens opibus in Hispania. 20. 14.
Militia à Ioanne I. Castella Rege instituta. 870. 20.
Miramamolini Reges Mauri. 261. 36.
Mompellerij principatus Petro Aragonio dotalis.
549. 1.
Monarchia Siciliae. 464. 22.
Moncadarum conditor. 497. 1.
Moneta primus vsus. 25. 1.
Moneta Pisonijs. 108. 3. Sertorij. 111. 13. Caris-
sij. 132. 34. Ermengildi. 223. 34. Liuae.
239. 20. Iaquesa. 607. 26. Pepiones, Burga-
lenses, & moneta nigra. 629. 18.
Monetale vectigal. 548. 37.
Montanus Toletanus Episcopus. 210. 34.
Montanus, Iulianus, Bacanda, Petrus, ex ordine Tole-
tani Præsules. 233. 22.
Montesia militia instituta. 731. 7.
Mudarra ortus & posterij. 383. 20.
Municipia quæ erant in Hispania. 145. 1.
Murgis & Muxacra idem. 5. 5.
Murgis duplex in Betica. 18. 3.
Muxa mittit copias in Hispaniam. 289. 7. venit
ipse. 295. 1.
Myro Sueuorum Rex, seu Ariamirus. 220. 20.
Myronis Barcinonensis Comitiss filij. 368. 22.

N

Nabuchodonosor venit in Hispaniam. 30. 31.
Narbonense bellum Vvamba Rege. 262. 33.
Narcissus & Felix martyres Gerunda. 158. 8.

Nauarra nomen. 7. 15.
Nauarricum collegium Lutetie. 682. 3.
Naue Tolosa, ubi victi Mauri. 555. 10.
Navigationes Hannonis & Himilconis. 38. 34.
Neapolis Andegauensibus dedita. 951. 12.
Nerium promontorium hodie Finis terre. 4. 29.
Nicensium concilium. 171. 20.
Niebla veteribus Elepla. 601. 19.
Nigrus fluius. 41. 44.
Noe vocatur Deucalion. 20. 5. non venit in Hispania.
11. 4.
Nomina multarum vrbijs & episcopatu. 273. 30.
Nortmanni vexant Hispaniam. 336. 30. eunt in
Italiam, & eorum origo. 429. 35.
Nortuegia vinum acidum reddit continuo. 186. 36.
Noellus Complutensis Episcopus. 228. 14.
Numantia. 89. 19. foedus cum Romanis facit. 87.
10. excinditur. 105. 8. bellum cum Romanis
gerit. 89. 10.
Numatij Flacci nefarium facinus. 123. 44.
Nunctus Abbas. 230. 1.
Nunilo & Alodia virgines. 359. 34. 380. 27.
Nunnius Pereira. 854. 20. Magister equitum. 858.
14. Barcelosij Comes. 860. 43.
Nunnius Rasura & Lajus Caluus iudices. 363. 14.

O

Obulcum, Porcuna vulgo. 614. 1.
Odoacer Herulorum Rex. 202. 18.
Ogia fluius. 409. 2.
Olgis monasterium. 550. 44. restauratur. 735. 41.
Olimpiodorus de Athaulfi cade. 190. 29.
Olisipo vrbs. 3. 44. capitur de Mauris. 327. 36.
Gilbertus primus eius vrbs Episcopus. 505. 5.
fit Metropolitana. 869. 27.
Ophiasa insula. 28. 20.
Oppas frater Vvitiæ. 283. 39. 284. 27. capitur.
309. 18.
Ordonius Rex. 341. 2. tertius. 370. 16.
Ordonius cognomento Malus. 372. 32.
Orospea mons. 5. 10.
Orsuz & Corbis duellum. 80. 36.
Osca schola à Sertorio instituta. 111. 4.
Osiris venit in Hispaniam. 12. 42.
Osus Cordubensis. 171. 14. perijt Arianus factus.
173. 39. 174. 20.
Osseri fontes baptismi aquis sponte complebantur.
213. 30.
Otho Augustus Betica attribuit Mauritaniam. 142.
20.
Ouetum conditur. 319. 40. fit Metropolis. 348. 20.

† 4

Oyima-

Index.

Oysimelium factio Granata. 617. 24.
Ozminius precipuus Mauroru Dux. 730. 3. 740. 5.

P

Paciechus amicus M. Crassi. 109. 26.
Pacirchi fratres in Castellam veniunt. 896. 21.
Palentia publica schola constituta. 550. 41.
Pan socius Dionysij. 20. 19.
Papinianus occisus a Caracalla. 152. 12.
Parisiense concilium contra Bonifacium VIII. 710. 1.
Partita leges. 628. 33.
Pascha male in Hispania celebratum. 220. 30.
Paschasius Diaconus fontes baptis. in Sicilia sponte redundare ait. 213. 42.
Paschasius Toletanus Presul. 627. 28.
Paterniana hodie Pastrana. 221. 18.
Patriarcha, duodecim pauperes quotidie mensa adhibent. 261. 4.
Patricij vox, dignitatis nomen. 214. 25.
Paularij monasterium conditur. 869. 35.
Paulinus Burdigalensis. 182. 24.
Paulus venit in Hispaniam. 140. 16.
Paulus Burgenis. 898. 9.
Pauperum collegia ab ecclesijs sustentabantur. 236. 30.
Pax Augusta fundata. 132. 38. vulgo Badajoz.
Pelagius contra Mauros rebellat. 303. 10.
Pelagius Correa D. Iacobi Magister. 617. 10. ubi sepultus. 654. 12.
Pelagius martyr. 354. 10. 374. 27. 376. 36.
Pelagius Ouetensis. 379. 22.
Peninsula Aragonio Regi cedit. 959. 31. vulgo Peniscola, Ptolemao Chersonesus. 604. 12.
Perpenza vincitur a Pompeio. 116. 2.
Perpinianum conditur. 417. 3. concilium ibi. 916. 1. eo venit Sigismundus Imperator. 936. 32.
Petra amantium. 921. 36.
Petrus Ansurus Vallisoletum obtinebat. 469. 21.
Petrus I. Aragonie Rex. 469. 29. secundus regnum facit veltigale Pontifici Romano. 548. 32. tertius. 662. 3. quartus. 752. 26.
Petrus Castellæ Rex. 777. 30. occiditur a fratre. 824. 23.
Petrus Cisterciensis de Albigenis scribit. 563. 32.
Petrus Fernandus primus D. Iacobi Magister. 529. 42.
Petrus Fernandi quarti Castellæ Regis frater. 721. 27.
Petrus Erias Cardinalis Hispanie. 901. 3.
Petrus Hispanus, deinde Ioannes. XXI. Pontifex. 660. 23.

Petrus Lara facit ne ingenui fiant veltigales. 532. 8.
Petrus Librana primus Cesarangustæ Episcopus. 479. 25.
Petrus Luna deinde Pontifex. 819. 4.
Petrus Luna Toletanus Presul. 903. 31.
Petrus Lusitanus septem orbis partes fertur obiisse. 958. 3.
Petrus conditor gentis, cui a Toletano nomen est. 438. 24.
Petrus Petri Castellæ Regis nepos & Episcopus. 905. 23.
Petrus cognomento Pulchri Urbani successor Toletani Episcopi. 321. 16.
Petrus Sicilia Rex, eiusq; frater.
Petrus Tenorius Archiepiscopus Toletanus. 838. 14. obiit, eiusq; opera. 900. 3.
Petrus Apostolus non venit in Hispaniam. 140. 25.
S. Petri ad Aslantiam monasterium fundatur. 371. 30.
Petri filij Regis vexillum ad bellum fertur. 751. 43.
Phoenix visa. 137. 33.
Phoenices veniunt in Hispaniam. 25. 43. opprimuntur ab incolis. 33. 4.
Philippus Comes Eburonicum, Rex Navarra. 740. 43.
Philippus Gallie Rex avus D. Ludonici. 587. 37.
Philippus II. Hispanie Rex. 162. 1. 271. 13.
Philippus Imperator an fuerit Christianus. 155. 20.
Philippi Pulchri Regis Galli, tres nurus de adulterio postulate. 728. 42.
Philonida Cohortem Scipio constituit. 103. 44.
Phocænsium aduentus in Hispaniam. 31. 15.
Pilati & Christi acta conficta. 170. 31.
Pimenij oppido, alijsq; pagis Episcopos Vvamba datur. 272. 3.
Pissamena socrus Gratiani. 179. 17.
Placentia condita. 533. 9.
Pluuia nouem mensibus non fuerunt. 558. 38.
Pompeius Magnus. 111. 33. 115. 30.
Pompelo seu Pompeiopolis. 116. 27.
Pompeij filij contra Cæsarem. 122. 30.
Portalegris episcopatus instituitur. 869. 29.
Portugalie regni initia. 485. 36. insignia. 619. 13.
Primatus Toletanus. 254. 6. 277. 8.
Priscilianus hæreticus. 148. 30. 179. 20.
Prochita coniuatio in Sicilia. 669. 23.
Proconsulis nomen Imperatoribus datum. 159. 19.
Procuratores regni tres, quinque, aut septem. 873. 40.
Prudentius Turiasonensis Episcopus. 169. 23.
Prudentius poeta. 174. 41.

Punicum

Index.

Punicum bellum primum. 52. 32. secundum. 61. 24.
Puteorum mira natura. 27. 6.
Pygmalion venit in Hispaniam. 26. 37.

Q

Quintiliani institutiones inuenta. 142. 8.
Quiricus Presul Toletanus. 263. 11.
Quiroga Cardinalis. 168. 23.
Quiteria martyr. 168. 34.

R

Radagastus Dux Gotthorum. 183. 43.
Ramirus primus Aragonie Rex Romanam precandirationem primus suscipit. 416. 39.
Ramirus monachus, Episcopus, Rex, & coniux. 492. 14.
Ramirus primus Legionensis Rex. 334. 1 eius votum. 336. 10.
Rasis Arabs de Romano Pontifice quid dicat. 275. 27. 276. 18. quando scripsit historiam. 377. 35.
Raymundus Barcinonensis gener Ramiri monachi. 496. 25.
Raymundus Burgundus. 466. 24.
Raymundus Losana primus Hispali capta Episcopus. 626. 31.
Raymundus Pennafortius. 583. 17. 638. 14. 654. 11.
Raymundus Toletanus Episcopus post Bernardum. 488. 28.
Raymundus Tolosanus fautor Albigenis spoliatur principatu. 573. 32. obiit. 587. 10. filius cognominis absoluitur Lutetia. 594. 27.
Raymundus Lullus. 706. 13.
Reccaredus Rex. 221. 16.
Recceswinthus Rex. 255. 33.
Rechila Sueuorum Rex. 193. 39.
Reccarius Sueuorum Rex fit Christianus. 194. 9.
Reges primi non Legionis dicti sed Gegionis. 311. 1.
Regine vidua moniales fiant. 281. 34.
Remismundus Sueuorum Rex. 199. 24.
Rodericus Daualus. 885. 31. Magister equitum. 896. 8.
Rodericus Rex Theodesfredi filius. 284. 31. eius sepulcrum. 292. 10.
Rodericus Semenus Toletanus Episcopus. 549. 14.
Rodulphus Ausburgensis, Cæsar creatur. 652. 10.
Rogerius Lauria Dux magnus. 651. 12. capit Carolum Neapolitanum. 678. 23.

Rogerius Sicilia Comes fit Legatus Pontificis. 464. 23.
Romana ecclesia concilia confirmat. 236. 36.
Romani Pontificis maiestas auctore Isidoro. 249. 8.
Rubricatus annis, Lobregat. 3. 16.
Ruccones, Rinovia. 221. 30.
Rufus Festus Auenus. 169. 26.
Rupertus S. Sabine Cardinalis Legatus in Hispania. 412. 18.
Ruscimonensis comitatus Aragonijs accedit. 533. 15.

S

Sabbathi diebus a carnibus abstinent Hispani. 557. 14.
Sabora, hodie Cagnetum. 144. 9.
Sacerdotibus vxores permisit Vvitiæ. 282. 27.
Saguntum excinditur. 61. 10.
Salambona Venus dicta. 160. 18.
Salica lex. 729. 6.
Salij, Franci vocantur. 186. 8.
Salmantica schola. 614. 16.
Salsus annus, inde praelio nobilissimo nomen. 760. 27.
Sampyrus Asturicensis. 379. 21.
Santanderius portus, siue sancti Emeterij. 4. 10.
Sanctus Alfonsi Regis Sapientis frater, Toletanus Episcopus. 629. 40.
Sanctus Alfonsi sexti filius occisus. 466. 18.
Sanctus Alfonsi Sapientis filius rebellat in patrem. 667. 30.
Sanctus Aragonius multa monasteria ab Episcopis eximi curat. 455. 24. occiditur. 456. 23.
Sanctus Balearis Rex. 709. 17. obiit. 739. 1.
Sanctus Capellus Lusitanus Rex. 618. 13. obiit. 634. 12.
Sanctus Garsia Castellæ Comes. 387. 27. occidit matrem. 391. 38.
Sanctus Iacobi Aragonij Regis filius Toletanus Episcopus. 645. 26. occiditur. 659. 6.
Sanctus Maior Rex Navarra. 386. 35. obiit. 398. 31.
Sanctus Rogius prius Palentinus, deinde Toletanus Episcopus. 935. 40.
Sanctus Abarca Regis educatio. 364. 17.
Sanctus tres Reges vno tempore in Hispania. 417. 30.
Sarabis, Taurus. 351. 6.
Sardicensis synodus. 173. 18.
Saturni sacrificia. 29. 4. 64. 41.
Saturninus hæreticus. 148. 25.

Saxonum

Index.

Saxonum prima mentio. 176. 42.
 Scalabis vocata Santaren. 258. 30. 421. 21.
 Scrij regij Magister, idem quod Cancellarius. 738. 5.
 Segobie aqueductus. 15. 33.
 Segobie aqueductus. 637. 10.
 Segobie aqueductus. 142. 3.
 Segobie aqueductus. 14. 5.
 Segobie aqueductus. 317. 2.
 Setabis obsidetur, vulgo Xstina. 614. 41. capitur.
 625. 8.
 Sicheus venit in Hispaniam. 26. 15.
 Siculis Regibus Hierosolymitani regni titulus. 602.
 30.
 Sidonius Apollinaris. 198. 12.
 Silingi qui essent. 186. 3.
 Silius Italicus an Hispanus. 141. 41.
 Simon Monfortius contra Albigenes. 566. 44.
 Simplicius Pontifex Romanus Zenonem Hispalensem
 Episcopum, suum Legatum facit. 203. 19.
 Sinderedus Toletanus Episcopus. 283. 38. interfuit
 concilio Lateranensi. 289. 32.
 Siricius Pontifex. 180. 38.
 Sirmuense concilium. 173. 34.
 Sisbertus Toletanus Episcopus. 280. 18.
 Sisebutus Indeos cogit fieri Christianos. 242. 44.
 Sisenandus Rex. 246. 6.
 Sixtus secundus. 156. 39. quintus. 226. 32.
 Sol à cursu retentus. 654. 19.
 Sofigenes Mathematicus. 299. 13.
 Staberus fluuius, hodie Segura. 7. 25.
 Stephanus Pontifex absoluit Basilidem. 156. 31.
 Successionis in regno ius & ratio. 927. 26.
 Suero Vcroq; Xucar & Huacar. 531. 19.
 Suinthila Rex. 244. 41. 245. 14.
 Suprarbis forum. 358. 44.
 Symbolum Constantinopolitanum. 179. 17. 234. 13.
 Symmachus & Boetius occisi. 208. 42.

T

Tagus fluuius. 3. 44.
 Taurus Episcopus scripta Gregorij conquirat. 254. 28.
 Talauera multis nominibus vocata. 116. 18.
 Talauera cur Regina dicitur. 779. 34.
 Tamerlanus Scythia. 901. 39.
 Tarraco Rex venit in Hispaniam. 27. 31.
 Tarraco colonia Romanorum sit. 67. 22.
 Tarraconense concilium. 207. 41.
 Tartessus, id est Tariffa. 3. 24.
 Tauri Gufandi. 113. 26. 122. 25.

Templarj extincti. 718. 13.
 Tenorius Toletanus Episcopus. 167. 30. vide Pe-
 trus Tenorius.
 Thalmuditici libri vetantur. 934. 40.
 Tharsis seu Carthago, hodie Tunez. 3. 26. 26. 21.
 eius naues. 33. 39.
 Theobaldus Campanie Comes. 601. 11. 603. 11.
 Iunior. 630. 17.
 Theodiscus successor Isidori. 252. 33. 254. 13.
 Theodomirus R.
 Theodoredus C. 195. 37.
 Theodoricus Ost. 13. non
 venit in Hisp. hus. 198.
 20. 201. 1.
 Theodosianus Codex ab Alarico in compendium reda-
 ctus. 206. 10.
 Theodosius Imperator. 178. 20.
 Therasia Alfonsi quinti soror nubit Mauro. 388. 38.
 Thezaurus pauperum à quo scriptus. 660. 27.
 Theudis Rex. 211. 20.
 Thomas Aquinas consecratur. 729. 23.
 Thomicus historicus. 871. 23.
 Toletum quo tempore vrbs regia dicta. 221. 23. ca-
 pitur à Mauris. 293. 35. à nostris recepta. 435.
 26.
 Toletanus Episcopus Castella Cancellarius. 568. 34.
 Toletana concilia. primum. 183. 10. secundum.
 210. 24. tertium. 233. 20. quartum. 246. 40.
 quintum. 249. 35. sextum. 250. 20. septimum.
 253. 39. octauum. 256. 31. nonum & decimū.
 257. 30. undecimū. 271. 15. duodecimū.
 276. 42. tredecimū. 277. 26. quatuordecimū.
 278. 3. quintumdecimū. 279. 28. sextum &
 septimumdecimū. 281. 16.
 Toletanum concilium Rege Gundemaro. 240. 40.
 aliud Vvitiza Rege. 282. 33.
 Toletani primum locum in regni conuentibus petunt;
 775. 7.
 Toletani Reges Mauri. 391. 1.
 Tonsura clericalis forma. 247. 29.
 Treboniani opera leges in compendium redacta. 212.
 43.

Turcarum origo & Imperatores. 725. 30.
 Turibius Asturicensis. 197. 15. 36.

V

Valens Imperator. 177. 9. diuinat per gallum. 177.
 27.
 Valentianus Cidus capit. 461. 43. capitur de Mauris
 à Iacobo Rege. 608. 29.

Valentinum

Index.

Valentinum concilium. 208. 20.
 Valentinianus Imperator. 177. 6. Iunior. 178. 17.
 tertius. 183. 3.
 Valerius Casar Augustanus, & Vincentius martyres.
 161. 22.
 Valerij Abbatis liber. 255. 21. 271. 37.
 Vallisolerum olim Pincia. 469. 21.
 Vandali idem Burgundiones. 185. 35. eorum vo-
 ces in lingua Hispanica. 187. 3.
 Varduli vbi. 317. 24.
 Vcrofluius, vulgo Huacar. 173. 18.
 Vellidus Arault, sanctij Regis occisor. 421. 28.
 Vellus aureum. 20. 29.
 Veremundus Rex. 324. 2. Podagricus. 379. 26.
 tertius. 393. 4.
 Verissimus & socij martyres. 168. 31.
 Vernulfus Athaulfum occidit. 190. 26.
 Verus Hispalensis Præsul. 321. 15.
 Vespasianus Imperator. 144. 10.
 Via argentea à quo facta. 109. 10.
 Victor martyr. 168. 32.
 Victoria vrbs condita. 535. 42.
 Vicus cuminiarius, nunc Sancta cruz de la Zarza.
 530. 3.
 Vigila Comes. 349. 33. 373. 5. eius filij. 392.
 20.
 Vigilantius hereticus. 182. 31.
 Vigilus Pontifex. 214. 41.
 Vincentius Casar Augustanus Episcopus Arianus. 227.
 43.
 Vincentius Ferrerius. 904. 44. 927. 27. obiit.
 940. 34.
 Vincentij martyris ossa. 320. 27. Olisiponem dela-

ta. 5
 Virginibus.
 243. 33.
 Viriatus. 94.
 Vlfilas Gotthi.
 Vlpianus iureco.
 Vlisces venerit in
 Voluntas in De
 278.
 Vromm m. rum nomu. vetera. 273. 26.
 Vrraca nubit Alfonso Ara. 470. 16. obiit.
 488. 15.
 Vrsao vulgo Osuna. 614. 2.
 Vrsua centesima. 149. 31.
 Vallia Rex. 191. 5.
 Vvamba eligitur. 263. 3. Venenum illi datur. 272.
 38.
 Vuestremirus Episcopus Toletanus. 340. 14.
 Vvutiza Rex. 281. 36. vrbes mœnibus nudat.
 283. 22. perijt. 283. 44.
 Vvitericus Rex. 239. 17.
 Vviores multa à Vvutiza permissa. 282. 26.

Z

Zaida filia Benabeti Regis Mauri Christiana. 406. 9.
 Zamora, olim Sentica. 317. 1. datur illi Episcopus.
 484. 40.
 Zanellus presbyter libros Gotthicos excussit. 354.
 42.
 Zoilus martyr. 168. 32.
 Zuvia Cantabria Princeps. 344. 31. 350. 37.
 Zurita arx ab Alfonso octauo capta. 524. 31.

Indicis Finis.

